

การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings)

๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

เอกสารประกอบ การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings)
จัดทำโดย หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมปริยัติโมลี

พระราชสิทธิมนี, ดร.

พระราชวรเมธี, ดร.

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.ดร.

พระเมธีธรรมจารย์

พระครูปลัดมาธูต วรมงคลโ

พระโสภณวชิราภรณ์

พระศรีวัชเมธี

พระครูปริยัติรัตนภรณ์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.

พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต

บรรณาธิการ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รศ.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี

กองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรเอนก เตชะโร

พระสมนึก ธีรปญฺโญ

อาจารย์วินัย มีมาก

อาจารย์เอกพันธ์ วิมานทอง

อาจารย์กรกต ชาบัญญัติ

นายอานนท์ นรมมาตร

นางสาวลัดดาวัลย์ บุญปกครอง

นางสาวกาญจนา บุญเรือง

นางสาวสุกัญญา แจ่มนคร

อาจารย์ปียวรรณ หอมจันทร์

นางสาวสุมาลี บุญเรือง

นายวัชรพล พูลทอง

นายสุภัทรชัย สีสะใบ

นายพลวัฒน์ สีทา

นางสาววันเพ็ญ ฉายสะอาด

แบบปก-รูปเล่ม ผศ.ดร.อนุวัต กระจ่างษ์

พิมพ์ที่ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์จำหน่ายหนังสือและอุปกรณ์
การศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (วังน้อย)

๗๙ หมู่ ๑ ถนนพหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ ๕๕

ตำบลลำไทร อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๓๕-๒๔๘๘๐๐๐ ต่อ ๘๐๔๘

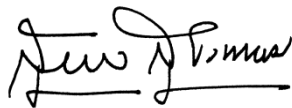
คำนำ

คณะสังคมศาสตร์โดยภาควิชารัฐศาสตร์ได้รับอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๙ เป็นต้นมา และหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๑ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยในแต่ละปีได้มีผู้สำเร็จการศึกษามากพอสมควร ซึ่งนิสิตเหล่านี้ ได้สำเร็จการศึกษาตามแผน ก แบบ ก ๒ ที่ทั้งศึกษารายวิชาและทำวิทยานิพนธ์และแผน ข ที่ศึกษารายวิชาและทำสารนิพนธ์ด้วย

ผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตผู้สำเร็จการศึกษาประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙ ซึ่งจะต้องได้รับการตีพิมพ์ หรืออย่างน้อยดำเนินการให้ผลงานหรือส่วนหนึ่งของผลงานได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ หรือเสนอต่อที่ประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings) ซึ่งจะนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาได้อีกด้วย

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จึงได้สรุปออกมาเป็นเอกสารโครงการประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings) ขึ้น โดยเอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้น มีเนื้อหาสาระประกอบด้วย ๗ เรื่อง คือ กลุ่มรัฐประศาสนศาสตร์ ประกอบด้วย การปกครองส่วนท้องถิ่น และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การปกครองคณะสงฆ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศาสนศึกษา การสาธารณสงเคราะห์การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ

คณะผู้จัดทำเอกสารหวังว่า เอกสารฉบับนี้คงเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้สนใจทางวิชาการในด้านนี้เป็นอย่างดี และเป็นเครื่องชี้วัดให้เห็นว่า เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถประกันคุณภาพของการศึกษาด้วยตนเอง และนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาของ มจร ได้ จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้การประชุมวิชาการครั้งนี้บรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

กำหนดการ
การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ณ ห้องประชุมเธียร์เตอร์ โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันจันทร์ ที่ ๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ภาคเช้า :

เวลา ๐๘.๐๐ น. ลงทะเบียนเข้าประชุม

เวลา ๐๘.๓๐ น. ชมวีดิทัศน์ มจร

เวลา ๐๙.๐๐ น. พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร,ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย กล่าวสัมปทานนี้
ยกถา

เวลา ๐๙.๑๕ น. พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ กล่าวสัมปทานนี้
ยกถา

เวลา ๐๙.๔๕ น. พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดี เดินทางถึงอาคารเรียนรวม ชั้น ๑
โชนปี

เปิดนิทรรศการโปสเตอร์ของผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๙

เวลา ๑๐.๑๕ น. พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดี ประธานในพิธีจุดธูปเทียน
และกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย

- พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ถวายสักการะต่ออธิการบดี

- พระครูวิโรจน์อินทคุณ ผู้แทนผู้สำเร็จการศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ถวายสักการะต่ออธิการบดี

- พระมหาอดุลย์ เขมปณโณ ผู้แทนผู้สำเร็จการศึกษา
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ถวายสักการะต่ออธิการบดี

- รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา กล่าวถวายรายงาน

- พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดี มอบเกียรติบัตรแก่หน่วยงาน
เครือข่ายที่ร่วมจัดประชุมและผู้สำเร็จการศึกษาประกอบด้วย

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

- ผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หลังจากนั้นอธิการบดีให้โอวาทและกล่าวเปิดการประชุมวิชาการที่มี
รายงานการประชุมพร้อมบรรยาย พิเศษ เรื่อง “การศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
กับ Thailand 4.0”

เวลา ๑๑.๓๐ น. ฉันทภัตตาหารเพล/รับประทานอาหารกลางวัน

ภาคบ่าย : การนำเสนอผลงานทางวิชาการของนิสิต

เวลา ๑๓.๐๐ น. กลุ่มที่ ๑ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

กลุ่มที่ ๒ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : การปกครอง การเผยแผ่และการ
สาธารณสงเคราะห์

กลุ่มที่ ๓ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : ศาสนศึกษา การศึกษา
สงเคราะห์และการสาธารณูปการ

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

พิธีกรประจำวัน : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.

: ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี

คณะกรรมการวิพากษ์บทความวิจัย

กลุ่มที่ ๑ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อีสระเดช	กรรมการและเลขานุการ
พระสมนึก ธีรปัญญา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาววันเพ็ญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กลุ่มที่ ๒ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : การศาสนศึกษา การเผยแผ่

พระอุดมสิทธิธนายก, ดร.	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมางกูร	กรรมการ
พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	กรรมการ
อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา	กรรมการ
อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลา	กรรมการและเลขานุการ
นายพลวัฒน์ สีทา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กลุ่มที่ ๓ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณูปการ

พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม	กรรมการ
พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.	กรรมการ
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.	กรรมการ
พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ดร.	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาวุฒิ หมั่นมี	กรรมการและเลขานุการ
นายสุภัทรชัย สีสะใบ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายเอกพันธ์ วิมานทอง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กลุ่มที่ ๔ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : การสาธารณสงเคราะห์และการปกครอง

พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ประณต นันทียกุล	กรรมการ
อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต	กรรมการ

อาจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง

อาจารย์ กรกต ชาบัณชิต

นายกาญจนา บุญเรือง

กรรมการ

กรรมการและเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คำนำ

กำหนดการ

คณะกรรมการการวิพากษ์บทความ

สารบัญ

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	๑
: พระศรีณย์วุฒิ ป. ปญญาพุกโล (จินดาไพสิฐ)	
การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๕
: พระธงชัย ธมมวโร (เหล็งหวาน)	
การปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี	๓๑
: พระหิรัญ สุภาจาโร (โชติช่วง)	
บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางป่อ จังหวัด สมุทรปราการ	๔๕
: พระฐานะชาติ อมโร (ศิลา)	
บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร	๖๓
: พระสมศักดิ์ ชินวโร (ปทุยา	
บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัด กาญจนบุรี	๗๗
: พระจรัญ ฐิตธมโม (หมู่หล้า)	
บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร	๙๓
: พระฉัตรชัย อธิปญโญ	
ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๐๗
: พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญญากาโม)	
การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี	๑๒๓
: พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ)	
บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๓๙

: พระมหารุ่งอรุณ สุวโร (ฤทธิ์ทรง)	
ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ	๑๕๓
: พระจรรุญ จันทุโปโม	
การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี	๑๖๙
: พระเกษมสุข ปภัสสโร (นิสสัยการ)	
การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กาญจนานุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	๑๘๓
: พระอภิณพ ธมฺมทินโน (พิสุทธไทรงาม)	
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ	๑๙๓
: พระธงชัย ขนดิธโร (มนตรีวงศ์)	
บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๐๗
: พระสมุห์เจน ฉนฺทธมฺโม (บุญศรี)	
การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง	๒๒๓
: พระครูวิเศษโชติธรรม (สัจจา จันทวีโส)	
บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร	๒๓๗
: พระครูวินัยธรมานูวัฒน์ อดิโปล (พุลพั้ว)	
การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิถยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๕๑
: พระวิเชียร วชิโร (อาทิตย์เที่ยง)	
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี	๒๖๗
: พระครูวิสุทธิสีลาภิวัดน์ (เมธาภิวัดน์ จิตโก)	
การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี	๒๘๓
: พระอธิการศรีณย์กร ปยุตโต	
บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี	๒๙๗
: พระอธิการนิพล สุธมฺโม (โพธิเจริญ)	
บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี	๓๑๑
: พระปลัดบัญชา อุปกุตโต	

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี	๓๒๗
: พระปลัดอรรถพร กตปุณฺโณ (ศรีสว่าง)	
การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเกล้าตำบลบางสระเกล้า อำเภอลำลูกกา จังหวัดจันทบุรี	๓๔๑
: พระปลัดสาธิต สุจิณฺโณ	
การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี	๓๕๓
: พระครูพัชรธรรมาภรณ์ (เพชร วชิรธมฺโม)	
บทบาทของพระสงฆ์ในพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ	๓๖๗
: พระมหาจำเริญ อุตตโม	
บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี	๓๙๖
: พระอธิการอรุณพ จรณธมฺโม (รัตน์ะ)	
การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๔๐๗
: พระโสภาส โสภาโส	
ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดจันทบุรี	๔๑๙
: พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินฺทโชโต)	
ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๔๓๑
: พระอธิการนพดล คุณธมฺโม (เจริญสุข)	
การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร	๔๓๕
: พระกิตติทัต วรณาโณ (กัลปดี)	

ภาคผนวก

- โครงการ
- คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ
- แบบประเมินบทความวิจัย

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
The Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators
in Doembaangbuati District, Suphanburi Province

พระศรีณย์วุฒิ ป. ปณณพหุโล (จินดาไพสิฐ)*
พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ**
ธิดิวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน ๑๘๘ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ค่าเอฟ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ จำนวน ๗ รูป/คน เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกสถานภาพส่วนบุคคลโดย

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพรวม พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางนักรธรรมที่ต่างกัน มีความเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและมีวุฒิการศึกษาสามัญที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา ด้านการออกนโยบาย ควรกำหนดนโยบายวางแผนงานและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของการปกครองและบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ที่วางไว้ ด้านการวางรูปแบบ ควรจัดองค์การคณะสงฆ์ โดยการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ สายการบังคับบัญชาในองค์การคณะสงฆ์ ควรจัดอย่างเหมาะสมกับคุณสมบัติ คือ มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีความเสียสละในการปฏิบัติงาน การแต่งตั้งบุคลากร โดยการสรรหาบุคลากรมาดำรงตำแหน่ง หรือบรรจุแต่งตั้งตำแหน่งที่กำหนดไว้ โดยการกำกับสั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้วางไว้

ความสำคัญ : บทบาท, การปกครอง, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the levels of the Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaungbuati District, Suphanburi Province, 2) to study the comparison of the Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaungbuati District, Suphanburi Province, classified by personal factors, 3) To study the problems, obstacles and suggestions about the Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaungbuati District, Suphanburi Province. The research methodology was the mixed research method between the quantitative research and qualitative research. The quantitative research collected the data through the questionnaires and the population as the sampling group for this research was the 188 monks in Doembaungbuati District, Suphanburi Province. The data analysis was by frequency, percentage, mean, standard deviation; SD, t-test and F-test by one way analysis of variance; ANOVA, and test the differences of the average pairing with the Least Significant Difference: LSD and the qualitative research, 7 key informants were purposefully selected from experts and administrators. The tool for collecting data was the structured in-depth interview. The data was analyzed by descriptive interpretation.

The findings of this research were as following:

1.The Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaangnangbuati District, Suphanburi Province for four aspects in overall, found that it was at high level($X= 4.03$). When considered in each side found that the works revaluation was also at high level as $X=4.05$

2. The findings of comparative analysis the levels of opinions of Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaangnangbuati District, Suphanburi Province, classified by personal factors in overall, found that the monks who had the different ordination age and Dhamma education, they had the opinions to the Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaangnangbuati District, Suphanburi Province indifferently. But the monks who had the different year, Pali education and general education, they had the opinions to the Roles on Sangha Administration of Sangha Administrators in Doembaangnangbuati District, Suphanburi Province differently as the significantly statistics at 0.05 that it was relevant to the set hypothesis.

3. The findings of in depth interviews about the policy issuing, to set the policy and plan and measurement for working to get the objectives of administration and managerial administration of Sangha organization. For the planning, arranging the Sangha organization setting up the position and hierarchy like what position it was, each position had set up the duty clearly and who commanded. They should set up the good qualification like have the knowledge, ability, specialization, sacrifice. For the work, appointment by the principle of put the right man on the right job. By commanding and assignment in each person should be as the planning and having the control and keep in mind of the works and its problems and protect the leaving from the work or no work hard or corruption, For the evaluation, it was the heart and indication of efficient administration or how much of efficiency and when it had good evaluation and results, it made the Sangha organization understanding the more specialization of administration and could extend and maintain Buddhism prosperously in the future.

Keywords: Roles, Administrator, Sangha

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติซึ่งส่วนใหญ่มี

พื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน^๑ การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน^๒ การวางแผนการจัดการองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม นอกจากนั้นการบูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ เช่น ทุกข์ คือ สภาพปัญหาบุคคล สมุทัย คือ สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรค นิโรธ คือ เป้าหมายการบริหาร มรรค คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา^๓ ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อๆ กันมา ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านศิลปกรรม ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง ในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้กับคนในชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันโดยตรงคือตัวพระสงฆ์เองที่เป็นผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยอ้อมคืออำนวยความสะดวกในด้านอาคารสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียน ในด้านเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนา ได้ให้ความรู้ความเข้าใจในวิถีทางของการดำเนินชีวิต ทั้งด้านของความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียง การยินดีในสิ่งที่ตนเองได้พอใจในสิ่งที่ตนเองมี และไม่ให้อารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ด้านศิลปกรรม พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของศิลปะชุมชน ทั้งด้านประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปรากฏให้เห็นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น การทำงานวิจัยเรื่องนี้ต้องการที่จะศึกษาในเรื่องของบทบาทการของพระสังฆาธิการด้านปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ว่ากิจการหรืองานที่คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่นั้น มีความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตาม พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชหรือไม่ ซึ่งบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี นั้น มีพระครูศรีสุตาคม เป็นเจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเดิมบาง ซึ่งได้แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๑

---

^๑พิฑูร มลิวลัย และไสว มาลาทอง, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๒ธิตูภูมิ หมั่นมี, “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๖๕-๗๗.

^๓อนุวัต กระสังข์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๔๑-๒๕๙.

ตำบล มีการขึ้นทะเบียนวัดทั้งหมดจำนวน ๕๘ วัด ๖ ที่พักสงฆ์ มีจำนวนพระภิกษุ ๓๕๕ รูป^๕ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักของพระธรรมวินัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการออกนโยบาย ๒. ด้านการวางรูปแบบ ๓. ด้านการปฏิบัติงาน ๔. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต รองเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวน ๓๕๕ รูป ๑๑ ตำบล ของอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๑๘๘ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

๑) พระสงฆ์ ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๓๕๕ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑๘๘

---

^๕สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอเดิมบางนางบวช, คู่มือเอกสารการประชุมพระนวกะอำเภอเดิมบาง (สุพรรณบุรี : สุวัฒน์การพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๒๐.

รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการออกนโยบาย ๒) ด้านการวางรูปแบบ ๓) ด้านการปฏิบัติงาน ๔) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๘ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการออกนโยบาย ๒. ด้านการวางรูปแบบ ๓. ด้านการปฏิบัติงาน ๔. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๔ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึกเขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๘๘ รูป พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในช่วง ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓ มีพรรษาดำกว่า ๕ พรรษา มีจำนวน ๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗ มีวุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก มีจำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖ ไม่มีวุฒิทางเปรียญธรรม มีจำนวน ๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘ และมีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๑๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๓

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๑) **ด้านการออกนโยบาย** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้พระภิกษุมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ รองลงมา คือ มีหลักการและนโยบายในการปกครองคณะสงฆ์เพื่อส่งเสริมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ น้อยที่สุด คือ มีหลักการและนโยบายในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปกครองคณะสงฆ์เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

๒) **ด้านการวางรูปแบบ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๘๕ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการวางรูปแบบการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ รองลงมา คือ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมของวัด เช่น บัญชีรายรับ รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดีและโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ น้อยที่สุด คือ มีรูปแบบการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนให้มีจิตสำนึกในด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและความเป็นสมณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓

๓) **ด้านการปฏิบัติงาน** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัดและไวยาวัจกร เพื่อช่วยเหลือในการบริหารงานของวัดและคณะสงฆ์ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ รองลงมา คือ มีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ น้อยที่สุด คือ มีการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑

๔) **ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการรายงานผลการปฏิบัติงานของตนต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ รองลงมา คือ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานภายในวัด เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ น้อยที่สุด คือ มีการเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามาตรวจการปกครองคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๑) ด้านการออกนโยบาย

ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการออกนโยบาย คือ ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการออกนโยบาย คือ ควรสนับสนุนด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อจะได้มีพระภิกษุสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑) ด้านการวางรูปแบบ

ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการวางรูปแบบ คือ ผู้บริหารสำนักงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการวางรูปแบบ คือ ควรปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายและปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน

๓) ด้านการปฏิบัติงาน

ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการปฏิบัติงาน คือ ขาดการเอาสนใจในงานที่ได้รับมอบหมาย ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการปฏิบัติงาน คือ ควรมีการจัดประชุมอย่างเป็นระยะ

๔) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและประเมินผลแล้วไม่มีการนำไปปรับปรุงแก้ไข ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงาน

๖. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี” สรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพ แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพ สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี” ได้ ดังนี้

- ๑) ด้านการออกนโยบาย การกำหนดนโยบายวางแผนงานและมาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของการปกครองและบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ที่วางไว้
- ๒) ด้านการวางรูปแบบจัดองค์การคณะสงฆ์ โดยการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ สายการบังคับบัญชาในองค์การคณะสงฆ์ ว่ามี

ตำแหน่งอะไรบ้าง แต่ละตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่เช่นไร ใครสั่งการใคร ควรจัดอย่างเหมาะสมกับคุณสมบัติ คือ มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ มีความเสียสละ ๓) ด้านการปฏิบัติงาน การแต่งตั้งบุคลากร โดยการสรรหาบุคลากรมาดำรงตำแหน่ง หรือบรรจุแต่งตั้งตำแหน่งที่กำหนดไว้ตามหลักแห่งการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยการกำกับสั่งการและมอบหมายให้แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ มีการควบคุม โดยการติดตามดูว่าแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานไปถึงไหน มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใด และสำคัญคือการป้องกันไม่ให้อ่อนยานต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ ๔) ด้านการวัดประเมินผล โดยเป็นการตรวจสอบศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานว่า ในแต่ละหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ เมื่อปฏิบัติหน้าที่สมบูรณ์ก็ควรยกย่องเชิดชู ถ้าปฏิบัติหน้าที่บกพร่องก็ให้พิจารณาตามความเหมาะสมกับเนื้องาน มีการติดต่อประสานงาน โดยติดต่อประสานงานและประชาสัมพันธ์กิจการงานของคณะสงฆ์ที่มีความจำเป็นหรือเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น

๗. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

๑) **ด้านการออกนโยบาย** กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะช่วยพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ ให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องต่างๆ แก่พระสงฆ์ที่มาขอคำแนะนำปรึกษาได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ให้ทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และแสดงบทบาทที่เหมาะสมกับหน้าที่ของตนในการที่จะพยายามใช้ความสามารถชักจูงความสนใจของสังฆาธิการให้ได้ดีและประสบความสำเร็จได้ในเรื่องการปกครองเป็นอย่างดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับพระครูวีระธรรมานุสิฐ^๕ (วีรพล ธมฺมปาโล) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายดานพบว่า ดานการศาสนศึกษา ดานการศึกษาสงเคราะห์ ดานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และดานการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนดานการปกครอง และดานการสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัย สนวนบุคคล คือ

---

^๕พระครูวีระธรรมานุสิฐ (วีรพล ธมฺมปาโล), “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ตำแหน่งพระสังฆาธิการ อายุ จำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม และระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง ต่างกันมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งแปรไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอายุ จำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม และระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกันมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) ด้านการวางรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ ต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพรัตนสุธี^๖ (สมศักดิ์ โชติธโร) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดทุมธานี” ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่ง หรือมีสถานภาพอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้ต้องมีปฏิบัติบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือ สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติ ตามหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานทาง สังคมในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมาย เมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใด บทบาทหนึ่งแล้วจะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุดเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเองและสร้าง ประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติตลอดถึงมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยไม่ ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตนกล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อ ตนเองและประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์เพราะ หากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้ บทบาทของพระสังฆาธิการหรือ พระสงฆ์โดยแท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลักนอกเหนือจากพฤติกรรมทางวินัยแล้ว ก็จะเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวัง ขององค์การถือว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญมากและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมิน พฤติกรรมอย่างเป็นทางการ โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการย่อมขึ้นอยู่กับ การกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมถือเป็นบทบาทเสริม บทบาท คือ การทำหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายโดยการปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ ของบุคคล โดยบทบาทกับหน้าที่จะเป็นสิ่งคู่กันเสมอ หน้าที่ของบุคคลจะเปลี่ยนไปตามบทบาทที่ได้รับ

๓) ด้านการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาท การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับ

---

^๖พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

มาก ซึ่งสอดคล้องกับ พินิจลาก ธนานนท์^๓ ได้ศึกษาถึงเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” โดยศึกษาวิเคราะห์พระสงฆ์พัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบท คือการที่พระสงฆ์พัฒนาได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านจึงต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้าน จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ ๑) บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือ บทบาทที่พระสงฆ์พัฒนาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยที่ตนเองเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการต่างๆ ด้วยตัวท่านเองชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการต่างๆ ๒) บทบาทผู้นำการพัฒนาเป็นบทบาทที่พระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้านเข้ามาทำกิจกรรมพัฒนาชนบทต่างๆ โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้คิดค้นโครงการหรือติดต่อโครงการพัฒนาต่างๆ มาดำเนินการจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมปรึกษาหารือบ้าง จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์พัฒนาที่มีบทบาทเช่นนี้มีอยู่มากที่สุด ๓) บทบาทผู้ประสานงานโดยกิจกรรมและโครงการพัฒนาต่างๆ มักจะเป็นการดำเนินการโดยพยายามชักนำความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายฝ่ายและพยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการชักจูงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ๔) บทบาทที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้านโดยมีชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างสำคัญพระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานการสนับสนุนจากภายนอกตามที่ชาวบ้านเห็นชอบร่วมกัน บทบาทแบบนี้ นับว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักการพึ่งตนเองเพราะชาวบ้านจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการการปฏิบัติงานและติดตามรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น

๔) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ โคจิโนสุ^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลาจำนวน ๑๗๐ รูป ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทการพัฒนาการศึกษาพระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ของโรงเรียน บทบาท การเผยแพร่ธรรมะพระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่างๆ บทบาทด้านเศรษฐกิจพระสงฆ์มีบทบาทปานกลาง ได้แก่ การช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือสังคมนั้นๆ บทบาทการส่งเสริมพระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การช่วยอำนวยความสะดวกใน

---

^๓พินิจลาก ธนานนท์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙).

^๔โคจิโนสุ, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๐).

การบำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร. คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ดร., ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์และอาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, กรรมการและเลขานุการกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ และอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูศรีสุตาคม เจ้าคณะอำเภอเดิมบางนางบวช พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ เจ้าคณะอำเภอดอนเจดีย์ ที่ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์ในการนำข้อมูลมาทำการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนญาติโยมผู้มีอุปการะทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑) พระสังฆาธิการควรยึดหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญาเป็นที่ยึดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๒) มหาเถรสมาคมควรให้การสนับสนุนพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถให้ได้รับตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ ๓) สำนักงานพระพุทธศาสนาควรสนับสนุนงบประมาณและดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพของพระสังฆาธิการ ๔) รัฐบาลควรให้ความสำคัญและถือเป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมกิจการของพุทธศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) พระสงฆ์ต้องมุ่งเน้นในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเรียนปริยัติสามัญ ปรียัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี ๒) พระสงฆ์ควรมีการจัดการประชุมสัมมนาส่วนกลางทุกเดือน เพื่อให้เข้าใจถึงนโยบายแบบแผนในการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกัน ๓) พระสงฆ์ต้องจัดกิจกรรมในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เข้าวัดทำบุญ ถือศีล ๘ เจริญจิตภาวนาปฏิบัติวิปัสสนาร่วมกับทางวัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในต่างจังหวัด เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมและใกล้เคียงมากขึ้น

๒. ควรมีการศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างกัน และนำไปสู่การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. ควรมีการนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับคณะสงฆ์ ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอเดิมบางนางบวช. **คู่มือเอกสารการประชุมพระนวกะอำเภอเดิมบางนางบวช**. สุพรรณบุรี : สุวัฒน์การพิมพ์, ๒๕๕๙.

พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓.

(๒) วารสาร:

จิตวิวัฒน์ หมั่นมี. “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗), : ๖๕-๗๗.

อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘), : ๒๔๑-๒๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

โคจิโนสุ. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๐.

พินิจลาภ ธนานนท์. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พระครูวีรธรรมานุสิฐ (วีรพล ธรรมปาโล). “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี

The Roles of Sangha Administrative on Sangha Administrators in
Muang Suphanburi District, Suphanburi Province

พระธงชัย ธรรมวโร (เหล็งหวาน)*

พระมหาสุนันท์ สุนนโท**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ สํารวจกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพระสงฆ์ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒๙๗ รูป จากประชากรทั้งหมด ๑,๑๕๕ รูป สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๔ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน และทดสอบค่าที่ (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีและใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พบว่า ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๐๑$) ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๒๐$) และด้านการปกครองภายในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๕$) ต่ำลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาด้านบาลี ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรค คือ ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย การไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้บังคับบัญชาในข้อกฎหมายคณะสงฆ์ การไม่ให้ความเคารพกันของผู้บวชก่อนหลัง ข้อเสนอแนะ คือ ควรปกครองด้วยพระธรรมพระวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ และมีมาตรการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ร่วมกันและปฏิบัติตามมติของมหาเถรสมาคม และต้องมีบทลงโทษผู้ที่ละเมิดพระธรรมพระวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายคณะสงฆ์

ความสำคัญ : การปกครองคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province, 2) to compare the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province, 3) to study the problems , obstacles and suggestions to the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province. This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group to have the opinions of the monks to Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province for 297 out of 1155 monks and sampling group is the simple and calculation of the sampling group of Taro Yamane and data collection is used by the questionnaire. The data analysis is also used by the ready programed for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative

research had the in-depth interview from 9 key informants by using the descriptive content analysis technique.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinions to the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province, was at good level in overall ($X= 4.12$). When considered in each side, found that the highest level was ($X=4.20$) for the meeting arrangement of Sangha administrators on other occasions that higher officers set up the meeting, while the lowest average level($X=4.01$) was the admiration and complement the monks who followed the rule regularly.

2. The comparison of the opinions of the monks to the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province, classified by personal factors in overall , found that the monks who had the difference of age, ordination year , position, educational certificate , Dhamma education and Pali education, had the opinions about the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The findings of research about the problems and obstacles of the Sangha Administrative of Sangha Administrators in Muang Suphanburi District, Suphanburi Province, should govern with Dhammavinaya and have the regulations and followed the rules of the Supreme Sangha Council, and punish the wrong doers who against Dhammavinaya and rule of Supreme Sangha Council. From the interview, found that the Administrative according to Dhammavinaya, to issue the regulations and rules along with Dhammavinaya strictly and punish the wrong doers seriously, make understanding rationally according to Dhammavinaya. For the Administrative along with the rule of Sangha found that Sangha administrators issue the rule of Sangha organization and should have regulation equally.

Keywords : The Roles, Sangha Administrators

๑. บทนำ

การปกครองเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จและความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพขององค์กร การปกครองเป็นลักษณะการอยู่ร่วมกัน ของกลุ่มบุคคลในองค์กร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยนำศาสตร์และศิลป์พร้อมด้วยทรัพยากรทางการปกครองมาใช้ในกระบวนการ

การปกครองได้อย่างเหมาะสม รู้จักทำงานเป็นทีม เน้นความสามัคคี^๙ การนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้เพื่อจัดการ^{๑๐} และให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ตั้งใจปฏิบัติตามให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน ๓ ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด^{๑๑} การปกครองคณะสงฆ์ให้ครอบคลุมทุกด้าน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไปสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป^{๑๒} ทั้งนี้การปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในปัจจุบันหากจะนำไปเปรียบเทียบกับอำเภออื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งในปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการจำต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่ในด้านการปกครอง ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ระเบียบต่อไปบังคับ และกฎหมายเถรสมาคม เพื่อเป็นต่อไปมูลในการวางแผนและพัฒนา การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎกตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ

---

^๙ดร.อนวัต กระจ่าง, “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์” , วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒, (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓), หน้า ๒๖

^{๑๐}พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริธโร) , “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” , วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙), หน้า ๑

^{๑๑}จันทราณี สงวนนาม, ทักษะการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗ – ๒๐.

^{๑๒}คณาจารย์มหาวิทยาลัย , การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑.ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒.ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ๓.ด้านการปกครองภายในวัด ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์สังกัดมหานิกายในพื้นที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหมด ๑,๑๕๕ รูป เมื่อใช้สูตรของ (Taro Yamane) จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๗ รูป พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑๘ ตำบล ๙๖ วัด ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๕ เดือน

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามจำนวน ๒๙๗ ชุด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูป/คน และการวิเคราะห์เอกสาร^{๑๓}

๔.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ พระสงฆ์สังกัดมหานิกายในพื้นที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหมด ๑,๑๕๕ รูป เมื่อใช้สูตรของ Taro Yamane จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๗ รูป

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๙๗ รูป แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ แบบสอบถาม ตอนที่ ๓ เป็นคำถามประเภทปลายเปิด^{๑๔}

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

๒) ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสงฆ์ในปกครอง ซึ่งสังกัดในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

^{๑๓} อานินทร์ ศิลปจารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด , ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

^{๑๔} ประกอบ วรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธา การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓) ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒๙๗ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๔) ในส่วนของการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งบันทึกสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและบันทึกโดยเทป

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนก ๓ ด้าน ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ด้านการปกครองภายในวัด ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจำนวน ๒๙๗ รูป จำแนกตาม อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษาทางโลก, วุฒิการศึกษาด้านนิกายธรรม, วุฒิการศึกษาด้านบาลี วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียงตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึกเขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๑) **ดานการปกครองตามพระธรรมวินัย** พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี” ดานการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๖๔๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ” ดานการปกครองตามพระธรรมวินัย เรื่องพระสังฆาธิการให้ พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรม ฟังพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ($\bar{X}$ = ๔.๓๐, S.D. = ๐.๘๖๗) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการจัดให้ มีการประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรม สั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมวินัย ($\bar{X}$ =๔.๒๕, S.D. = ๐.๘๒๐) และระดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการให้ การช่วยเหลือเกื้อกูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท ($\bar{X}$ =๓.๖๖, S.D. = ๐.๘๗๔)

๒) **ดานการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์** พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ดานการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๔.๒๐, S.D.=๐.๖๔๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ดานการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ในเรื่อง พระสังฆาธิการออก กฎระเบียบในการอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ เป็นลำดับสูงสุด ($\bar{X}$ = ๔.๓๕, S.D. = ๐.๘๓๐) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อ ยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ($\bar{X}$ = ๔.๓๒, S.D. = ๐.๗๙๙) และระดับสุดท้ายคือพระสังฆาธิการ ส่งเสริมการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X}$ =๔.๐๒, S.D. = ๐.๘๕๒)

๓) **ดานการปกครองภายในวัด** พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ดานการปกครองภายในวัด โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X}$ =๔.๑๕, S.D.=๐.๖๗๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ดานการปกครองภายในวัด ในเรื่องพระสังฆาธิการมอบหมายให้พระภิกษุดูแลการเบิกจ่ายครุภัณฑ์อย่างโปร่งใส เป็นลำดับสูงสุด ($\bar{X}$ = ๔.๓๒, S.D. = ๐.๘๓๒) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรออกไปปฏิบัติธรรมตามสมัยปะละ ๒ ครั้ง ($\bar{X}$ =๔.๒๖, S.D. = ๐.๘๔๓) และระดับสุดท้ายคือพระสังฆาธิการส่งเสริมให้ พระภิกษุลงอุโบสถสวดพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ($\bar{X}$ = ๓.๙๘, S.D. = ๐.๙๔๒)

๕.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกทั้ง ๓ ดาน ดังนี้

๑) **ดานการปกครองตามพระธรรมวินัย**

ปัญหา อุปสรรค ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในดานการ

ปกครองตามพระธรรมวินัย คือ ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค้อยสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัย จำนวน ๑๐ รูป รองลงมา คือ การออกกฎระเบียบข้อบังคับของพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการสวนให้ญไม่ค้อยตั้งใจเท่าที่ควร จำนวน ๙ รูป น้อยที่สุดที่สุด คือ ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบพระธรรมวินัยภายในวัด จำนวน ๗ รูป

๒) ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์

ปัญหา อุปสรรค ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ คือ ขาดความเด็ดขาดในการดูแล เคร่งครัดตามกฎหมายคณะสงฆ์เกินไป จำนวน ๑๐ รูป รองลงมา คือ การไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้บังคับบัญชาในข้อกฎหมายคณะสงฆ์ จำนวน ๙ รูป และน้อยที่สุด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจนเชี่ยวชาญการทำงานของคณะสงฆ์ จำนวน ๖ รูป

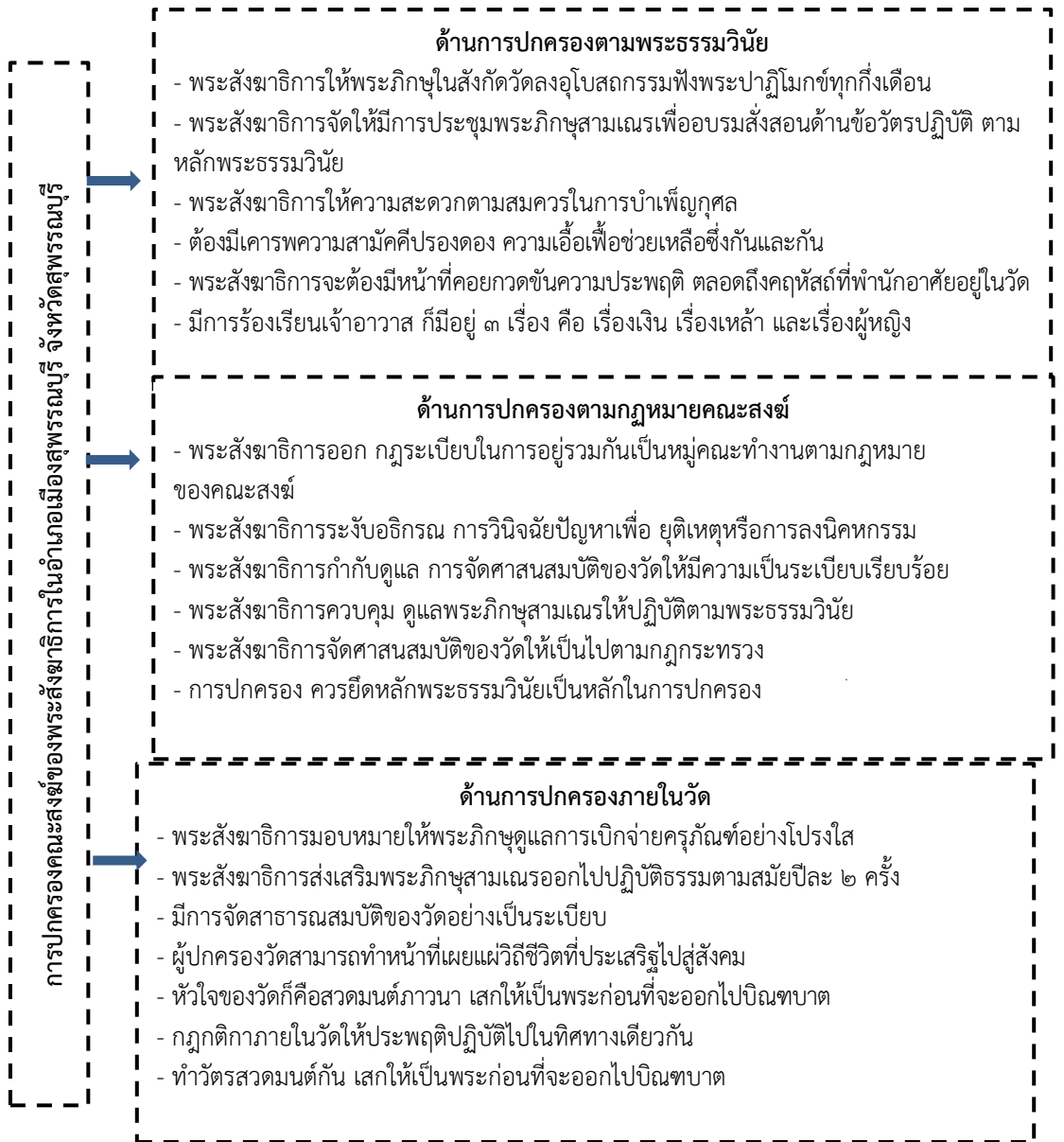
๓) ด้านการปกครองภายในวัด

ปัญหา อุปสรรค ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการปกครองภายในวัด คือ การไม่ให้ความเคารพกันของผู้บวชกอนหลัง จำนวน ๙ รูป รองลงมา คือ พระภิกษุสามเณรมีมากจึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง จำนวน ๗ รูป และน้อยที่สุด ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวน ๖ รูป

ข้อเสนอแนะ คือ ควรแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงาน เช่น ฝ่ายบัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัด ควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเรียนปริยัติสามัญ ปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลี ควรดูแลพระภิกษุสามเณร ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม และควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชนที่ได้อาศัยพำนักอยู่ในวัด ห้ามยุ่งกบอบายมุข เช่น การเล่นเกมพนัน และการห้ามดื่มสุราในเขตบริเวณวัด

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภูมิที่สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัญหา อุปสรรค ทั้ง ๓ ด้าน มีดังนี้

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย มีดังนี้ ๑) พระสังฆาธิการให้พระภิกษุในสังกัดวัดลงอุโบสถกรรมฟังพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน ๒) พระสังฆาธิการจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมวินัย ๓) พระสังฆาธิการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ๔) ต้องมีเคารพความสามัคคีปรองดอง ความเอื้อเฟื้อ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๕) พระสังฆาธิการจะต้องมีหน้าที่คอยกวาดล้างความประพฤติ ตลอดถึง
คุณหัสดีที่พำนักอาศัยอยู่ในวัด ๖) มีการร้องเรียนเจ้าอาวาส ก็มีอยู่ ๓ เรื่อง คือ เรื่องเงิน เรื่องเหล้า
และเรื่องผู้หญิง

๒) ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ มีดังนี้ ๑) พระสังฆาธิการออก กฎระเบียบ
ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะทำงานตามกฎหมายของคณะสงฆ์ ๒) พระสังฆาธิการระงับอธิกรณ์
การวินิจฉัยปัญหาเพื่อ ยุติเหตุหรือการลงนิคหกรรม ๓) พระสังฆาธิการกำกับดูแลการจัดศาสน
สมบัติของวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ๔) พระสังฆาธิการควบคุม ดูแลพระภิกษุสามเณรให้
ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ๕) พระสังฆาธิการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง
๖) การปกครองควรยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง

๓) ด้านการปกครองภายในวัด มีดังนี้ ๑) พระสังฆาธิการมอบหมายให้พระภิกษุดูแลการ
เบิกจ่ายครุภัณฑ์อย่างโปร่งใส ๒) พระสังฆาธิการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรออกไปปฏิบัติธรรมตามสมัย
ปีละ ๒ ครั้ง ๓) มีการจัดสาธารณสมบัติของวัดอย่างเป็นระเบียบ ๔) ผู้ปกครองวัดสามารถทำหน้าที่เผย
แผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐไปสู่สังคม ๕) หัวใจของวัดก็คือสวดมนต์ภาวนา เสกให้เป็นพระก่อนที่จะออกไป
บิณฑบาต ๖) กฎกติกายภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ๗) ทำวัตรสวดมนต์กันเสกให้
เป็นพระก่อนที่จะออกไปบิณฑบาต

๗. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงการศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบ
ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง
สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่น่าสนใจมา อภิปรายผลได้ดังนี้
โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ระดับมาก คือ ๑) ด้านการปกครองตามพระ
ธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ ๓) ด้านการปกครองภายในวัด แสดงให้เห็น
วาระระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง
สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ
พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพระ
สังฆาธิการผู้มีตำแหน่งทางด้านปกครอง ให้ความสำคัญทางด้านปกครองเพื่อให้เป็นระเบียบ
เรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จึงทำให้ทราบถึงการปกครองคณะ
สงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร)**, งานวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม" โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๐)^{๑๕} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมธ)**, งานวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"^{๑๖}

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ด้านพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักพระธรรมวินัย การออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นรัฐธรรมนูญสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการปกครองโดยถือพระธรรมวินัยเป็นรัฐธรรมนูญในการปกครอง แม้ในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ออกมามากมายแล้ว แต่ก็ต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๒) ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเทพรัตนสุธี** ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี" พระสงฆ์มีความคิดเห็น ตอบบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๑)^{๑๗}

สรุปได้ว่า การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ การออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ การปกครองโดยยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ และระเบียบต่างๆ เป็นการปกครองโดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือประกาศ ที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา

---

^{๑๕}พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร), "บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖}พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมธ), "ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองใน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๗}พระเทพรัตนสุธี, (สมศักดิ์ โชติธโร), "บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

๓) ด้านการปกครองภายในวัด

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครองภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบ วาอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไพฑูลย์ ฐิตธมฺโม (อยู่มีทรัพย์)**, งานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครอง ของพระสังฆาธิการในอำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$)^{๑๘}

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาส คือ พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด มีหน้าที่ปกครองดูแลอำนวยความสะดวกทุกอย่างเกี่ยวกับวัด เจ้าอาวาสเป็นพนักงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีหน้าที่ปกครองดูแลวัด ถ้าเห็นว่าพระภิกษุรูปใดภายในวัดไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสย่อมมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอมาโทษได้ตามความเหมาะสม

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากรศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท,ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร., อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี อาจารย์ นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา สารนิพนธ์ ที่ช่วยให้แนวคิดคำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ จนสามารถได้อ่านสารนิพนธ์ที่ครบสมบูรณ์ กราบขอบพระคุณ พระราชปิยะธัมมธี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี พระครูวิบูลย์เจติยานุรักษ์ เจ้าคณะอำเภอดอนเจดีย์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี พระครูศรีปริยัตยานุศาสตร์ เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี พระครูสิริวัชรธรรมาภินันท์ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี พระครูศรีรัตนวิวัฒน์ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้เมตตาอุปการะให้คำปรึกษาในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย ขอน้อมบูชา คุณบิดามารดา นายจำเนียร พันธุ์สาย นางสอิ่งทับสี่ และกราบขอบพระคุณ พระครูวิเศษโชติธรรม เจ้าอาวาสวัดโพธิธรรมโชติยาราม ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ขอขอบคุณ นายคมสรร์ค์ หอมสุวรรณ ผู้บริหารโรงแรมดอน

---

^{๑๘}พระมหาไพฑูลย์ ฐิตธมฺโม (อยู่มีทรัพย์). “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

เมือง (ตราช้างบิน) ตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสนับสนุนทุนการศึกษา ขอบุญกุศลจงส่งผลให้ ทุกท่านมีความสุขความเจริญยิ่งๆ ด้วยเทอญฯ

๙. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแล ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดให้เหมาะสม ไม่เคร่งครัดเกินไปหรือหย่อนยานเกินไป ถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันเป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุล ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมณะ การให้ความเคารพกันตามลำดับความอาวุโส ๒) คณะสงฆ์ควรดำเนินงานอบรมความรู้ให้แก่พุทธศาสนิกชน คณะสงฆ์ควรจัดให้มี ครูพระเขาไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับอบรมเยาวชนจะได้ซึมซับรับ ธรรมเป็นหลักการใช้ชีวิต ควรจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นค่ายพุทธบุตร อบรมเยาวชน และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ๓) คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานที่ ที่ศึกษานั้นๆ ทางคณะสงฆ์ควรจัดหาและส่งไปฝึกอบรมเสริมความรู้เพื่อที่จะได้บุคลากรที่มี ประสิทธิภาพในการสอน ให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถตามสติปัญญา ในด้านต่างๆ เช่น อบรมเยาวชนฯ ๔) คณะสงฆ์ควรสั่งให้แต่ละวัดหมั่นทำกิจวัตรของสงฆ์ให้ครบถ้วน เช่นการสวดมนต์เพื่อ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น ส่งเสริมให้มีการออกไปเผยแผ่ธรรมตามสถานที่ต่างๆ สถานศึกษาหรือ ในสถานที่ราชการ เพื่ออบรมความรู้คุณแก่ทุกคนที่สนใจเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัว สำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน ๕) ผู้ปกครองทุกวัด ควรมีการวางแผนในการซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และการ ก่อสร้างเสนาสนะโดยการจัดหากองทุนบำรุงวัด การจัดการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า เพื่อการบำรุงวัด คณะสงฆ์ควรมีการประชุมวางแผนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการจัดสรรงบประมาณของตนเองที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุดในเรื่องการดูแล และการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพื่อเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์อายุอาศัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ควรจัดให้มีการอบรมเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีสวนเกี่ยวข้องกับการปกครอง คณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ๒) ควรให้มีการจัดการประชุมเพื่อวางนโยบายในการปกครองร่วมกันภายในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ ๓) ควรให้ผู้ใดบังคับบัญชาได้มีส่วนในการกำหนดหรือการออกข้อบังคับในการปกครอง เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในการบริหาร หรือทำให้ผู้บังคับและผู้ถูกบังคับบัญชามี การปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอ อื่นๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรให้ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภออื่นๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาประเภทของการปกครองอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพื่อที่จะได้นำไป

ประยุกต์ใช้ในด้านปกครองให้ดียิ่งขึ้น ๔) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ตามแนวทางภายในองค์การตามหลักพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันเพราะ โลกมีการพัฒนาอย่างไม่หยุด ต้องมีการปรับสภาพการปกครองและพัฒนาให้ทันยุคทันสมัย สืบต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จันทร์ธานี สงวนนาม. **ทักษะการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๕, หน้า ๑๗ - ๒๐.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย . **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑, หน้า ๒.

ธานินทร ศิลปจารุ. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี : บริษัท เอสอาร์พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด. ๒๕๕๑, หน้า ๕๕.

(๒) วารสาร :

ดร.อนุวัต กระสังข์ “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์” **วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริธโร) “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” **วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙.

(๓) **วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :**

พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร). “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิง พุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุเมโธ). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ในอำเภอเสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระเทพรัตนสุธี. (สมศักดิ์ โชตินธโร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาไพบูลย์ ฐิตมโม (อยู่มีทรัพย์). “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการปกครอง ของพระสังฆาธิการอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

~ mo ~

การปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์
จังหวัดจันทบุรี

The Administration According to Good Governance
of Sangha Administrators in Laemsing District,
Chanthaburi Province

พระหิรัญ สุภาจาโร (โชติช่วง)*

อนวัต กระจ่าง**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณโย***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสภาพการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี (๒) เปรียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จำนวน ๑๒๕ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง รองลงมาคือ ด้านการ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ อันดับสุดท้ายคือ ด้านความยินดีในเสนาสนะป่า

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า (๑) ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พระสังฆาธิการมีการจัดประชุมกันน้อยเกินไป ไม่มีการประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ควรมีการจัดการประชุมอย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง (๒) ด้านหลักความพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องพึงทำ พระสังฆาธิการควรมีการกำหนดวันเวลาที่แน่นอนในการประชุม โดยจัดทำเป็นปฏิทินการประชุมพระสังฆาธิการประจำปี (๓) ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ พระสังฆาธิการควรมีการเข้มงวดกวดขันให้พระสงฆ์มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย (๔) ด้านหลักภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายกต้องเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง (๕) ด้านการไม่ลู่อ่อนอดทนหาความอยากที่เกิดขึ้น ควรมีการประเมินผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการและควรมีการประเมินอย่างเป็นกลาง (๖) ด้านความยินดีในเสนาสนะป่า ภายในวัดควรมีการส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมหรือทดแทนของเดิมที่ถูกตัดไป และควรมีการวางกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนการอยู่ปริวาสหรือการออกธุดงค์ของพระสงฆ์ (๗) ด้านการตั้งสติระลึกรู้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่มาขอเฝ้ามา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก ควรให้เจ้าอาวาสตรวจหนังสือสุทธิหรือหนังสือรับรองทุกครั้งก่อนที่จะตัดสินใจรับและควรมีการแจ้งกฎระเบียบของวัดให้ทราบก่อนทุกครั้ง

คำสำคัญ: การปกครอง, หลักพุทธธรรมาภิบาล, พระสังฆาธิการ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province, 2) to compare the opinions of monks to the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions for development guideline to the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research uses the questionnaire as the tool to collection data from 125 monks in Laemsing district, Chanthaburi province. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) , T test and F test and the qualitative research is the in depth interview from 11 key informants. The data analysis uses the content analysis technique.

The research findings were as follows:

1. The administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province , found that the monks had the opinions in overall was at good level. When considered in each aspect found that it was at good level for all. The first was the senior monks are respected by monks and the speech was believable. The second was not issuing the new rule and keeping the Buddha's rules. The last was the pleasure of forest lodging.

2. The findings from comparison of the opinions to the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province, classified by personal status , found that the monks who had the differences of age, ordination year, general education, Dhamma education and Pali Education, had the opinions to the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province differently. It accepted the hypotheses.

3. The finding the synthesis of problems , obstacles and suggestions to the administration according to good governance of Sangha administrators in Laemsing district, Chanthaburi province, found that (1) The principle of regularly meeting , the Sangha administrators have the rarely meeting , no meeting with other originations. Suggestion should have the meeting at least two times a month. (2) The principle of harmony meeting and end of meeting unitedly, behave the Sangha activity together, Sangha : should set up the certainly meeting schedule by annually Sangha Administrators meeting calendar. (3) The principle of no issuing the new rule and keeping the Buddha's rules that no destroying the Buddha's principle, to study the Buddha's rules, : The Sangha administrators should have the stickiness to the monks for behaving according to Dhamavinaya. (4) The principle of respect to the senior monks as the father of Sangha organization , believe his teaching. (5) The principle of self-power : should have the Sangha administrators works evaluation as the justice. (6) The principle of pleasure of forest lodging : there are

many temples that cut the trees and no planting replacement that making the more troubles and then the monks and novices should get the permission from the abbot to go for meditation walk. Suggestion : In the temple , should support to plant the tree or replace the new one and should have the rule for support the meditation practice or meditation walk pilgrimage. (7) The principle of mindfulness for new monks : the new monks who have just been ordained that they may behave improperly should let the abbot check the monks identity card every time before making the decision to accept for living and should inform the rule and orders of temple to know first for every time.

Keywords: Administration, Buddhist good governance, Sangha administrator

๑. บทนำ

การบริหารคณะสงฆ์ หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือการปกครองตามธรรมวินัย และให้กฎหมายหรืออำนาจของรัฐเป็นหลักสนับสนุน พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วยและต่อมาก็ได้กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับวางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติ และออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๑๙} ดูแลคณะสงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ของตนตามที่ระบุขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒๓ พ.ศ.๒๕๔๑ โดยมีพระสังฆาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ ๖ ประการ คือ (๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติ สมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน (๒) ควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษา การจัดการศาสนศึกษา การจัดการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี (๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัย การลงนิคหกรรมวินิจฉัย ข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล (๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ (๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไป

---

^{๑๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๖).

ด้วยความเรียบร้อย และ (๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๒๐} การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ที่ต่อเนื่องกันมายาวนานนั้น ในช่วงต้นมีจุดแข็งทำให้เป็นเอกภาพได้ดี ต่อมาเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้จุดแข็งกลายเป็นจุดอ่อน^{๒๑} การปกครองของสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ก็มีปัญหาเช่นกัน ทั้งในส่วนของงานประสานงานของคณะสงฆ์ ทำให้รับทราบข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึงทั้งนี้เนื่องจากขาดการสื่อสารที่ดีและทั่วถึง ในขณะเดียวกันขาดการประสานงานที่ดี ทำให้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ หรือได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนก่อให้เกิดปัญหาในการปกครอง ทั้งในส่วนของพระสังฆาธิการบางรูปที่มีอายุมาก ๆ ไม่ได้มีการพัฒนาศักยภาพในด้านความรู้ความสามารถ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และในส่วนของสภาพของร่างกายและโรคภัยไข้เจ็บที่เบียดเบียน ทำให้ศักยภาพในการทำงานลดลง จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ว่า พระสังฆาธิการได้มีการนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยใช้เป็นข้อมูลสำหรับการหาแนวทางในการพัฒนาการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและมีแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับการปกครองของพระสังฆาธิการ ได้แก่ พระสังฆาธิการ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค นอกจากนั้น หลักธรรมที่เป็นแนวทางที่เป็นรูปแบบให้แก่องค์กรและควรที่บุคคลในองค์กรจะนำไปใช้ให้เกิดดุลยภาพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรสงฆ์ โดยควรเล็งเห็นถึงประโยชน์สูงสุด^{๒๒} ทฤษฎีระบบการปกครองประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า คือคน เงิน วัตถุประสงค์ และการจัดการประกอบด้วยการวางแผน การสรรหาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การธำรงรักษา และการประเมินการปฏิบัติงาน เป็นต้น^{๒๓}

---

^{๒๐} วรวิษ ธีรพันธ์ และทองใบ อีรานันท์ทางกูร, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๕.

^{๒๑} พระมหาไชว์ ทัสสนีโย, “ธรรมะ-จิตใจ สว่าง ณ กลางใจ, โพสต์ทูเดย์, แหล่งที่มา: <http://www.posttoday.com>. [๑๘ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๒๒} อภิษญาณัฐโสภณ ออบสิน, “การพัฒนาบทบาทตามหลักอปริหานิยธรรมในองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ), (พฤษภาคม – สิงหาคม) : ๒๕๕๙.

^{๒๓} พระครูวิมลสุวรรณกร, “รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม) : ๒๕๕๙.

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาสภาพการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี ตามหลักกอธิปธานียธรรม ๗^{๒๔} ประกอบไปด้วย (๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องพึงทำ (๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ (๔) ภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆปริณายก เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง (๕) ไม่ลุอำนาจตีตมหาคือความอยากที่เกิดขึ้น (๖) ยินดีในเสนาสนะป่า (๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ๑) พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๘ วัด ซึ่งมีจำนวน ๑๘๓ รูป^{๒๕} ๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้มาจากการคำนวณตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มแบบง่าย จำนวน ๑๒๕ รูป ๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ รูป/คน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกจากคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ และหาความเชื่อมั่นของการ

---

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๒ ข้อ ๒๙๐.

^{๒๕} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี, **ข้อมูลจำนวนพระภิกษุ/สามเณร**, (จันทบุรี : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี, ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙).

เครื่องมือ (Reliability) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๒ และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๕. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง พัฒนาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อพัฒนาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง รองลงมาคือ ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความยินดีในเสนาสนะป่า

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของของพระสงฆ์ที่มีต่อพัฒนาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า

ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่า (๑) ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พระสังฆาธิการมีการจัดประชุมกันน้อยเกินไป ไม่มีการประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ควรมีการจัดการประชุมอย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง (๒) ด้านหลักความพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องพึงทำ พระสังฆาธิการมีการกำหนดวันเวลาที่แน่นอนในการประชุม โดยจัดทำเป็นปฏิทินการประชุมพระสังฆาธิการประจำปี (๓) ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ พระสังฆาธิการควรจะมีการเข้มงวดกวดขันให้พระสงฆ์มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย (๔) ด้านหลักภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆปริณายกต้องเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง (๕) ด้านการไม่ลุอำนาจัดมหาคือความอยากที่เกิดขึ้น ควรมีการประเมินผลการบริหารงานของพระสังฆาธิการและควรมีการประเมินอย่างเป็นกลาง (๖) ด้านความยินดีในเสนาสนะป่า ภายในวัดควรมีการส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมหรือทดแทนของเดิมที่ถูกตัดไป และควรมีการวางกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนการอยู่ปรีวาสหรือการออกธุดงค์ของพระสงฆ์ (๗) ด้านการตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก ควรให้เจ้าอาวาสตรวจหนังสือสุทธิหรือหนังสือรับรองทุกครั้งก่อนที่จะตัดสินใจรับและควรมีการแจ้งกฎระเบียบของวัดให้ทราบก่อนทุกครั้ง

๖. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๖๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการมีการปกครองโดยโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก จึงทำให้ภายในองค์กรเกิดความสมัครสมานสามัคคี และมีความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปณฺโญ)**^{๒๖} เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า ความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗ ว่าอยู่ในระดับ “มาก”

๖.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ ถึงแม้จะมีการปกครองตามพระธรรมวินัยก็ตาม แต่บางครั้งก็มีการยึดหยุ่นกฎระเบียบบางประการ ซึ่งพระสงฆ์ที่มีอายุน้อยยังมีประสบการณ์ในด้านการปกครองไม่มากเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน แยกกับผลงานวิจัยของ **สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล**^{๒๗} เรื่อง “การบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล : ศึกษาวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓” พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์ในการรับรู้เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

---

^{๒๖}พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปณฺโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๗}สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล, “การบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล: ศึกษาวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓”, **ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๖).

ไม่เท่ากัน ทำให้มีความเข้าใจในหลักการปกครองไม่เท่ากัน ซึ่งแย้งกับผลงานวิจัยของ **พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร (สีหบุตร)**^{๒๘} เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” พบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ **พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร)**^{๒๙} เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” พบว่า พระสงฆ์ที่มี จำนวนพรรษาต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน

๓) พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ที่จบการศึกษาในระดับสูง ย่อมมีการคิดวิเคราะห์ที่เป็นระบบ ทำให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และเข้าใจสถานการณ์ได้ค่อนข้างดี ซึ่งแย้งกับงานวิจัยของ **สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล**^{๓๐} เรื่อง “การบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมาภิบาล : ศึกษาวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓” พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมาภิบาล ไม่แตกต่างกัน

๔) พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ที่ศึกษาจบนักธรรมในระดับที่สูงกว่าจะมีความเข้าใจในพระธรรมวินัยได้ดี เพราะได้มีการศึกษาและผ่านกระบวนการทดสอบความรู้ความเข้าใจอย่างได้มาตรฐานมาแล้ว ซึ่งแย้งกับงานวิจัยของ **พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร (สีหบุตร)**^{๓๑} เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

๕) **วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม** พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลม

---

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๙} พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร), “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๓๐} สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล, “การบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมาภิบาล: ศึกษาวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓”, **ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๖).

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน.

สิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ที่ผ่านการสอบเปรียญธรรมมาแล้ว ย่อมต้องศึกษาพระไตรปิฎก รวมถึงพระธรรมวินัยมาเป็นอย่างดี ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์) เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗” พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร แตกต่างกัน^{๓๒}

๘. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง การปกครองตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พระสังฆาธิการควรมีการประชุมเพื่อวางแผนงานให้เป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคม ทั้งนี้เพื่อให้งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๒) ด้านความพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องพึงทำ พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองแล้วควรเสียสละเวลาปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๓) ด้านการไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรทำ พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ลั้มล้างสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ การลงโทษผู้กระทำความผิดพระธรรมวินัย เจ้าคณะผู้ปกครองควรมีการลงโทษอย่างจริงจังและเด็ดขาด แต่ควรกระทำอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

๔) ด้านภิกษุใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรฟัง พระสังฆาธิการควรมีการถ่ายทอดหลักคำสอนวิธีการและแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้น้อย นอกจากนี้ควรเน้นเรื่องการให้ความเคารพต่อพระสังฆาธิการที่มีพรรษามากตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติมา

๕) ด้านไม่ล่อลวงจตุตถาคือความอยากที่เกิดขึ้น ในกรณีที่ผู้ได้ปัญชากระทำสิ่งใดให้ขุนเคืองใจ พระสังฆาธิการควรมีการควบคุมจิตใจไม่ให้ลุแก่อำนาจโทษะ พิจารณาลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม จนทำให้เกิดข้อครหาและสร้างความเสียหายแก่คณะสงฆ์ และควรเป็นแบบอย่างในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่หวังลาภสักการะ

---

^{๓๒}พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์), "การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒),

๖) ด้านความยินดีในเสนาสนะป่า พระสังฆาธิการควรมีการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร หรือผู้ที่สนใจถือปฏิบัติการอยู่ป่าหรืออยู่โคนไม้เป็นจุดดั่งวัตรตามโอกาสอันควร และควรมี การส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติภายในวัด

๗) ด้านการตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่ มาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาสควรมีการจัดสถานที่และปรับ ภูมิทัศน์ภายในวัดให้เป็นสัปปายะเพื่อเอื้อต่อการมาพักอาศัยหรือการปฏิบัติธรรม รวมทั้งมีการ ปฏิบัติต่อภิกษุผู้มาเยือนด้วยดีตามควรแก่โอกาสและบุคคล

๗.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาการปกครองตามหลักพุทธธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน พื้นที่อำเภออื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการใช้หลักอปริหานิยธรรม ๗ เป็นหลัก พุทธธรรมาภิบาลในการปกครองคณะสงฆ์เพื่อความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๒) ควรมีการศึกษาการนำหลักอปริหานิยธรรม ๗ เป็นหลักพุทธธรรมาภิบาลใน การบริหารองค์การอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักในการสร้างความมั่นคงขององค์การนั้น ๆ ให้ยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา. ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**” กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วิรัช ธีรพันธ์ และทองใบ อีรานันท์ทางกูร. **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๖.

(๒) วารสาร:

พระครูวิมลสุวรรณกร. “รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙.

อภิษญาณัฐโศภา ออบสิน. “การพัฒนาบทบาทตามหลักอภิธานิยธรรมในองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์:

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปณฺโญ). “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร (สีหบุตร). “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาอานนท์ อานนโท (นรมาตร์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรม ๗”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล. “การบริหารจัดการวัดตามหลักพุทธธรรมมาภิบาล: ศึกษาวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓”. **ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๖.

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ
จังหวัดสมุทรปราการ

The Roles of Sangha Administrators in Sangha Affairs
Administration in Bangbor District, Samut Prakarn Province

พระฐานะชาติ อมโร (ศิลา)*

พระสุธีวีรบัณฑิต**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณโณ***

บทคัดย่อ

บทความครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ที่สังกัดเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการจำนวน ๑๘๑ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพทั่วไปและบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านอันดับแรกคือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ตำแหน่งในคณะสงฆ์ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง ขาดทุนสนับสนุนควรมีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ การขาดความรู้ในการวางแผนการพัฒนาวัด และขาดการดูแลเอาใจใส่ ให้เพียงพอกับการก่อสร้าง

ข้อเสนอแนะ คือ ควรวางแผนผังในการก่อสร้างให้เหมาะสมและพอเพียงแก่การใช้ประโยชน์ตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมและเอาใจใส่จริงจัง ๆ พระสังฆาธิการหรือวัดบางวัดขาดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และขาดการประสานงานหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อหาทุนในการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ควรให้เป็นไปตามระเบียบของมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัยอันไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ด้านศาสนศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทุกวัดอย่างทั่วถึง และให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะศึกษาต่อแผนกบาลี ด้านศึกษาสงเคราะห์พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ทั้งในส่วนของผู้พระภิกษุ-สามเณร และนักเรียนนักศึกษาและจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับศึกษาสงเคราะห์ โดยเฉพาะการตั้งทุนเพิ่มทุนแจกทุนแก่พระสังฆาธิการ อย่างน้อยปีละครั้ง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรจัดอบรมบุคลากรด้านการเผยแผ่ในเขตอำเภอให้พอเพียง โดยเฉพาะพระธรรมทูต พระนักเผยแผ่ ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม ด้านสาธารณูปการควรมีการจัดทำแบบแปลนในการก่อสร้างโดยเน้นที่ความเป็นเอกลักษณ์ของวัดเป็นสำคัญ และการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ควรเน้นให้เป็นรูปแบบและเอกลักษณ์ของไทยและพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ควรมีการทำ ความเข้าใจและการประสานงานในองค์กรต่างๆ รวมไปถึงชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วัดกำลังทำให้มากขึ้น

คำสำคัญ : บทบาท, พระสังฆาธิการ, การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the general states and the roles of sangha Administrators to sangha affairs Administration in Bangbor district, Samut Prakarn province, 2) to study the comparison the opinions of monks to the roles of sangha administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province, classified by personal factors, 3) To study the problems, obstacles and suggestions about the roles of sangha Administrators to sangha affairs Administration in Bangbor district, Samut Prakarn province.

The research methodology was the mixed research method between the quantitative research that collected the data by using the questionnaire and qualitative research. The sampling group of this research was the 181 monks in Bangbor district, Samut Prakarn province. The research had the data analysis by frequency, percentage, mean, standard deviation; SD, t-test and F-test by one way analysis of variance; and test the differences of the average pairing with the Least Significant Difference: LSD. The data analysis was from the questionnaires with open ended questions. The data analysis used the content analysis technique and qualitative research was by the in-depth interview from key informants. The data analysis used the content analysis technique and synthesis the data as the research objectives

The findings of this research were as follows :

1. The general states and the roles of sangha Administrators to sangha affairs Administration in Bangbor district, Samut Prakarn province in overall, found that the Roles of Sangha Administrators to Sangha Affairs Administration in Bangbor district, Samut Prakarn province, was at high level. When considered in each aspect, found that the roles of sangha administrators to sangha Affairs Administration, it was at good level such as the first number was Buddhism propagation, the second was constructions, administration, religious education, public welfare and educational welfare respectively.

2. The comparison to the opinions of monks to the roles of sangha administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province, classified by personal factors, found that the monks who had the different ordination year, general education, Dhamma education and position, they had the opinions to roles of sangha Administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province in differently. But the monks who had the different age, they had the opinions to roles of sangha administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province differently as the significantly statistics.

3. The findings from study of Problems, obstacles and Suggestions to develop the the roles of sangha Administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province, found that monks lacked of knowledge and ability to give the knowledge about administration. Suggestions lacked of fund to support to have the training to have knowledge to Sangha administrators for better understand, unco-operate with the related organizations, lacked of budget from Sangha Affairs for construction, lacked of monastery development plan, should plan the proper construction for the benefit of community and have the committee to control, lacked of responsible authority, some monks lacked of knowledge of arts and culture and local wisdom and lacked of cooperation with other related organizations for fund of public welfare activity.

The finding of interview as the guideline to develop roles of sangha administrators to sangha affairs administration in Bangbor district, Samut Prakarn province in 6 aspects and found that administration should follow along with the Sangha Act. of Supreme Sangha Council and Dhamma Vinaya. For religious education should set up the Phrapariyattidham to study for all and support the persons would like study Pali. education welfare , Sangha administrators should give the importance to education more than now, and students should get the training about education welfare, especially should raise the scholarship to Sangha administrators at least one time a years. Buddhism propagation, should train the personnel to propagate Buddhism in the area of District especially Dhammathus or missionary monks according to Supreme Sangha council law, plan set the plan for construction and focus on outstanding identity of temple and construction should focus on Thai style and Buddhism. For public welfare should have the understand and cooperate with other organizations including community to participate more activity in of temple.

Keywords : The Roles , Sangha Administrators , Sangha Affairs Administration

๑. บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรม มีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนาวิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกที เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้า

วัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วิทยาลัยสงฆ์สตรีบวรวิมลบุรี วัดอันเนื่องมาจากสาเหตุ คือพระภิกษุบางส่วนกระทำผิดคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสิ่งสำคัญ การบริหารจัดการในองค์การใดก็ตามตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการมีความสำคัญมาก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ว่าพระสังฆาธิการในอำเภอบางบ่อได้มีการแสดงบทบาทในการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละด้านเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เพื่อนำผลที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นส่งผลให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่สืบไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยนำแนวคิดมาจากภารกิจของพระสงฆ์ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม^{๓๓} ซึ่งแบ่งเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)) ประกอบด้วย

---

^{๓๓}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕.

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒๒ วัด รวมจำนวน ๓๓๒ รูป^{๓๔} กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดเขตปกครองของคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูปแสดงจำนวน ประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ชีย์และมอร์แกน Krejcie and Morgan^{๓๕} ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๑ รูป

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๑ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงเพื่อศึกษา บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ๖ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. ด้านการสาธารณูปการ และ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และตำแหน่งวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอ บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

^{๓๔}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ, จำนวนวัด / สำนักสงฆ์/ ที่พักสงฆ์/ จำนวนพระภิกษุ/ สามเณร ปี ๒๕๕๙, (สมุทรปราการ : สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๕๕๙).

^{๓๕}สุรพล สุยะพรหม และสิทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖.

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๖ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้านอันดับแรกคือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณสงเคราะห์และด้านการศึกษา สงเคราะห์ ตามลำดับ

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มี พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมตำแหน่งในคณะสงฆ์ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

๑) ด้านการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการด้านการปกครองคือ ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง พระสังฆาธิการขาดความเด็ดขาดในการระงับอธิกรณ์ หรือแก้ไข

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดอย่างเร่งด่วนและถูกต้อง และพระภิกษุสามเณรไม่ตั้งอยู่ในโอวาท เพราะไม่ได้รับการอบรมที่ดีจากพระสังฆาธิการ หรือพระสังฆาธิการปล่อยปะละเลยไม่เอาใจใส่

ข้อเสนอแนะ ควรสนับสนุนด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อจะได้มีพระภิกษุสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น พระสังฆาธิการควรเอาใจจริงเอาใจในการแก้ปัญหาอิทธิพลที่เกิดขึ้น ร่วมถึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดไม่ให้อุบัติภัยใหญ่โต และออกกฎระเบียบเพื่อให้ควบคุมพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติอยู่ในกรอบ และพระสังฆาธิการควรเอาใจจริงเอาใจกับพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิด

๒) ด้านศาสนศึกษา

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการด้านศาสนศึกษาคือ พระสังฆาธิการไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมภายในวัดของตนได้ เพราะขาดทั้งบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน พระสังฆาธิการไม่เห็นความสำคัญของการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ ทำให้บางวัดมีผลการสอบได้อยู่ในระดับน้อย และพระสังฆาธิการมอบหมายภาระงานด้านการศึกษาให้กับเจ้าคณะผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านการศึกษา

ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขอสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณให้แก่พระสังฆาธิการในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรมีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ เพื่อเปิดโอกาสให้พระสังฆาธิการได้ส่งพระภิกษุสามเณรเข้ารับการอบรมก่อนสอบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอบ และควรสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พระสังฆาธิการในการปฏิบัติหน้าที่งานด้านการศึกษา

๓) ด้านศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านศึกษาสงเคราะห์ คือ ขาดการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และพระสังฆาธิการไม่ค่อยให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ ควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาให้มากกว่าเดิม และพระสังฆาธิการต้องช่วยกันสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์ให้มากกว่าเดิม

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือ พระสังฆาธิการไม่ค่อยสนับสนุนพระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และขาดสื่อเทคโนโลยีในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ พระสังฆาธิการควรสนับสนุนพระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมาะสมและต่อเนื่อง ควรผลิตสื่อเทคโนโลยีในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) ด้านสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสาธารณูปการคือ ขาดงบประมาณในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด พระสังฆาธิการขาดความรู้ความสามารถในการควบคุมดูแลเสนาสนะภายในวัด และขาดแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสาธารณูปการ คือ ขอความสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานราชการ หรือบอกบุญกับญาติโยมในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดและเอาใจใส่จริงๆ อบรมพระสังฆาธิการให้ความรู้ และพัฒนาความสามารถในการควบคุมดูแลเสนาสนะภายในวัด และควรมีแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสาธารณสงเคราะห์คือ วัดกับชุมชนขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ และต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ วัดกับชุมชนควรติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทุนในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่า แนวทางแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

๑) **ด้านการปกครองการออกระเบียบทำวัตรเช้า – เย็นในอุโบสถทุกวัน** จะขาดโดยไม่มีกิจจำเป็นไม่ได้ ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด การเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการตามวาระโอกาสต่างๆ ที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดให้มี

๒) **ด้านศาสนศึกษาการส่งเสริมให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ** จัดหาทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนพระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาระดับสูงๆ ต่อไป การดูแลให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี อย่างทั่วถึง

๓) **ด้านศึกษาสงเคราะห์** การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น รวมถึงทุนการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรด้วย การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน

๔) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน การแนะนำอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธี และการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้อง

๕) **ด้านสาธารณูปการ** การดูแลสถานที่และก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ให้เรียบร้อย รวมไปถึงรักษาเอกลักษณ์ของวัดให้คงอยู่เพื่อเป็นแหล่งศึกษาของชนรุ่นหลัง การดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด

๖) **ด้านสาธารณสงเคราะห์** การจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา จัดเขตภายในวัดให้ชัดเจนเพื่อสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามาในวัด การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ อภิปรายผลดังนี้

๗.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวมพระสงฆ์มีความคิดเห็นว่าพระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชาตวิมุติกิจ (เฉลิมชัย อภิชาโต)^{๓๖} ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอ

^{๓๖}พระครูสุชาตวิมุติกิจ (เฉลิมชัย อภิชาโต) , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอมหาสารคาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

มหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่าความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอมหาราชจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง ๖ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากและผลงานวิจัยของ พระอธิการชรัตน์ จิตคุโณ (มีแก้ว) เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่าพระภิกษุและสามเณรมีความเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๗.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

๑) ด้านการปกครองจากการวิจัยพบว่า พบว่า ปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการปกครองคือ ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง พระสังฆาธิการขาดความเด็ดขาดในการระงับอธิกรณ์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดอย่างเร่งด่วนและถูกต้อง พระภิกษุสามเณรไม่ตั้งอยู่ในโอวาท เพราะไม่ได้รับการอบรมที่ดีจากพระสังฆาธิการ หรือพระสังฆาธิการปล่อยปะละเลยไม่เอาใจใส่ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิจิตรรัตนวัฒน์ (ณะชัย อปปฏิภโย)^{๓๗} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี” พบว่าพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ๔ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลงานวิจัยของ พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐ สุกุล)^{๓๘} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒) ด้านศาสนศึกษา จากการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการด้านศาสนศึกษาคือ พระสังฆาธิการไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมภายในวัดของตนเองได้ เพราะขาดทั้งบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน พระสังฆาธิการไม่เห็นความสำคัญของการอบรมบาลีและนันทกรรมก่อนสอบ ทำให้บางวัดมีผลการสอบได้อยู่ในระดับน้อย และพระสังฆาธิการมอบหมายภาระงานด้านการศึกษาให้กับเจ้าคณะผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านการศึกษา สอดคล้องกับ

---

^{๓๗} พระครูวิจิตรรัตนวัฒน์ (ณะชัย อปปฏิภโย), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี”, บทความวิชาการจากผลงานวิทยานิพนธ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๓๘} พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐ สุกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ผลงานวิจัยของ **พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐ สุกุล)**^{๓๙} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านการปกครอง ด้านกาตาศนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณูปการ ชัดแย้งกับงานวิจัยของ**พระสุรินทร์จิตตกาโร(ประเสริฐวาทิ)**^{๔๐} เรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนาศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า พระภิกษุและพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนาศึกษาในจังหวัดนครปฐมในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการวิจัยปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านศึกษาสงเคราะห์ คือ ขาดการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และพระสังฆาธิการไม่ค่อยให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์เท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูสังฆรักษ์พศวีรธีรปญโญ**^{๔๑} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการเผยแผ่คือ พระสังฆาธิการไม่ค่อยสนับสนุนพระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และขาดสื่อเทคโนโลยีในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐ สุกุล)**^{๔๒} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๕) ด้านสาธารณูปการ จากการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านสาธารณูปการ คือ ขาดงบประมาณในการ

---

^{๓๙} พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐ สุกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๔๐} พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาทิ), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนาศึกษาในจังหวัดนครปฐม”, **บทความวิชาการจากผลงานวิทยานิพนธ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๑} พระครูสังฆรักษ์พศวีรธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า (๑) – (๒).

ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด พระสังฆาธิการขาดความรู้ความสามารถในการควบคุมดูแลเสนาสนะภายในวัด และขาดแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสมชาย สุนติกโร (ชุ่มจิต)**^{๕๓} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี” พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๖) **ด้านสาธารณสงเคราะห์** จากการวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ วัดกับชุมชนขาดการติดต่อประสานงานที่ติดต่อกันในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ และต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ธีรปญโญ**^{๕๔} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อย ด้งาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อันประกอบด้วย พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแลเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกรูป/คน รวมถึงคณาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์ รวมถึงให้ความรัก ความเมตตา มีความเข้าใจและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ พระมหากำพล คุณงกโร, ดร.อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต อาจารย์ พระปลัดระพีนพุทธิสาร, ดร. อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจ

---

^{๕๓}พระมหาสมชาย สุนติกโร (ชุ่มจิต), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๕๔}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

มา ที่กรุณาเสียสละอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาและเครื่องมือที่ใช้ในวิจัย และให้คำแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ให้ความเมตตา ตอบแบบสอบถามในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมกันนั้นขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ในเขตปกครองบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ และเพื่อนภิกษุที่อยู่ในเขตการปกครองอำเภอบางบ่อทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ ต่อครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสาทวิชาการและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน ที่ขาดไม่ได้ หากความดีในสารนิพนธ์นี้อันจะเป็นประโยชน์ต่อปัจฉิมมาชนตาชนทั้งหลาย ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหลายเหล่านั้นเพื่อเป็นบุญเป็นกุศลแด่ผู้มีอุปการะคุณแก่ผู้วิจัยพร้อมผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ร่วมสรรค์สร้างงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนเป็นผลสำเร็จด้วยดี

๙. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) **ด้านการปกครอง** พระสังฆาธิการควรมีการวางหลักเกณฑ์การปกครองอย่างชัดเจน โดยมีการประชุมเพื่อชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะทุกเดือน ควรจะใช้การปกครองแบบการใช้พระเดช พระคุณ พ่อปกครองลูก หรือครูอาจารย์ปกครองศิษย์ และควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะทุกเดือน

๒) **ด้านการศาสนศึกษา** พระสังฆาธิการควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งทางการปกครอง และควรมีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ-สามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลีอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้ครูสอนพระปริยัติธรรมได้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ตามแต่โอกาส มีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุ-สามเณรที่เรียนนักธรรมและบาลี

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** พระสังฆาธิการควรมีแนวทางในการสนับสนุนให้พระภิกษุได้เล่าเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยการจัดหาทุนการศึกษาให้ส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรที่เรียนในระดับอุดมศึกษาด้วย และเพื่อความต่อเนื่องของการมอบทุนต้องกำหนดให้พระสังฆาธิการทุกรูปต้องตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า ควรมีการสนับสนุนทุนการศึกษาให้พระภิกษุเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาวัด

๔) **ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา** พระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมให้มีการอบรมพระภิกษุ-สามเณรให้รู้วิธีการเผยแพร่ธรรมะในด้านต่าง ๆ ให้แตกฉาน อย่างถูกต้องเพื่อให้สามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** พระสังฆาธิการควรกำหนดแนวทางในการสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานให้คงสภาพของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย เพื่อให้สามารถรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไว้ได้ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยหาค่าปรึกษางานด้านสาธารณูปการ เพื่อจะทำให้วัดพัฒนาไปตามแบบแผนและถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทยไว้ได้ จึงจะสามารถบรรลุผลไปได้ด้วยดี

๖) **ด้านสาธารณสงเคราะห์** พระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบายในการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการมอบปัจจัยเพื่อช่วยเหลือหน่วยราชการที่สำคัญ และการสงเคราะห์แก่คนชรา คนพิการและประชาชนทั่วไปในชุมชนพระสังฆาธิการจึงควรเข้าไปมีส่วนส่งเสริมและร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเพิ่มบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในทุกกิจกรรม และควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น

๙.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอต่าง ๆ

๒) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

๓) ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ในวัดให้เป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบๆบริเวณวัดเพื่อจะได้ศึกษาความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงการบริหารงานด้านต่างๆของวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สุรพล สุยะพรหม และสิทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธ

ศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ. **จำนวนวัด / สำนักสงฆ์/ ที่พักสงฆ์/ จำนวน**

พระภิกษุ/ สามเณร ปี ๒๕๕๙. สมุทรปราการ : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สมุทรปราการ, ๒๕๕๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระครูสุชาติวุฒิกิจ (เฉลิมชัย อภิชาโต). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ

สงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูวิจิตรรัตนวัฒน์ (ณะชัย อปปฏิโกโย). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ

สงฆ์ด้านการปกครองอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี”. **บทความวิชาการจากผลงาน**

วิทยานิพนธ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐสกุล). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน

เขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระสุรินทร์ จิตตกาโร (ประเสริฐวาทิ). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดนครปฐม”. **บทความวิชาการจากผลงานวิทยานิพนธ์**

ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูสังฆรักษ์ศรัทธา ธีรปณโณ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษา

กรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑

บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
The Administration Roles of Sangha Administrators
in Phayatai District, Bangkok

พระสมศักดิ์ ชินวโร (ปทุยา)*
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)**
ธิดิวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานครโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๗๕ รูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ค่าร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. ปัญหาในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย คือขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ ความรู้ในการปกครองผู้นำไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านการปกครองอย่างเต็มที่ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบายเลือกปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาพระสังฆาธิการไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดคณะสงฆ์ขาดการจัดประชุมอย่างต่อเนื่องข้อเสนอแนะคือควรปกครองปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายมีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกันมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนควรแนะนำข้อวัตรปฏิบัติให้ พระภิกษุสามเณรให้เข้าใจหลักธรรมวินัยอย่างถ่องแท้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเกิดความศรัทธาและเป็นที่ยกย่องปฏิบัติโยมด้านการปกครองตาม

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์คือผู้บริหารสงงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์เจ้าคณะปกครองมีวิวุฒิ น้อยกว่าผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้ขาดความเชื่อถือและผู้ใต้บังคับบัญชาไม่สนองงานเจ้าคณะผู้ปกครอง ข้อเสนอแนะคือผู้บริหารควรปกครองปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมายมหาเถรสมาคมโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายและพระธรรมวินัยมีการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างเท่าเทียมกันและผู้ใต้บังคับบัญชาควรสนองงานผู้บังคับบัญชาด้านการปกครองตามระเบียบวัด คือพระสังฆาธิการไม่แบ่งหน้าที่ให้ภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างชัดเจนบางรูปขาดความรู้ความเข้าใจ ในด้านการปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดและคณะสงฆ์ยังขาดการจัดประชุมอย่างต่อเนื่องข้อเสนอแนะคือควรมีการแบ่งหน้าที่แบ่งงานให้ภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างชัดเจนควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายและควรมีการจัดประชุมอย่างต่อเนื่องและควรยึดหลักเกณฑ์ในพระธรรมวินัยเป็นหลักในการตัดสินใจ

ความสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were ; 1) To study the role of the Sangha administrator in administration in Payathai District, Bangkok 2) To compare the role level of the Sangha administrator in administration in Payathai District, Bangkok, classified by personal factors and 3) To study the problems, obstacles and the suggestions about the role of Sangha administrator in administration in Payathai District, Bangkok . The research methodology used the mixed method research between the quantitative and qualitative methods. The sampling groups were 175 monks in Payathai District, Bangkok . The data were analyzed by ready social sciences program and the statistics were used by frequency, percentage, mean and standard deviation. For the qualitative research were collected the data with in-depth interview from key informants and analyzed by context analysis technique.

The findings of this research were as followings ;

1. The monks' opinion in the role of the Sangha administrator in administration in Payathai District, Bangkok , the overall medium level as mean was 3.49 when considering each aspect found that their opinions towards the administration role of Sangha administrator on administration at Payathai District, Bangkok is in the medium level

2. The problems of the development of the role of Sangha administration of Sangha administrator in Phayathai District, Bangkok was lack of knowledge in

the administration field and the leaders paid little attention and leadership was not a priority in the region fully. Discrimination against subordinate Sangha and lack of parental care closely and still lack of continuous meeting . The recommendation for the development in role of Sangha administration of Sangha administrator in Phayathai District should be done by following ; the administration must be done by policies . There should be a designated strictly and should be held periodically. The subordinate should be responded the executives according to the temple regulations. The other crucial problems were the Sangha administrator should divided the subordinate duties clearly also and the meeting should be held continuously the suggestions for the development of the role of Sangha administration of Sangha administrator in Phayathai District, Bangkok, For the administration, the Sangha administrator should be suggested the Buddhism practice for all monks and novices. The Buddhism practice and Dharma Principle must be taught to the subordinate monks for their real and deep understanding. This made them resided together happily and brought faith to their society. For the administration, the Sangha Committee should be established according to the Sangha Association regulation and following the country law efficiently . The Sangha administrators and abbots must hold the Buddhism principle strictly to judge the involving problems.

Keywords: Roles of Sangha Adminstrators

๑. บทนำ

สังคมสงฆ์เป็นสังคมตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้น และเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์^{๔๕} เมื่อพูดถึงสังคมสงฆ์และการปกครองแล้วจึงต้องดูที่พระวินัยเป็นหลักเพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย^{๔๖} ส่วนในการบริหารนั้นพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่าพุทธวิธการบริหารควรยึดหลักธรรมมาธิปไตยเป็นสำคัญโดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ ธรรมเป็นหลักในการบริหารและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง^{๔๗} การปกครองคณะ

---

^{๔๕} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๙.

^{๔๖} พระยุพธนา รณณชโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๔๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

สงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังคำกล่าวที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” จะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนและเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน อีกทั้งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^{๔๘} การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการแบ่งงาน มอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน^{๔๙} การวางแผนการจัดการองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม และต้องบูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ เช่นทุกข์ คือสภาพปัญหาบุคคล สมุทัย คือ สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรค นิโรธ คือ เป้าหมายการ บริหาร มรรค คือ แนวทางการแก้ไขปัญหาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคมมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและได้มี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบออก คำสั่งมีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยดูแลพระสงฆ์ใน ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย มหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒๓ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยมีพระสังฆาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบการปกครองคณะสงฆ์ ๖ ประการ^{๕๐} ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงมีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไปก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชนและมีบทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ด้วยแล้วจึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้ได้ พระสังฆาธิการต้องมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาดูแลการช่วยเหลือใน หน้าที่ของตนและไม่ลืมที่จะพัฒนาคนอื่นหรือคนในชุมชนในสังคมนั้นด้วย^{๕๑}

---

^{๔๘} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๘.

^{๔๙} อธิวุฒิ หมั่นมี, “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๖๕-๗๗.

^{๕๐} สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗.

^{๕๑} กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานคร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มุ่งศึกษาเฉพาะ “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ใน ๓ ด้าน” ได้แก่ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓) ด้านการปกครองตามกฎระเบียบวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน จากพระสงฆ์จำนวน ๓๑๐ รูป ใน ๘ วัด

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม จำนวน ๑๗๕ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย ๑) พระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๒ รูป ๒) พระภิกษุในเขต พญาไท กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๑๐ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง ๑๗๕ รูปได้จาก สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้านการปกครองตามกฎระเบียบวัด

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๗๕ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ รูป

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครใน ๓ ด้าน คือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และด้านการปกครองตามกฎหมายระเบียบวัด โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑)สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานครทั้ง๓ด้านรวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพนที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาการสังเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่สอดคล้องกันเพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไทกรุงเทพมหานครและนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑)จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อาน ทาคความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาคความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย๓.๔๖ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๔ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้จัดให้มีการลงอุโบสถกรรมสวดพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัยพระสังฆาธิการได้มีการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ถัดมาคือ พระสังฆาธิการมีการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหา เพื่อยุติเหตุความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม

๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๖ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการแต่งตั้งไวยาวัจกรให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ อยู่ในระดับปานกลาง ถัดมาคือ พระสังฆาธิการได้มีการได้มีการเข้าประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจัดประชุม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการแต่งตั้ง รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ที่เห็นสมควรเป็นผู้รักษาการแทน ในกรณีเจ้าอาวาสไม่อยู่และไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ตามกฎหมายเถรสมาคม อยู่ในระดับปานกลาง

๓) ด้านการปกครองตามระเบียบวัด พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๕ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๕ ด้าน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พระสังฆาธิการได้มีการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง อยู่ในระดับมาก ถัดมาคือ พระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรกายในบริเวณวัด อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

๔) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร คือ ขาดการอบรมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด และไม่กวดขันเรื่องการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยในเสถียรวัด ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในการปกครอง และผู้นำไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านการปกครองอย่างเต็มที่ มีเพียงส่วนข้อเสนอแนะ ควรให้มีการเพิ่มความรับผิดชอบในการกวดขันเรื่องการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย ในเสถียรวัด ให้ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองควรได้รับการอบรมและสนับสนุนให้มีการศึกษาให้มากที่สุดโดยเฉพาะผู้นำผู้บริหารระดับสูง และควรแสดงความสำคัญของการปกครองให้ผู้นำทราบอย่างชัดเจน

๕) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานครคือซึ่งผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบายและ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าคณะปกครองมีวิสัยทัศน์น้อยกว่าผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้ขาดความเชื่อถือ และผู้ใต้บังคับบัญชาไม่สนองงานเจ้าคณะผู้ปกครอง ส่วนข้อเสนอแนะ ผู้บริหารควรปกครอง ปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายและ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ต้องปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่าง เท่าเทียมกัน และผู้ใต้บัญชาควร สอนงานผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

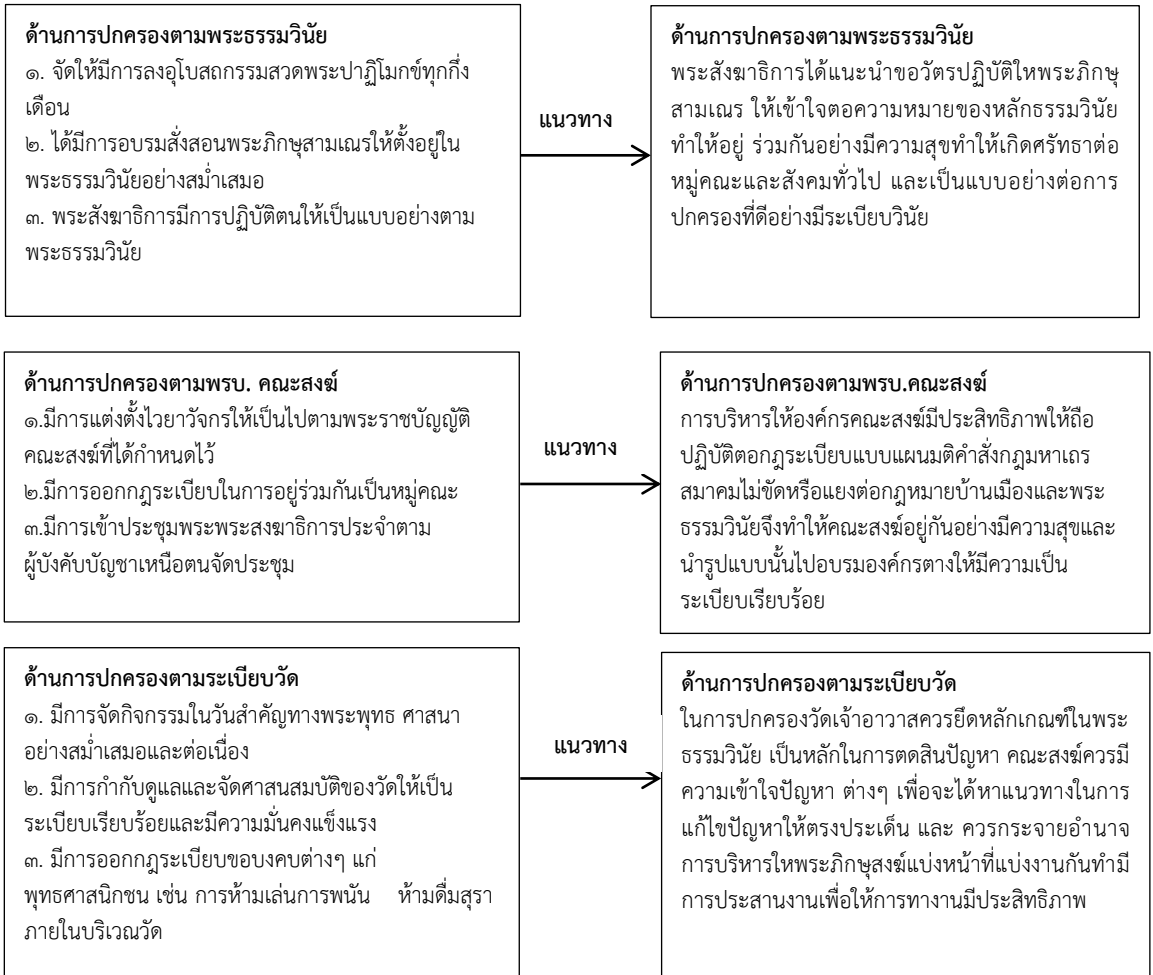
๓) **ด้านการปกครองตามระเบียบวัด** ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาบทบาทการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร คือ พระสังฆาธิการไม่แบ่ง หน้าที่ให้ภิกษุสามเณรภายในวัดช่วยดูแล รักษา อย่างชัดเจน โดยบางรูปขาดความรู้ความเข้าใจใน ด้านการปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด และคณะสงฆ์ยังขาดการจัดประชุมปรึกษาหารือ อย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อเสนอแนะ ควรมีการแบ่งหน้าที่ให้ภิกษุสามเณรภายในวัดช่วยดูแลรักษา อย่าง ชัดเจน ควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด และควรมีการจัดประชุมสม่ำเสมอ

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ แล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงไว้ในงานวิจัยเล่มนี้ และจากการที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ และลงพื้นที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของ พระ สังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครทั้ง ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรม วินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓) ด้านการปกครองตามระเบียบวัด ตาม แผนภาพที่ ดังนี้

บทบาทด้านการปกครองคณะของพระสังฆาธิการ ในเขตพญา ไท กรุงเทพมหานคร

แผนภาพที่ สรุปลงค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ข้อโดดเด่นของบทบาทการปกครองคณะ สงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มากที่สุดคือ พระสังฆาธิการจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมสวดพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน รองลงมาคือ พระสังฆาธิการได้มีการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอ และมีการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคือ พระสังฆาธิการได้แนะนำข้อวัตรปฏิบัติให้พระภิกษุ สามเณรทั้งหลายให้เข้าใจต่อความหมายของหลักธรรมวินัยทำให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันอย่าง

มีความสุขความเจริญทำให้เกิดความศรัทธาต่อหมู่คณะของสังคม และเป็นแบบอย่างต่อการปกครองที่ดีอย่างมีระเบียบวินัย

๒. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อโดดเด่นของบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มากที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการแต่งตั้งไวยาวัจกรให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ รองลงมาคือ มีการออก ฎุกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และมีการเข้าประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ ผู้บังคับบัญชาเหนือตนจัดประชุม ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา คือ การบริหารจัดการให้องค์กร คณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้ถือปฏิบัติต่อกฎ ระเบียบ แบบแผน มติ คาสั่ง กฎมหา เภรสมาคม ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง จึงทำให้คณะสงฆ์อยู่กันอย่างมีความสุข และสามารถนำ รูปแบบนั้นไปอบรมองค์กรต่าง ๆ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๓. ด้านการปกครองตามระเบียบวัด ข้อโดดเด่นของบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มากที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการจัดกิจกรรม ในวณสำคัญทางพระพุทธศาสนา อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รองลงมาคือ มีการกำกับดูแลและ จัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง และมีการออกฎุกระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารายในบริเวณวัด ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา คือ ในการปกครองวัดนั้น เจ้าอาวาสควรยึดหลักเกณฑ์ในพระธรรมวินัยเป็นหลักในการตัดสินใจ ปัญหา คณะสงฆ์ควรมีความเข้าใจเรื่องปัญหาต่างๆ เพื่อจะได้หาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาให้ตรงจุดตรงประเด็น และควรมีการกระจายอำนาจการบริหารให้พระสงฆ์ ภูมิภาค แบ่งหน้าที่และแบ่งงานกันทำ มีการประสานงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

๗. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อันดับแรก ได้แก่ด้านการปกครองตามระเบียบวัด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย อยู่ในระดับปานกลาง อันดับสุดท้ายคือ ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้เนื่องจาก

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ได้มีการปกครองพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดหรือภายใต้การปกครองของตนเอง โดยการนำหลักพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง มีการดูแลอย่างเคร่งครัด ทั้งพระภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่และที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจในหลักพระธรรมวินัยมากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติไม่ออกนอกกรอบพระธรรมวินัยหรือผิดเพี้ยนจากหลักพระธรรมวินัยและ สามารถทำให้พระภิกษุภายในวัดและในเขต

ปกครองของตนมีความประพฤติปฏิบัติที่ดีขึ้นจนได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์การปกครองของจังหวัดปทุมธานี ” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้ง นั้น คือพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรม และบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพทธศาสนา ปัจจุบันการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อ ๕ วาด้วยเรื่องการ ได้แก่งกิจการคณะ สงฆ์จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวข้องกับ การคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ ๑) การปกครองเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การ ศาสนศึกษาการศึกษา สงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์^{๕๒}

๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ใน เขตพญาไทกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ภายในวัดและในเขตการปกครองของตน โดยการนำเอากฎหมายมหาเถรสมาคมเข้ามาใช้การปกครองคณะสงฆ์ อย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้เกิดประสิทธิภาพต่องานคณะสงฆ์เป็นอนมาก จนสามารถทำให้พระภิกษุสงฆ์ประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน อนนาไปสู่ความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤศดา มมตะชบ เรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕” พบว่าทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหารการแต่งตั้ง และถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้นและนอกจากนี้ ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^{๕๓}

๓) ด้านการปกครองตามระเบียบวัด จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการ ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครด้านการปกครองตามระเบียบวัด โดยภาพรวมมี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์ได้กำหนดกฎระเบียบ ข้อวัตรปฏิบัติได้ค่อนข้าง ครบถ้วน รัดกุม ทั้งในส่วนของบรรพชต คฤหัสถ์ และ

---

^{๕๒} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๕๓} กฤศดา มมตะชบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.

สถานที่ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบในการ ปกครองทั้งสิ้น เมื่อมีกฎระเบียบที่มีความครอบคลุมและเคร่งครัดดีแล้วก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการ ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการควบคุมและดูแลให้มีการปฏิบัติตาม กฎระเบียบข้อบังคับอย่างต่อเนื่อง เพื่อความเรียบร้อยดีงามต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิพัฒนภาสน์ บุญเทียน เรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสใน จังหวัดนครราชสีมา”, จากการศึกษาพบว่า เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก^{๕๔}

๘. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับการอนุเคราะห์จากบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา พระอคมสิทธินายก, ดร.ประธานที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และ อาจารย์ ดร. ธติวดี หมั่นมี กรรมการที่ปรึกษา ดร.ยุทธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณ พระราชสิทธิธมฺนี, เจ้าคณะเขตพญาไท พระราชปริยัติกิจ เจ้าอาวาสวัดพรหมวงศาราม ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์ในการนำข้อมูลมาทำการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนญาติโยมผู้มีอุปการะทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- ๑) ด้านพระธรรมวินัย ควรพัฒนาพระวทยาการและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หรือจัดโครงการกิจกรรมแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษาไปยังวัดต่างๆ ในลักษณะหมุนเวียน
- ๒) ด้านกฎหมายเถรสมาคม ทางมหาเถรสมาคมควรทำงานในลักษณะบูรณาการและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากรรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
- ๓) ด้านปกครอง ควรมีนโยบายการปกครอง การบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนชัดเจน และดำเนินการได้จริง และควรจัดตั้งกรรมการเพื่อเอาไวระงับเหตุหรืออรรถกรมของวัดจะได้ไม่เสียหาย
- ๔) คณะสงฆ์ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานอย่างครอบคลุม โดยไม่รวบรวมศูนย์อำนาจเพียงแค่ผู้บริหารกลุ่มเดียว
- ๕) คณะสงฆ์ควรปลูกฝังคนไทยให้ใกล้ชิดกับศาสนธรรมและสามารถนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

---

^{๕๔} พิพัฒนภาสน์ บุญเทียน, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, *ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา)*, ๒๕๔๗.

๑) พระสงฆ์ควรจัดตั้งศูนย์บรรเทาทุกข์แก่ประชาชน เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่เดือดร้อนได้อย่างทันที่ ทั้งที่ มีการประสานงานกับหัวหน้าชุมชน เพื่อจะได้ทราบปัญหาความเดือดร้อนที่แท้จริงของชุมชนได้

๒) พระสงฆ์ควรมีการสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อมิให้ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน

๓) พระสงฆ์ควรสอดแทรกเนื้อหาของหลักการปฏิบัติตามกฎหมายอาญาในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถพัฒนาตนเองเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประเพณี มิใช่เป็นเพียงผู้นำประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ควรประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวกิจกรรมของชุมชนต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยชุมชนที่ของวัดให้เข้าถึงประชาชนทุกครัวเรือนในชุมชน ๔) พระสงฆ์ควรจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้มีความร่มรื่นภายในบริเวณวัด เพื่อให้ประชาชนผู้เข้ามาในวัดเกิดความรู้สึกสดชื่น สบายจิตสบายใจ

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทวิจยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนจากการศึกษาวิจัยบทบาท เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ เพื่อจะได้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติด้านการปกครองของพระสงฆ์ในปัจจุบัน และจะได้นำผลการวิจัยไปพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนคณะสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานครเป็นพระสงฆ์ในพื่นที่อื่นๆ เพื่อเป็นการสำรวจหาพระสงฆ์ในพื่นที่อื่นๆ มีบทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับใด ๓) ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการว่าเหมือนหรือแตกต่างกันจากงานวิจัยครั้งนี้

(๔) ควรศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ**

กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.

กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรม**

ประชาชนประจำตำบล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

คู่มือพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนา

แห่งชาติ, ๒๕๔๗.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กฤศดา มมตะขบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.
พระเทพรัตนสธิ (สมศักดิ์ ชูตินุโร). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

(๓) วารสาร:

ธิติวุฒิ หมั่นมี. “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังกะหัตถ์ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๖๕-๗๗.

พิพัฒน์ภรณ์ บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. **ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๔๗.

บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี

The Roles of Sangha Administrators towards Administration
in Mueang District, Kanchanaburi Province

พระจรัญ ฐิตธมฺโม (หมู้หล้า)*

พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท**

พิเชฐ ทังโต***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ๒) ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้วิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๗๔ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านการปกครองภายในวัด อยู่ในระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.56$)

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุและวุฒิการศึกษาสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามอายุ และวุฒิการศึกษาสามัญ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ ที่มีอายุ และวุฒิการศึกษาสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในบทบาทด้านการปกครองภายในวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนบทบาทในด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย และด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระสงฆ์มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

๓) ปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พระสังฆาธิการ พบว่า ขาดการจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน ขาดการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ขาดการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ ขาดการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ขาดการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเพื่อชี้แจงระเบียบต่างๆ ตามวาระให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ขาดการลงนิคหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหามีดังนี้ ผู้ทำหน้าที่ในการปกครอง ควรจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน ควรมีการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ควรมีการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ ควรมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ควรมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเพื่อชี้แจงระเบียบต่างๆ ตามวาระให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ความสำคัญ : บทบาท, พระสังฆาธิการ, การปกครอง

Abstract

The objectives of this research were : 1) to study the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province 2) to study the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province 3) to study the problems, obstacles and suggestions to the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province. This research was the mixed research method. For the quantitative research uses the questionnaire from the 274 monks from kanchanaburi province as the tool to collection data. The researcher had the data analysis through frequency, percentage and describing the opinions of the sampling group that explain the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province mean, standard deviation (S.D) and

hypothesis test by comparing the personal factors of questionnaire correspondents consisted of age, ordination year, general education, Dhamma education, Pali education and t-test with the variable factors, one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups at significantly statistics at 0.05 and test of multiple comparison by using the LSD. (Least Significant Different) and the qualitative research is the in depth interview from 7 key informants.

The research findings were as follows :

1. The monks had the opinions about the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province a whole was at the good level with an average of (X=4.45) and when considered in each aspect that found that the monks had the opinions to the roles of Sangha administrators towards domestic administration in Meaung district, Kanchanaburi province was the highest average level at (X=4.56), the second was the administration according to Sangha royal Act., had an average at (X=4.41) and the lowest average aspect was the administration according Dhammavinaya was an average at (X=4.38).

2. The comparison of the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province classified by personal status, found that the questionnaire correspondents who had the differences of age, and general education, had the opinions to the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province differently at significantly statistics as 0.05 It accepted the hypothesis. But the roles of the Sangha administrators about the administration according to Dhammavinaya, and administration according to Sangha Act., the monks had the opinions indifferently.

3. The problems, obstacles and suggestions to the roles of Sangha administrators towards administration in Meaung district, Kanchanaburi province found that Sangha administrators lacked of having the half monthly Uposatha chanting, lack of monks and novice control peacefully, lack of Dhammavinaya analysis to practical policy, lack of new issue of regulations and rules, lack of meeting of monks, novices and temple boys for explaining the rules and regulations according to Sangah Act., lack of Sangha administrators punishment that have the positions according to Sangha Act., lack of monastery management such as income-expense account, lack of rule issue for monks and novices within the temple, lack of monks and novices equality and fairness.

The suggestions as the guideline for problem solutions as follows :
Sangha administrators should have the half monthly Uposatha chanting, should control the monks and novice peacefully, be the analysis to practical policy, be the new issue of regulations and rules, be the meeting of monks novices and temple boys for explaining the rules and regulations according to Sangah Act.,

Keywords: Roles, Sangha, Administrator

๑. บทนำ

คณะสงฆ์เป็นสังคมตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้น โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระรายนั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” และทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจ และเข้ามาศึกษาด้วยซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับ และสั่งสอนเองพร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ^{๕๕} สมัยก่อนนิยมใช้ คำว่า การปกครองคณะสงฆ์ แต่ปัจจุบันใช้ คำว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาแลผู้ได้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไป เพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้นๆ ให้สำเร็จในการบริหารนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมาย^{๕๖} ของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่าพุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อยบุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง การปกครองคณะสงฆ์หรือบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ จึงต้องเห็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้าง และการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบ

---

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **นิตยสารธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๕๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

ตามความรู้ความสามารถของตน^{๕๗} การวางแผนการจัดการองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม นอกจากนี้การบูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ เช่น ทุกข์ คือ สภาพปัญหาบุคคล สมุทัย คือ สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรค นิโรธ คือ เป้าหมายการบริหาร มรรค คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา^{๕๘} เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติ และการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัยจะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใส ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๕๙}

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ควรจะได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ให้มากขึ้นและได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครอง ได้ทราบการแสดงบทบาทหน้าที่ในการเข้าใจปัญหาและอุปสรรคสาเหตุและปัจจัยอื่นและทำให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนสามารถใช้วิถีชีวิตหรืออุบายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดีผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุอาศัยอยู่ในวัดในพื้นที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป^{๖๐}

---

^{๕๗} ธิติวุฒิ หมั่นมี, “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๖๕-๗๗.

^{๕๘} อนุวัต กระสังข์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๔๑-๒๕๙.

^{๕๙} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๘.

^{๖๐} กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีมุ่งศึกษาเฉพาะ บทบาทด้านการปกครอง มี ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓) ด้านการปกครองภายในวัด โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์รวมทั้งหมด จำนวน ๘๖๔ รูป ในจำนวน ๑๑ ตำบล ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๒๗๔ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๘๖๔ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๗๔ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๗ รูปคน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๗๔ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ใน ๓ ด้าน คือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และด้านการปกครองภายในวัด โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึกเขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี อายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖๖ รองลงมา คือ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๐ รูป เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๒๕ เท่ากัน และน้อยที่สุด คือ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๙๓

๕.๒ บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๔๕$) เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านการปกครองภายในวัด อยู่ในระดับสูงที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.56$) รองลงมา คือ ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.41$) และด้านที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.38$)

(๑) **ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.38$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่ ๕ พระสังฆาธิการได้จัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน อยู่ในระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.64$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยรองลงมา แต่มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๑ พระสังฆาธิการได้มีการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.54$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๙ พระสังฆาธิการได้มีการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.48$)

(๒) **ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.41$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ในข้อที่ ๑ พระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ อยู่ในระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.64$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยรองลงมา แต่มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๙ ในเรื่องพระสังฆาธิการได้มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเพื่อชี้แจงระเบียบต่างๆตามวาระให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.44$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๗ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการลงนิคหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.44$)

(๓) **ด้านการปกครองตามภายในวัด** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.56$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ในข้อที่ ๑ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี อยู่ในระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.81$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยรองลงมา แต่มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๗ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.66$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๘ พระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.48$)

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัยด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และด้านการปกครองภายในวัด สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย มี ปัญหา อุปสรรค คือ พบว่า ปัญหาอุปสรรค พบว่า ขาดจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน จำนวน ๓๔ รูป ขาดการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย จำนวน ๒๕ รูป และขาดการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ จำนวน ๑๔ รูป

ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน จำนวน ๓๔ รูป ควรมีการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย จำนวน ๒๕ รูป และควรมีการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ จำนวน ๑๒ รูป

๒. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มี ปัญหา อุปสรรค พบว่าเป็น ขาดการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จำนวน ๓๐ รูป ขาดการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเพื่อชี้แจงระเบียบต่างๆตามวาระให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำนวน ๒๔ รูป และขาดการลงนิกหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำนวน ๑๘ รูป

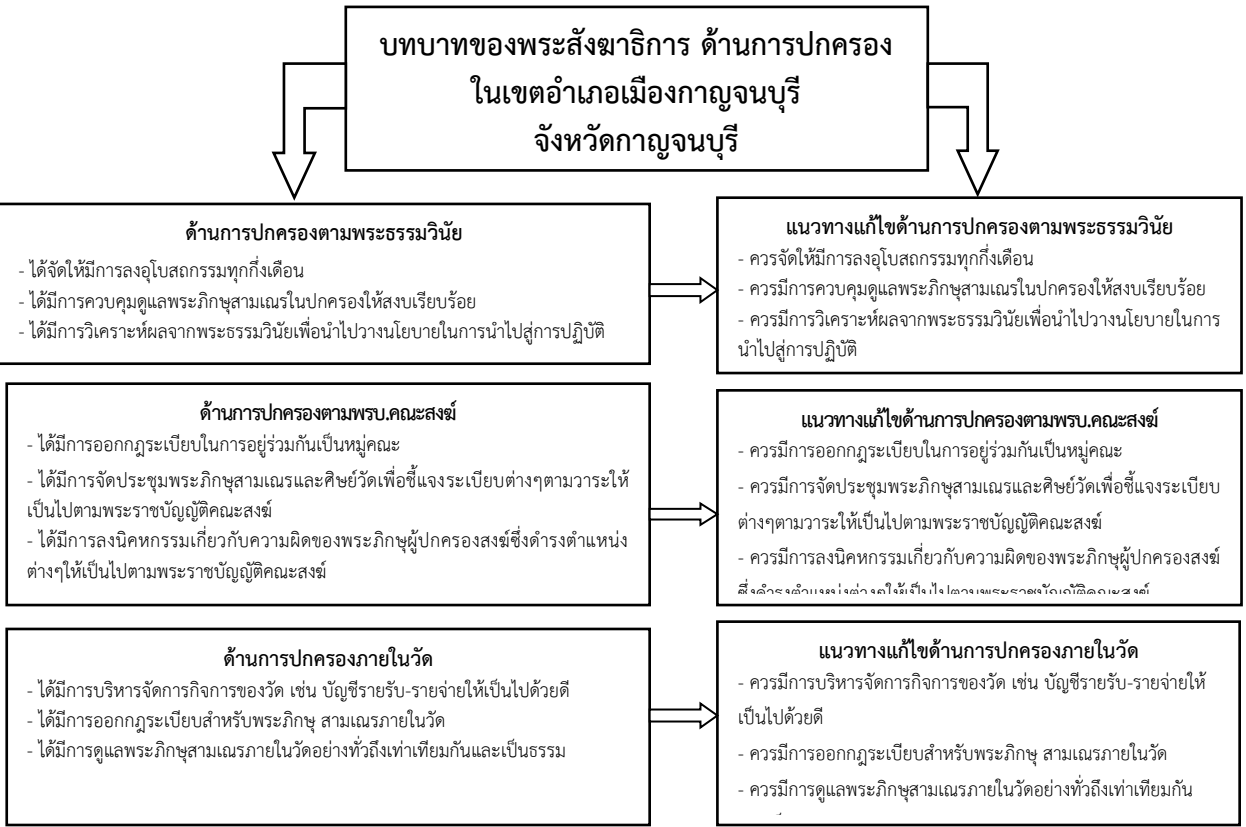
ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จำนวน ๒๘ รูป ควรมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดเพื่อชี้แจงระเบียบต่างๆตามวาระให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำนวน ๒๖ รูป และควรมีการลงนิกหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จำนวน ๑๘ รูป

๓. ด้านการปกครองภายในวัด มี ปัญหา อุปสรรค พบว่าเป็น ขาดการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี จำนวน ๓๒ รูป ขาดการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัด จำนวน ๒๔ รูป และขาดการดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม จำนวน ๑๗ รูป

ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี จำนวน ๓๒ รูป ควรมีการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัดจำนวน ๒๔ รูป และควรมีการดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม จำนวน ๑๗ รูป

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ แล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงไว้ในงานวิจัยเล่มนี้ และจากการที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ และลงพื้นที่ทำการวิจัยผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ตามแผนภาพที่ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

๗. อภิปรายผล

๗.๑ บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเทพรัตนสุธี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารและปกครองกิจการคณะสงฆ์การปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัย พบว่า การบริหาร และปกครองกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล^{๒๑} หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรม และบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารและปกครองกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธรศาสนา ปัจจุบันการบริหาร และปกครองกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อ ๕ ว่าด้วยเรื่องการ ได้แก่ กิจการคณะสงฆ์จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นการปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวข้องกับปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ ๑) การปกครองเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธรศาสนา ๕) การสาธารณูปการ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองจังหวัดปทุมธานี พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=๓.๙๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์บางไม่เข้าใจพระธรรมวินัย และหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางระเบียบ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรอบรมพระภิกษุให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัด อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม รวมทั้งมีการยกย่อง และชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า พระสงฆ์บางไม่เข้าใจพระธรรมวินัย และหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางระเบียบ และการดำเนิน

---

^{๒๑}พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ ชุติโนโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

กิจกรรมต่างๆ ทางการปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ครอบบรมพระภิกษุให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวพิธีหรือแบบอย่างที่ดี

๒. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กฤตดา พิมพ์ตะขบ** ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” พบว่า ทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่าโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไป ควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้น และนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^{๒๒}

สรุปได้ว่า การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พบว่าทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไป ควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน

๓. ด้านการปกครองภายในวัด ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการปกครองตามระเบียบวัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **พิพัฒน์ภานุ บัญญัติ** ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา” จากการศึกษา พบว่า

๑. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่เป็นสัญญาบัตร มีค่าเฉลี่ยระดับ พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่ไม่เป็นสัญญาบัตร

---

^{๒๒} กฤตดา พิมพ์ตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพระชนมายุต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีพระชนมายุมาก ปานกลาง และน้อย มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในทุกด้าน

๔. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดประเภทต่างกัันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทพัทธสีมา มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่อยู่วัดประเภทสำนักสงฆ์

๕. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดขนาดต่างกัันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่วัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน^{๖๓}

กล่าวโดยสรุป การปกครองภายในวัดต้องสั่งการจากเจ้าอาวาส คือ จากการปกครอง และกระจายอำนาจเจ้าอาวาส ทั้งนี้ โดยเน้นที่ผู้ปฏิบัติภารกิจจริงในพื้นที่ คือ เจ้าอาวาส เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ฉะนั้น จึงต้องมีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยสอดคล้องกับหลักการสำคัญที่กรมการศึกษากำหนดเอง

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา พระมหาสุนันท์ สุนันโท, ดร., ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.พิเชษฐ หังโต กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และอาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, กรรมการและเลขานุการกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ และอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชาวิสุทธิเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี, พระโสภณกาญจนารณณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองกาญจนบุรี, ที่ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์ในการนำข้อมูลมาทำการวิจัยครั้งนี้ตลอดถึงญาติโยมผู้มีอุปการะทุกท่าน

---

^{๖๓}พิพัฒน์ภัสร์ บุญเทียน, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- ๑) พระสงฆ์ต้องมุ่งมั่นในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเรียนปริยัติสามัญ ปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี
- ๒) พระสงฆ์ควรมีการจัดการประชุมสัมมนาส่วนกลางทุกเดือน เพื่อให้เข้าใจถึงนโยบายแบบแผนในการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกัน
- ๓) พระสงฆ์ต้องจัดกิจกรรมในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เข้าวัดทำบุญ ถวายสังฆทาน ๘ เจริญจิตภาวนาปฏิบัติวิปัสสนาร่วมกับทางวัด

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ด้านพระธรรมวินัย มีข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้ ผู้ทำหน้าที่ในการปกครองควรได้รับการอบรม และสนับสนุนให้มีการศึกษาให้มากที่สุดโดยเฉพาะผู้นำผู้บริหารระดับสูงควรแสดงความสำคัญของการปกครองให้ผู้นำทราบอย่างชัดเจน
- ๒) ด้านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้ ผู้บริหารควรปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย และควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน
- ๓) ด้านภายในวัด มีข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้ ควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด และควรมีการจัดประชุมอย่างเป็นระยะ

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในเชิงคุณภาพ
- ๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเพิ่มของจำนวนประชากร คณะสงฆ์ในเขต จังหวัดกาญจนบุรี ให้เพิ่มมากกว่านี้
- ๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนจากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

(๒) วารสาร :

ธิดวุฒิ หมั่นมี. “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหัตถ์ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑. มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๗.

อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักวินัยวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒. พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๘.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

กฤศดา พิมพ์ชบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

พระครูโสภณพุกามกร (ชโล ธมฺมปาโล). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พิพัฒน์ภาสน์ บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศ ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

~ ୧୭ ~

บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร

กรุงเทพมหานคร

The Roles of Sangha Administrators on Administration in Bangkhen-Chatuchak District, Bangkok

พระฉัตรชัย อธิปัญญา (ดวงศรี)*

อนุวัต กระสังข์**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ได้วิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๗๒ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร คือ พระสงฆ์ ในด้านการปกครองภายในวัด อยู่ในระดับสูงที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=4.32$)

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพ แตกต่างกันได้แก่ วุฒิกการศึกษาทางสามัญ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองใน

* หลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ ที่มีสถานภาพทางอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓.ปัญหา อุปสรรค ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้ คือ ขาดการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครอง ให้สงบเรียบร้อย ขาดการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และขาดการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มความรับผิดชอบพระภิกษุสามเณร การควบคุมดูแลพระธรรม และควรแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงาน เช่น ฝ่ายบัญชีรายรับ-รายจ่ายวัด

ความสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ, การปกครอง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok 2) the roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok, classified by personal data 3) to study the problems, obstacles and suggestions to develop the roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok This research is the mixed research method by using the quantitative research and used the questionnaires for collecting the data from the sampling group to have the opinions of the monks to roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok for 172 out of 300 monks and sampling group is the simple and callulation of the sambling group of Taro Yamane formula and data collection is used by the questionnaire. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference of cultiple comparison with LSD. (Least Significant Different). and the qualitative research had the in-depth interview from 7 key informants by using the descriptive content analysis technique.

The findings of this research as following:

1. The monks had the opinions to the roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok in overall, was at good level (X= 4.28). when considered in each aspect, found that the monks had the opinions to the roles of Sangha administrators on administration in Bangkhen-Chatuchak district, Bangkok, were the monks in the administration in the temple was the

highest level and had an average at ($\bar{x}=4.32$). The second was the administration according to Sangha Act. ($\bar{x}=4.26$) and the lowest level was the administration according to Dhammavinaya ($\bar{x}=4.25$).

2. The finding from comparison of the roles of Sangha administrators on administration in Bangkok-Chatuchak district, Bangkok, classified by personal factors in overall, found that the correspondents who answered the questionnaire who had the differences of status such as general educational degree, had the opinions to the roles of Sangha administrators on administration in Bangkok-Chatuchak district, Bangkok differently. It was significantly statistic at 0.05. It accepted the hypothesis. But the monks who had the differences of status like age, ordination year, Dhamma education and Pali education, had the opinions about the roles of Sangha administrators on administration in Bangkok-Chatuchak district, Bangkok indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The findings of research about the problems and obstacles of the roles of Sangha administrators on administration in Bangkok-Chatuchak district, Bangkok, could be summarized as follows lacked of novices and monks behavior control for good administration, lacked of every half month chanting in the chanting hall, lacked of fruit analysis of Dhammavinaya for using to set up the policy to practice, lacked of current situation analysis, clearly own problems and responsibility, lack of regulation issue for harmony, lack of monks and novices administration that against Dhammavinaya and matching with Sangha Act., lack of punishment about the mistakes of monks who have the positions along with Sangha Act., lack of appointment for the ritual ceremony master along with Sangha Act., lacked of monastery management such as expenditure and income account of the temple, lacked of issue the regulations within the temple, lacked of support the monk and novices to study in the general education, Dhamma study, and Pali study, lacked of take care of monks and novices in the temple properly and equally and fairly.

Keywords: Roles, Sangha, Administrator

๑. บทนำ

คณะสงฆ์เป็นสังคมตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้น โดยมีพระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมราชาเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชา

นั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” และทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่มีมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้นได้มีผู้ให้ความสนใจ และเข้ามาศึกษาด้วยซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับ และสั่งสอนเองพร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศศาสนายังชนบทอื่นๆ^{๖๔} สมัยก่อนนิยมใช้ คำว่า การปกครองคณะสงฆ์ แต่ปัจจุบันใช้ คำว่า บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไป เพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้นๆ ให้สำเร็จในการบริหารนั้น พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมาย^{๖๕} ของการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาว่าพุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อยบุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ดังนั้นเมื่อก้าวถึง การปกครองคณะสงฆ์หรือบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ จึงต้องเห็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้าง และการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตน^{๖๖} การวางแผนการจัดการองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม นอกจากนั้นการบูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ เช่น ทุกข์ คือสภาพปัญหาบุคคล สมุทัย คือ สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรค นิโรธ คือ เป้าหมายการบริหาร มรรค คือ แนวทางการแก้ไขปัญหา^{๖๗} เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ

---

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๖๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^{๖๖} อติวุฒิ หมั่นมี, “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๖๕-๗๗.

^{๖๗} อนุวัต กระสังข์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๔๑-๒๕๙.

นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติ และการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัยจะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใส ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๖๘}

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าพระสังฆาธิการในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ควรจะได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ให้มากขึ้น และได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครอง ได้ทราบการแสดงบทบาทหน้าที่ ในการเข้าใจปัญหา และอุปสรรค และปัจจัยอื่น และทำให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคม โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ให้แก่ประชาชนสามารถใช้กลวิธีหรืออุบาย โดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุอาศัยอยู่ในวัดในพื้นที่เขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร จึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ที่จะศึกษาบทบาทการปกครอง คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงสืบต่อไป^{๖๙}

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร มุ่งศึกษาเฉพาะ บทบาทด้านการปกครอง มี ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓) ด้านการปกครองภายในวัด โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต รองเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งหมด ๓๐๐ รูป ใน จำนวน ๖ วัด ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

---

^{๖๘} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๘.

^{๖๙} กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๑๗๒ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

๒) พระสงฆ์ ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐๐ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๗๒ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ ๓) ด้านการปกครองภายในวัด

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๗๒ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ ๓) ด้านการปกครองภายในวัด โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตาม

ระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่ ๑ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๔๖$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ย รองลงมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๕ เรื่องพระสังฆาธิการได้จัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๘$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๘ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการทำแผนงานโครงการต่างๆให้ยืดหยุ่นตามพระธรรมวินัย ต่อความเหมาะสม เพื่อให้เกิดผลงานตามเป้าหมายที่ต้องการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๑๙$)

๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานครด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๖$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ในข้อที่ ๑ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๔๕$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ย รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ ในเรื่องพระสังฆาธิการได้ปกครองพระภิกษุ สามเณร ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๓๑$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๕ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๑๔$)

๓) ด้านการปกครองภายในวัด พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองภายในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๓๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ในข้อที่ ๑ เรื่องพระสังฆาธิ

การได้มีการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี อยู่ในระดับสูงที่สุด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๔๙$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ย รองลงมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๘ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๓๕$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ ๓ เรื่องพระสังฆาธิการได้มีการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความมั่นคงแข็งแรง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๓$)

๕.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ สามารถนำไปใช้สนองงานคณะสงฆ์เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย

ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ขาดการจัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน ขาดการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ ขาดการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน และขาดการปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย ข้อเสนอแนะ คือ ควรเพิ่มความรับผิดชอบพระภิกษุสามเณร การควบคุมดูแลพระธรรมวินัย ในเสขียวัตร ควรให้ความสำคัญของการลงอุโบสถสังฆกรรมอย่างชัดเจนทุกกึ่งเดือน ควรได้รับการอบรม และสนับสนุนให้มีการศึกษาให้มากที่สุดโดยเฉพะนโยบายการปฏิบัติ ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน และควรมีการปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย

๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ขาดการปกครองพระภิกษุ สามเณร ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ขาดการลงนิคหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ขาดการแต่งตั้งไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ และขาดการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ ข้อเสนอแนะ คือ ควรปกครองปฏิบัติตามกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ควรปกครองปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน เหมือนพ่อปกครองลูก ควรมีการลงนิคหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ควรมีการแต่งตั้งไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ และควรมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ

๓) ด้านการปกครองภายในวัด

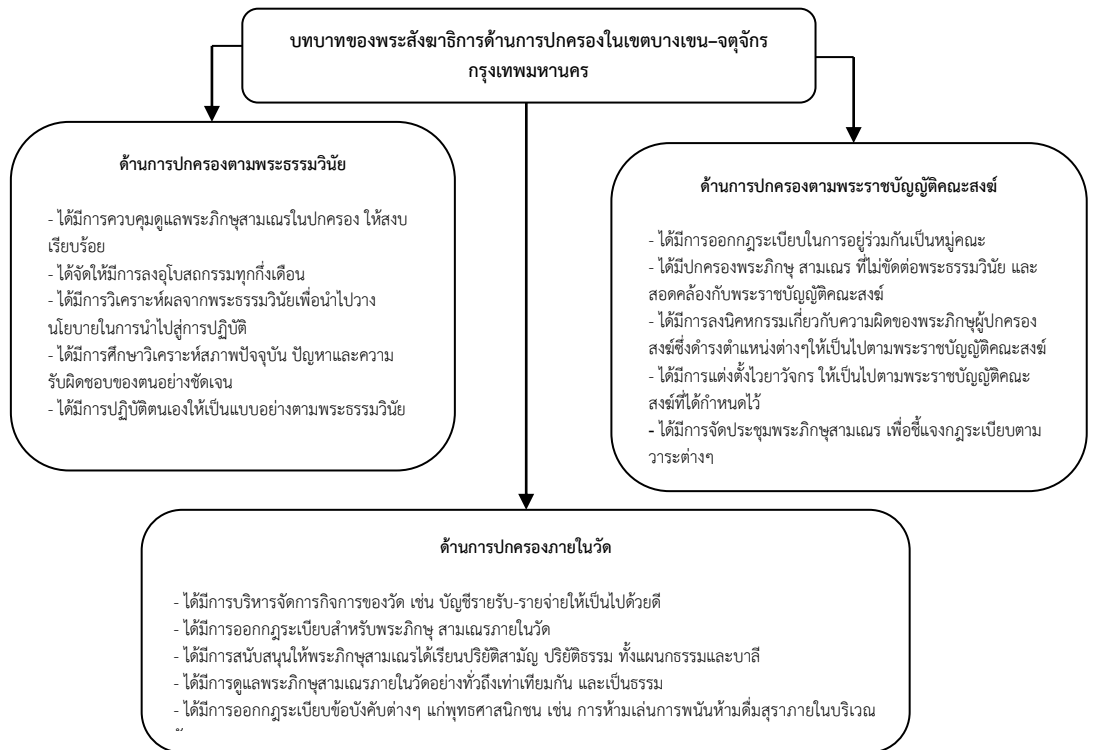
ปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ขาดการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัด ขาดการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนปริยัติสามัญ ปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี ขาดการดูแลพระภิก

สามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม และขาดการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรารภายในบริเวณวัด

ข้อเสนอแนะ คือ ควรแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงาน เช่น ฝ่ายบัญชีรายรับ-รายจ่ายวัด ควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายและกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเรียนปริยัติสามัญ ปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลี ควรดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม และควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรารภายในบริเวณวัด

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย ได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพ สรุปองค์ความรู้ ที่ได้จากการวิจัย บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

จากแผนภูมิสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ทั้ง ๓ ด้าน มีดังนี้

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ดังนี้ ๑) ได้มีการควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในปกครองให้สงบเรียบร้อย ๒) ได้จัดให้มีการลงอุโบสถกรรมทุกกึ่งเดือน ๓) ได้มีการวิเคราะห์ผลจากพระธรรมวินัยเพื่อนำไปวางนโยบายในการนำไปสู่การปฏิบัติ ๔) ได้มีการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน ๕) ได้มีการปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย

๒. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ดังนี้ ๑) ได้มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ๒) ได้มีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๓) ได้มีการลงนิตกกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๔) ได้มีการแต่งตั้งไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ ๕) ได้มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ

๓. ด้านการปกครองภายในวัด ดังนี้ ๑) ได้มีการบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี ๒) ได้มีการออกกฎระเบียบสำหรับพระภิกษุ สามเณรภายในวัด ๓) ได้มีการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนปริยัติสามัญ ปรียัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี ๔) ได้มีการดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม ๕) ได้มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรารภายในบริเวณวัด

๗. อภิปรายผล

๗.๑ บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=๔.๒๘$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ๑) ด้านการปกครองพระธรรมวินัย รองลงมา คือ ๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อันดับสุดท้าย ๓) ด้านการปกครองภายในวัด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

๑) ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๕$) อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภณปทุมมากร ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองสอดคล้องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ในภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก^{๗๐} มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ด้านการเป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ และด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓

ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาดำรงตำแหน่งตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสังฆาธิการ ที่มีอายุ และตำบลที่อยู่ของพระสังฆาธิการ ต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพของการบริหารงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม ช่วงทำระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกัน มีผลทำให้ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัย และความหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางระเบียบ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางการปกครอง แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรอบรมพระภิกษุให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวพิธีหรือแบบอย่างที่ดี

๒) ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๒๖$) อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กฤตดา พิมตะขบ** ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจ การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” พบว่า ทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไป ควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจ ปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้

---

^{๗๐} พระครูโสภณปทุมมากร (ชโล ธมฺมปาโล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิตมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระสงฆ์ภุมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันศาสนามากขึ้น และนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม^{๗๑} **สรุปได้ว่า** การปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พบว่าทัศนคติของพระสงฆ์โดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไป ควรนำพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภุมิภาคในทุกขั้นตอนของการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน

๓) ด้านการปกครองภายในวัด ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ด้านการปกครองภายในวัด โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=๔.๓๒$) อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พิพัฒนภรณ์ บุญเทียน** ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา” จากการศึกษา พบว่า

๑. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่มีสมณศักดิ์ต่างกันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเจ้าอาวาสที่เป็นสังฆอุบาสิกา มีค่าเฉลี่ยระดับ พฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศสูงกว่าเจ้าอาวาสที่ไม่เป็นสังฆอุบาสิกา

๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่วัดขนาดต่างกันมีพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่วัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน^{๗๒}

กล่าวโดยสรุป การปกครองภายในวัดต้องสั่งการจากเจ้าอาวาส คือ จากการปกครองและกระจายอำนาจเจ้าอาวาส ทั้งนี้ โดยเน้นที่ผู้ปฏิบัติภารกิจจริงในพื้นที่ คือ เจ้าอาวาส เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ฉะนั้น จึงต้องมีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยสอดคล้องกับหลักการสำคัญที่กรมการศาสนากำหนดเอง

๘. กิตติกรรมประกาศ

---

^{๗๑} กฤตดา พิมพ์ชบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการเมืองและการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

^{๗๒} **พิพัฒนภรณ์ บุญเทียน**, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปประเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ดร.อนุวัตร กระสังข์, ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และอาจารย์ ดร.ธิดิวุฒิ หมั่นมี, กรรมการและเลขานุการตรวจสอบสารนิพนธ์ และ ผศ.ดร.อัฉรา หล่อตระกูล อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชาศาสนกิจโสภณ, เจ้าคณะเขตบางเขน-จตุจักร, พระครูรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะแขวงอนุสาวรีย์-ลาดยาว, ที่ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์ในการนำข้อมูลมาทำการวิจัยครั้งนี้ตลอดถึงญาติโยมผู้มีอุปการะทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- ๑) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี
- ๒) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมในระดับอุดมศึกษาขั้นสูง และ๓) ส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในชุมชน

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย

- ๑) ควรเพิ่มความรับผิดชอบพระภิกษุสามเณร การควบคุมดูแลพระธรรมวินัยในเสถียรวัด
- ๒) ควรให้ความสำคัญของการลงอุโบสถสังฆกรรมอย่างชัดเจนทุกกึ่งเดือน
- ๓) ควรได้รับการอบรมและสนับสนุนให้มีการศึกษาให้มากที่สุดโดยเฉพาะนโยบายการปฏิบัติ
- ๔) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน
- ๕) ควรมีการปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัย

๒. ด้านการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

- ๑) ควรปกครองปฏิบัติตามกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ
- ๒) ควรปกครองปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน เหมือนพ่อปกครองลูก
- ๓) ควรมีการลงนิคหกรรมเกี่ยวกับความผิดของพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

๔) ควรมีการแต่งตั้งไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ และ๕) ควรมีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณร เพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ

๓. ด้านการปกครองภายในวัด

- ๑) ควรแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงาน เช่น ฝ่ายบัญชีรายรับ-รายจ่ายวัด
- ๒) ควรเอาใจใส่งานที่ได้รับมอบหมายและกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ๓) ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเรียนปริยัติสามัญ ปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี

๔) ควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม

๕) ควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ แก่พุทธศาสนิกชน เช่น การห้ามเล่นการพนันห้ามดื่มสุรกายในบริเวณวัด

๙.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร ในเชิงคุณภาพ

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยของจำนวนประชากร คณะสงฆ์ในเขตบางเขน-จตุจักร และเขตใกล้เคียง กรุงเทพมหานคร ให้เพิ่มมากกว่านี้

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนจากการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของพระสังฆาธิการด้านการปกครองในเขตบางเขน-จตุจักร กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺตโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

(๒) วารสาร:

ธิดาวิมล หมั่นมี. “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือการวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑. มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๗.

อนุวัต กระจ่าง. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒. พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๘.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

กฤตดา พิมพ์ตะขบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.

ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

The effectiveness of Abbots' Administration in
Si Prachan District, Suphanburi Province

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปณฺณกาโม)*

พระสุธีวีรบัณฑิต**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน (๒) เปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (๓)ศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานที่มีประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน ๑๘๘ รูป/คน ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าที (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปและเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนะต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสใน

*หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ และด้านการบริหารและการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ และตามลำดับการเปรียบเทียบทัศนคติของพระภิกษุ สามเณร และประชาชนต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของ เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของ เจ้าอาวาส ได้แก่ ๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ วัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด และ บางวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม ๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป และบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม ๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลการติดต่อบางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรหรือมัคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไปทำให้ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การบริหาร, เจ้าอาวาส

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the abbots, management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi province according the opinions of monks , novices and people classified by population data,. 2) To compare the abbots Management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi according the opinions of monks , novices and people classified by population data, 3) To identify problems and solutions for the abbots' management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi province. The methodology was the quantitative, survey method, collecting data from 188 samples who were monks, novices and

lay people, by simple random sampling, peoples for sample of the Performance's Management of Ecclesiastical Monks in the Si Prachan district, Supanburi with simple random sampling. The Tool of the research was questionnaires with 5 levels of evaluation and open ended questions The data were analyzed by Social Science research. Program and the Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One - Way ANOVA and Least Significant Difference : LSD) with the Statistically significant level at 0.05.

The findings of this research were as follows :

1) The abbots' management effectiveness according to the samples' opinions was at high level and were at high level at all aspects with the levels of opinions as the aspect of monastery, religious activity and religious property maintenance, administration and government at $\bar{X}$ = 4.02, education and training at $\bar{X}$ = 4.01, merit doing facilitation at $\bar{X}$ = 3.98. consecutively. As for the opinions of monks, novices and lay people towards the abbots' management efficiency classified by status, age, ordination age, formal education and Dhamma education levels were not different denying the hypothesis. The problems and solution for the abbots' management efficiency were as follows; 1) The maintenance of the monasteries and religious property, the monasteries at Si Prachan district Supanburi province did not have the list books of monastery properties, the problems of cleanliness and orderly both in and outside of the monasteries. Some monasteries had old and decayed stupas and buildings.

2) The Management and government, the duration of regular meeting was too far apart. Some monasteries, the abbots rules autonomously. The administration might not be equally maintained 3) The education and Training, there are not enough trainers who have enough knowledge to train monks and novices. There is no monk-teacher training affecting the shortage of qualified monk-teachers to teach both Pali and Dhamma education. 4) The merit doing support and facilitation, there is not convenience in contacting with the monasteries, invitation response was not equally distributed. Master of ceremonies or care takers of some monasteries did not perform duties properly according to the traditions and custom. There was not enough parking spaces to provide the merit-doers the conveniences.

Keywords : The effectiveness, Administration, Abbots'

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน^{๗๓} ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สืบทอดต่อ ๆ กันมา เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัดที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดพระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชนเจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือเป็นที่ศรัทธาของประชาชน^{๗๔} เป็นผู้ที่ต้องใช้อำนาจในการปกครองดูแลกิจการต่างๆ ภายในวัดการใช้อำนาจของเจ้าอาวาสจึงต้องเป็นการกระทำโดยมีกฎหมายให้อำนาจไว้ เพื่อให้การบริหารและปกครองสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งอำนาจของเจ้าอาวาสนั้นได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้^{๗๕} มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ (๑) บำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น ๙ ตำบล มีประชากรนับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๕๙,๑๘๙ คน มีวัดและสำนักสงฆ์กระจายอยู่ทั่วอำเภอจำนวน ๔๐ แห่ง การปกครองคณะสงฆ์ยึดตามเขตการปกครองของบ้านเมืองและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นหลักการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสมาก่อน

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการ

---

^{๗๓} พิชุร มลิวัลย์ และ ไสว มาลาทอง, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๗๔} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน), การปกครองวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๘.

^{๗๕} พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔.

บริหารงานของ เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานที่มีประสิทธิผลของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้ง ๔ ด้าน คือ (๑) บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ (๒) ด้านการบริหารและปกครอง (๓) ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอนและ (๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ ประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากตารางของเครจซี่และมอร์แกน Krejcie and Morgan^{๗๖} ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๑ รูป

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสาม กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญ

---

^{๗๖} สุรพล สุขะพรหม และสิทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ, *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖.

น้อยที่สุด (Lest Significant Difference: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและ เรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔ มีอายุตั้งแต่ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๘๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๖ มีพรชาตั้งแต่ ๑๑-๑๕ พรชา จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙ มีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๓๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๒ ไม่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๙๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๑

๕.๒ ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และเมื่อพิจารณาเป็นด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ด้านการบริหารและการปกครอง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑. ด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ

ปัญหา อุปสรรค คือ วัดส่วนใหญ่ยังไม่มี การจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจาไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแล

ข้อเสนอแนะ ควรแบ่งสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ซึ่งจะทำให้วัดทราบว่ามีครุภัณฑ์ใดบ้างภายในวัด รวมทั้งทราบว่า มีครุภัณฑ์ใดบ้างที่จะต้องจัดซื้อหรือจำหน่ายออกไป, ควรจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอกบริเวณวัด ให้มีความสวยงาม

๒. ด้านการบริหารและการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค คือ ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามงานและบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานและทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและการปกครอง เพื่อทำให้การบริหารและการปกครองมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน

ปัญหา อุปสรรค คือ ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุและสามเณร มีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในด้านการเรียนนักษัตร ทำให้ต้องไปเรียนที่วัดอื่นที่มีความพร้อมมากกว่า และไม่มี การอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม

ข้อเสนอแนะ คือ ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนักษัตรภายในวัด และควร สนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนักษัตร และควรจัดให้มีการอบรมครูพระ ทุก ๖ เดือน รับรองโดยกรมศาสนา รวมทั้งพระวิทยากร ตามแผนกหน้าที่ต่างๆ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ได้บุคลากรทางศาสนาที่มีประสิทธิภาพ

๔. ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

ปัญหา อุปสรรค คือ การติดต่อบางครั้งไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีหน่วยงานหรือสำนักงานภายในวัด ทำให้ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้เกิดความไม่สะดวกขึ้น

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาติดต่อประสานงานกับทางวัด, ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดคิวกิจนิมนต์ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและคลาดเคลื่อน และควรมีการวางกฎระเบียบที่ชัดเจน

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่า แนวทางแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

๑) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ เจ้าอาวาสมีการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และต้องดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง เจ้าอาวาสต้องจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

๒) ด้านการบริหารและปกครอง การปกครองต้องให้เป็นไปตามระเบียบของมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัยอันไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง การตรวจการคณะสงฆ์ของเจ้าคณะควรเป็นไปตามลำดับและสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความพร้อมทุกด้านควรมีการประชุมเพื่อรับทราบปัญหาให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

๓) ด้านการศึกษาอบรม และสั่งสอน มีจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทุกวัดอย่างทั่วถึง ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะศึกษาต่อแผนกบาลีควรจัดให้มีพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถเข้าไปให้ความรู้ในโรงเรียนต่างๆควรมีการประชุมผลการเรียนการสอนเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวทั้งผู้เรียนและผู้สอน จัดให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรเพื่อเพิ่มความรู้ในการเผยแผ่ธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางศาสนา

๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของทางศาสนา เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญทางศาสนา และยอมให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เจ้าอาวาสต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดและมีผลต่อความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาภายในวัด

๗.อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ผลการวิจัยพบว่าเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิภาพการบริหารงาน ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหาร โบสถ์ อาคารสถานที่ หรือการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และพัฒนาไปได้ด้วยดีซึ่งการที่วัดมีสถานที่ที่พร้อมจะสามารถรองรับการจัดการงานอื่นภายในวัดได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น รวมตลอดไปถึงการจัดการด้านรายรับและรายจ่ายภายในวัด และการเป็นตัวแทนของวัดในเรื่องต่างๆ เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดีซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ เจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรักษาและปฏิบัติเพื่อให้งานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดดำเนินการไปได้ด้วยดี

๒. ด้านการบริหารและการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงาน ด้านการบริหารและการปกครอง อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถของเจ้าอาวาสในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ในการบริหารงานนั้นเจ้าอาวาสต้องบริหารทั้งคน งานและทรัพย์สินตลอดจนเวลาเพื่อให้งานกิจการคณะสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้แน่นอนจะยังผลให้เกิดความผาสุกขึ้นภายในวัด และส่งผลให้การปกครองสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมแห่งพระธรรมวินัยต่อไป

๓. ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงานด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงความเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสที่มีต่อพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด โดยการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนทั้งในแผนกธรรมและบาลี ตลอดจนสนับสนุนการศึกษาในแผนกสามัญ เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเพียบพร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงานด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์อันยาวไกลของเจ้าอาวาสในการพัฒนาสิ่งต่างๆ ที่จะช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่พุทธศาสนิกชนในการมาวัด ในโอกาสต่างๆ เช่นงานการกุศลประจำปี หรืองานจรของวัด งานบำเพ็ญกุศลต่างๆ ซึ่งเมื่อผู้ที่มาวัดได้รับความสะดวกสบายก็จะทำให้เกิดความประทับใจ สุขใจและอยากที่จะกลับมาวัดอีก

จากการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุหรือสามเณรที่อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสต่างกัน อาจเป็นเพราะการทุ่มเทเอาใจใส่และพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ภายในวัดให้มีความเจริญและสวยงามจนปรากฏ เป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาชวลิต ชาติเมธี(คงแก้ว) ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทของ พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการ ในจังหวัด

ภูเก็ต พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน Sig = .๐๒๖) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๗}

พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าอายุของผู้อยู่ใต้การปกครองไม่ใช่สิ่งสำคัญที่ทำให้ทัศนคติที่มีต่อประสิทธิผลการทำงานของ เจ้าอาวาสเปลี่ยนแปลงไป เมื่อเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะ พุ่มเทและเอาใจใส่สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นกิจการภายนอกหรือภายในวัดจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของพระภิกษุ สามเณรและประชาชนอายุจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดทัศนคติที่มี ต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของ เจ้าอาวาสแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรวิทย์ บุญยะดาช** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลยพบว่า อายุและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสอย่างมีนัยที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๘}

พระภิกษุ และสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นตรงกันว่าเจ้าอาวาสบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุและสามเณรในสังกัด การบวชก่อนหรือหลังไม่ว่าจะมีพรรษาหรือไม่ก็ตามการบวชของพระภิกษุหรือสามเณร ถือเป็นโอกาสที่ดี ที่จะได้เข้ามาเก็บเกี่ยวความรู้และศึกษาพระธรรมวินัยและได้มีโอกาสในการฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ตลอดจนการเสียสละ และรู้จักความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระพิพัฒน์ ภาสน์ บุญเทียน** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าเจ้าอาวาสที่มีพรรษาต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษามาก ปานกลาง และน้อยมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในทุกด้าน^{๗๙}

พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อ ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าแม้การศึกษาต่างกัน การแสดงทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสก็ต่างกันเพราะเมื่อเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

---

^{๗๗}พระมหาชวลิต ขาดเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๗๘}วรวิทย์ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๐).

^{๗๙}พระพิพัฒน์ ภาสน์ บุญเทียน, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

คณะสงฆ์จนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตา แล้วย่อมไม่ทำให้เกิดข้อสงสัย หรือความคิดที่แตกต่างกัน เมื่อเจ้าอาวาส ทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ แรงงาน พลังความคิดตลอดจนสามารถสร้างความไว้วางใจ และสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นจนสามารถพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดีให้เกิดขึ้นแก่พระภิกษุ สามเณร ชุมชน และสังคมอันนำมาซึ่งความผาสุกสวัสดิ์แห่งบวรพระศาสนา อีกทั้งการบริหารงานของ เจ้าอาวาสยังอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยอันเคร่งครัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของเจ้าอาวาสในการบริหารงานที่มีประสิทธิผลนั่นเอง จึงไม่แปลกที่พระภิกษุสามเณรจะมีทัศนคติที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์ชัชวาล ชำมะณี** ที่ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลยพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาวจังหวัดเลยแตกต่างกันตามระดับการศึกษา^{๕๐} พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะพระภิกษุและสามเณรเป็นผู้ครองตนอยู่ในสมณะเพศซึ่งต้องประพฤติตนให้อยู่ในศีล อันเป็นข้อวัตรปฏิบัติและยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมือนกันและมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศที่คล้ายๆ กันซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัย **พระมหาทองดี อภิญาโน (ศรีตระการ)** ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญและเขตบางแค กรุงเทพมหานครพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐาน^{๕๑}

---

^{๕๐} พระครูสมุห์ชัชวาล ชำมะณี, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๔).

^{๕๑} พระมหาทองดี อภิญาโน (ศรีตระการ), “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญและเขตบางแค กรุงเทพมหานคร,” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๙. ข้อเสนอแนะ

๙.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ และองค์กรพระพุทธศาสนา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาของเจ้าอาวาสที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพผลสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมาย เช่น

- ๑) เจ้าอาวาสควรเน้นย้ำให้พระภิกษุ สามเณรและประชาชน เป็นผู้รอบรู้ในทุกด้าน มีความชำนาญในการบริหารเจ้าอาวาสได้
- ๒) เจ้าอาวาส ควรมีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เป็นสังคมที่อุดมไปด้วยฐานคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๓) เจ้าอาวาส ควรยกระดับการศึกษาในตำแหน่งให้สูงขึ้น ให้เทียบเท่าระดับสูงขึ้นไป และมีการถวายเป็นความรู้แก่เจ้าอาวาสให้ครอบคลุมทุกรูป

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) เจ้าอาวาส ควรจัดทำแผนการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรม และศาสนสมบัติ และให้คำแนะนำในการก่อสร้าง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ
- ๒) เจ้าอาวาส ควรให้ความสำคัญในการด้านศึกษาตลอดถึง สามเณร และประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้อย่างแตกฉาน ควรเอาใจใส่เป็นเชิงนโยบาย โดยการสร้างแรงจูงใจในการศึกษา เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถอบรมสั่งสอนประชาชนทั่วไปได้อย่างถูกต้อง
- ๓) เจ้าอาวาส ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเจ้าอาวาส เพื่อให้เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ รู้จักการวางแผนและทำงานอย่างเป็นระบบ รู้จักวิธีสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน และเป็นผู้หน้าที่มีความรู้และมีความสามารถในการบริหารคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๙.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาส เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารซึ่งจะมีช่วยให้เกิดการกระตุ้นหรือความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพต่อไป
- ๒) ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาส เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนา ยั่งยืนอยู่ได้สืบไป
- ๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในทุกภาคเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสให้สูงขึ้น อันจะส่งผลดีต่อวัด ชุมชนและสังคม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พิฑูร มลิวัลย์ และ ไสว มาลาทอง. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). **การปกครองวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

พระวิสุทธินิพนธ์ (ประสิทธิ์ พรหมศรี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุรพล สุยะพรหม และสิทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระครูสมุห์ชัชวาล ชำมะณี. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๔.

พระพิพัฒนภาสัน บุญเทียน. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาทองดี อภิภูจโน (ศรีตระกูล). “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญและเขตบางแค กรุงเทพมหานคร.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วรวิฑูร บุญยะดาช. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

Best, John W. **Research in Education**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1981.

~ ๑๒ ~

การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
The Work Performance of Moral Teaching Monks in the
Pratheapwitthayathan School, Wihandaeng District
Saraburi Province

พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ)*
พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนีโย)**
จิตวิฑูฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี จำนวน ๓๒๒ คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด ๔๗๕ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมนำเสนอเป็นแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) ทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความ คิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการถ่ายทอดความ และไม่มีเทคนิคการสอนแบบหลากหลาย ไม่ชำนาญการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการประกอบการ เรียนการสอน ขาดความชำนาญในการผลิตสื่อที่ทันสมัยโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีที่สอดคล้องขาด ความคล่องในการใช้สื่อประกอบการเรียนเรียน และไม่มีวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการ เรียน และเน้นบรรยายมาก จนนักเรียนไม่มีส่วนในกิจกรรมเลยและเนื้อหาในการเรียนมีมากไม่ สอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียนการสอน สภาพห้องและสภาพแวดล้อมมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อ การศึกษา

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, พระสอนศีลธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the work performance of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, 2) to compare the work practice of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions to the work practice of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province...

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group as the 322 out of 975 students in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research had the in-depth interview from 8 key informants by using the descriptive content analysis technique.

The findings of this research as following :

The students of Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, had the opinions to work practice of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province in overall, was at good level ($X = 4.00$). The findings of opinion comparison of students to work performance of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, classified by the personal status that found

that the students had the difference of sex, age, education level, had the opinion in overall indifferently. It had significantly statistics at 0.05. It rejected the hypothesis.

The problem and obstacle to work performance of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school , Wihandaeng district, Saraburi province, found that the moral teaching monks lack of transfer skill and no teaching techniques, no modern teaching media skill for teaching, lack of media production technology, lack of teaching media skill, and no motivation to students for more interesting learning and too much lecture, then students do not have the participation of activity and the content is very much that no matching with teaching and learning time. The classroom and environment are not suitable to education.

Keywords: The Work Practice, Moral Teaching Monks

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนากับการศึกษาได้มีความเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันซึ่งการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาดำเนินการตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือหลักพระพุทธพจน์คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้ผู้ศึกษาประพฤติปฏิบัติตามตำรารักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์ อันเป็นระบบการดำเนินชีวิต ตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ชั้นคือชั้นปริยัติเป็นการประกาศความจริงและข้อปฏิบัติทางกายวาจาใจ เป็นขั้นๆ เหมาะแก่เพศและอหยาศัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์ชั้นปฏิบัติเป็นการฝึกอบรมกายวาจาใจตามหลักคำสั่งสอนและการบำเพ็ญสมาธิ เจริญภาวนาและชั้นปฏิเวธ เป็นการบรรลุถึงผลที่มุ่งหมายประดุจการเดินทาง ไปถึงสถานที่ปรารถนาได้ประสบสิ่งที่พึงพอใจ แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะเป็นยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญในด้านวัตถุแต่บทบาทของพระสงฆ์และวัดก็ยังคงทำหน้าที่ เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในสังคมอยู่ตลอดไป เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นหลักธรรมสำคัญของวัฒนธรรมไทย^{๑๒} นอกจากนั้น การส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนและครอบครัวต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมและความสงบร่มเย็นทางจิตใจควบคู่กับการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบและทุกแนวทาง จะโน้ม น้าวจิตใจเยาวชนให้ออกห่างจากสิ่งชั่วร้ายหลีกเลี่ยงสื่อลามกอนาจาร

---

^{๑๒} พระณปวร โทวาท, “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๖๗

การหมกมุ่นทางเพศก่อนวัยอันควรอันตรายและพิษภัยจากยาเสพติดต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยนักเรียนและความพร้อมทาง ด้านจิตใจ โดยการให้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ฝืนธรรมชาติ จากสภาพปัญหาหลักการเหตุผลและนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นทำให้กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU = Memorandum of Understanding) กับกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาและครูอาจารย์ทุกระดับ รวมถึงหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวในสถานศึกษาทุกระดับทั่วประเทศข้อตกลงได้เสนอไปยังสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้พิจารณาตกลงรายละเอียดของโครงการพระสอนศีลธรรมแล้วเห็นควรสนับสนุน เพื่อให้แก่นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้านพุทธศาสนากับพระสงฆ์โดยตรง เพื่อช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนากับนักเรียนรวมทั้งเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีให้กับเด็กตั้งแต่วัยเริ่มต้น เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ^{๘๓} การดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ อย่างต่อเนื่องและเมื่อปีงบประมาณ ๒๕๕๑ โครงการครูพระสอนศีลธรรมได้เปลี่ยนหน่วยงานที่รับผิดชอบ จากกรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรมมาเป็นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ และได้ปรับเปลี่ยนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อีกทั้งผู้วิจัยเอง ก็มีสถานะเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโรงเรียนพระเทพวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่าการทำหน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการนั้น มีข้อจำกัดหลายอย่าง ซึ่งผู้วิจัยเองมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ว่ามีปัญหาในแนวทางใดและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ว่าเกิดขึ้นเนื่องมาจากปัญหาอันใด เป็นที่ตัวของเด็กนักเรียนที่ไม่ตั้งใจไม่สนใจที่จะเรียนกับพระสอนศีลธรรม หรือปัญหาเกิดจากทางโรงเรียนที่มีความไม่พร้อมในการให้ชั่วโมงเรียนกับพระสอนศีลธรรมที่เข้าไปสอนในโรงเรียนนั้นๆ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาล่าช้าให้หมดไปได้หรือไม่ อย่างไร จากเหตุผลดังกล่าวนี้เองผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพระเทพวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการศึกษา ให้เหมาะสมและส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานในคราวต่อไป^{๘๔}

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

^{๘๓} พระครูอุทัยกิจจารักษ์, “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๔๒๙

^{๘๔} สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐).

๒.๑ เพื่อศึกษา การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทีย
วิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง
จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎี ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่
๑. ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน ๒. ด้านการสอนที่เน้นเป็นศูนย์กลาง ๓. ด้านการเรียนการสอน
ที่สอดคล้อง

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ
แบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ
“ประเสริฐ ธรรมโฆหาร”^{๘๕} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน
๒. ด้านการสอนที่เน้นเป็นศูนย์กลาง ๓. ด้านการเรียนการสอนที่สอดคล้อง

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี”เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบ
ไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey
Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

---

^{๘๕}ประเสริฐ ธรรมโฆหาร, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา
หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๐.

๑) ประชากร (Population) ได้แก่นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน ในพื้นที่อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีจำนวน ๙๗๕ คน^{๕๖}

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) จำนวน ๓๒๒ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจาก นักเรียน ในพื้นที่

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ นักเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๒ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๓๒๒ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา ปัญหาและแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

---

^{๕๖}โรงเรียนประเทียวิทยาทาน, เอกสารกองทะเบียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง, สํารวจ ณ วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๙.

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษา การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยสรุปผล ดังนี้

๕.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๔๒ และเป็นเพศชาย จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๕๘ อายุระหว่าง ๑๖ – ๑๗ ปี จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖๑ รองมา คือ มีอายุระหว่าง ๑๔ – ๑๕ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๕ ถัดมา คือ มีอายุระหว่าง ๑๒ – ๑๓ ปี จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๕ และน้อยที่สุด คือ มีอายุระหว่าง ๑๘ – ๑๙ ปี จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๙ การศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙๒ รองลงมา ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖๑ ถัดมา คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๐ และน้อยที่สุด คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๗

๕.๒ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่านักเรียน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๔๘๖) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๔๗๔) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการสอนที่สอดคล้อง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนที่สอดคล้อง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๖๑๖) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนที่สอดคล้อง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

การเปรียบเทียบระดับผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคลทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียนที่มีเพศ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๔ สรุปปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทีย วิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” ครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอใน การแก้ไข ซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) การใช้เทคนิคและวิธีการสอน

ปัญหา อุปสรรค

๑. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน
๒. พระสอนศีลธรรมไม่สามารถนำเทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลายให้กับนักเรียน
๓. พระสอนศีลธรรมขาดวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลาย และนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
๒. ควรเน้นให้พระสอนศีลธรรมเพิ่มทักษะในการนำเทคนิคการสอนมาปรับเปลี่ยน หลากๆ แบบ
๓. ควรหาวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจเรียน เช่นการให้รางวัล เป็นต้น

๒) การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ปัญหา อุปสรรค

๑. พระสอนศีลธรรมเน้นการบรรยายมากเกินไปจะทำให้ให้นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

๒. เนื้อหาการสอนมีมากเกินไปสอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียนการสอน

๓. สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อการเรียนการสอนพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

๑. พระสอนศีลธรรมควรลดการบรรยายลง ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๒. ควรปรับเอาเนื้อหาที่จำเป็นซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน

๓. เวลาว่างจากการเรียน ครูที่เลี้ยงควรนำนักเรียนไปเรียนที่วัด เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนการสอน

๓) การเรียนการสอนที่สอดคล้อง

ปัญหา อุปสรรค

๑. พระสอนศีลธรรมไม่ชำนาญการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการสอน

๒. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการผลิตสื่อที่ทันสมัยโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยี

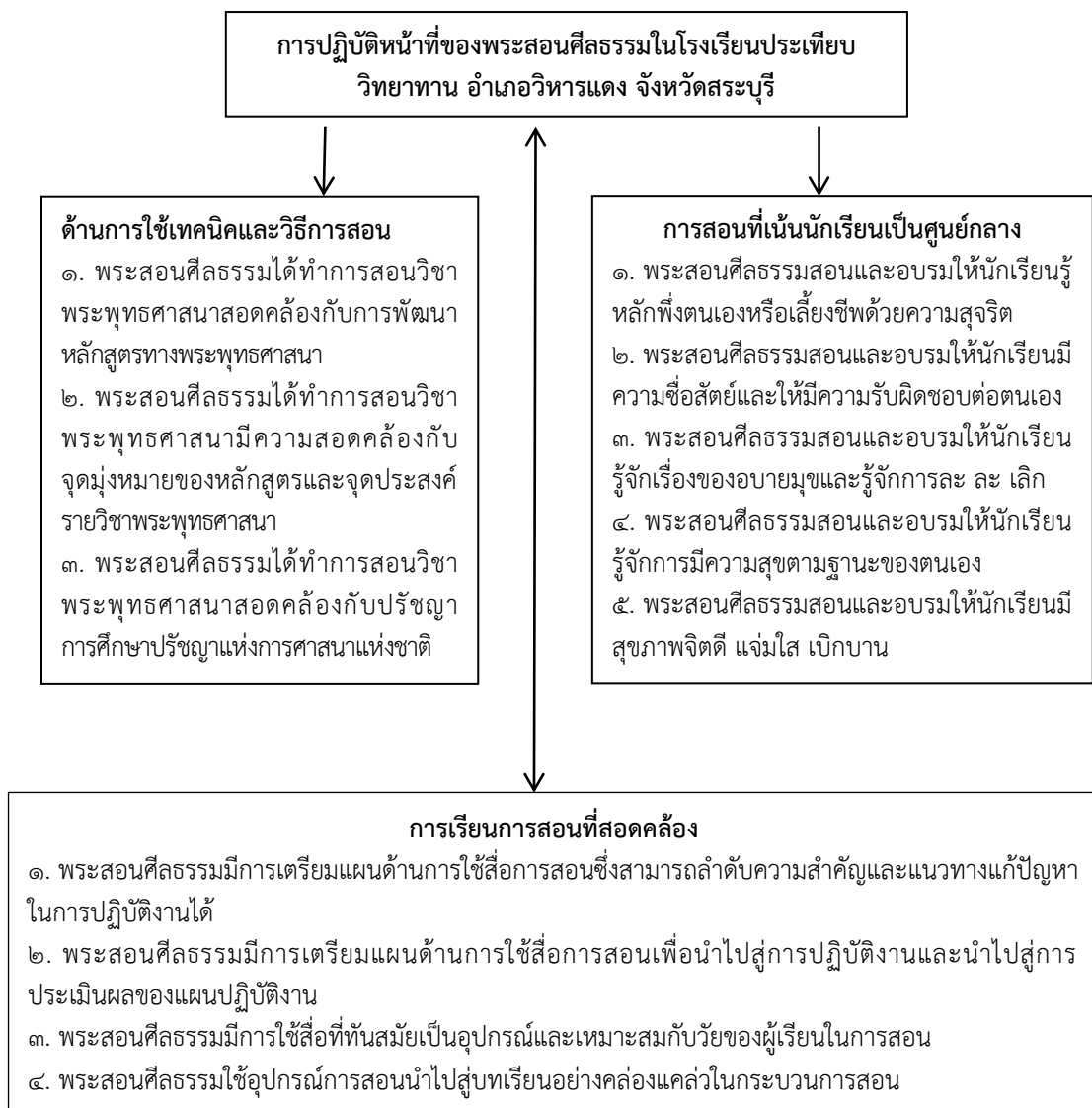
๓. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรกระตุ้นให้พระสอนศีลธรรม จัดหาสื่อที่ทันสมัยมาใช้สนับสนุนการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี
๒. ควรจัดอบรมให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการเรียนรู้ การสอนที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี และสามารถใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. จัดหาครูพี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลช่วยเหลือการใช้สื่อเทคโนโลยีของพระสอนศีลธรรม

๖. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อาเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พอสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังนี้

๗. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ สามารถนำมาอภิปราย ได้ ดังนี้

๗.๑ ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน ผลการศึกษาด้าน การใช้เทคนิคและวิธีการสอน พระสอนศีลธรรมสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาความพึงพอใจด้านเทคนิคการสอน เรียงลำดับความพึงพอใจดังนี้ พระสอนศีลธรรมได้ทำการสอนวิชา พระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชาพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสอนวิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาและนโยบายการศึกษาแห่งชาติ และมีความสอดคล้องกับรายละเอียดสาระการเรียนรู้และเป้าหมายการเรียนรู้พระพุทธศาสนาใน หลักสูตรการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์^{๘๗} ได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สรุปได้ว่าจากผลการเปรียบเทียบรายคู่ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า มีช่วงอายุ ๙ - ๑๐ ปี อายุ ๑๑ - ๑๒ ปี และ ๑๓ - ๑๔ ปี มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากกว่านักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๒ - ๓ ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีอายุ ๑๕ - ๑๖ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๒-๓ ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีช่วง อายุ ๑๑ - ๑๒ ปี มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากกว่านักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๒-๓ ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีอายุ ๑๓ - ๑๔ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ พบว่าไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิยะ ปิยธมโม^{๘๘} ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอนและด้านการประเมินผลการสอน พบว่าในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการ

^{๘๗} พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ (ชัยวัฒน์ สุทฺธิจิตฺโต), “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๘๘} พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน พบว่าครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓) อำเภอเมืองแพร่ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ .๐๕ เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบในแต่ละด้านพบว่าครูประจำการกับ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทุกด้านสรุปว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่ มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีกว่าครูประจำการ

๗.๒ ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษาด้าน การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พระสอนศีลธรรมสอนและอบรมให้นักเรียนรู้หลักพึ่งตนเองหรือเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต และให้รู้จักการมีสุขด้านฐานะของตนเองพร้อมทั้งสอนให้รู้จักการบูรณาการหลักศีล สมาธิ ปัญญา เหมาะกับการใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสถิต มหาลาโภ^{๘๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถียุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูต่อบุคคลและผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อม ถ่อมตน มีจิตใจராเริงแจ่มใสไม่หัดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งสาเหตุให้เสียทรัพย์สิน เสียสุขภาพและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการฉลอง ปกสสุโร^{๙๐} ได้วิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นของครู ที่มีความคาดหวังต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในกลุ่ม

^{๘๙} พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถียุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๓.

^{๙๐} พระอธิการฉลอง ปกสสุโร (ชมสุวรรณ), “ความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

โรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (๓.๒๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านพฤติกรรมของครูพระสอนศีลธรรม ด้านเนื้อหาสาระในการถ่ายทอด และด้านการใช้สื่อประกอบการสอน ครบทั้ง ๓ ด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีต่อความคาดหวังต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า เพศ อายุ และตำแหน่งของครู กลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง แตกต่าง กัน แต่มีวิถีสอนเท่ากัน จึงเป็นการปฏิเสศสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้

๗.๓ ด้านการเรียนการสอนที่สอดคล้อง ผลการศึกษาด้าน การเรียนการสอนที่สอดคล้อง พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมแผนการสอนด้านการใช้สื่อการสอนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานและนำไปสู่ การประเมินผลของแผนปฏิบัติงานและแผนด้านการใช้สื่อการสอนซึ่งสามารถลำดับความสำคัญและ แนวทางแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานได้พร้อมทั้งมีการสื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์และเหมาะสมกับวัยของ ผู้เรียนและสามารถใช้อุปกรณ์การนำไปสู่บทเรียนอย่างคล่องแคล่วในการะบวนการสอน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชวอรุณ^{๑๑} พร้อมคณะกล่าวว่า “การศึกษาทบทวน โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” พบว่า เมื่อพิจารณาการลงทุนโดยงบประมาณใน ๒ ปี ที่ผ่านมา และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้นับว่าคุ้มค่ามาก ทั้งนี้โครงการได้อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ใน โรงเรียน ในวัด และในชุมชน เพื่อเกื้อหนุนโครงการโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจัดซื้อ จัดจ้างทุกเรื่อง เช่น ครูพระนำวัสดุอุปกรณ์ พระพุทธรูป ฯลฯ มาจากวัด โรงเรียนได้อาศัยรากฐานของโครงการโรงเรียนวิถี พุทธ และความเชื่อมโยง จากการมีพระนิสิตมาฝึกสอนมาก่อน หรือมีการนิมนต์ครูพระมาเองก่อนเกิด โครงการหลายโรงเรียนได้อาศัยเครือข่ายชุมชนเอื้ออำนวยการเดินทางของครูพระ และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนด้วย และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมานิตย์ โชติธมโม^{๑๒} ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้สื่อการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรและด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นการให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อประเภทต่างๆ ขึ้นมาใช้เอง โดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่และมีราคาถูกในท้องถิ่นนั้นๆ และด้านการวัดผลและประเมินผล แนว ทางการแก้ไขปัญหา คือ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและ ประเมินผล เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และ

^{๑๑}รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชวอรุณ และคณะ, รายงานฉบับย่อ โครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวน โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

^{๑๒}พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ), “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชา พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมด้วยให้พระสอนศีลธรรมประเมินความรู้ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมต่างๆ การสร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้ลงมือปฏิบัติจริงในด้านการวัดผลและประเมินผล สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานได้เปิดโอกาสให้ พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

๘. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่องวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเภทวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๘.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ๑) ควรสนับสนุนด้านสื่อสารการสอนให้เพียงพอและเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาวิชา
- ๒) ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา และมีประสิทธิภาพจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักการแก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๘.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากโรงเรียนประเภทวิทยาทาน เขตอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ไปเป็นโรงเรียนที่อยู่ในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดสระบุรี เช่น อำเภอเสาไห้ อำเภอมวกเหล็ก เป็นต้น หรือ ไปเป็นโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดอื่นๆ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนของพระสอนศีลธรรมในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยในอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนของพระสงฆ์ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยในอำเภอหรือจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกับอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นกรณีศึกษาหลายๆ แห่ง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการนำผลสรุปที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ประเสริฐ ธรรมโฆหาร. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร:

พระณปวร โทวาท. “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

พระครูอุทัยกิจจารักษ์. “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระชูลี อาชาวำรุง และคณะ. รายงานฉบับย่อ โครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

พระครูสุนทรเจติยาภิวัดณ์ (ชัยวัฒน์ สุทนต์จิตโต). “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์พุทธศาสนา **มหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน). “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระอธิการฉลอง ปกสุสโร (ชมสุวรรณ). “ความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

~ ১৭৮ ~

บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ด้านการศาสนา ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
The Role of The Buddhist Monks About Religious
in Wangnoi Distric, Ayutthaya Province

พระมหารุ่งอรุณ สุวโร (ถุทธิทรง)*

พระมหาสุนันท์ สุนนโท**

รัฐพล เย็นใจมา***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทการบริหารด้านการศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารด้านการศาสนา ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการบริหารด้านการศาสนาของพระสงฆ์ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณซึ่ง ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๑๙๙ ชุด เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบทและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๗ รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ ด้านกระบวนการและด้านการบริหารตามหลัก ๔M อยู่ในระดับปาน

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ ด้านสื่ออุปกรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และด้านครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ ตามลำดับ

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามสภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพทางคณะสงฆ์ เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เนื้อหาที่นำมาสอนส่วนมากเป็นเนื้อหาในตำราเล่มเก่าทำให้การใช้คำและภาษาเข้าใจยาก การเรียนการสอนในแต่ละปีต้องหาครูสอนใหม่เกือบทุกปี วิชาที่มอบให้ครูแต่ละท่าน ไม่ตรงกับความถนัดของผู้สอน ครูสอนขาดเทคนิคในการสื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ ส่วนมากสอนตามตำรา สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอในแต่ละชั้นเรียน ไม่เก็บรักษา ครูผู้สอนมีการวางแผนไม่เหมือนกัน ทำให้การสอนไปคนละทิศทาง งบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่แต่ละสำนักศาสนศึกษาใช้จ่าย การบริหารการศึกษาในแต่ละสำนักมีบุคลากรที่มีความรู้

คำสำคัญ : บทบาท, พระสังฆาธิการ, การบริหารกิจการคณะสงฆ์

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the general state about the roles of Sangha administrators towards Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province, 2) to compare the opinions of the monks to the roles of Sangha administrators towards Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions to the Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is the survey research and the quantitative research is collected the data from in depth interview. The 199 questionnaires is distributed for supporting the quantitative data. The data analysis is also used by the ready programme for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA). The data analysis used the open and closed end questions by using the content analysis technique and the qualitative research had the in-depth interview from 7 key informants.

The research findings were as follows:

1.The monks had the opinions about the roles of Sangha administrators towards Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province as a whole was at the middle level with an average of 3.48 and when considered in each aspect that found that the curriculum was the good level with an average at 3.69, the process and 4M management was the middle level with an average at 4.46, the equipment was the middle level with an average at 3.41 and the teacher was also the middle level with an average at 3.38 respectively.

2. The findings from comparison of the roles of Sangha administrators towards Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province, classified by personal status , found that the differences of Sangha status, had the opinions differently. It accepted the hypothesis. But the monks who had the difference of age, ordination year , general education, Dhamma education , had the opinions indifferently. It rejected the hypotheses.

3. The problems , obstacles and suggestions to the roles of Sangha administrators towards Sangha organization management on religious education in Wangnoi district, Ayutthaya province, found that it have the old content and complicated language, change the teacher every year, improver subject for teacher's ability, teachers lack of teaching technique and teaching like book reading pattern, insufficiently teaching equipment in each class, ruined teaching equipment due to teachers' carelessness, no teaching plan and different teaching, insufficiently budget for learning activity , educational management in each teacher has the different ability and experience so it makes the learning efficiency differently.

Keywords: The Role, The Buddhist Monks, Religious

๑. บทนำ

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการบริหารคณะสงฆ์แบบพ่อปกครองลูก ประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรม ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยไปหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว สมัยพุทธกาลนั้นได้กำหนดรูปแบบและวิธีการบริหารคณะสงฆ์ คือ พระธรรมวินัย การศึกษา และการเผยแผ่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคง คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ จะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน การบริหารงานที่ตื้นนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับภาระงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่าย

บริหารและระดับต่าง ๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ^{๙๓} เมื่อมีการปฏิรูปทั้งระบบบริหารราชการแผ่นดินและปฏิรูปการศึกษา พระสงฆ์ก็ต้องปฏิรูปบทบาทใหม่เพื่อปรับตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ ทางราชการได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษาของสงฆ์ ไม่ได้ทอดทิ้งให้พระสงฆ์จัดการศึกษาเอง^{๙๔}

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้ยั่งยืนถาวรสืบไป การศึกษาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อยเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะตำบล ต้องรับผิดชอบในการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งหลายในพื้นที่เพียงไม่กี่องค์ โดยจะเห็นได้จากการที่ไม่มีคณะทำงาน หรือองค์กรมารับรองเพื่อสนับสนุน ไม่มีองค์กรมาตามตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง ต่างคนต่างจัดการศึกษาตามแต่อัธยาศัย จึงทำให้การศึกษาตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อยมีความบกพร่อง เพราะขาดเครื่องมือ มืองานและกลไก ที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผลนั้นเป็นไปได้อย่าง ทั้งในการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อยยังขาดการร่วมมือ ขาดงบประมาณและขาดเอกภาพในการทำงานอยู่ไม่น้อยจึงทำให้พระสังฆาธิการมีงานล้นมือจึงทำให้การบริหารงานล่าช้าเนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์ การบริหารวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์กรรวมของสงฆ์ การทุ่มเทเพื่อการพัฒนาวัดก็ไม่เต็มที่ การบริหารนั้นนับได้ว่า เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งและบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาของคณะสงฆ์ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทการบริหารด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารด้านการศาสนศึกษา ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการบริหารด้านการศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย

---

^{๙๓} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๙๔} พระมหาสุนันท์ สุนนโท (จุฬิเวทย์), “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถียุทธ”, **วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๓๑-๓๒.

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแบ่งเป็น ๕ ด้าน^{๙๕} ในการบริหารการศึกษาได้แก่ ๑. ด้านหลักสูตร ๒. ด้านครูผู้สอน ๓. ด้านกระบวนการ ๔. ด้านอุปกรณ์ และนำหลัก ๔M^{๙๖}

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ รูป/คน

๔.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในอำเภอวังน้อย จำนวน ๓๙๗ รูป^{๙๗} กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์จาก ๓ ตำบล จำนวน ๓๙๗ รูป โดยใช้การเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๑๙๙ รูป เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน ๕ ด้าน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง มาประมวลผลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ สถิติพรรณนาสำหรับการอธิบายสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง และบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา

---

^{๙๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

^{๙๖} Koontz Harold D, and Cyril O'Donnell, **Principles of Management: An Analysis of Managerial Functions**, (New York : McGraw-Hill, 1972), p.43.

^{๙๗} สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอวังน้อย, **เอกสารอัตสำเนา**, รายงานการประชุมพระสังฆาธิการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘.

ในอำเภอวังน้อย สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพิจารณาระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สถานภาพทางคณะสงฆ์ เป็นพระสงฆ์ทั่วไปจำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๙๓ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒๔ มีพรรษา ๕ - ๑๐ จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๓๐ มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๐ มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๕

๕.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านกระบวนการ ด้านการบริหารตามหลัก ๔ M ด้านสื่ออุปกรณ์ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ด้านครูผู้สอน

๕.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดรองลงมาคือด้านกระบวนการ ด้านการบริหารตามหลัก ๔M ด้านสื่ออุปกรณ์ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ด้านครูผู้สอน

๑) ด้านหลักสูตร พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า มีการให้พระภิกษุสงฆ์ร่วมประชุมปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการศาสนศึกษา ปัญหาอุปสรรค เนื้อหาที่นำมาสอนส่วนมากเป็นเนื้อหาในตำราเล่มเก่า ทำให้การใช้คำและภาษาที่ใช้เข้าใจยาก ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาที่จะนำมาสอนโดยใช้ภาษาให้สละสลวย

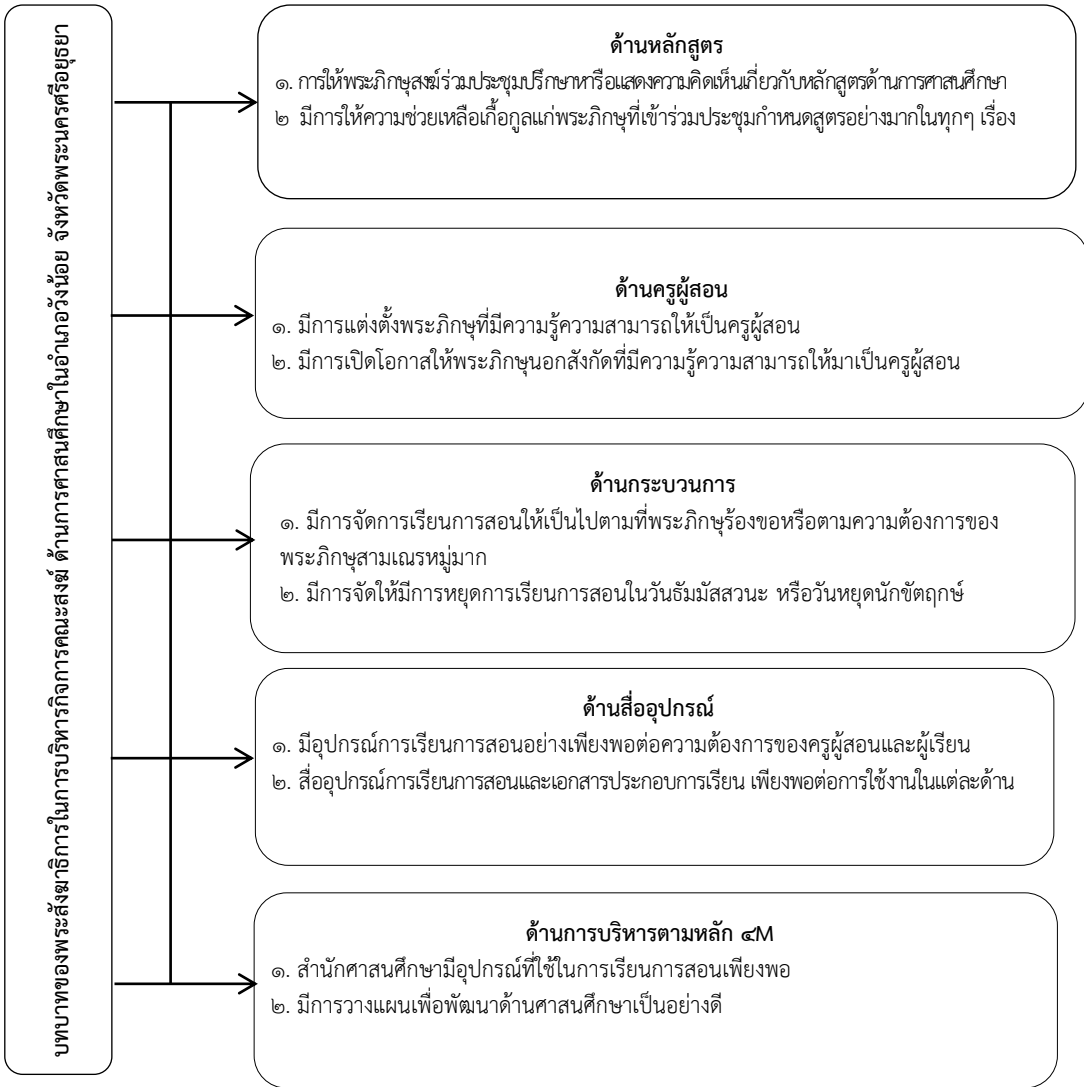
๒) ด้านครูผู้สอน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า มีการมีการแต่งตั้งพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นครูผู้สอนอยู่ในระดับสูงสุด ปัญหา อุปสรรค พบว่า ไม่มีครูสอนประจำ การเรียนการสอนในแต่ละปีต้องหาครูสอนใหม่เกือบทุกปี ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการแต่งตั้งครูสอนเพิ่ม และมอบหมายงานการสอนให้อย่างเป็นระบบ

๓) ด้านกระบวนการ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามที่พระภิกษุร้องขอหรือตามความต้องการของพระภิกษุสามเณรหมู่มาอยู่ในระดับสูงสุด ปัญหา อุปสรรค พบว่า ครูสอนขาดเทคนิคในการสื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ ส่วนมากสอนตามตำรา ข้อเสนอแนะ คือ ควรมอบหมายให้สอนหลายๆที่เพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการสอนให้ครูสอน

๔) ด้านสื่ออุปกรณ์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสื่ออุปกรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า มีอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอต่อความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในระดับสูงสุด ปัญหา อุปสรรค พบว่า สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอในแต่ละชั้นเรียน ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดหาให้เพียงพอในแต่ละชั้นเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้านการบริหารตามหลัก ๔ M พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารตามหลัก ๔M โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า สำนักศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อยมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเพียงพออยู่ในระดับสูงสุด ปัญหา อุปสรรค พบว่า ครูผู้สอนมีการวางแผนไม่เหมือนกัน ทำให้การสอนไปคนละทิศทาง ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดโครงสร้างการเรียนการสอนให้ครูสอนเพื่อเป็นกรอบการสอนเดียวกัน

๖. สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๕ ด้าน สรุปได้ดังนี้ คือ

๑. ด้านหลักสูตร บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักสูตรเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้คือ การปรับปรุงเนื้อหาที่จะนำมาสอนโดยใช้ภาษาให้สละสลวย เข้าใจง่ายขึ้น และมีหลักสูตรที่ทันสมัย เพื่อให้เข้ากับกลุ่มผู้เรียนการจัดทำแผนการเรียนการสอนให้ตรงตามเนื้อหาของหลักสูตร

๒. ด้านครูผู้สอน บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านครูผู้สอนเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้คือ การแต่งตั้งครูสอนเพิ่ม และมอบหมายงานการสอนให้อย่างเป็นระบบ การปรับเปลี่ยนโยกย้ายวิชาเรียนได้ตลอดในหนึ่งสัปดาห์ การอบรมครูสอนให้มีประสิทธิภาพในการบูรณาการการเรียนการสอน

๓. ด้านกระบวนการ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกระบวนการเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้คือ มอบหมายการสอนให้สอนหลายๆที่เพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการสอนให้ครูสอนและให้ครูสอนจัดทำกรอบการสอนของแต่ละท่านในแต่ละรายวิชาที่สอน

๔. ด้านอุปกรณ์ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านอุปกรณ์เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้คือ มีการจัดหาให้เพียงพอในแต่ละชั้นเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพิ่มความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับครูสอนได้นำมาใช้ในการสอน

๕. ด้านการบริหารตามหลัก ๔M บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารตามหลัก ๔M เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้ คือมีการจัดโครงสร้างการเรียนการสอนให้ครูสอนเพื่อเป็นกรอบการสอนเดียวกัน และมีการจัดสรรงบประมาณตามจำนวนของผู้เรียนให้มีความเหมาะสมสอนได้ รวมไปถึงการเพิ่มประสิทธิภาพครูผู้สอนด้วยการประชุมและเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนการสอนในแต่ละปี

๗. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า มีการให้พระภิกษุสงฆ์ร่วมประชุมปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการศาสนศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ มีการให้ความช่วยเหลือแก่พระภิกษุที่เข้าร่วมประชุมกำหนดสูตรอย่างมากในทุกๆ เรื่อง โดยมี และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ มีการเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่เข้าร่วมประชุมซักถามปัญหา/อุปสรรค/ข้อดีข้อเสียของการกำหนดหลักสูตรการศึกษา ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้อง

กับผลงานวิจัยของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพรและคณะ^{๙๘} ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อมทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งประกอบด้วยแผนการดำเนินงานของภาควิชา/สาขาวิชา และจุดแข็งและจุดอ่อน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ๒. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ทั้งในภาพรวมและรายด้านซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหา คุณสมบัติของผู้เรียนและการสอบคัดเลือกคุณสมบัติของคณาจารย์/อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และงบประมาณในการ ผลิตบัณฑิต พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ๓. ผลการประเมินด้านกระบวนการ ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การจัดการเรียน การสอน การให้บริการสนับสนุน และการบริหารหลักสูตร พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ๔. ผลการประเมินด้านผลผลิต นักศึกษาทั้งสองรุ่นจบการศึกษาตามหลักสูตร คิดเป็น ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ มีงานทำคิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓๓ และทำงานตรงสาขาร้อยละ ๘๖.๖๗ และผู้ใช้บัณฑิตเห็นว่าคุณลักษณะบัณฑิตในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๕. ผลการประเมินด้านผลกระทบในภาพรวมและรายด้านซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะบัณฑิตที่ปฏิบัติงานหรือศึกษาต่อในหน่วยงาน ผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตและความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒. ด้านครูผู้สอน พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า มีการมีการแต่งตั้งพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นครูผู้สอนอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือมีการมีการกำกับดูแลครูผู้สอนอย่างเป็นระบบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือมีการมีการจัดประชุมครูผู้สอนเพื่อกำหนดแผนการเรียนการสอนเป็นประจำ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ^{๙๙} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรจะเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจ จำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน

---

^{๙๘} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ, “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๙๙} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๓. **ด้านกระบวนการ** พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามที่พระภิกษุร้องขอหรือตามความต้องการของพระภิกษุสามเณรหมู่มาอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ มีการจัดให้มีการหยุดการเรียนการสอนในวันอัมมัสสวนะ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ มีการมีการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับหลักสูตรที่กำหนดไว้ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสไปศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึง บางรูปมีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว และมีปริมาณอย่างเพียงพอต่อการเรียนการสอน เพราะอยู่ในศูนย์กลางทางการศึกษา ปฏิรูปประเทศดีกว่าต่างจังหวัด โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่มีการจัดทำแผนการสอนตามยุทธศาสตร์^{๑๐๐} สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาวดี บริกุล^{๑๐๑} ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย)” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย) ในด้านพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคิดค้นวิธีการในการพัฒนาระบบงานและกระบวนการทำงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เสนอความคิดอย่างสร้างสรรค์และแปลกใหม่ เพื่อการพัฒนางานในหน้าที่รับผิดชอบ พัฒนาความคิดให้ก้าวหน้า รับฟังคำวิจารณ์และคำแนะนำอย่างกระตือรือร้น เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเองและเพื่อนร่วมงาน ติดตามให้ทันกระแสโลกาภิวัตน์ และนำมาพัฒนาเปลี่ยนแปลง เพื่อความมั่นคงของบริษัทได้ ลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้รับปรับปรุงอย่างรอบคอบแล้ว โดยมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก

๔. **ด้านสื่ออุปกรณ์**

พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า มีอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอต่อความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ มีสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนและเอกสารประกอบการเรียน เพียงพอต่อการใช้งานในแต่ละด้าน และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ มีสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น เครื่องโปรเจคเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กัญจน์ ผลภาณี^{๑๐๒} ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการใช้สื่อ

^{๑๐๐} พระครูสุวรรณนรการ, “การพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑” วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๑๗-๑๘.

^{๑๐๑} สุภาวดี บริกุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท ๔ กับประสิทธิภาพการทำงาน: ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ดูเม็กซ์ จำกัด (ประเทศไทย)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๒} กัญจน์ ผลภาณี, “แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ในการเรียนการสอน”, **รายงานการวิจัย**, (คณะอุตสาหกรรมบริการ วิทยาลัยดุสิตธานี, ๒๕๕๔).

สังคมออนไลน์ (Facebook) ในการเรียนการสอน” ผลการวิจัยพบว่า เป็นแนวทางในการส่งเสริมการออกแบบแผนการสอน เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่จะใช้สื่อสังคมออนไลน์ ประกอบซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สอนและผู้เรียนใช้เทคโนโลยีปัจจุบันเป็นสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า กลุ่มตัวอย่างในฐานะนักศึกษาและเยาวชนมีความสนใจและใส่ใจในเนื้อหา และกิจกรรมของชั้นเรียนผ่านการเข้าถึงผู้ร่วมชั้นเรียนและผู้สอนผ่านพื้นที่สังคมออนไลน์ ด้วยการมี ปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ยิ่งไปกว่านั้น การใช้สื่อการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสังคมออนไลน์จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนและผู้สอนผ่านการสื่อสารด้วยสังคมออนไลน์นอกเหนือจากการสื่อสารในห้องเรียน ตามธรรมชาติอีกด้วย จะเห็นได้ว่า งานวิจัยฉบับนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการแสดงให้เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ปรากฏในการใช้งานอย่างแพร่หลายในสังคมมาใช้ส่งเสริมการเรียนการสอนในด้าน การสร้างแรงจูงใจใน การเรียน การติดต่อสื่อสารและการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

๕. ด้านการบริหารตามหลัก ๔M

พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า สำนักศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อยมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเพียงพออยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือพระสงฆ์ในอำเภอวังน้อยการวางแผนเพื่อพัฒนาด้านศาสนศึกษาเป็นอย่างดี และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ พระสงฆ์ในอำเภอวังน้อยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นประจำทุกปี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูวีระธรรมานุสิฐ^{๑๐๓} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ส่วนด้านการปกครอง และด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ได้แก่ พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. ประธานกรรมการ และ อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี ขอขอบคุณ พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร ดร., พระอุดมสิทธินายก, ดร., อาจารย์ ดร.ธิตินุฒิ หมั่นมี, อาจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตรและอาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุง

---

^{๑๐๓}พระครูวีระธรรมานุสิฐ (วีรพล ธรรมปาโล), “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ พระครูวิสิฐพัฒนพิธาน เจ้าคณะอำเภอวังน้อย พระครูอภิรมศาสนกิจ เจ้าคณะตำบลลำตาเสา พระครูปลัดอภิชาติ สุวณฺณโชโต เจ้าคณะตำบลวังน้อย พระครูโอสถกัลยาณธรรม เจ้าอาวาสวัดสหกรณ์ธรรมนิมิต พระมหาชาญชัย ฐิตวิริโย เจ้าอาวาสวัดศิวาราม พระครูนิวิฐสารธรรม เจ้าอาวาสวัดบ้านช้าง นายเสน่ห์ เกื้อนสุวรรณ ไวยาวัจกรวัดลำบัว ที่อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณเพื่อนๆ ห้องพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการทำสารนิพนธ์

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตคุณ แก่บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติพี่น้อง รวมทั้งคณะญาติโยมชาวบ้านลำบัวทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนและร่วมสร้างงานวิจัยเล่มนี้จนสำเร็จด้วยดี

๙. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ควรศึกษาแนวนโยบายการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้นำมาบูรณาการปรับให้เข้ากับการศึกษาของคณะสงฆ์ในพื้นที่
- ๒) ควรกำหนดนโยบายในการจัดสรรของครูสอนให้เหมาะสมกับปริมาณงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสอน

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ควรมีการติดตามผลการสอนของพระสอนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง และนำมาประเมินผลเพื่อหาข้อบกพร่อง
- ๒) จัดวางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรมให้มากขึ้น เพื่อเป็นการวางแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอต่อไป
- ๓) ผู้ปกครองควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรมและบาลี

๙.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๑) ควรศึกษาข้อมูลเชิงลึกโดยการสอบถามประชาชนด้วย เพื่อนำผลการวิจัยทั้งสองกลุ่มมาประมวลผล ซึ่งจะได้ข้อมูลจากทั้งสองด้าน
- ๒) ควรขยายขอบเขตของการวิจัยให้กว้างขึ้น คือ ต้องศึกษาบทบาทด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดด้วย

๓) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์อีกด้าน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร:

พระมหาสุวัฒน์ สุนนฺโท (รุจิเวทย์). “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ”. **วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๓๑-๓๒.

พระครูสุวรรณวรการ. “การพัฒนาการจัดการการศาสนาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑”. **วารสาร มจร สังคมปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๑๓-๑๘.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และคณะ. “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต”. **รายงานการวิจัย**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอวังน้อย. **เอกสารอัดสำเนา**. รายงานการประชุมพระสังฆาธิการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘.

(๕) ภาษาอังกฤษ

Koontz Harold D. and Cyril O'Donnell. **Principles of Management: An Analysis of Managerial Functions**. New York : McGraw-Hill, 1972, p.43.

ประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี
จังหวัดสมุทรปราการ

The Efficacy of Ethics Training for Young of Monks
in Bangplee District, Samutprakan Province

พระจรรุญ จนทุบโม*

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณโณ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมของพระสงฆ์ ในเขตพื้นที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนพุทธเจริญวิทยาคม และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง จำนวน ๓๗๒ คน จากจำนวนประชากร ๕,๒๙๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วย วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

๑) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘, S.D.=๐.๓๓๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านคือ ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรม

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

($\bar{X}$ = ๔.๐๐, S.D.=๐.๓๓๘) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม ($\bar{X}$ =๓.๙๗, S.D.=๐.๕๐๓) และด้านวิธีการอบรม ($\bar{X}$ =๓.๙๗, S.D.=๐.๔๐๒) ตามลำดับ

๒) ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

๓) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า (๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม คือคุณภาพของอุปกรณ์ยังต่ำ อุปกรณ์มีน้อยไปไม่หลากหลายใช้อุปกรณ์ไม่ค่อยชำนาญควรเพิ่มอุปกรณ์ด้านสื่อให้มากขึ้นและให้มีคุณภาพมากขึ้น (๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่ คือบรรยากาศขาดความกระตือรือร้นเพราะการดูแลไม่ค่อยทั่วถึงการอบรมในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาจำเเน่าเพื่อสื่อช่วยสร้างบรรยากาศยังน้อยไป ไม่ควรอบรมทีละจำนวนมากเกินไปควรมีการอบรมนอกสถานที่ (๓) ด้านวิธีการอบรม คือ สื่อไม่มีความทันสมัย เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนที่อบรม ผู้อบรมควรเรียนรู้เทคนิคการอบรม และนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับใช้ในการอบรม และให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงออกมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างการอบรม พร้อมทั้งมีรางวัลจูงใจเพื่อให้บรรยากาศและวิธีการอบรมเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

๔) ผลการสัมภาษณ์ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า อุปกรณ์ด้านสื่อมีความจำเป็นมากในยุคปัจจุบัน การอบรมจริยธรรมนั้นพระวิทยากรจำเป็นต้องมีอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วนและมีคุณภาพการอบรมควรจัดนอกสถานที่ เช่นจัดในวัด, จัดกลุ่มขนาดพอสมควรดูแลได้ทั่วถึง, มีกิจกรรมสนุกๆ เสริมสร้างบรรยากาศ, พระวิทยากรมีความรู้ความสามารถในการอบรมดีสามารถนำหลักธรรมมาอธิบายประยุกต์ได้อย่างเหมาะสมเข้าใจง่าย มีเทคนิคในการอบรมดี สนุกสนานเป็นกันเอง เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน

ความสำคัญ : ประสิทธิภาพ, จริยธรรม, พระสงฆ์

ABTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli District, Samuthprakan Province, 2) to compare the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli District, Samuthprakan Province, 3) to study the problems , obstacles and suggestions about

the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli District, Samuthprakan Province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group of 272 youths of 5298 youths from Pucharoenwittya school and Bangpliratpumroon school at Bangpli district, Samuthprakan Province. The tool for this research is created by own research with reliability value at 0.874 and data analysis by using the ready programme for research of social sciences through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research had the in-depth interview from key informants by using the content analysis technique .

The findings of this research as following:

1. The efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province in overall, was at good level ($X=3.98$, $S.D.=0.334$). When considered in each side, found that the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province for the training place atmosphere creation was the highest level ($X=4.00$, $S.D.=0.338$) , the second was the equipment for the training($X=3.97$, $S.D.=0.503$), but the training method ($X=3.98$, $S.D.=0.402$).
2. The comparison of the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province, classified by personal factors in overall , found that the students who had the difference of sex, age, class level , had the opinions to the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province differently. But, the difference of school, had the opinion indifferently.
3. The problems and obstacles about the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province as follows: (1) The equipment for training; is the low quality of equipment, equipment was not sufficient and no expert to use the equipment for media and should have more quality. (2) The place atmosphere creation; is the lack of ambition because the way to take care of classroom for training or educational institutes improperly and boringly that less atmosphere creation, should not train too much in each time and should train outside classroom. (3) The training method; is not modern, proper with other class for training, the trainer should study the training technique and use the modern

technology for training and let the people who come to seminar to express the opinions in the training activity and giving the award to motivate for more interesting atmosphere and training method more interesting.

4. The finding from interview of the efficiency of moral training to youths of monks at Bangpli district, Samuthprakan province as following summary; the equipment for training is important to the present. The morality training, the academic teaching monks should have the equipment and technology for more convenience and should have the quality training out of the classroom and not only in the classroom such as set up good atmosphere, funny activity to create the atmosphere, the academic teaching monk had the knowledge for training and can explain the principle of Dhamma to be applied suitably and more easier understanding, have good training technique, fun and friendship and moreover, should let the youths to come for the training.

Keywords : Efficiency, Ethics, Monks

๑. บทนำ

ความเป็นมาของชนชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับแต่ก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจนเพราะมีนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทยก่อนสุโขทัยก็นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ วิถีของคนไทยจึงได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา^{๑๐๔} ปัจจุบันนี้วัฒนธรรมจากต่างชาติมีอิทธิพลต่อเยาวชนไทยเป็นอย่างมากทำให้เยาวชนกล้าทำกล้าแสดงออกมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เสื่อมโทรมได้แพร่ขยายอย่างรวดเร็ว ซึ่งเยาวชนในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีส่วนได้รับอิทธิพลดังกล่าวนี้ด้วย ดังนั้น วัดจึงเป็นสถาบันฯ หนึ่งที่มีส่วนช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของเยาวชน รู้จักทำงานเป็นทีม เน้นความสามัคคี^{๑๐๕} วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน เริ่มตั้งแต่การให้การศึกษา เป็นสถานที่พบปะปรึกษาหารือเพื่อจัดกิจกรรมของชุมชน รวมถึงการเพาะบ่มขัดเกลานิสัยของคนในชุมชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม มีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “เป็นดังทิศเบื้องบน”^{๑๐๖} การนำหลักภาวะผู้นำเชิง

---

^{๑๐๔} วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์ ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๙.

^{๑๐๕} ดร.อนุวัต กระสังข์ “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓), หน้า ๒๖

^{๑๐๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๒/๒๐๖.

พุทธมาใช้ในการจัดการ^{๑๐๗} ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “ประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางให้กับทางคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบางพลี รวมทั้งหน่วยงานองค์กรบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการอบรมให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์โดยส่วนรวมสืบต่อไปจึงเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ที่จะได้มีการศึกษาให้ถ่องแท้เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการและนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมกิจการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมของพระสงฆ์ ในเขตพื้นที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎกตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ โดยสังเคราะห์จากพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่ในการอบรม ๓) ด้านวิธีการในการอบรมจริยธรรมของเยาวชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรซึ่งเป็นเยาวชนในอำเภอบางพลีที่อยู่ในโรงเรียนพุทธเจริญวิทยาคม และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุงจำนวน ๕,๒๙๘ คน โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๒ คน พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ได้แก่ โรงเรียนพุทธเจริญวิทยาคม และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๕ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ ที่เก็บข้อมูลโดย

---

^{๑๐๗} พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏี สิริธโร) “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙), หน้า ๑

การใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๒ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนโรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง จำนวน ๕,๒๙๘ คน ในการกำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากรายชื่อซึ่งเป็นเยาวชนในอำเภอเมืองบางพลีที่อยู่ในโรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุงจำนวน ๕,๒๙๘ คน โดยใช้สูตรของทาร์ยามานะ^{๑๐๘} ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๒ คน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่ในการอบรม ๓) ด้านวิธีการในการอบรมจริยธรรมของเยาวชน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๒ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่ในการอบรม ด้านวิธีการในการอบรมจริยธรรมของเยาวชน ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน โรงเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลใน

^{๑๐๘} ธานีนทร ศิลปจารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด , ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

พื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒ รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘ โดยมีอายุระหว่าง ๑๕-๑๖ ปี จำนวน ๑๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑ ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปี ๓ จำนวน ๑๑๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ ศึกษาอยู่โรงเรียนพุทธเจริญวิทยาคม มีจำนวน ๑๘๙ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘

๕.๒ ความคิดเห็นของเยาวชนต่อประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘, S.D.=๐.๓๓๓๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านก็พบว่า ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๐๐, S.D.=๐.๓๓๓๘$) รองลงมาคือ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม ($\bar{X} = ๓.๙๗, S.D.=๐.๕๐๓$) ส่วนที่น้อยที่สุด คือด้านวิธีการอบรม ($\bar{X} = ๓.๙๗, S.D.=๐.๔๐๒$) และแยกพิจารณาเป็นรายข้อได้ดังนี้

๑) **ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม** พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗, S.D.= ๐.๕๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์สนับสนุนในการอบรม ($\bar{X} = ๔.๔๙, S.D.= ๐.๕๐๐$) รองลงมา คือ มีการวางแผนการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์ประกอบในการอบรม และให้ผู้อบรมมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการอบรม ($\bar{X} = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๗๐๕$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ ใช้สื่อการอบรมที่เตรียมไว้พร้อมและใช้ได้ทันที ($\bar{X} = ๓.๕๕, S.D.= ๐.๗๘๑$)

๒) **ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรม** พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัด

สมุทรปราการ ในด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.336$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความเข้าใจในการใช้สื่อฯมาสร้างบรรยากาศการอบรมได้ดี ($\bar{X} = 4.66, S.D. = 0.500$) รองลงมา คือ มีการเปิดโอกาสให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.35, S.D. = 0.477$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ ให้ความสนใจผู้อบรมได้อย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.35, S.D. = 0.285$)

๓) ด้านวิธีการอบรม พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านวิธีการอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97, S.D. = 0.420$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ หลังการอบรมทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมให้ทราบ ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.744$) รองลงมาคือ เปิดโอกาสให้ผู้อบรมได้เรียนรู้เพื่อค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.712$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ นำวิธีการอบรมโดยกระตุ้นให้ผู้อบรมสนใจ ($\bar{X} = 3.47, S.D. = 0.229$)

๕.๓ ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และโรงเรียน ที่ต่างกัน

สมมติฐานที่ ๑ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านพบว่า ค่า sig. ในแต่ละด้านมากกว่านัยสำคัญ ๐.๐๕ แสดงว่า เยาวชนที่มี เพศ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านโดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนที่มี เพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันในด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม และด้านวิธีการอบรม ส่วนในด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมนั้นเยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านพบว่า ค่า sig. ในแต่ละด้านมากกว่านัยสำคัญ ๐.๐๕ แสดงว่า เยาวชนที่มี อายุ แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านโดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้าน พบว่า ค่า sig. ในแต่ละด้านมากกว่านัยสำคัญ ๐.๐๕ แสดงว่า เยาวชนที่มี ระดับชั้นเรียนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านโดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

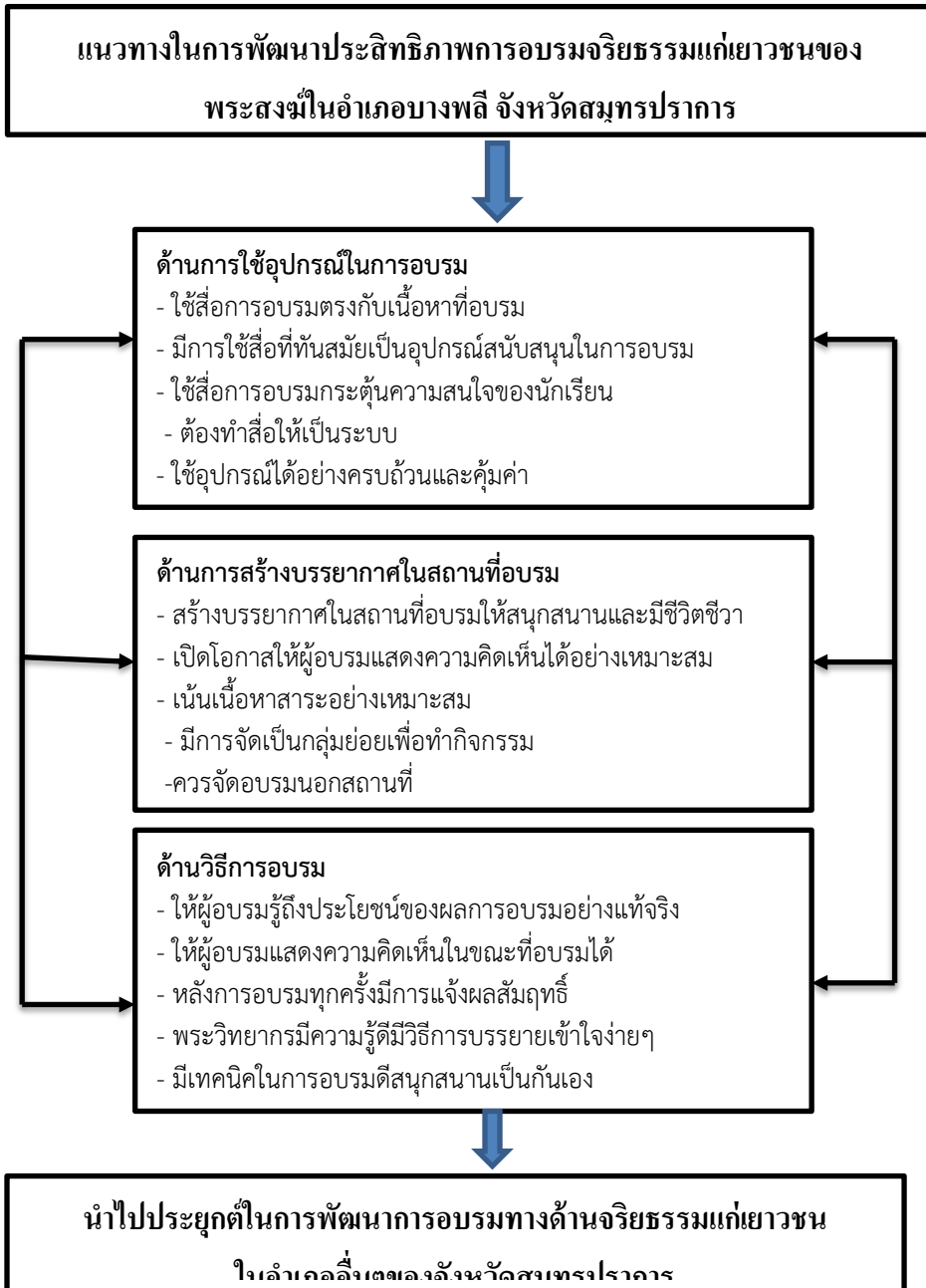
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนที่มี ระดับชั้นเรียน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้าน พบว่า ค่า sig. ในแต่ละด้านมากกว่านัยสำคัญ ๐.๐๕ แสดงว่า เยาวชนที่มี โรงเรียน แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง ๓ ด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนที่มี โรงเรียน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สรุป วิเคราะห์การเปรียบเทียบ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการแตกต่างกัน ส่วนโรงเรียนต่างกันจะมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๑ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๑ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ตามรายด้านของการวิจัยทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๑) **ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม** มีแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนใช้สื่อการอบรมตรงกับเนื้อหาที่อบรม, มีการใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์สนับสนุนในการอบรม, ใช้สื่อการอบรมกระตุ้นความสนใจของนักเรียน, ต้องทำสื่อให้เป็นระบบให้สามารถใช้อุปกรณ์ร่วมกันแทนกันได้ ใช้อุปกรณ์ได้อย่างครบถ้วนและคุ้มค่า

๒) **ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรม** มีแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน คือ สร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมให้สนุกสนานและมีชีวิตชีวา มีการเปิดโอกาสให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสมเน้นเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสมควรจัดเป็นกลุ่มไม่ใหญ่มากเวียนฐานจะไม่จำเจเพราะถ้ากลุ่มใหญ่มากจะดูแลไม่ทั่วถึงควบคุมลำบาก, ควรจัดนอกสถานที่จะดีมากจัดที่วัดจะเหมาะสมดีเพราะสภาพแวดล้อมจะดีกว่าที่ห้องเรียน

๓) **ด้านวิธีการสอน** มีแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน โดยให้ผู้อบรมรู้ถึงประโยชน์ของผลการอบรมอย่างแท้จริง, ให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็นในขณะที่อบรมได้, หลังการอบรมทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์, พระวิทยากรมีความรู้ดีมีวิธีการบรรยายเข้าใจง่าย ๆ ยกตัวอย่างได้ชัดเจน, มีเทคนิคในการอบรมดีสนุกสนานเป็นกันเอง

๗. อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, $S.D. = ๐.๓๓๔$) แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี มีประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนมีเยาวชนเห็นด้วยมากเนื่องจากอำเภอบางพลีมีการจัดอบรมจริยธรรมอยู่เป็นประจำตั้งแต่ระดับประถมต่อเนื่องซึ่งอำเภอบางพลีจะมีเยาวชนหมุนเวียนกันมาอบรมจริยธรรมเป็นประจำจากหลาย ๆ สถานศึกษาในเขตตัวเมืองและรอบ ๆ ตัวเมือง อีกทั้งยังมีครูพระสอนศีลธรรมที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยคูแล ได้เข้าไปสอนอยู่เป็นระยะ ๆ ตามโอกาส ทำให้เยาวชนในอำเภอบางพลีมีพื้นฐานจริยธรรมที่ดีพอสมควรและครูพระสอนศีลธรรมก็ดีพระวิทยากรที่ทำหน้าที่ก็ดี ถือได้ว่าเข้าใจหลักธรรมคำสอนดี มีความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ดี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้

(๑) **ด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม** พบว่า จากการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทางด้านการใช้อุปกรณ์ในการอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, $S.D. = ๐.๕๐๓$) พระสงฆ์ใช้สื่อการอบรมตรงกับเนื้อหาที่อบรม, มีการใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์สนับสนุนในการอบรม, ใช้สื่อการอบรมกระตุ้นความสนใจของนักเรียน, ใช้อุปกรณ์ได้อย่างครบถ้วนและคุ้มค่า แต่ข้อเสียคือ อุปกรณ์ไม่เพียงพอจำนวนที่มีอยู่ด้วยคุณภาพ เช่น มีเครื่องเสียงขั้นดีแต่ระบบเสียงฟังไม่มีเสถียรภาพ เป็นต้น จึงแสดง

ให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอบางพลีมีประสิทธิภาพในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระคำไซ คมภิรานนโท (ธงสวัสดิ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผลวิจัยพบว่า จริยธรรมตามแผนการสอน การวัดผลเน้นประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงวิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อใช้ในปต่อไป อย่างไรก็ตามยังขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานฝึกรอบมด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ในการพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดเป็นนโยบาย และแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมจัดหาสื่อ และเทคโนโลยี การเรียนการสอน และฝึกรอบมการใช้อย่างมีประสิทธิภาพหนึ่งควรจัดหาเอกสาร อุปกรณ์ เกี่ยวกับขบวนการเรียนการสอนให้เพียงพอ^{๑๐๙} เป็นการชี้ให้เห็นว่า อุปกรณ์สื่อการสอนมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนการอบรมมาก จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนในด้านนี้

(๒) **ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรม** พบว่า ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการทางด้านการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๐, S.D. = ๐.๓๓๘) การสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมให้สนุกสนานและมีชีวิตชีวาเปิดโอกาสให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสมเน้นเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม ควรมีการจัดเป็นกลุ่มย่อยเวียนและฐานเนื่องจากกลุ่มใหญ่มากจะดูแล ไม่ทั่วถึงควบคุมลำบาก, การจัดการอบรมควรจัดนอกสถานที่จะดีมากจัดที่วัดจะเหมาะสมดีเพราะสภาพแวดล้อมจะดีกว่าที่ห้องเรียนมีการนำอุปกรณ์สื่อมาช่วยสนับสนุนในการสร้างบรรยากาศในสถานที่อบรมได้อย่างดีซึ่งบรรยากาศที่ดีนั้นจะส่งผลต่อความรู้สึกของเยาวชนให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการอบรมจริยธรรม ความสอดคล้องกับแนวคิดของ จงกล เท็ดประสิทธิกุลกล่าวว่า บรรยากาศในโรงเรียนเป็นสภาวะอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแล้วส่งผลถึงความรู้สึกของแต่ละบุคคลเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจมองเห็นหรือจับต้องได้แต่เป็นสภาพสะท้อนทางความรู้สึกของแต่ละบุคคลเมื่อปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกที่ดีเรียกว่า “บรรยากาศดี” ในทางตรงกันข้ามเมื่อปะทะกับสิ่งแวดล้อมแล้วเกิดความรู้สึกไม่ดีก็เรียกว่า “บรรยากาศไม่ดี”^{๑๑๐}

---

^{๑๐๙} พระคำไซ คมภิรานนโท (ธงสวัสดิ์), “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๑๐} จงกล เท็ดประสิทธิกุล, ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนของ นักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค), **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒).

(๓) **ด้านวิธีการอบรม** พบว่า ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ด้านวิธีการอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๗, S.D. = ๐.๔๒๐) เยาวชนได้ทราบถึงประโยชน์ของผลการอบรมอย่างแท้จริง, เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นในขณะที่อบรมได้, หลังการอบรมทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์, พระวิทยากรมีความรู้ดีมีวิธีการบรรยายเข้าใจง่าย ๆ ยกตัวอย่างได้ชัดเจน, มีเทคนิคในการอบรมดี สนุกสนานเป็นกันเอง ด้านวิธีการอบรมนี้ถือได้ว่าดีกว่าด้านอื่น ๆ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ตรงนี้ส่วนใหญ่จะเป็นที่มีความรู้ความสามารถอยู่แล้วจุดด้อยจึงไม่ใช่วิธีสอนแต่เป็นจำนวนผู้สอนซึ่งมีน้อยไปไม่พอต่อความต้องการของสถานศึกษาหลาย ๆ แห่งที่มีเยาวชนเรียนอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร^{๑๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อดูจากรายด้านพบว่า ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า อันดับแรกได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์โดยรวมไม่ใช่แค่อำเภอบางพลีมีประสิทธิภาพในการสอนการอบรมจริยธรรมมากและมีแนวโน้มจะมากขึ้นไปอีกหากได้รับการสนับสนุนที่ดีจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๗. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีได้ด้วยดีด้วยความเมตตาของท่านพระมหาสมบุญรณ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธและสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีดี ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, ดร. ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร. และ อาจารย์ ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี กรรมการ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีสำเร็จด้วยดีตลอดมา

---

^{๑๑๑} พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา), “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๘. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๘.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

(๑) คณะสงฆ์และฝ่ายสถานศึกษาควรจัดทำแผนการเรียนการสอนร่วมกันโดยให้มีช่วงเวลาอบรมจริยธรรมพอสมควร

(๒) สถาบันการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เยาวชน ควรจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการจัดทำสื่อและเทคนิคการใช้สื่อการสอนแก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรมอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

(๓) ฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายสถานศึกษาควรมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการอบรมเทคนิคการสร้างสื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนสำหรับเยาวชนร่วมกัน

(๔) หาแหล่งทุนสนับสนุน อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ หรือสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยจากภาคเอกชน หรือเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอบรม

๘.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาถึงประสิทธิผลในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

(๒) ควรศึกษาถึงการจัดการค่ายคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนรุ่นเล็กในยุคโลกาภิวัตน์

(๓) ควรศึกษาถึงการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเยาวชนในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ธานินทร์ ศิลปจารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี : บริษัท เอส อาร พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด. ๒๕๕๑.

วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร. ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร :

ดร.อนุวัต กระสังข์. “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์”. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒. (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓).

พระเทพปริยัติเมธี (สฤกษ์ สิริธโร) “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓. (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙).

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระคำไซ คมภีรานนโท (จงสวัสต์). “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์นครหลวงเวียงจันทน์ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.

จงบกล เติตประสิทธิกุล. ความพึงพอใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนของ นักศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียง อี.เทค. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๒.

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตุ้มตา). ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัชฌมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเส้าให้จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

~ ১৬৮ ~

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

The Application of Technology in Teaching Buddhism of
Morality Teaching Monks in Secondary Schools
Khung District, Chanthaburi Province

พระเกษมสุข ปภสฺสโร (นิสสัยการ)*

ประเสริฐ ธิลา**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ๒) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเก็บรวบรวมข้อมูล จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๐๖ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๕

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

*หลักสูตรพุทธศาสนศรัทธาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุและระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย และโรงเรียนที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ขาดงบประมาณในการจัดทำ และรูปแบบเนื้อหาสาระของสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เป็นที่ดึงดูดใจแก่ผู้เรียน ด้านระบบอินเทอร์เน็ต บุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจด้านสื่อสารสนเทศและเนื้อหาสาระในสื่อด้านนี้น้อย

แนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ควรมีการจัดทำสื่อการเรียนรู้รายวิชาตามหลักสูตรของสถานศึกษา มีการจัดทำกิจกรรมเสริมทักษะเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมและหลักสูตรการสอน ต้องมีการถ่ายทอดให้ตรงเนื้อหาสาระหลักสูตร ควรมีการจัดทำแผนการสอน มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่แก่พระสอนศีลธรรม ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรการเรียนแก่พระสอนศีลธรรมเพื่อจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับเป้าหมายของหลักสูตร มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้ทันสมัยและควรมีการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการจัดหาอุปกรณ์ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, พระสอนศีลธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province, 2) to compare the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province, 3) to study the problems , obstacles and suggestions for development to the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group from the 306 students of secondary

school from grade 7 to 12 of Khung District, Chanthaburi province. The data analysis is also used by the ready programme for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research had the in-depth interview from 11 key informants and data analysis by using the content analysis technique.

The research findings were as follows:

1. The students had the opinions to the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province as a whole was at the middle level with an average of 3.25

2. The findings from comparison of the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province, classified by personal status , found that the students who had the differences of sex, age, and class , had the opinions to the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province differently. But the students who had the difference of average grade and school, had the opinions to application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province indifferently. It rejected the hypotheses.

3. The problems, obstacles and suggestions to the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province, found that the publishing , electronics , lack of budget for arranging and the form of contents of uninteresting publishing to students, internet system that the major personnel do not understand the technology and contents that make uninteresting.

The suggestions to the application for technology towards teaching of Buddhism subject of moral teaching monks in secondary school in Khlung District, Chanthaburi Province, found that should have arranged the media of learning the subject as the curriculum of educational institution, having the activity to improve the skill for supporting the qualification of moral teaching monks and teaching curriculum must have transfer the direct contents , should have the teaching plan,

to have the curriculum activity development, should have the training to use the modern technology of Buddhism subject to moral teaching monk, should have the training to the moral teaching monks for the teaching management directly to the objective of curriculum, to have the technology in the globalization age and should have the budget for arranging the equipment to teaching sufficiently to the demand of teachers and students.

Keywords: Application for Technology, Teaching Buddhism of Morality , Teaching Monks

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นคนไทยในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การที่พระสงฆ์เข้ามามีส่วนเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นความคาดหวังของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นครูสอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระพื้นฐาน แนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามกรอบและขอบข่ายของวิชาอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ตรงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ต้องเข้าใจถึงสาระสำคัญวิสัยทัศน์ พื้นฐานแนวคิดของการเรียนรู้ คุณภาพของผู้เรียนกระบวนการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการสอน คือ พระภิกษุจัดกิจกรรมการเรียนสอนไม่เข้าใจทำให้นักเรียนเกิดความน่าเบื่อและง่วงนอนมาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เป็นแบบเรียนง่าย ด้านการวัดและประเมินผล คือ ขาดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ไม่มีการประเมินผลการสอนของครูผู้สอนพระพุทธศาสนา^{๑๑๒} การวัดและการประเมินผล ตลอดถึงการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ยังต้องมีการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริงผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนำเสนอใจสอดคล้องกับวัยสติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน^{๑๑๓}

---

^{๑๑๒} พระอธิการกริธา จันทวีโส, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ๕(๑), มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๓} พระครูพิศิษฐ์ ภู่อิทธิธรรม, “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ๔(๒), พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘.

ด้วยเหตุที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสังคม จนกลายเป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ พระภิกษุสามเณรจึงต้องเตรียมความพร้อมในการปรับตัว เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๑๔} ดังเช่นผลการวิจัยของ พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผลรวมความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อช่องทางสื่อสารอยู่ใน ระดับมาก อันดับแรกคือ การใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อในการเผยแผ่ เพราะสื่อประเภทวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มี ช่องทางการสื่อสารที่ชัดเจนเหมือนธรรมชาติ แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมเช่น VDO CDROM ตลอดจนจอสไลด์ ซึ่งทำให้นักเรียนสนใจมากกว่าสื่ออื่นและสามารถเก็บข้อมูลได้หลายรูปแบบมีความ สะดวกรวดเร็ว^{๑๑๕} ดังนั้นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการในการใช้ สื่อการสอน สื่อการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเป็นช่องทางให้สามารถเข้าถึงนักเรียนได้ ทุกเพศ ทุกวัยและทุกสถานที่ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการสอน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบ้างหรือไม่ และเกิดผลอย่างไร ทั้งมีปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนวิชา พระพุทธศาสนาด้วยหรือไม่ อย่างไร และมีแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการ สอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างไร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน และกำหนดแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อ เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และเพื่อ

---

^{๑๑๔} พระมหาชนก เขมกาโม, “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ของ พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๑๕} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ (สุขยิ่ง), “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูก จันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูก จันทบุรี มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมตามแนวคิดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่^{๑๑๖} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ๒) ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ๓) ด้านระบบอินเทอร์เน็ต

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูก จันทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนลุ่มภูรัชดาภิเษก และโรงเรียนเทศบาลลุ่มภู ๒ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑,๓๐๕ คน

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนลุ่มภูรัชดาภิเษก และโรงเรียนเทศบาลลุ่มภู จำนวน ๓๐๗ คน ได้มาจากสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕^{๑๑๗}

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ ๐.๘๑๑ และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

---

^{๑๑๖} พระมหาชนก เขมกาโม, “รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗)

^{๑๑๗} สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสม ดังนี้

๑) สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๔) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทหรือตาราง

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๕. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการสอนด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสอนด้วยระบบอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า

นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และโรงเรียนที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า

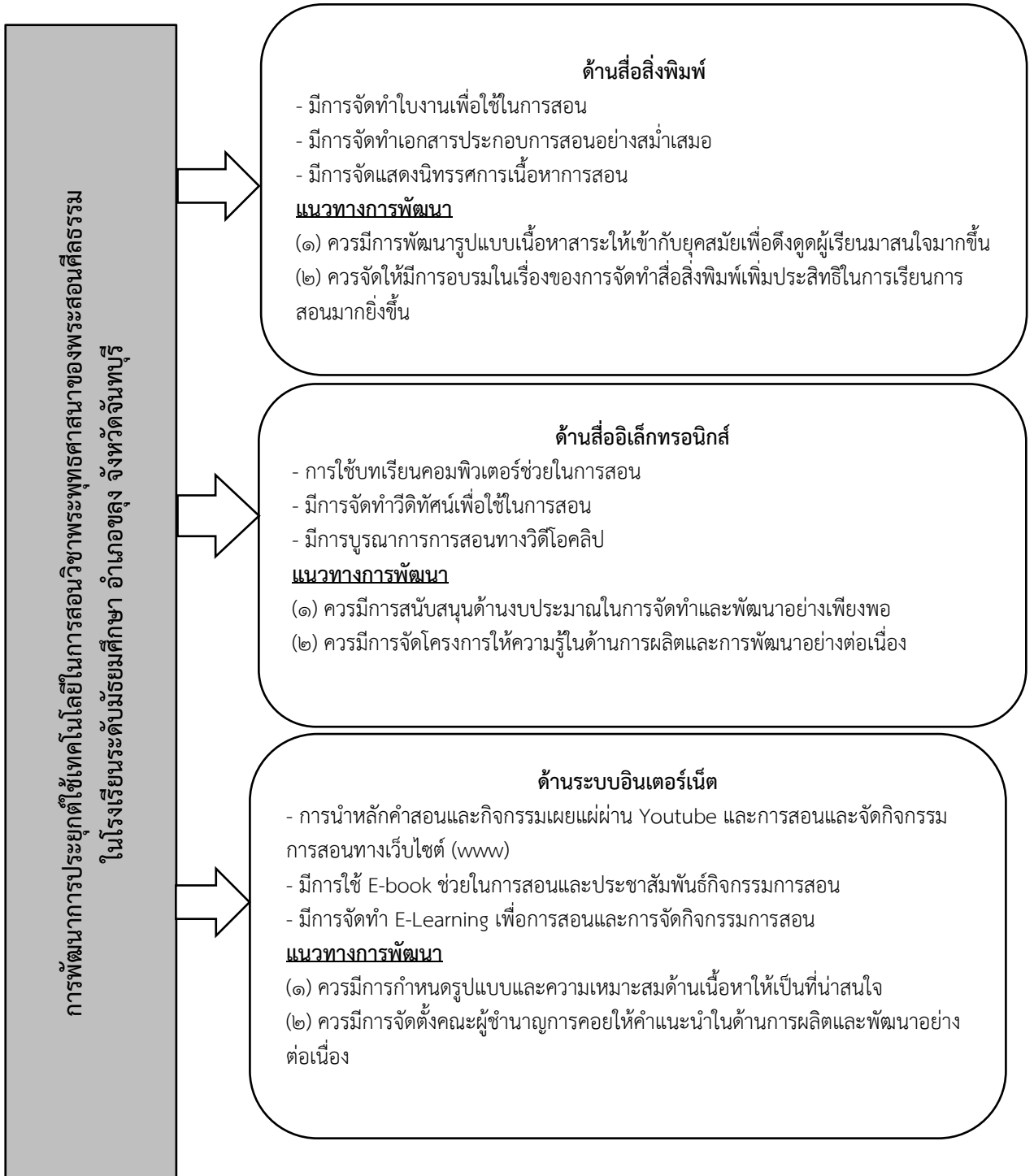
๕.๓.๑ ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ปัญหา อุปสรรคคือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนการสอน และรูปแบบเนื้อหาสาระของสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เป็นที่ดึงดูดใจแก่ผู้เรียน ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการพัฒนา รูปแบบเนื้อหาสาระให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อดึงดูดผู้เรียนมาสนใจมากขึ้น ควรมีการจัดอบรมในเรื่องของการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น และควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปัญหา อุปสรรคคือ พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และขาดงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์ในการจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อเสนอแนะคือ คณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำและพัฒนาอย่างเพียงพอ และควรมีการจัดทำกรอบคุณมเพื่อให้ความรู้ในด้านการผลิตและการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๓ ด้านระบบอินเทอร์เน็ต ปัญหา อุปสรรคคือ พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจด้านสื่อสารสนเทศและเนื้อหาสาระในสื่อด้านนี้น้อย จึงทำให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับความสนใจน้อย ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการกำหนดรูปแบบและความเหมาะสมด้านเนื้อหาให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีการจัดตั้งคณะทำงานเป็นผู้ผลิตสารสนเทศเพื่อใช้ในการสอนในระบบอินเทอร์เน็ต หรือคอยให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่ององการผลิตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๖ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแผนภาพ

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง ได้ดังนี้คือ

๑. ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ข้อโดดเด่นของพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี อันดับแรกคือ มีการจัดทำใบงานเพื่อใช้ในการสอน รองลงมาคือ มีการจัดทำเอกสารประกอบการสอนอย่างสม่ำเสมอ และอันดับที่ ๓ มีการจัดแสดงนิทรรศการเนื้อหาการสอน แนวทางการพัฒนา คือ (๑) ควรมีการพัฒนารูปแบบเนื้อหาสาระให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อดึงดูดผู้เรียนมาสนใจมากขึ้น และ (๒) ควรจัดให้มีการอบรมในเรื่องของการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

๒. ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อโดดเด่นของพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี อันดับแรกคือ การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน รองลงมาคือ มีการจัดทำวีดิทัศน์เพื่อใช้ในการสอน และอันดับที่ ๓ มีการบูรณาการการสอนทางวิดีโอคลิป แนวทางการพัฒนา คือ (๑) ควรมีการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำและพัฒนาอย่างเพียงพอ และ (๒) ควรมีการจัดโครงการให้ความรู้ในด้านการผลิตและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓. ด้านระบบอินเทอร์เน็ต ข้อโดดเด่นของพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี อันดับแรกคือ การนำหลักคำสอนและกิจกรรมเผยแพร่ผ่าน Youtube และการสอนและจัดกิจกรรมการสอนทางเว็บไซต์ (www) รองลงมาคือ มีการใช้ E-book ช่วยในการสอนและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการสอน และอันดับที่ ๓ มีการจัดทำ E-Learning เพื่อการสอนและการจัดกิจกรรมการสอน แนวทางการพัฒนา คือ (๑) ควรมีการกำหนดรูปแบบและความเหมาะสมด้านเนื้อหาให้เป็นที่น่าสนใจ และ (๒) ควรมีการจัดตั้งคณะผู้ชำนาญการคอยให้คำแนะนำในด้านการผลิตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๗.๑ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดนี้เนื่องจาก ปัจจุบันพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถมากขึ้น เพราะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำสื่อสิ่งพิมพ์ที่หลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายสุตา ปัน

ตระกูล, กาญจนา เผือกคง, และ ปรีศนา มัชฌิมา^{๑๑๘} เรื่อง “การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการสอนด้วยสื่อสิ่งพิมพ์

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ด้านการสอนด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญามากขึ้น ทำให้มีการเลือกใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายรูปแบบ สวยงาม มาใช้ในการเรียนการสอนแทนการใช้หนังสือเรียนแบบเก่าทำให้นักเรียนมีความสนใจทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงไชย สุรินทร์วรานุกร เรื่อง “แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ในธุรกิจ” ผลการวิจัยพบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริการการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ในองค์กรธุรกิจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงไชย สุรินทร์วรานุกร เรื่อง “แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ในธุรกิจ” ผลการวิจัยพบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริการการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ในองค์กรธุรกิจอยู่ในระดับมาก

๒) ด้านการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำลูก จัหวัดจันทบุรี ด้านการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่ใช้ได้สะดวกรวดเร็ว ทันสมัย ใช้งานได้ง่าย ช่วยให้การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และช่วยให้การเรียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะสื่อดังกล่าวสามารถสร้างความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เช่น CAI สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานันต์ อมโร (สุฤทธิ) เรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้สื่อ พระผู้สอนมีการจัดทา/จัดทำสื่อการเรียนรูที่ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง และยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานันต์ อมโร (สุฤทธิ) เรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้สื่อ พระผู้สอนมี

---

^{๑๑๘} สายสุดา บัณฑิตตระกูล, กาญจนา เผือกคง, และปรีศนา มัชฌิมา, “การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕).

การจัดทำ/จัดทำสื่อการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง และยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

๓) ด้านการสอนด้วยระบบอินเทอร์เน็ต

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจุบันการสอนด้วยระบบอินเทอร์เน็ตเป็นการสอนที่รวดเร็ว เข้าถึงได้ทุกที่และมีหลายช่องทาง เช่น ทางเฟสบุ๊ก ทางไลน์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลุบล ทองชัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาการคอมพิวเตอร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ แบบออนไลน์ ในระดับมาก ในทุกประเด็นคำถาม CAI สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลุบล ทองชัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาการคอมพิวเตอร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ แบบออนไลน์ ในระดับมากในทุกประเด็นคำถาม

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร. กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และอาจารย์ ดร.ธิดา วัฒนันมี, กรรมการและเลขานุการกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ และอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

๙.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

เนื่องจากรูปแบบและเนื้อหาสาระสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีอยู่ไม่ดึงดูดใจของผู้เรียน ทำให้ไม่เป็นที่สนใจ พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตและการใช้สื่อประเภทต่างๆ นอกจากนี้ยังขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อประเภทต่างๆ ด้วยเหตุนี้ พระสอนศีลธรรมควรมีการพัฒนา รูปแบบ และเนื้อหาสาระของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อดึงดูดใจผู้เรียนให้สนใจมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้ การจัดทำและการพัฒนาการทำสื่อแก่พระสอนศีลธรรมเพื่อให้สามารถสร้างสื่อประเภทต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการจัดหาทุนเพื่อใช้ในการจัดทำสื่อแก่พระสอนศีลธรรมได้อย่างเพียงพอ

๙.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๙.๒.๑ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์แก่พระสอนศีลธรรม เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการสอนและการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๙.๒.๒ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภออื่นๆ และในพื้นที่อื่นๆ

๙.๒.๓ ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและนำมาใช้ในการพัฒนาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระพยอม กลฺยาโณ. “การใช้สื่อสอนจริยธรรมอย่างไรจึงจะดี”. วารสารการศึกษาออกโรงเรียน.

เล่มที่ ๑๑๘ (กุมภาพันธ์ – มีนาคม ๒๕๒๗).

สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๒) วารสาร:

พระครูพิศิษฐ์อรรถธรรม. “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ๔(๒), พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘.

พระอธิการกรีธา จนทวิโส. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน

โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ๕(๑), มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์

พระครูเมตตาตามคณิศรวิเศษ (วัชรินทร์ อคฺควโร). “ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต ๑”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาชนก เขมกาโม. “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ของพระสงฆ์

ในจังหวัดจันทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติภักดี (สุขยิ่ง). “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**

มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สายสุดา ปันตระกูล, กาญจนา เพื่อกคง, และปริศนา มัชฌิมา. “การศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”.
รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕.

การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
The Promotion of Learning Activity In Buddhism Subject to
Moral Teaching Monks At Kanchananukaw School
Meuang District, Kanchanaburi Province

พระอภิณพ ธรรมทินโน (พิสุทธไทรงาม)*

พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ**

ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อเสนอการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชากรเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๓๒๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๗๔ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดประกอบตาราง และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ รูป/คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗๓$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับธรรมศึกษา และอาชีพผู้ปกครอง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ABSTRACT

This research approach combines research methods (Mixed Methods Research) using quantitative research methods. The implementation of data collection using the questionnaire. The study of a sample of students in Kanchananukroh School Muang District, Kanchanaburi Province number 328 was used to collect the data was questioned by the researchers themselves. The conviction was 0.874 analyze data using software packages for social science research. In order of frequency, percentage, average and standard deviation. T test And testing F By using one-way analysis of variance analysis of open-ended questionnaire. The researchers grouped the data received from the questionnaire based on the essence of the open-ended questions. And then analyzed by using frequency. And Qualitative Research Data were collected by in-depth interviews. Perform data analysis techniques to analyze the content.

The findings of this research as follows : The students were the opinions the promotion of learning activity in Buddhism subject of moral teaching monks at Kanchananukaw school Muang District, Kanchanaburi Province. Overall, the high level ($\bar{X} = 4.173$) When classifying it was found that in all aspects. Comparison of students were the opinions the promotion of learning activity in Buddhism subject of moral teaching monks at Kanchananukaw school. Muang District, Kanchanaburi Province. By personal factors the hypothesis testing Respondents who are age class. Level education fair Parents and professionals have different opinions on the activities of teaching to promote learning principles of the moral teaching in Kanchananukroh School Muang District, Kanchanaburi Province. The difference was statistically significant at the 0.05 level, accept the hypothesis.

Keywords : Learning and Teaching Activities Management, Morality Teaching Monk in School

๑. บทนำ

ศีลธรรมในปัจจุบันเสื่อมลงมากกว่าในอดีต เยาวชนในสมัยนี้ด้อยจริยธรรมและคุณธรรมมากกว่าสมัยก่อน โรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งอบรมจริยธรรมโดยตรงก็ปรากฏว่า มีปัญหาในด้านการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เยาวชน^{๑๑๙} สาเหตุเพราะการบริหารการจัดการศึกษาทางด้านวิชาพระพุทธศาสนาขาดความเอาใจใส่ และไม่มีการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งจึงไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการบูรณาการสอนด้านศีลธรรมเข้ากับวิชาสามัญโดยทั่วไป อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระภิกษุที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้ เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครบวงจรทั้งภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการปฏิบัติ อีกทั้งยังขาดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต จึงไม่สามารถใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรม และแก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนได้อย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรม^{๑๒๐}

การพัฒนาคนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนของชาติ ต้องเตรียมพร้อมให้เขามีความเจริญทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และค่านิยม การที่เด็กจะมีคุณภาพสิ่งสำคัญคือ จะต้องมีความรู้คุณธรรมจริยธรรมซึ่งมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนแล้ว จะมีการดำเนินการอย่างไรในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชน มีการพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม วิชาพระพุทธศาสนาจึงเป็นวิชาหนึ่งที่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว สามารถพัฒนาสติปัญญา จิตใจ ของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาชีวิตเป็นคนที่มีความรอบคอบ^{๑๒๑}

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อเสนอการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

---

^{๑๑๙} ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล, การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย, ครุศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ ๑๑, (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๖๒.

^{๑๒๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๑๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๒.

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาตามแนวทางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี คือ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับธรรมศึกษา และอาชีพผู้ปกครอง

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ใน ๔ ด้าน^{๑๒๒} ประกอบด้วย ๑) ด้านกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ ๓) ด้านกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๔) ด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๑) รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๒) ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑,๘๑๖ คน^{๑๒๓} หาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามานะ^{๑๒๔} (Taro Yamane) จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๘ คน

๓) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๗๔

---

^{๑๒๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถิปุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๒๓} โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์, ข้อมูลบุคลากรและนักเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://data.boppobec.info> [๒๖ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๑๒๔} อภินันท์ จันตะณี, การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ, (ฝ่ายบัณฑิตศึกษาคณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕.

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่ สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการบันทึกข้อมูลโดยการจด บันทึก และการบันทึกเทป

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหา ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูลที่รับจากแบบสอบถามตามสาระสำคัญของแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลตามสาระสำคัญของ ประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

๖. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศ หญิง โดยมีอายุระหว่าง ๑๖-๑๗ ปี อยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และมีวุฒิธรรมศึกษาชั้นโท อีกทั้ง ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรม การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัด กาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ด้านกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ข้อ และอยู่ในระดับมาก ๕ ข้อ โดย

ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ด้านกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ พระสอนศีลธรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๓) ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับประถมศึกษา และอาชีพผู้ปกครอง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

แนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร พบว่า การจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่ดีนั้น ควรเป็นไปเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขดุลทั้งทางกาย ปัญญา คุณธรรม และทักษะการใช้ชีวิต

ด้านกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ พบว่า การจัดกิจกรรมประจำ วันบริเวณหน้าเสาธง สถานศึกษาไม่ควรสอนเฉพาะด้านวิชาการเท่านั้น ควรสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม จะทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์

ด้านกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า สิ่งที่เป็นประโยชน์จากการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ นักเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับพิธีกรรม

ด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ พบว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ด้วยการขัดเกลาจิตใจของผู้เรียนให้มีความเมตตา กรุณา มีความเสียสละ และมีจิตสาธารณะ

๗. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้อาษาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี” สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่ดี ควรเป็นไปเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพและทักษะการใช้ชีวิต เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านสังคม

๒) ด้านกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ ควรเป็นการเรียนรู้ในรูปของการจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา

๓) ด้านกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมหรือบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมความดีงามโดยใช้แหล่งเรียนรู้จริง

๔) ด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ บทบาทของเยาวชนไม่เพียงแต่แสวงหาความรู้ทางวิชาการในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่การเข้าไปเรียนรู้ชุมชนที่เปรียบเสมือนห้องเรียนทักษะชีวิตทางสังคม และร่วมทำกิจกรรมช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคมควบคู่กับการเรียนจะเป็นการหล่อหลอมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

๘. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกาญจนาภิเษก อำเภอมะนัง จังหวัดกาญจนบุรี ตามขอบเขตการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘๕$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา มีรูปแบบแนวทางที่ดี โดยทางพระสอนศีลธรรมให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร ด้วยการจัดกิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน/บวชชีพราหมณ์ การประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา) และกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจันทิ จิตตสัโร (คอน)** ที่ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ^{๑๒๕}

ด้านกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๔๗$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมประจำวันบริเวณหน้าเสาธงที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา มีการจัดวางรูปแบบจัดการที่ดี โดยพระสอนศีลธรรมให้ความสำคัญด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหน้าเสาธง จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลยา อุบลพงษ์ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยโรงเรียนมัธยมตอนต้นวัดลานบุญ เขตตลาดกระบังกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยโรงเรียน

---

^{๑๒๕} พระจันทิ จิตตสัโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

มัธยมตอนต้นวัดลานบุญ เขตลาดกระบังกรุงเทพมหานคร ด้านกิจกรรมหน้าเสาธง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่อ ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก^{๑๒๖}

ด้านกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๙๕$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา มีรูปแบบแนวทางที่ดี โดยพระสอนศีลธรรมให้ความสำคัญด้วยการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นิมนต์พระสอนศีลธรรมมาให้ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ เช่น การประเคนของ การกรวดน้ำ และให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมรักษาศีล ๕ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทวีศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๓.๙๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้ว พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก^{๑๒๗}

ด้านกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๖๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมพิเศษอื่นๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา มีการวางรูปแบบที่ดี โดยทางโรงเรียนให้ความสำคัญด้วยการนิมนต์พระสอนศีลธรรมมาสอนในโรงเรียน และให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อีกทั้งจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาขึ้นในโรงเรียน และให้ครูพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมนอกสถานที่ เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำที่วัด เป็นต้น จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา

---

^{๑๒๖} วัลลยา อุบลพงษ์, “การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยโรงเรียนมัธยมตอนต้นวัดลานบุญ เขตลาดกระบังกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒๗} พระมหาทวีศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก ๗ ข้อ และระดับกลาง ๑ ข้อ^{๑๒๘}

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดศึกษาศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

อภิรักษ์ จันตะนี, การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ, ฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร :

ธวัชชัย ชัยจริยากุล, การศึกษาคูณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย, ครูศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ ๑๑ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๖๒.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระมหาทวีศักดิ์ ปลูกญาสาโร (เกตเสนา). “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระจันทิ จิตตส่วโร (คอน). “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา). “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

---

^{๑๒๘} พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชน
ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
The Moral and Ethical Promotion of Moral Teaching Monks
to Youths in Khunhan District, Sisaket Province

พระธงชัย ขนุนติโร (มนตรีวงศ์)*

พระปลัดระพิน พุทธิสารี**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนกันทรอมวิทยาคมและโรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์ ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๒๕๐ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๑) เยาวชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒) ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ตามความเห็นของเยาวชน พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านผลการเรียน มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านเพศ อายุ โรงเรียน ระดับชั้น ไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ในด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม พระสอนศีลธรรมควรให้ศิษย์วัดหรือคฤหัสถ์ทั่วไปเป็นทำภารกิจแทน ในส่วนที่ต้องสัญจรไปในสถานที่ อโคจร ต่างๆ ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน พระสอนศีลธรรมควรปรับปรุงรูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัย มีการวัดและประเมินผลการสอน ด้านการเป็นผู้เตือนสติ พระสอนศีลธรรมควรประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่อเหตุต่างๆ เพื่อให้การเตือนสติแก่เยาวชนลักษณะของการป้องกันปัญหาและควรสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของเยาวชน ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม พระสอนศีลธรรมควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน และประสานการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและควรปรับปรุงรูปแบบของการปลูกฝังคุณธรรมให้ครบองค์ประกอบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม พระสอนศีลธรรมควรจัดกิจกรรมบริการสังคมในลักษณะจิตอาสา เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคม

ความสำคัญ : การส่งเสริม, คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชน

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province, 2) to compare the moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province, 3) to study problems, obstacles and suggestions about moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province. The researcher used the mixed method research as the quantitative research and qualitative research that collected the data from in-depth interview. The population as exempling group was the 1045 youths who are studying in the Secondary school of Kanthomwittayakom School and Khunhanwittayasan School as the sampling group by calculation of Taro Yamane at reliably tests at 0.05 from 290 students as the sampling group. The data analysis used the ready programme for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequencies, percentage, average, standard deviation(S.D) for describing data from variables or personal characteristics. The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f- test by one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing at significantly statistic as 0.05.

The findings of this research as following:

1. The youths had the opinions to moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province, was at good level in overall with an average $\bar{x} = 4.24$. When considered in each side, found that the ethical rolemodel, teaching role model, mindfulness role model, Moral cultivation role model and youth consciousness cultivation role model, were at good level.

2. The finding the comparison the moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province, classified by personal data of the youths towards the result of education had the opinions to moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province differently as significantly statistic at 0.05. It accepted the hypothesis. But the differences of personal data of youths like sex, age, school and class level, it was not different.

3. The suggestions about moral and ethical promotion of moral teaching monks to youths in Khunhan district, Sisaket province such as ethical role model, the moral teaching monks should distribute the mission to students or general laymen for going to the improper places. The teaching role model, the moral teaching monks should improve the teaching style and teaching method properly with the age, had the measurement and evaluation of teaching may use as the observation of students or evaluate by knowledge test and increase the other channels to expand the opportunity for teaching management such. And should create the value to students by focusing on knowledge and result of education or an average grade. The mindfulness role model, the moral teaching monk should evaluate the situation and risks for warning the mindfulness of youths for problem protection and should create the network to watch the youth behaviors by using the cooperation from the youths, the moral teaching monks should avoid blaming in the specific students in the public. The Moral cultivation role model, the moral teaching monks should create the network to work with youths related agencies And cooperate to work systematically and should improve the method to cultivate the morality perfectly both theory and practical. The youth consciousness cultivation role model, the moral teaching monk should arrange the activity for social services as the volunteer or public service mind for cultivate the youths to have the consciousness to the public by setting the activity out of schools with other schools for social network creation for the youths.

Keywords : Promotion, Morality, Youths

๑. บทนำ

สังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบัน มีปัญหาจริยธรรมเป็นอย่างมากทั้งที่เกิดกับผู้ใหญ่และปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กหรือ เยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติคือศีลธรรมและจริยธรรมเสื่อมโทรม เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าสักดกั้นการพัฒนาใดๆที่พึงมีขึ้น ประการหนึ่ง สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพราะเยาวชนเป็นขุมกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ อีกทั้งวัยรุ่นเองละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น ความประพฤติและแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของชาติตลอดไปถึงการประพฤติเสียหายและฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน^{๑๒๙} ศีลธรรมในปัจจุบันเสื่อมลงมากกว่าในอดีต และเยาวชนในสมัยนี้ก็ด้อยจริยธรรม และคุณธรรมมากกว่าเยาวชนสมัยก่อน หรือแม้กระทั่งในโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งอบรมจริยธรรมโดยตรงก็ปรากฏว่า มีปัญหาในด้านการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เยาวชนเช่นกัน^{๑๓๐} เยาวชนถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่องค์การต้องให้ความสนใจ ตั้งแต่การสรรหาคัดเลือก อารงรักษาและพัฒนาอย่างจริงจังอย่างมีเป้าหมาย อย่างเป็นระบบ อย่างเป็นกระบวนการ และอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้^{๑๓๑}

ดังนั้นพระสอนศีลธรรมตระหนักว่า การที่จะพัฒนาด้านจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคคลในด้านที่สำคัญที่สุดคือ การปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีของชาติและมีคุณภาพ สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องมีความคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญคือหลักพระศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเด็ก และเยาวชนแล้วเราจะดำเนินการอย่างไร ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาและจริยธรรม กล่าวคือ มีการปฏิบัติตนด้วยความถูกต้องและทำตามกฎ ระเบียบวินัยขององค์กรเองและมีความคุณธรรม คือ มีความรับผิดชอบมีความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสมาชิกภายในองค์กรเอง^{๑๓๒} เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่รุ่งพร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม ว่าทั้งคน, สิ่งแวดล้อม และตัวเด็กต่างก็เป็นคน มีศาสนาและจริยธรรม

---

^{๑๒๙} ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, **จริยธรรมของเยาวชนไทย**, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

^{๑๓๐} ธวัชชัย ชัยจริยกุล, “การศึกษาคุณสมบัตินิยามพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, **ครุศาสตร์ปริทัศน์**, ปีที่ ๑๑, (ธันวาคม ๒๕๒๙) : หน้า ๖๒.

^{๑๓๑} ไพศาล เครือแสง, “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : ๒๐๕.

^{๑๓๒} ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๕๙.

ด้วยกัน^{๑๓๓} เกิดความสงบสุขในสังคมได้ความจริงนั้น ศาสนา และจริยธรรม เป็นปัจจัยแวดล้อมชีวิต และสังคมที่ช่วยหล่อเลี้ยงรักษาชีวิตและสังคมมนุษย์ไว้ เป็นสิ่งที่แผ่ซ่านกันไปหมดปกคลุมการดำเนินชีวิต และกิจกรรมของมนุษย์ทุกด้าน เป็นแกนนำและกำกับชีวิตบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เป็นไปด้วยดี

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชน มี ๕ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม

๒) ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน

๓) ด้านการเตือนเป็นผู้มีสติ

๔) ด้านการปลูกฝังคุณธรรม

๕) ด้านการสร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันจากเยาวชนโรงเรียนกันทรอมวิทาศคมและโรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๒๙๐ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” นี้เป็นการวิจัยเอกสาร ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑). ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ อันได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาฉบับต่าง ๒). ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจาก

---

^{๑๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙),

เอกสารทฤษฎีภูมิ อันได้แก่ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร เอกสาร งานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั่วไป ๓). รวบรวม เรียบเรียง ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอ

๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สถานภาพส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๓๘ ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์ มีจำนวน ๒๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๔๑ มีอายุ ๑๖ ปี มีจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๑๐ อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีจำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๙ ส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับ ๓.๐๑ - ๓.๕๐ มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔๐

๕.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม ด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมเป็นต้นแบบทางจริยธรรม โดยให้การเคารพต่อผู้แก่กว่า (ภิกษุผู้มีพรรษามากกว่าตน) ส่วนปัญหาอุปสรรค พบว่า พระสอนศีลธรรมบางรูปสัณฺฑโรไปในที่อโคจร ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรให้ศิษย์วัดหรือคฤหัสถ์ทั่วไปเป็นผู้กระทำภารกิจแทน ในส่วนที่ต้องสัณฺฑโรไปในสถานที่อโคจรต่าง

๒) ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมให้การอบรมสั่งสอน โดยชี้แจงให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า พระสอนศีลธรรมบางรูปใช้วิธีการสอนไม่เหมาะสมกับวัยของเยาวชน โดยสอนในลักษณะของการเทศน์ซึ่งไม่สามารถสร้างความน่าสนใจแก่เยาวชนได้ และข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับปรุงรูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัย สามารถถึงความสนใจแก่เยาวชนได้

๓) ด้านการเป็นผู้เตือนสติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอ ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมเตือนสติให้เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า พระสอนศีลธรรมบางรูป เตือนสติในเรื่องที่เกิดเป็นปัญหาแล้วไม่ทันการณ์ และข้อเสนอแนะ คือ ควรประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่อเหตุต่างๆ เพื่อให้การ

เตือนสติแก่เยาวชนลักษณะของการป้องกันปัญหา และควรสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของเยาวชน โดยใช้ความร่วมมือจากกลุ่มเยาวชนเอง

๔) **ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ปลูกฝังแนวคิดในการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่วนปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างพระสอนศีลธรรม ครูประจำการ ผู้ปกครอง และข้อเสนอแนะ คือ ควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน และประสานการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

๕) **ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม** ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด คือ พระสอนศีลธรรมปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีความรักชาติ ส่วนปัญหา อุปสรรค คือ ขาดการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคม และข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดกิจกรรมบริการสังคมในลักษณะจิตอาสา เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคม

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๑ สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ใน ๕ ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) **ด้านการเป็นตัวแบบทางจริยธรรม** มีแนวทางในการส่งเสริมโดยพระสอนศีลธรรมควรเป็นแบบอย่างที่ดีมีความประพฤติเรียบร้อยและอยู่ในศีลในธรรมและพระสอนศีลธรรมเป็นตัวแบบทางจริยธรรม โดยให้การเคารพต่อผู้มีพระราชาสูงกว่า อีกทั้งมีความสุภาพเรียบร้อยในเวลาพูดคุยและโรงเรียนจะรณรงค์ให้มีการสร้างค่านิยมทางจริยธรรมแก่เยาวชน

๒) **ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน** มีแนวทางในการส่งเสริมโดยพระสอนศีลธรรมให้การอบรมสั่งสอน โดยชี้แจงให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมและผู้สอนควรปรับปรุงรูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัย สามารถดึงความสนใจแก่เยาวชนได้

๓) **ด้านการเป็นผู้เตือนสติ** แนวทางในการส่งเสริมโดยพระสอนศีลธรรมเตือนสติให้เป็นผู้มีความกตัญญูทวนทวนต่อผู้มีพระคุณและยังประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่อเหตุต่างๆ เพื่อให้การเตือนสติแก่เยาวชนลักษณะของการป้องกันปัญหาไม่ใช่การทำลายและควรรสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของเยาวชน

๔) **ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม** แนวทางในการส่งเสริมโดยพระสอนศีลธรรมเป็นผู้ปลูกฝังแนวคิดในการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตและปรับปรุงรูปแบบของการปลูกฝังคุณธรรมให้ครบองค์ประกอบ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติครอบคลุมศีล สมาธิและปัญญา ควรจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมกับเยาวชนในทุกระดับชั้นเรียน

๕) **ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม** แนวทางในการส่งเสริมโดยพระสอนศีลธรรมปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีความรักชาติและปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคมควรรสร้างเครือข่ายกับภาคประชาสังคมโดยการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ร่วมกับสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมของเยาวชนและควรรปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของพลังจากกลุ่มเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของสังคมและประเทศชาติ

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำมาอภิปรายผลไว้ดังต่อไปนี้

๑) **ด้านการเป็นตัวแบบทางจริยธรรม** จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการเป็นตัวแบบทางจริยธรรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พระสอนศีลธรรมเป็นตัวแบบทางจริยธรรม โดยรักษาศีลอย่างเคร่งครัด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ แสดงให้เห็นว่าพระสอนศีลธรรมต้องปรับปรุงความประพฤติส่วนตัวเกี่ยวกับการรักษาพระธรรมวินัย ในฐานะที่เป็นผู้ทรงศีล เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติเยาวชนได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาบรรจง จนตคุโต^{๓๓๔} ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ควรเพิ่มกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียนเพื่อสร้างเครือข่ายร่วมกันในระบบอำเภอ จังหวัด และระดับภูมิภาค เพื่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่างๆต่อไป

๒) **ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน** ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่พระสอนศีลธรรมให้การอบรมสั่งสอน โดยชี้แจงให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรม

---

^{๓๓๔} พระมหาบรรจง จนตคุโต, “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายของการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนที่จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเน้นทั้งภาคความรู้และการปฏิบัติให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง สอดคล้องกับที่ พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ^{๑๓๕} ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนนั้นจะต้องมีการเตรียมการหรือผลิตพระวิทยากรไว้ เพื่อให้ความอบรมอย่างพอเพียงต่อความต้องการ มีกระบวนการจัดทำโครงการอย่างถูกต้องตามระบบการบริหารจัดการ และจัดหาสื่อประกอบการอบรมไว้อย่างเพียงพอ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พระวิทยากร

๓) **ด้านการเป็นผู้เตือนสติ** จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการเป็นผู้เตือนสติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งอยู่ในระดับมาก ได้แก่ พระสอนศีลธรรมเตือนสติให้เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมตระหนักในบทบาทของตนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนอีกบทบาทหนึ่งนอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนแล้วยังต้องกระตุ้นเตือนให้เยาวชนมิให้ลี้เมื่อนข้อปฏิบัติหรือแนวทางของการกระทำความดีตามที่ได้อบรมสั่งสอนไว้แต่เบื้องต้นได้สอดคล้องกับที่ นวรัตน์ สุวรรณผ่อง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสังคมสงเคราะห์จิตเวช” ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจและด้านการส่งเสริมจริยธรรมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านอื่นนั้นมีน้อย สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์มากที่สุดในการช่วยเหลือประชาชนก็คือการขาดแคลนทุนทรัพย์^{๑๓๖}

๔) **ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม** จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พระสอนศีลธรรมปลูกฝังคุณธรรมโดยพิจารณาตามความเหมาะสมกับช่วงอายุของเยาวชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสอนศีลธรรมยังขาดกระบวนการ ความมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับที่ พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา (โพธิ์ชัย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา” ได้กล่าวสรุปวิธีแก้ไขปัญหาด้าน คุณธรรมจริยธรรมว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องมีการช่วยเหลือ แนะนำ ชี้ทาง ส่งเสริม ประสานงาน การปลูกฝัง

^{๑๓๕} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ, “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๓๖} นวรัตน์ สุวรรณผ่อง, “การศึกษบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๐.

คุณธรรมจริยธรรม ครูผู้สอน ควรมีเทคนิควิธีการสอน ทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของคณะ
สงฆ์ รัฐบาลให้อุปถัมภ์ ทั้งต้องมีการจัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับ วิชาพระพุทธศาสนา ให้เด็กมีความ
ซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา^{๑๓๗}

๕) ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม จากผลการวิจัย พบว่า
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมแก่เยาวชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ในด้านการเป็นผู้ปลูกจิตสำนึกต่อสังคม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ พระสอนศีลธรรมปลูกจิตสำนึก
แก่เยาวชนให้มีความรักชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่าพระสอนศีลธรรมตระหนักถึง
ความสำคัญของปัญหาสังคมในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวมและเล็งเห็น
แนวทางในการแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยหลักแห่งการปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาจึงได้มีการ
อบรมสั่งสอนและสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ
ผลงานวิจัยของ สำราญ เพียรนอก^{๑๓๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของ
วัยรุ่น” จากผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมที่ดีที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน คือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็น
ความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ที่พระเจ้าได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เจตนาหิ ภิกฺขเว กมฺมิ วทามิ”
แปลความได้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม เจตนาในความหมายว่า เจตจำนง ความตั้งใจคิดหมาย
การเลือกตัดสินใจในการกระทำ ในการพูดจาสื่อสารและในความคิดทุกกรณีมีเจตจำนงอยู่ ที่แท้กรรม
ก็คือเจตจำนงนี้เอง และโลกมนุษย์นั้นถือว่าเป็นโลกแห่งเจตจำนง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและเป็นไปใน
โลกมนุษย์ คือในสังคมนั้นเกิดจากการเป็นไปตามเจตจำนงของมนุษย์ทั้งสิ้นเจตจำนงเป็นปัจจัยใน
ระบบของธรรมชาติส่วนที่มนุษย์เป็นเจ้าของเรื่อง หรือเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านกายกรรม
วจีกรรม และมโนกรรม

๘. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จด้วยดีด้วยความช่วยเหลือจากคณะกรรมการควบคุม งานวิจัยผู้วิจัย
ขอกราบขอบพระคุณ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ดร. ประธานที่ปรึกษางานวิจัย พระครูสังฆรักษ์เกียรติ
ศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. กรรมการที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำชี้แนะ และตรวจสอบเพิ่มเติม
แก้ไขข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ดร.,
พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร., อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์, อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว, อาจารย์ ดร.
บุษกร วัฒนบุตร, ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องวิจัยแบบสอบถาม และปรับปรุงแก้ไขให้
สมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวิโรปัญญาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอขุนหาญ พระครูศรีโพธิ์ลังการ

^{๑๓๗} พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา, “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอน
พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๑๓๘} สำราญ เพียรนอก, “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

รองเจ้าคณะอำเภอขุนหาญ พระครูสิริพัฒนธรรม เจ้าคณะตำบลกันทรอม พระครูโกศลศาสนวงศ์ รองเจ้าคณะตำบลกันทรอม พระเถรานุเถระของอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษทุกรูป ที่ได้อนุเคราะห์พระนิสิตทุกรูปที่ให้ข้อมูลในการทำงานวิจัยเป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

๙. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) คณะสงฆ์ควรชี้แจงให้เยาวชนทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาพข่าวความประพฤติเสียหายของพระสงฆ์บางรูปในหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ว่าเป็นการกระทำส่วนบุคคล มิใช่ภาพการกระทำของพระสงฆ์ส่วนรวม ในทุกๆ ครั้งที่มิข่าวเกิดขึ้น

๒) กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนควรปรับปรุงรูปแบบให้มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยครบองค์ประกอบ ทั้งภาค ทฤษฎีและปฏิบัติ ครอบคลุมศีล สมาธิ และปัญญา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) พระสอนศีลธรรมควรปรับปรุงรูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัย สามารถดึงความสนใจแก่เยาวชนได้และควรสร้างช่องทางอื่นสำหรับขยายโอกาสในการจัดการสอนที่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลา อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก เป็นต้น

๒) พระสอนศีลธรรมควรประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่อเหตุต่างๆ เพื่อให้การเตือนสติแก่เยาวชนลักษณะของการป้องกันปัญหา และควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๓) พระสอนศีลธรรมควรสร้างเครือข่ายกับภาคประชาสังคม โดยจัดกิจกรรมนอกสถานที่ร่วมกับสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมของเยาวชน

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรเปลี่ยนประชากรจากเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นเยาวชนในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเป็นการสำรวจว่าพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่นๆ มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนอยู่ในระดับใด

๒) ควรศึกษาในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะด้านการอบรมสั่งสอน เพื่อจักได้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปพัฒนารูปแบบของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ

๓) ควรศึกษากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่พระสอนศีลธรรมนำมาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การค้นหาวิธีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๒๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ศาสนาและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

นวรรตน์ สุวรรณพ่อง. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมณวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา (โพธิ์ชัย). “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาธีระศักดิ์ อธิกิตติ. “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแพร่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาบรรจง จนตคุตโต. “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สำราญ เพียรนอก. “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๓) วารสาร:

ธวัชชัย ชัยจริยกุล. “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”. **ครุศาสตร์ปริทัศน์**. ปีที่ ๑๑. (ธันวาคม ๒๕๒๙).

ไพศาล เครือแสง. “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : ๒๐๕.

ภาส ภาสสัทธา. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๕๙.

~ ೨೦೬ ~

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช
จังหวัดสุพรรณบุรี

The Moral Teaching Role in Secondary School in Amphoe
Thong Yang Suphanburi Province

พระสมุห์เจน ฉนทธมโม (บุญศรี)*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี (๒) เปรียบเทียบบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียน จำนวน ๑,๔๑๕ คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๔ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปร ๒ ตัวแปรย่อย แต่หากมีตัวแปร ๓ ตัวขึ้นไป จะใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเมื่อพบว่าด้านใดหรือตัวแปรใดมีความแตกต่างก็จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการใช้อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และด้านการดำเนินวิธีการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับชั้น และสังกัดโรงเรียน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย.

สอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการใช้อุปกรณ์ พบว่า พระสอนศีลธรรมไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน ในด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรมไม่มีห้องสอนประจำที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้ ในด้านการดำเนินวิธีการสอน พระสอนศีลธรรมมีตารางสอนที่ไม่เหมาะสมกับระยะเวลาที่สอน ข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการใช้อุปกรณ์ พบว่า พระสอนศีลธรรมสามารถหาสื่อการสอนที่ทันสมัย หรือประสานงานกับทางโรงเรียนในกรณีที่ไม่มีสื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ในด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมสามารถสร้างบรรยากาศด้วยวิธีการต่างๆ แทน ในด้านการดำเนินวิธีการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมต้องมีการวางแผนร่วมกับโรงเรียน มีการจัดตารางสอนที่เหมาะสมกับเวลาที่สอน

๔. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม พบว่า พระสอนศีลธรรมจะต้องมีการเตรียมตัวและสามารถใช้สื่ออุปกรณ์ในการสอนที่หลากหลาย และทันสมัย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น มีการสอดแทรกนันทนาการต่างๆ ด้วยการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียน ทำให้นักเรียนไม่เบื่อ และเกิดความสนใจในวิชาที่จะเรียน มีส่วนส่งเสริมให้ทั้งความรู้และคุณธรรมแก่นักเรียน รวมถึงกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา ทำตัวให้มีประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม

คำสำคัญ : บทบาท, พระสอนศีลธรรม, โรงเรียนมัธยมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study roles of the moral teaching monks in secondary schools in Doembaangngbuat district, Suphanburi province, 2) to compare roles of the moral teaching monks in secondary schools in Doembaangngbuat district, Suphanburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions to roles of the moral teaching monks in secondary schools in Doembaangngbuat district, Suphanburi province. This research is the mixed research method. For the quantitative research is interviewed key performants were from used the ready programme for research of social sciences and analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different) and the

qualitative research had the in-depth interview was used from 7 key informants by using the content analysis technique.

The findings of this research were as follows :

1. Roles of the moral teaching monks in secondary schools in Doembaangngbuat district, Suphanburi province, was at good level in overall with an average 4.04. When considered in each side, found that it was at good level in all aspects such as equipment usage with an average at 4.19, the classroom atmosphere creation with average at 4.04 and teaching method with an average at 3.88 respectively.

2. The results of comparison analysis to roles of the moral teaching monks in secondary schools, found that the students who had the difference of sex, age, class level and school, had the opinions to the roles of the moral teaching monks in secondary schools in Doembaangngbuat district, Suphanburi province differently with statistically significance at 0.01. It rejected the hypothesis.

3. The problems and obstacles of the moral teaching monks, for the equipment usage found that the moral teaching monks do not have the modern teaching media for make the students interesting. For the classroom atmosphere creation that the moral teaching monks do not have the regular classroom by the school arrangement. For the teaching method, the moral teaching monks do not have proper teaching schedule with the period of teaching time. The Suggestions to the moral teaching monks should search for the modern teaching media or cooperate with other schools in case of no media or teaching equipment. Classroom atmosphere creation such as the moral teaching monks can create the other atmospheres. The teaching method such as the moral teaching monks must have the plan with the schools to have the proper time schedule for teaching.

4. The moral teaching monks in overall, found that the moral teaching monks will prepare and be able to use the modern teaching equipment medias to make the students interesting and to be active to study including to add more recreations by having the activities in the classroom and making the students interesting in the subject that it supports students to have both knowledge and moral including convincing the student to see the importance of Buddhism and to be the useful persons for family and society.

Keywords : Role, Moral Teaching Monk, Secondary School

๑. บทนำ

พระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทสูงต่อสังคมไทย ทั้งนี้ก็ต่างฝ่ายต่างก็มีความเกื้อกูลกันและกัน เพราะว่าพระสงฆ์นั้นทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักพุทธธรรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งการช่วยเหลือ สงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ ส่วนพุทธศาสนิกชนนั้นก็ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยจิตุปัจจัย เมื่อพระสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์แล้วต่างก็ตระหนักว่าพระสงฆ์เป็นคนของประชาชน จึงต้องมี ภาระหน้าที่ที่จะต้องตอบแทนพุทธศาสนิกชน ดังที่ คุณ โทซันท์ กล่าวไว้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มี พุทธศาสนาช่วยกล่อมเกล่า ปลุกฝัง โน้มน้ำใจจิตใจ และสร้างสำนักทางศีลธรรมโดยมีวัดและ พระสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการอบรมสมาชิกของสังคมให้เป็นพลเมืองดีของสังคม ท้องถิ่นและ ประเทศชาติ เพื่อให้มีหลักธรรมที่จะช่วยกล่อมเกล่าและควบคุมสังคมซึ่งมีมากมาย ตัวอย่างของ หลักธรรมที่ช่วยกล่อมเกล่าสังคมคือ ธรรมโลกบาล ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ศีล ๕ ธรรม ๕ พรหม วิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ พลธรรม ๕ ทิศ ๖ สาราณียธรรม ๖ เป็นต้น อันเป็นสิ่งช่วย ส่งเสริมให้สังคมมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาช่วยหล่อหลอมให้ความเชื่อและความยึดถือปรัชญาใน การดำเนินชีวิตแบบเดียวกัน เท่ากับเป็นการสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม และพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนาก็มีส่วนในการสร้างหรือเน้นจิตสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน พระสงฆ์นอกจากจะเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทอย่างยิ่งต่อ สังคม คือ เป็นครูสอน เป็นหมอรักษาโรค เป็นจิตแพทย์ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อ สังคม นับได้ว่าพระสงฆ์นั้นมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยสังคม กล่าวคือ พระสงฆ์เป็นที่พึ่งบรร สอนธรรม นำปฏิบัติช่วยพัฒนา ปรัชญาคติ มีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก^{๑๓๙}

ปัจจุบันประเทศไทยได้รับวัฒนธรรมจากนานาประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปใน หลายๆ ด้าน เช่น ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งตัว การดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนด้าน เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น ความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุได้พัฒนา แต่ในขณะเดียวกันวิถีชีวิตประจำวัน ของคนไทยมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ขาดระเบียบวินัย ไม่ประพฤติตามศีลธรรม ไม่เคารพกฎหมาย ทำ ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นมากมาย มีการลักขโมย ทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข มีการใช้แรงงานเด็ก แหล่งเร่ร่อน มีแหล่งโสเภณีเป็นจำนวนมาก ขาดระเบียบวินัย ก่อเหตุทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับความเป็นนักเรียน นักศึกษา ขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ รากเหง้าแห่งปัญหาคือ นักเรียน นักศึกษา ขาดการขัดเกลาทางจิตใจที่เพียงพอ ถูกหลอกลวงในการปลุกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม เป็นสาเหตุให้ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติยั้งคิด และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

---

^{๑๓๙} คุณ โทซันท์, พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๕.

ออกมา สภาพแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ที่มีการพัฒนาในด้านวัตถุ ทำให้ยากต่อการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน นักศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลได้^{๑๔๐}

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๓ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ บัญญัติความหมายของการจัดการศึกษาว่า คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีความมุ่งหมายและหลักการว่า การจัดการศึกษาควรเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รัฐบาลให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาของสังคมไทยจึงจัดให้มีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งรัฐบาลได้ถวายความอุปถัมภ์ตลอดถึงการอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วไป จะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน โดยมุ่งให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับพระสงฆ์และเข้าใจหลักธรรมตลอดจนถึงสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็นครูผู้สอน เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรมนั้นได้มีการกระทำการเรียน การสอนกันมาเป็นเวลานานแล้ว แต่อาจยังขาดระบบการจัดการที่ดี หรือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์ค่าชู้ จึงได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะกระทำการเรียน การสอนให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมา จำนวนครูพระที่มีความสามารถในวิชาการศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนได้ทุกแห่ง กรมการศาสนา จึงริเริ่มโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา^{๑๔๑}

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระสงฆ์ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่จะนำพาคุณธรรม และจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติที่ดีในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครู และนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของอำเภอเดิมบางนางบวช

^{๑๔๐} พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, พระสอนศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : หจก.เซน ปรีนติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

^{๑๔๑} สมณ อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้อตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๓.

จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำข้อมูลครูพระสอนศีลธรรมในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในส่วนที่บกพร่องนำไปแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และส่วนที่ดีของครูพระสอนศีลธรรม นำไปเป็น แรงจูงใจให้แก่ครูพระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาอย่างมี ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เยาวชน และนักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรม คำสอน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข เหมาะสมกับวัยต่อไป

๒.วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอ เดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

๓.ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนาง บวช จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์แนวคิดจากพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ คือ ๑. ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ๒. ด้านการ สร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการดำเนินวิธีการสอน

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสังกัดโรงเรียน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. ด้านการดำเนิน วิธีการสอน

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ นักเรียนในเขตพื้นที่โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนบ่อกรูวิทยา และ โรงเรียนทุ่งคลีโคกช้างวิทยา ซึ่งมีจำนวน ๑,๔๑๕ คน^{๑๔๒}

^{๑๔๒} กลุ่มสารสนเทศ สทพ., สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๘.

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ รูป/คน

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒ โรงเรียน ได้แก่ ๑. โรงเรียนบ่อกรูวิทยา ๒. โรงเรียนทุ่งคลีโคกช้างวิทยา

๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี” นี้ เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Methods) ประกอบไปด้วยวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

๔.๑ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒ โรงเรียน ในระดับชั้น ม.๔, ม.๕ และ ม.๖ ได้แก่

๑. โรงเรียนบ่อกรูวิทยา	จำนวนรวม ๗๗๖ คน
๒. โรงเรียนทุ่งคลีโคกช้างวิทยา	จำนวนรวม ๖๓๙ คน
รวมทั้งสิ้น ๑,๔๑๕ คน	

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒ โรงเรียน ในระดับชั้น ม.๔, ม.๕ และ ม.๖ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑,๔๑๕ คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) รายละเอียดดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒ โรงเรียน ในระดับชั้น ม.๔, ม.๕ และ ม.๖

โรงเรียน	ระดับชั้น	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
โรงเรียนบ่อกรูวิทยา	ม.๔	๒๔๔	๕๔

	ม.๕	๒๘๐	๖๒
	ม.๖	๒๕๒	๕๖
รวม		๗๗๖	๑๗๒
โรงเรียนทุ่งคลีโคกข้างวิทยา	ม.๔	๒๓๔	๕๒
	ม.๕	๑๙๘	๔๔
	ม.๖	๒๐๗	๔๖
รวม		๖๓๙	๑๔๒
รวมทั้งสิ้น		๑,๔๑๕	๓๑๔

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๗ รูป/คน ดังนี้

๑. พระครูศรีวิสุทธิกิจ (วรเทพ ทานฉนโท) เจ้าคณะตำบลยางนอน
๒. พระครูสิริสิขการ (กิตตินัฐ อภิกาณจโน) เจ้าคณะตำบลนางบวช
๓. นายประดิษฐ์ พลายไธ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ่อกรูวิทยา
๔. นายทำนอง ดวงแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งคลีโคกข้างวิทยา
๕. นายสันติพงศ์ ชินประดิษฐ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบรรหาร-แจ่มใสวิทยา ๗
๖. นางชัชฌาน์ สว่างพื้น ครูโรงเรียนบ่อกรูวิทยา
๗. นายประสิทธิ์ สิงห์ชัย ครูโรงเรียนทุ่งคลีโคกข้างวิทยา

๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และเปรียบเทียบบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล รวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญ ได้แก่ ๑. แนวทางการมีบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้อุปกรณ์ ๒. แนวทางการมีบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓. แนวทางการมีบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการดำเนินวิธีการสอน

๔.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปร ๒ ตัวแปรย่อย แต่หากมีตัวแปร ๓ ตัวขึ้นไปจะใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเมื่อพบว่าด้านใดหรือตัวแปรใดมีความแตกต่างกันก็จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๕. ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการดำเนินวิธีการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖.อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๖.๑ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับบทบาทของพระสอนศีลธรรมจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และด้านการดำเนินวิธีการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ จะสังเกตได้ว่า พระสอนศีลธรรม ได้มีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน นั้นแสดงว่าพระสอนศีลธรรมให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะพัฒนาจิตใจและศีลธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน โดยการใช้อุปกรณ์ สื่อการสอน ที่ทันสมัย รวมถึงวิธีการดำเนินการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย สร้างบรรยากาศให้มีความน่าเรียนรู้อีกยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำช้า)^{๑๔๓} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัย พบว่าครูโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิบูลสีลขันธุ์ (ทองคุณ ฉนทโก)^{๑๔๔} ได้

^{๑๔๓} พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำช้า), “บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๔๔} พระครูวิบูลสีลขันธุ์, “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑.ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอดิบบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอดิบบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน อยู่ในระดับมากทุกข้อจะสังเกตได้ว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอดิบบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ข้อพระสอนศีลธรรมมีบทบาทในการวางแผนการใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มากกว่าทุกข้อ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมได้ให้มีการเตรียมตัวและมีความพร้อมในการสอน โดยมีการคัดเลือกอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน เหมาะสมกับวัยของนักเรียน จึงทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นในข้อนี้ สูงกว่าข้ออื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญหนา จิมานั่งและฤดี แสงเดือนฉาย^{๑๔๕} ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลการวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่าพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่าพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกันมีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สำหรับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่า ระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนชั่วโมงสอนจำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก และยังสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ พระมหาธีระศักดิ์ ธิติ

---

^{๑๔๕}บุญหนา จิมานั่งและฤดี แสงเดือนฉาย, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, รายงานการวิจัย, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๑).

กิตติ^{๑๔๖} ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแพร่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัย พบว่า มีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบในการอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรการอบรมประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม และกิจกรรมต่างๆ และการสอนให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ และครูบาอาจารย์โดยมีผู้ส่งสารคือพระวิทยากรนำเสนอตัวสารคือหลักธรรมผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันยุคทันสมัย ทำให้เยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

๒.ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมากทุกข้อจะสังเกตได้ว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ข้อพระสอนศีลธรรมมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนร่วมกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและมีชีวิตชีวา มากกว่าทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมมีวิธีการหรือเทคนิคการสอนที่ช่วยในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้มีความสนุกสนาน และนักเรียนก็สามารถที่จะจดจำบทเรียนได้ง่ายอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นจะต้องมีการฝึกฝนและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นประสบการณ์ในการสอน ทำให้สามารถนำประยุกต์กับนักเรียนที่มีลักษณะแตกต่างกันได้ จึงทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนการสอนมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี ได้วิจัยเรื่อง “การเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร. ๙” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการธรรมะในสวนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่องกิจกรรมธรรมะในสวนทำให้สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาว่างในวันหยุดให้เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดการพบปะและสนทนาธรรมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน สำหรับเรื่องอื่นๆ ผู้เข้าร่วมโครงการธรรมะในสวนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับอยู่ในระดับมาก^{๑๔๗} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเรวัต เรวัต

^{๑๔๖} พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตโต, “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแพร่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๔๗} สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี, “การเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ณ สวนหลวง ร. ๙”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

โต (คุณูปานินทร์)^{๑๔๘} ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการใช้สื่อการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสถานที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๓.ด้านการดำเนินวิธีการสอน

จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการดำเนินวิธีการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการดำเนินวิธีการสอน อยู่ในระดับมากทุกข้อ จะสังเกตได้ว่า บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการดำเนินวิธีการสอน ข้อพระสอนศีลธรรมมีบทบาทในการสอดแทรกจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน มากกว่าทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมได้นำเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกร่วมไปกับการสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น มีมากมายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนและการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อพระสอนศีลธรรมรู้จักและเข้าใจหลักธรรมอย่างถ่องแท้ ก็ย่อมถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจและจดจำนำไปใช้ได้ง่าย ทำให้ระดับความคิดเห็นในข้อนี้ อยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำเภอ)^{๑๔๙} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอน

^{๑๔๘} พระปลัดเรวัต เรวตโต (คุณูปานินทร์), “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^{๑๔๙} พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำเภอ), บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๗. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอดเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) คณะสงฆ์ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการในการให้พระสอนศีลธรรมเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ พร้อมทั้งประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการในกรณีดังกล่าวด้วย

๒) พระสอนศีลธรรมเองก็ควรฝึกฝน หาวิชาความรู้ และเสริมสร้างทักษะให้แก่ตนเองทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

๓) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในด้านที่พระสอนศีลธรรมมีภูมิรู้ให้มากยิ่งขึ้น

๗.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

๒) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบกับเขตพื้นที่ในอำเภออื่นด้วย เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับมีปัญหา อุปสรรค ข้อดี ข้อด้อยต่างกันอย่างไร เพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไปในอนาคต

๓) ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น บิดามารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียน รวมถึงบริบทของชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ตั้งโรงเรียนด้วย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความชัดเจนและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กลุ่มสารสนเทศ สนพ.. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๐ มิ.ย, ๒๕๕๘.

คุณ โทซันท์. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๕๕.

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง. (พ.ศ, ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙). **ที่ประชุม**

คณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (นายกรัฐมนตรี). วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๓.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ และคณะ. **พระสอนศีลธรรม.** กรุงเทพมหานคร : หจก.เซน ปรี้นตั้ง, ๒๕๕๒.

สุมน อมรวิวัฒน์. **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

บุญหนา จิमानังและฤดี แสงเดือนฉาย. “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”. **รายงานการวิจัย.** ขอนแก่น : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๑.

พระครูวิบูลสีลขันธ. “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระปลัดเรวัต เรวัตโต (คุณูปชารินทร์). “การจัดการเรียนการสอนในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตโต. “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำชำ). “บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระอธิการวัลลภ โชติโย (อำชำ). **บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

(สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สิริพิชญ์ เตชะไกรศรี. “การเผยแผ่ธรรมะเชิงรุกตามวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมธรรมะในสวน ฌ สวนหลวง ร. ๙”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
The Welfare Education Management of Sangha Administrators
in Wisetchaichan District, Angthong Province

พระครูวิเศษโชติธรรม (สัจจา จนทวิโส)*
พระปลัดระพิน พุทธิสาร**
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปิณโณ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จำนวน ๖๘๐ รูป โดยใช้การเป็นตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ในการคำนวณหาขนาดของ กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๒๕๒ รูป วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๖๖ ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยซึ่งมี ๘ รูป

ผลการวิจัย

๑. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๒$) และเมื่อพิจารณา

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๐๑$) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ($\bar{X}=๔.๒๑$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๔$)

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนิกกรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้ ๒) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อย ๓) ด้านการศึกษาต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษา ยังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาพหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์และควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province, including having the demand to compare to compare the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province, and finally, the researcher demanded to study the problems, obstacles and suggestions to the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province. This research is the mixed research method. For the quantitative research as the survey research and the qualitative research that collected the data by in-depth interview as the sampling group from the population of 680 monks in Wisetchaichan district through Taro Yamane formula with the reliability test at 95 percent for sampling group calculation. The

sampling group for this research was 252 monks. The researcher had the in-depth interview from 8 key informants to match the research topic.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinions to the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province , was at good level in overall (X= 4.12). When considered in each side, found that the educational welfare at the present was at good level(X=4.01), the educational welfare management in the school(X=4.21), while the educational management for the poor was at good level (X=4.14).

2. The comparison of the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province, classified by personal factors in overall , found that the monks who had the difference of age, ordination year , position, educational certificate , Dhamma education and Pali education, had the opinions about the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The findings of studying about the problems and obstacles of the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province such as 1) the educational welfare at the present lacked of management efficiently and relatively staff, 2) the educational welfare management in the school that the participation and opinion for management have the rare chance

Keywords : Management, Sangha Administrators

๑. บทนำ

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๑๕๐} ความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนได้สนับสนุนให้มีการอบรมและสอนธรรมแก่เยาวชน ทั้งในวัดและ

---

^{๑๕๐} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปัตถุ (ภวภานันท์), “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

นอกรวัด^{๑๕๑} การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษา การจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดย^{๑๕๒}

การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ยังเป็นการศึกษาสงเคราะห์กับเด็กเยาวชน คือการส่งเสริมให้มีการสอบธรรมศึกษา การแจกทุนการศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ยังมี การส่งเสริมที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ เพราะในด้านศักยภาพ และปัจจัยด้านทุนทรัพย์เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการ จึงทำให้การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอยังไม่โดดเด่น เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการศึกษา สงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาสงเคราะห์ในด้านเพิ่มทุนแจกทุนแก่เยาวชน และพุทธศาสนิกชนในบวรพระพุทธศาสนาเป็นหลักของการสงเคราะห์ของการอยู่ร่วมกัน ระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน และชุมชน ให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎกตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ โดยสังเคราะห์จากพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑.การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ๒. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ๓. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่าง จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์

---

^{๑๕๑} พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา), “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๕๒} พระชนดล นาคสุวรรณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ในอำเภวิเศษชัยชาญ จำนวน ๖๘๐ รูป โดยใช้ในการเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๒๕๒ รูป พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๑๐ ตำบล ๕๒ วัด ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๕ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๒๕๒ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ รูป ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

๑) พระสงฆ์ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๖๘๐ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน ๒๕๒ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ด้วยโอกาส

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๒ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้าน

การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ต่อผู้ด้อยโอกาส โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดย การหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการ การศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และ สังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัย ชาญ จังหวัดอ่างทอง และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตาม ขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความ เข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และ ตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุป ผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม สวณใหญ่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓, มีจำนวนพรรษา ๑-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘, มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๐๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓, มีวุฒิการศึกษานักธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓, มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ไม่มีวุฒิปเปรียญธรรม จำนวน ๒๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๑

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จากการสำรวจกลุ่มพระสงฆ์ ๒๕๒ รูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๔.๑๒, S.D. = ๐.๓๕๕) และเมื่อพิจารณาทั้ง ๓ ด้าน พบว่า

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๐๑$ S.D.=๐.๔๙๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก คือ จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน -แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ($\bar{X}= ๔.๑๔$ S.D.=๐.๗๒๒), ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}= ๔.๐๖$ S.D.=๐.๖๘๓) ส่วนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ สนับสนุนเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดีอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}= ๓.๙๒$ S.D.=๐.๗๓๔)

๒) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๒๑$, S.D.=๐.๔๔๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เป็นลำดับสูงสุด ($\bar{X}= ๔.๓๑$, S.D.=๐.๗๔๕) รองลงมาคือ จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ ($\bar{X}=๔.๒๘$, S.D.=๐.๗๑๗) และระดับสุดท้ายคือ สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น ($\bar{X}=๔.๐๔$, S.D.=๐.๗๓๓)

๓) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= ๔.๑๔$, S.D.=๐.๔๖๑) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้,เป็นลำดับสูงสุด ($\bar{X}=๔.๒๔$, S.D.=๐.๗๔๔) รองลงมาคือ วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา, ($\bar{X}=๔.๒๓$, S.D.=๐.๗๖๓)และระดับสุดท้ายคือ มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ($\bar{X}=๔.๐๑$, S.D.=๐.๗๒๐)

๓. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม และวุฒิศึกษาด้านบาลี

จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุ ๓๐-๓๙ ปี จำนวน ๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีพรรษา ๑-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘ รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรรษา ๑๑-๒๐ พรรษา จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๒๗.๔ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีพรรษาตั้งแต่ ๓๑-๔๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๒

วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๐๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓ รองลงมาคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษاپริญญาตรี จำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษاپริญญาโท จำนวน ๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘

วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ รองลงมาคือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นตรี จำนวน ๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่ไม่มีวุฒินักรธรรม จำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕

วุฒิการศึกษาด้านบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่ไม่มีวุฒิปริญญาธรรม จำนวน ๒๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๑ รองลงมาคือ ประโยค ๑ - ๒ - ปริญญาธรรม ๓ ประโยค จำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙ และ

๔. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอกวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ จำนวน ๑๔ รูป ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์จะมีปัญหาเรื่อง พระผู้เกี่ยวข้องไม่โอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๑๓ รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษา จำนวน ๑๒ รูป

มีข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ จำนวน ๑๑ รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในโรงเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๑๐ รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส มีข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา เช่น เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ประเดิมทุนก่อน จำนวน ๑๐ รูป

**การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง**

กรณีการศึกษาใน ๓ ด้าน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

- จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง
- ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ
- มีความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม
- สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง
- สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

- มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์
- จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่
- มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน
- มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน
- สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

- มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้
- วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา
- สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสพภัยต่างๆ มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น
- มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน

๖. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองจำนวน ๒๕๒ รูป โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส คือ ผลการศึกษานำสู่การอภิปรายผล ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติที่ดี มีการพัฒนารูปแบบในการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพิ่มขึ้นและมีการปรับปรุงแก้ไขการทำงานอยู่และมีการประชุมวางแผนงานในการบริหารงาน และอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขผ่านพ้นไปด้วยดี

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ดูแลของเจ้าอาวาสในอำเภวิเศษชัยชาญ ที่ต้องดูแลและทำงานตาม ภาระหน้าที่ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษา สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” อยู่ในระดับมาก^{๑๕๓}

๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และการมองการณ์ไกลที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนของเจ้าอาวาสในอำเภวิเศษชัยชาญ ที่มีการเอาใจใส่และสนับสนุนเพื่อที่จะให้เยาวชนในอำเภมีการศึกษาและมีความรู้ติดตัวไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ), ได้วิจัยเรื่อง “ความ

---

^{๑๕๓} พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” อยู่ในระดับมาก^{๑๕๔}

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาสของเจ้าอาวาสในอำเภอวิเศษชัยชาญ มีระดับในการช่วยเหลือที่มาก จึงทำให้เห็นในภาพรวมของการบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอของเจ้าอาวาส มีการบริหารจัดการที่ดีอยู่ในระดับมาก แต่ไม่ถึงกับดีมากที่สุด จึงทำให้ ต้องมีการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ดีมากขึ้นไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), ไต่วิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก^{๑๕๕}

๗. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก ผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยให้การงานลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ รศ.ดร. สурพล สุขะพรหม, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต, พระปลัดระพีณ พุทธิสาร, ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, อาจารย์ นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย จนได้เนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูปัญญาประโชต เจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ กราบขอบพระคุณ พระครูอุโฆษธรรมนันท์ รองเจ้า คณะอำเภอวิเศษชัยชาญ พระครูนิโครธปัญญาวุธ เจ้าคณะตำบลสีร้อย ที่ได้ให้ความเมตตา แจกแบบสอบถามในพื้นที่การปกครอง ที่เมตตาคุณอย่างสูงสุดตลอดมาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบูชาคุณหลวงพ่อบุญพระครูวิเทศการสมณกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิธรรมโชติยาราม (วัดโพธิ์ปล้ำ) อดีตเจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และพระธชชัย ธมมวโร ขอน้อมบูชาคุณบิดามารดา คุณพ่อกุศลสิ่งเสนา คุณแม่ลา สิ่งเสนา พี่ๆ น้องๆ ปุยา ตายาย คุณครูอาจารย์และญาติโยม คุณอลิศรา บัวสุนทร

---

^{๑๕๔} พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิไล หมั่นการ), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๕๕} พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), “การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วน ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอบุญกุศลจงส่งให้ทุกท่านมีความสุขความเจริญยิ่งๆ ด้วยเทอญฯ

๘. ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการ การศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมี ประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มกับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรตาม แนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมา ปรับปรุงในหลักการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุด เจริญนโยบาย ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนให้มากขึ้น เจริญ ปฏิบัติควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทาง ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการ การศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมี ประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มในเรื่องดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดอ่างทอง ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

๒. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามแนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมาปรับปรุงหลักการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิด ประโยชน์สูงสุดแก่กุลทั้งตนเองและในสังคมโดยรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานใหม่มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

๒. ควรให้เจ้าอาวาสแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินการงานได้อย่างไม่ติดขัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ ทางการศึกษา มีการจัดตั้งทุนการศึกษา

๒. มีการสนับสนุนโครงการ และจัดโครงการที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ อย่าง สม่าเสมอ เช่น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆดานการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภออื่นๆ

๒. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการงานของกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่นๆ ที่ใกล้เคียง เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ธานินทร ศิลปจารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี : บริษัท เอส อาร พรินติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด. ๒๕๕๑, หน้า ๕๕.

(๒) วารสาร :

พระครูพิศิษฎ์โชติธรรม. “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘ หน้า ๑๖-๓๐

ดร.สุวัฒน์ อินทรประไพ. “การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดชัยบอนวิทยาจังหวัดเพชรบูรณ์” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เล่ม ๘ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗ หน้า ๓๙

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระครูสังฆรักษ์พศวีร ธีรปญโญ (ภวกานันท์). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา). “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล). การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูประยุตปญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ). “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

~ ၂၈၆ ~

บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม

เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

The Role of Sangha Administrators in The Educational Welfare in Bangkokaem District and Yannawa-Satorn District, Bangkok

พระครูวินัยธรภาณุวัฒน์ อติพล (พุลพั่ว)*

ประเสริฐ ธิลา**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ๒) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๖ รูป จากจำนวนประชากรทั้งหมด ๗๐๙ รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นประเด็น และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๑. บทบาทพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร พบว่า พระสังฆาธิการบางรูปไม่เข้าใจในระบบการบริหารวิชาการ ส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร หรือถึงแม้มีการประเมินผลแต่ก็ไม่ได้เอามาใช้ในการพัฒนาบุคลากร ไม่มีการจัดระบบฐานข้อมูลในองค์กร ที่สำคัญคืองบประมาณที่ได้รับมีไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ พระสังฆาธิการควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และนำผลการประเมินที่ได้มาเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการในเรื่องต่างๆ รวมถึงการจัดสวัสดิการแก่ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ ควรมีการจัดเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ รวมทั้งห้องเรียนให้มีสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และควรมีการวางแผนจัดหาทุนจากแหล่งต่างๆ เพื่อใช้ในการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม

ความสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ, การศึกษาสงเคราะห์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok, 2) to compare of the monks opinion to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok, 3) to study the problems, obstacles and suggestions about the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group of 256 monks out of 709 monks from Mahanikay sect at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok and data analysis by using the ready programme for research of social sciences through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different) and the qualitative research had the in-depth interview from key informants by

using the content analysis technique and data analysis according to research analysis.

The findings of this research as following:

1. The roles of the monks who answered the questionnaire that had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok in over all, was at middle level ($X=3.49$, $S.D.=1.011$). When considered in each side, found that the highest level was at good level for the environmental management ($X=3.47$, $S.D.=0.959$) and there were at the middle level for three aspects such as the budgetary management ($X=3.48$, $S.D.=1.138$), the academic management ($X=3.46$, $S.D.=1.087$), and the personal management ($X=3.45$, $S.D.=1.030$) respectively.

2. The result from comparison of the opinions of the monks, found that the monks who had the difference of ordination year, had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok differently with significantly statistics at 0.05. But the monks who had the differences of sex, position, general education, Dhamma education and Pali education, had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok indifferently.

3. The problems and obstacles about roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok found that some Sangha administrators do not understand the academic management. But no personnel evaluation or have the personnel evaluation without personnel development, no organization data base management, moreover, insufficient budget for management.

4. The guideline to develop to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok as following Sangha administrators should have the learning management evaluation and use the evaluation to set up the guideline for organization development including the welfare for teachers and officers, should keep the data systematically, should improve the building and place, the classroom should be convenient for learning and should plan for fund raising for management purpose.

Keywords: Roles, Sangha, Administrators

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือศาสนาพุทธ พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาการและศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน เช่น รัชกาลที่ ๗ รัชกาลที่ ๘ สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางพระศาสนา อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียม และประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชนไปจนถึงพระไตรปิฎกเป็นศูนย์การศึกษา สงเคราะห์แก่เด็ก เช่น โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตาม พระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นต้น^{๑๕๖} การบริหารงานของคณะสงฆ์นอกจากจะบริหารคนเงินวัสดุสิ่งของและการจัดการรวมถึงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่แล้ว ยังต้องมีการปกครองคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการปกครองคณะสงฆ์ให้ ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย^{๑๕๗} การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการจัดรูปแบบ การจัดการบริหาร การวางแผน การจัดการเรียนรู้^{๑๕๘} การศึกษาสงเคราะห์คือ การให้การสงเคราะห์แก่ รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน^{๑๕๙} ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทพระ สังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทที่แท้จริงของพระสังฆาธิการในการบริหารงาน ด้านศึกษาสงเคราะห์ และเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารงาน ด้านศึกษาสงเคราะห์ให้มีคุณภาพและศักยภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยาน นาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

๒.๒ ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

---

^{๑๕๖} พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), **ธรรมในชีวิตประจำวัน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๒๓), หน้า ๒๓.

^{๑๕๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโณ), **การคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

^{๑๕๘} สุรเสกข์ ผลบุญ, “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามพุทธธรรม”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๕๕.

^{๑๕๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโณ), **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะ สงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

๒.๓ ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มุ่งศึกษาเฉพาะ บทบาทด้านการปกครอง มี ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารวิชาการ ๒) ด้านการบริหารบุคคล ๓) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม ๔) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งหมด ๗๐๙ รูป ใน จำนวน ๒๒ วัด ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๒๕๖ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

๓) พระสงฆ์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๗๐๙ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๖ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารวิชาการ ๒) ด้านการบริหารบุคคล ๓) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และ ๔) ด้านการบริหารงบประมาณ

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๖ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไป

ของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ใน ๔ ด้าน คือ ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารวิชาการ ๒) ด้านการบริหารบุคคล ๓) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และ ๔) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๓ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๑๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐๖ มีจำนวนพรรษา ๑-๕ พรรษา จำนวน ๑๘๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐๙ ไม่ได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวน ๒๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๖๙ มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖๙ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๔ และไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี จำนวน ๑๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๗๙

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๙$, S.D. = ๑.๐๑๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = ๓.๕๗$, S.D. = ๐.๙๕๙) และอยู่ในระดับปานกลาง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ($\bar{X} = ๓.๔๘$, S.D. = ๑.๑๓๘) ด้านการบริหารวิชาการ ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D. = ๑.๐๓๐) และด้านการบริหารวิชาการ ($\bar{X} = ๓.๕๕$, S.D. = ๑.๐๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการบริหารวิชาการ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D. = ๑.๐๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๔ ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการมีการจัดการให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D. = ๑.๒๐๓) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดกิจกรรมเสริมประสิทธิภาพการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$, S.D. = ๑.๑๗๑) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการจัดและประเมินผลการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๗$, S.D. = ๑.๒๗๖)

๒) ด้านการบริหารบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๕$, S.D. = ๑.๐๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๕ ข้อ อันดับแรก ได้แก่ พระสังฆาธิการมีการ เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้เข้ารับการฝึกอบรมหรือศึกษาต่อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๑$, S.D. = ๑.๐๓๗) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดมาตรฐานของผู้บริหารและครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๕๘$, S.D. = ๑.๑๘๘) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการนำผลของการประเมินมาพัฒนาครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๑$, S.D. = ๑.๑๘๗)

๓) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$, S.D. = ๐.๙๕๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๖ ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการมีการกำหนดตำแหน่งและหน้าที่แต่ละแผนก ($\bar{X} = ๓.๖๖$, S.D. = ๑.๑๑๕) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพียงพอต่อการใช้งาน ($\bar{X} = ๓.๖๓$, S.D. = ๑.๑๔๖) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการจัดระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนไว้สืบค้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$, S.D. = ๑.๑๔๗)

๔) ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๙$, S.D. = ๑.๑๓๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๔ ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการ มีการจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการบริหารการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$, S.D. = ๑.๒๘๙) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับมาก

($\bar{X}$ = ๓.๖๑, S.D. = ๑.๒๗๕) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนจัดหางบประมาณแต่ละปี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๓, S.D. = ๑.๒๔๘)

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

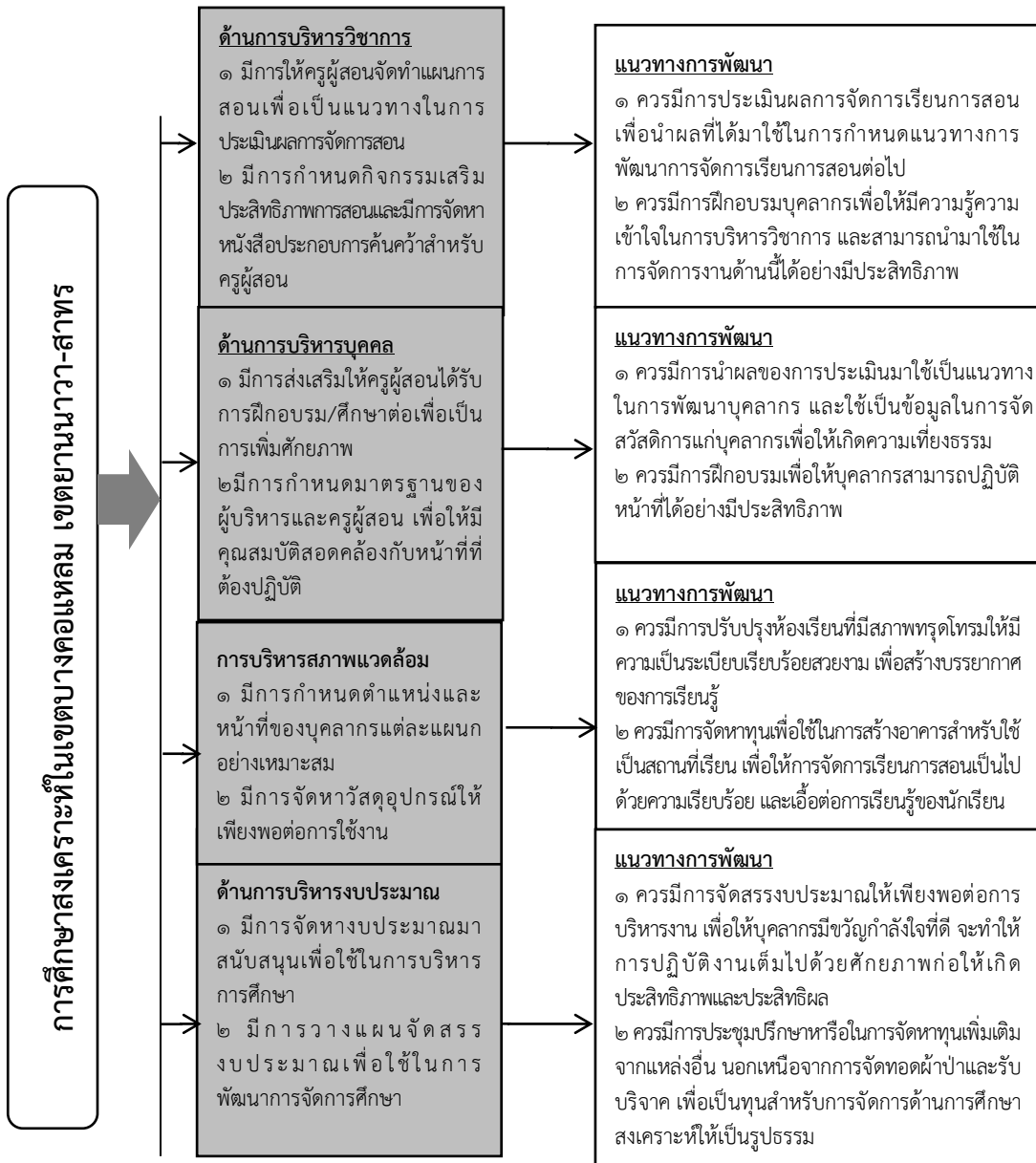
๑) **ด้านการบริหารวิชาการ ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระสังฆาธิการบางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการ ทำให้ไม่ทราบข้อบกพร่อง **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ดังนี้ คือ ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ และควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

๒) **ด้านการบริหารบุคคล ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร คือ การปฏิบัติงานของครูผู้สอนและบุคลากรสายงานอื่นๆ ไม่ได้มีการนำผลของการประเมินมาใช้ ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากร **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการนำผลของการประเมินมาใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากร และใช้เป็นข้อมูลในการจัดสวัสดิการแก่บุคลากร เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรม

๓) **ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ไม่มีการจัดเก็บระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนทำให้ยากต่อการสืบค้น และสภาพของห้องเรียนบางแห่งไม่เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอน **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม และเขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้ คือ ควรมีการจัดระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนเพื่อความสะดวกในการสืบค้น และควรมีการปรับปรุงห้องเรียนที่มีสภาพทรุดโทรม เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

๔) **ด้านการบริหารงบประมาณ ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ และพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ไม่ได้วางแผนการจัดหางบประมาณในส่วนอื่นเพิ่มเติม มีแต่เพียงการจัดผ้าป่าเพื่อหาทุนสำหรับการจัดการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ควรมีการจัดสรรงบประมาณ ให้เพียงพอต่อการบริหารงาน จะทำให้การปฏิบัติงานเต็มไปด้วยศักยภาพก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ นอกเหนือจากการจัดทอดผ้าป่าและรับบริจาค เพื่อให้มีเงินงบประมาณเพียงพอในการบริหารจัดการ

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษา สงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

๑. ด้านการบริหารวิชาการ

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลการจัดการสอน เพื่อใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการสอน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

๒. ด้านการบริหารบุคคล

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาต่อเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ และกำหนดมาตรฐานของผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรมีการนำผลของการประเมินมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของบุคลากรแต่ละแผนกอย่างเหมาะสม และเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการใช้งาน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรปรับปรุงห้องเรียนที่มีสภาพทรุดโทรมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

๔. ด้านการบริหารงบประมาณ

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในจัดหางบประมาณมาสนับสนุนเพื่อใช้ในการบริหารการศึกษา และมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารงาน และควรมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดการจัดหาทุนเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ทุนสำหรับการจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๗. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

๗.๑ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสันติธรรมมารีต (บุญชัย นาควิไล)**^{๑๖๐} เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” พบว่า (๑) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และงานวิจัยของ **พระมหาขวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว)**^{๑๖๑} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๗.๒ ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านการบริหารวิชาการ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ได้มองเห็นว่าพระสังฆาธิการที่มีบทบาทด้านนี้ ยังไม่สามารถปรับปรุงรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ เนื่องจาก มีข้อจำกัดในหลายเรื่อง แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิศรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ)**^{๑๖๒} เรื่อง “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากถึง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

๒. ด้านการบริหารบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการยังไม่สามารถจ่ายค่าตอบแทนสำหรับครูผู้สอน ในอัตราที่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติได้ และยังไม่มีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เช่น การจัดสวัสดิการสำหรับครูผู้สอนเหมือนกับบุคลากรในสถาบันการศึกษาอื่นๆ แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิศรรมานันท์ (พิมพ์เทพ**

---

^{๑๖๐}พระครูสันติธรรมมารีต (บุญชัย นาควิไล), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๑}พระมหาขวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, [๑๙ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๑๖๒}พระครูวุฒิศรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ), “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พุทธธำม)^{๑๖๓} เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

๓. ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ซึ่งจัดหาทุนสนับสนุนการก่อสร้างอาคาร หาทุนจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา และซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรม แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิชัยธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธำม)** เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

๔. ด้านการบริหารงบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เพราะรายได้ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดทอดผ้าป่าสมทบของพระสังฆาธิการเอง แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิชัยธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธำม)** เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิดาว และ อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร. ,พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร, อาจารย์ ดร. ยุทธนา ปราณีต, อาจารย์ ดร.ธิตูภูมิ หมั่นมี, อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษาเนื้อหา ระเบียบวิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไข ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบคุณอาจารย์วารีญา ม่วงเกลี้ยง ที่ช่วยแนะนำ เกี่ยวกับการทำวิจัยในส่วนที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดจนสามารถทำงานบรรลุเป็นผลสำเร็จได้

---

^{๑๖๓}พระครูวุฒิชัยธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธำม), “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการและพระภิกษุทุกรูปในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร ที่กรุณาให้ข้อมูลประกอบการวิจัยและ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะสังคมศาสตร์ทุกท่าน คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากสารนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ โยมมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ที่เป็นกำลังใจรวมทั้งญาติโยมอุบาสก อุบาสิกาทุกคนและญาติโยมชาวชุมชนวัดจันทร์นอกและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ๑) ปรับปรุงภูมิทัศน์วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ๒) เปิดศูนย์การศึกษาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ผ่านในวัด ๓) ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านการสอนศีลธรรมแก่เยาวชนภายในโรงเรียนและชุมชน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ๑) ด้านการบริหารวิชาการ พระสังฆาธิการควรมีนโยบายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม และควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ในส่วนของการบริหารวิชาการให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น ๒) ด้านการบริหารบุคคล พระสังฆาธิการควรจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรอย่างเหมาะสม และ ๓) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่ รวมถึงภูมิทัศน์รอบๆ อาคารสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ และสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจของครูและนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ๔) ด้านการบริหารงบประมาณ พระสังฆาธิการควรมีการกำหนดแนวทางในการจัดหางบประมาณในแต่ละปี เพื่อให้สามารถจัดหางบประมาณได้เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่เชิงรุกในยุคโลกาภิวัตน์ในพื้นที่เขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร ๒) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการจัดการงานด้านศึกษาสงเคราะห์ และ ๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโย). **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะสงฆ์ และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโย). **การคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ). **ธรรมในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๓.

(๒) วารสาร:

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. [๑๙ กันยายน ๒๕๕๙].

สุรเสกข์ ผลบุญ. “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามพุทธธรรม”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙, : ๕๕.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย นาควิไล). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวุฒิธรรมมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ). “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวุฒิธรรมมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ). “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล
ตำบลท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
The Management of Buddhist Way School of Tharuanittayanukul
School, Tharua Sub-District, Ayutthaya Province

พระวิเชียร วชิโร (อาทิตย์เที่ยง)*

ประเสริฐ ธิลา **

ธิดิวุฒิ หมั่นมี ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเก็บข้อมูลจาก ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภотаเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๗ คน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการบริหารจัดการ ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๓) ด้านการเรียนการสอน และ ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิต การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นต้น โดยมีแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

---

* หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการบริหารจัดการ ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๓) ด้านการเรียนการสอน และ ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๒. กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๒๗ คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับมากที่สุดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๙ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๙ มีตำแหน่งหน้าที่เป็นนักเรียน จำนวน ๒๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒ ระดับการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้น จำนวน ๒๒๒ คน เป็นร้อยละ ๖๗.๙ ส่วนค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนด้านกิจกรรมพื้นฐานคือสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีการปฏิบัติอยู่ในระดับที่สูงมาก รองลงมาคือด้านบริหารจัดการ และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ส่วนที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือด้านการเรียนการสอน

๓. เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓.๑) ด้านการบริหารจัดการ ควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ควร ดำเนินงาน ควรจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้งศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ควรมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ๓.๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ควรจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชา พระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกใน หน้าที่ของตนเอง ร่วมกันปรึกษาหารือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ๓.๓) ด้านการเรียนการสอนควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้นควรจัดตารางกิจกรรมตามแนววิถีพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติควรสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้นควรจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการนำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย ๓.๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ควรปรับปรุงพื้นที่ภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างถูกต้อง ตามสภาพและโอกาสตามแนววิถีพุทธ ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับแนวทางของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้าใจอย่างถูกต้อง ควรส่งเสริมบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ

ความสำคัญ : การบริหาร, การจัดการ, โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province, 2) to compare the management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions about the management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province.

For the quantitative research is collected executives, deputy executives, teachers and students from the secondary school of grade 7 to 12 of Tharuanittayanukul secondary school, Tharua District, Ayutthaya Province for the data from the sampling group of 327 persons. This research is the mixed research method. The statistics was used through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research was to study the structure interview for studying the Management of Buddhist Way School of Tharuanittayanukul School, Tharua District, Ayutthaya Province for four aspects consist of (1) the management (2) the activity for basic way of life (3) the learning (4) the atmosphere and the public relation.

The findings of this research as following:

1. The Buddhist Way School was the school that used the principle of Dhamma in Buddhism to apply for management and students development by focusing on development according to Trisikkha principle consists of the precept, concentration, and the wisdom. The student got the development through eating, being doing and listening and used the principle of Dhamma in Buddhism to apply for management and teaching and learning management by applying the Trisikkha principle to school and community and co-operate to develop the life skill like eating, being doing and listening etc. by the principle of management of Buddhist Way School in 4 aspects that consisted of (1) the management (2) the activity for basic way of life (3) the learning (4) the atmosphere and the public relation.

2. The sampling group who answered the questionnaire for 327 people found that the major correspondents was the female for 186 persons or 56.9 percent, had the age below 20 years old for 245 persons or 74 .9 percent, and was the student for 282 persons or 86.2 percent, the level of the students in the secondary school for 222 persons or 67.9 percent. The average deviation was the basic activity at high level and the second was the management, and the atmosphere and human relation and the lowest level was the learning.

3. The guideline to development for management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province as follows:

(1) the management, should set up the important policy of educational institute to be practical, should have the committee meeting on Buddhist way to know the role and mission including to go for academic tour and participate the other activities about Buddhist way, should have the guidance to checking the findings, should work more efficiency, should support the train the staff more by focusing the understanding and practice continuously. (2) the activity for basic way of life, should have the monks for the Buddhism subject, should set the activity to teachers and students continuously according to Buddhism principle through body, speech, and the mind for good model. The executives and teachers should cooperate to have the training to students to have the responsibility and consciousness of their duties and co-advise among home, temple and school for creating the activity perfectly and practicable to support the students to practice continuously. (3) the learning, should co-train and develop the staff to have the knowledge and the understand more, should have the activity schedule for Buddhist way in advance that no impact on learning, should create the understanding with students for apply the Dhamma to use in daily life and it was not important that it was at temple or school to set up the curriculum or training projects of all study groups to have the integration the Bhddhadhamma with other subjects. (4) the atmosphere and the public relation, should improve the area in the school and create the atmosphere according Buddhist way, should support to have behave with each other correctly by Buddhist way, should request the guardians of students to have the co-operations by having the training about Buddhist way to understand correctly, should support the staff to realize the importance to create the atmosphere according Buddhist way.

Keywords: Administrators, Management, Buddhist Way School

๑. บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ บ้านเมือง ซึ่งทุกคนมีความเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษาในประเทศไทยนั้นสูงมาก และเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติต่างๆ ที่งดงามปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่น การไหว้ครูก่อนที่จะเริ่มเรียน ในแต่ละปีก็จะมีคำบาลีแสดงถึงความสำคัญของท่านครูบาอาจารย์ นักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันว่า ปาเจราจริยา โหนติ แม้จะเป็นของเก่าในปัจจุบันก็ยังใช้กันอยู่ เพียงเท่านั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติ บ้านเมืองอย่างไร และเข้าไปเกี่ยวข้องนั้นเกิดความดีงามโดยประการใดๆ ซึ่ง

ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเกิดความตึงเครียดอย่างไรบ้างโดยละเอียด แต่กล่าวรวมว่าประเทศไทยที่คงความเป็นไทย ไม่ตกเป็นทาสในทางความคิด สติปัญญาของฝ่ายอื่น ก็เพราะพุทธศาสนานั่นเอง^{๑๖๔}

โรงเรียนวิถิปุทธที่เกิดขึ้น จึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะเพาะให้เกิดความตึงเครียด ถ้าฝ่ายพระสงฆ์ไม่สนใจหรือทำเป็นวางเฉย นานไปก็จะทำให้เด็กไทยขาดความเป็นไทย กลายเป็นคนทาสทางสติปัญญา และเมื่อนั้นและก็จะเริ่มรู้สึกตัวกันว่า บ้านเมืองเป็นอย่างไรไปเสียแล้ว ปัจจุบันก็หมดไปเหมือนกันเปลี่ยนแปลงแปรผันไป แต่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้กลับมาดี โรงเรียนวิถิปุทธจึงเป็นแหล่งที่จะทำอย่างนั้น จึงต้องขออนุโมทนาสาธุการชื่นชมยินดีต่อไป กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วย และผู้ช่วยรัฐมนตรี มีความสนใจและช่วยกันให้เกิดโรงเรียนวิถิปุทธ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจนเจือ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการจัดรูปแบบการจัดการบริหาร การวางแผน การจัดการเรียนรู้^{๑๖๕} เพราะฉะนั้นที่ได้มีโครงการโรงเรียนวิถิปุทธเกิดขึ้นมานั้น ถือเป็นเป็นโอกาสอันดีที่จะทำการศึกษาและพัฒนา เพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นวงกว้างและเพิ่มจำนวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหาร และครูผู้สอน ทั้งในเรื่องความรู้ เจตคติที่ดี และความพร้อมที่จะดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ และพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนถึงการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนและชุมชน ซึ่งแนวทางการดำเนินงาน อยู่บนพื้นฐานกรอบแนวความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ ตามหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

ด้วยเหตุผลนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ ไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถิปุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนท่าเรือ นิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการ

---

^{๑๖๔} สมเด็จพระพุทธปาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และประธานกรรมการมหาเถรสมาคม, โรงเรียนวิถิปุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘ - ๙.

^{๑๖๕} สุรเสกข์ ผลบุญ, “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามพุทธธรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๕๕.

เรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์^{๑๖๖} ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรไว้ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๓๒๗ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

๔) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑,๗๖๖ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๒๗ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๒๗ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรไว้ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^{๑๖๖} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐ - ๒๑.

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรไว้ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัสและตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

มีแนวคิดเบื้องต้นในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธารวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการบริหารจัดการผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นลักษณะของการบูรณาการ เอกลักษณ์ สมมติ ปัญญา เป็นองค์สามที่แต่ละข้อต่างก็ทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจึงต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยแนะนำแนวทางให้รู้จักคิด ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ฝึกฝนให้นำไปสู่การรู้จักผิดชอบชั่วดี และบริหารจัดการไปสู่ความรู้ชั้นสูง การศึกษาศีลซึ่งเป็นการปรับปรุงหรือพิจารณาพฤติกรรมทางกาย วาจา ของตนเองสมาธิเป็นการศึกษาสภาพจิตใจที่กำลังทำอยู่และกำลังจะทำการบังคับจิตใจของตัวเองให้อยู่ในสภาพที่ทำประโยชน์เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม ปัญญาเป็นการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจหรือความคิดเห็นต่างๆทั้งหมดนี้จะเน้นที่การบริหารจัดการตนเองเพื่อให้เกิดความเจริญองงามทางด้าน ศีล สมาธิ และปัญญา

๒. ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการบริหารจัดการตนและผู้อื่น, ประสานร่วมมือกับวัด หรือคณะสงฆ์ในการการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและ

กลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ฟังเป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตน และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการบริหารจัดการวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสม เป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

๓. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็น การปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตโดยมีกิจกรรมตัวอย่าง เช่น มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวันเพื่อใกล้ชิดศาสนา, กิจกรรมรับศีลหรือทบทวนศีลทุกวัน, กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์ สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน เพื่อพัฒนาสมาธิ, กิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข การสวดมนต์ ฟังธรรม ประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น

๔. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

๕.๒ ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือ นิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรื่อนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการบริหารจัดการ** ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธครบวงจรหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิถีทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรมอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้านให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้ออกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิธยานุกุล อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา **ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต** ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเพื่อสะดวกสบายมากเกินไป อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น บางส่วนก็มีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถิพุทธ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถิพุทธข้างล่าง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้ปกครองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนนั้น เป็นไปได้น้อยและค่อนข้างยาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการแข่งขันในเรื่องของการประกอบอาชีพ การทำมาหากินเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน การน้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากนัก

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิธยานุกุล อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา **ด้านการเรียนการสอน** โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาขาดความเชี่ยวชาญที่จะนำคำสอนมาประยุกต์ใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้และ กิจกรรมวิถิพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีน้อย และที่สำคัญเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถิพุทธที่ชัดเจน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวจะพบว่า การตรวจสอบประเมินผลในการเรียนรู้ตามแนววิถิพุทธอย่างแท้จริง ด้วยเครื่องมือนั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และยังไม่มีความชัดเจน ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีตัวชี้วัดในด้านต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประเมินที่เป็นเรื่องของกายภาพมากกว่า ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามแนวทางวิถิพุทธนั้น คือการสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสอดคล้องกันและนักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง แต่เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่จะวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถิพุทธได้อย่างชัดเจน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การติดตาม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองจากครอบครัวของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิธยานุกุล อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา **ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์** ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถิพุทธได้อย่างเต็มที่ เพราะบุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ รวมถึงผู้ปกครองของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม และบางกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมวิถิพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแ่งวิถิพุทธเท่านั้น ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว พบว่าครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ได้เท่าที่ควร เพราะส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แบบวิถิพุทธ ซึ่งหมายถึงการมีกัลยาณมิตรต่อกัน ยกย่อง ชื่นชมกัน มีความยินดีเมื่อผู้มื่ออื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข เหล่านี้เป็นต้น

๒) ผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๙ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๙ เป็นนักเรียน จำนวน ๒๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๒ และเป็นมัธยมต้น จำนวน ๒๒๒ คน เป็นร้อยละ ๖๗.๙

ความคิดเห็นในภาพรวม พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านกิจกรรมพื้นฐานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ คือสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่ามี การปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ รองลงมา คือด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๙ ส่วนที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุดคือด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๘ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสอนน้อย และไม่สามารถนำมาประยุกต์ในชีวิตประจำวันให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการในระดับที่มาก เริ่มต้นด้วยโรงเรียนจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียน เช่น โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ทุนการศึกษา โรงเรียนจัดทำกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมวันแม่ กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โรงเรียนปลูกฝัง สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับบุคลากรของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนพัฒนาโรงเรียนที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการมาดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหาร ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและอยู่ในระดับมากทุกข้อ

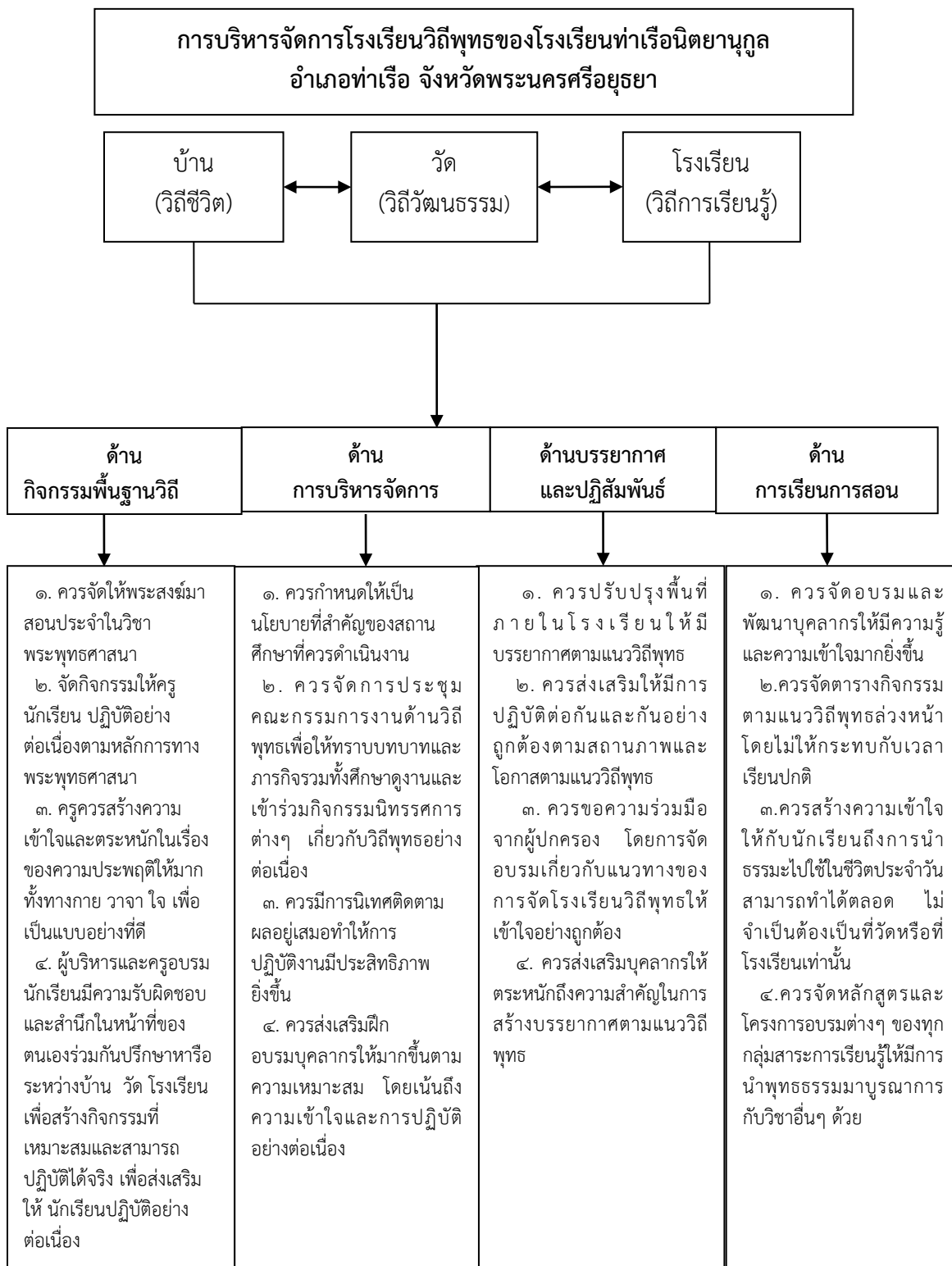
ด้านกิจกรรมพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนมีแผนจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้แก่แก่นักเรียน โรงเรียนส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งศาสนพิธีต่างๆอย่างต่อเนื่องและชี้ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆควบคู่กันไป โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนา โรงเรียนจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็นอยู่เป็นดีเป็นพึงเป็นหรือการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมความรับผิดชอบต่อช่วยเหลือดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมส่วนรวมให้แก่แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมระลึกและศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นประจำและโอกาสสำคัญจนเป็นวิถีชีวิต โรงเรียนติดตามพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อข้างต้นนี้ จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรม (สอดแทรกคุณธรรม) หรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน โรงเรียน

จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งต่างๆ โรงเรียนส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆในชีวิตประจำวัน โรงเรียนมีหลักสูตรโรงเรียนหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ข้อข้างต้นนี้ จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ ครูจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำทนายให้อยากรู้ สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความเจริญอกงามตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนจัดให้มีห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความสงบ สะอาด

๖. สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๗. อภิปรายผล

๗.๑ การบริหารจัดการโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า ผู้สอนควรเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอน ให้รู้ ให้ทำ ดู อยู่ ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนมี เมตตาธรรมอ่อนโยนอดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีล ภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจ และค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆด้วยตัวเอง หลักสูตรสถานศึกษาควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไป ในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริง ด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว)^{๑๖๗} เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า พระสังฆาธิการมี บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน

๗.๒ แบบการจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย ฝึกอบรม โดยให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับแบบการจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย ฝึกอบรม โดยให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า การจะให้โรงเรียนวิถีพุทธประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมาย ประการสำคัญคือ การอบรมให้ความรู้ และสร้างความตระหนักให้กับผู้บริหาร คณะครูได้เข้าใจและเน้นความสำคัญก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นสำนักพุทธควรมีนโยบายให้คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญ แล้วเยี่ยมชมกิจกรรมของโรงเรียนในพื้นที่ โดยผ่านการบริหารเพื่อกระตุ้นและสร้างความมั่นใจในการร่วมมือกันตามแนวทาง บ้าน วัด โรงเรียน และมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกันบ้าง รวมถึงร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าวหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี ตามแนวทางวิถีพุทธร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของและยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสือ สัชชานนท์ และคณะ “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข การพัฒนาจริยธรรมในชั้น

^{๑๖๗} พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, [๑๙ กันยายน ๒๕๕๕].

สมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนาจริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เฝ้า^{๑๖๘}

๗.๓ การจัดการเรียนการสอนหลักพุทธธรรม โดยบูรณาการการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักพุทธธรรม โดยบูรณาการการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า ทุกราวิชาต้องสอดแทรกหลักธรรมไปสู่ห้องเรียนในทุกคาบการเรียนรู้ โดยสอดแทรกลงไปในการบวนการจัดการเรียนรู้ และมีการจัดประกาศผลให้เห็นเป็นรูปธรรม ฝ่ายบริหารมีการกำกับติดตาม และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทุกครั้งที่มีการนิเทศการสอน ครูทุกคนแทรกการสอนคุณธรรม โครงเรื่อง สัจจะ กตัญญู ปลูกฝังวัฒนธรรม รักเพื่อน เคารพ และกตัญญูดูแลพ่อแม่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นหลักธรรมลงในแผนทุกกลุ่มสาระและเน้นที่ชั้นทำกิจกรรม การแทรกธรรมะขณะที่สอน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่า หลักธรรม เช่น อิทธิบาท ๔ สังฆวัตต ๔ สามารถนำมาใช้ในการเรียนได้ทุกวิชา ทุกเรื่องในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของและยังสอดคล้องกับวิจัยของ พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดีมาก และอาจารย์และผู้บริหาร มีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้นอกและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถีพุทธ ซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิภาค ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกันโดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากกว่าพื้นที่อื่น การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้ง

^{๑๖๘} เสือ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

โรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับ โรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม^{๑๖๙}

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต และกรรมการและเลขานุการกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ และอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่าน ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบ ความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย และให้ความ อนุเคราะห์ตรวจสอบสารนิพนธ์ ทำให้งานวิจัยดำเนินไปด้วยความราบรื่น

๙. ข้อเสนอแนะ

๙.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จ และเกิดประสิทธิผลทั้งใน ส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ อัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน และส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมี ความสุข จะต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประสานความ ร่วมมือระหว่างกันและกัน กำหนดเป็นแผนหรือแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องประสานความร่วมมือและปรึกษาหารือในการกำหนด แผนงานหรือนโยบายที่ชัดเจน เพื่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถูกต้อง ๒. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ(PDCA) ๓. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันกำหนดแผนระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อม ภายในและภายนอกโรงเรียน ๔. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตาม แนววิถีพุทธ ๕. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธร่วมกัน

---

^{๑๖๙} พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

๙.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษารูปแบบการตรวจสอบประเมินผลการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อความชัดเจนในการนำไปใช้ ๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอื่นๆ ๓. ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือกุศโลบายของคนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ว่ามีส่วนสัมพันธ์หรือสนับสนุนกันและกันอย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (เกี่ยว อุปเสโณ). **โรงเรียนวิถีพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๘.

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์ และคณะ. **กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๖.

(๒) วารสาร:

พระมหาชวลิต ชาตเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. [๑๙ กันยายน ๒๕๕๙].

สุรเสกข์ ผลบุญ. “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามพุทธธรรม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙, : ๕๕.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระเมธีธรรมมาลังการ และคณะ. “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี
Buddhism Propagation of Monks In Saohi
District Saraburi Province

พระครูวิสุทธิสีลาภิวังษ์ (เมธาภิวังษ์ จิตโก)*
พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ**
บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากพุทธศาสนิกชนในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำนวน ๓๙๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ด้านการปาฐกถาธรรม และด้านการใช้สื่อในการเผยแผ่ ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศ อาชีพ และสถานภาพใน

* หลักรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุมชนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ และวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี พบว่า รูปแบบยังไม่มีหลากหลายและดึงดูดใจผู้ฟัง ส่วนใหญ่มีการเผยแผ่เฉพาะในวัด พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเข้ามาฟัง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ ขาดวัสดุอุปกรณ์และขาดงบประมาณ และไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะคือ พระสงฆ์ควรมีการแสดงพระธรรมเทศนาในรูปแบบที่หลากหลาย มีการออกไปเผยแผ่นอกสถานที่ มีการพัฒนาบุคลากรโดยจัดฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อให้ความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังควรหาแนวทางในการเผยแผ่เชิงรุก ควรมีการพัฒนาบุคลากรโดยการจัดอบรมแก่พระสงฆ์ และควรมีการจัดหางบประมาณในการเผยแผ่

แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี คือ ควรมีการจัดแสดงธรรมทุกวัน มีการฝึกให้พระสงฆ์สามารถแสดงปาฐกถาธรรมได้ทุกรูป นอกจากการเขียนบทความสุขภาพจิตไว้ภายในวัดแล้วควรมีการเขียนลงในเอกสารต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ ควรมีการใช้สื่อและวิธีการต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงบุคคลทุกเพศทุกวัย และควรมีการประสานงานกับองค์กรสื่อต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายการเผยแผ่

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระสงฆ์

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the Buddhism propagation of monks in saohai district, Saraburi province, 2) to compare the opinions of buddhist to Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions for development to the Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province..

This research was the mixed research method. For the quantitative research by using survey research though the questionnaires for collecting the data from the 397 buddhists in Saohai district, Saraburi province. The data were used the ready programe for research of social sciences. The data were analyzed using by frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), one-way analysis of variance (One-way ANOVA). And the qualitative was in-depth interview from key informants by using the content analysis technique along with the context.

The findings of this research were as follows:

1. The buddhist were answered the questionnaires had the opinions to the Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province, was at good level in overall. When considered in each side, found that the highest level was at good level in all aspects such as the first was the sermon. The second was the Dhamma speech. The third was the propagation media.

2. The result from comparison of the opinions of the Buddhist to Buddhism propagation of monks, were classified by personal factors in overall, found that the monks who had the difference of sex, education, career and status in the community, had the opinions to Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province differently, It was statistically significance at 0.05. While the people who had the difference of age, had the opinions to Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province differently.

3. The problems, obstacles and suggestions to the Buddhism propagation of monks, found that the sermon was not variety and interesting that they had the sermon within the temple only. It was not convenient to the audience and lack of personals to deliver the sermon. The suggestion, should have the sermon in the form of variety and to deliver the sermon out of temple including to train the monks to have enough knowledge. For the Dhamma speech, the majority of Buddhists do not have enough time to come for Dhamma speech listening because of career and lack of personal.

The suggestions, the monks should find out the positive approach for Buddhism propagation and should develop the personal. For the article writing like the proverbs, the majority of monks do not understand and pay attention including lacking of operational budget. The suggestion, should have the monks training and should have the budget for training and operation. For the activity of propagation, the monks lack of knowledge, understanding, materials and budget for operation. For the media of propagation, the propagation is still old style, lack of budget and teamwork including no support. The suggestion, should have the budget for media making, should use the variety of media to convince the audience and should develop the personals.

The guideline to develop the Buddhism propagation of monks in Saohai district, Saraburi province, found that the majority monks have the good sermon and suitable chance to deliver Dhamma every day, should have the training to monks to be able to deliver Dhamma speech for every monk. Moreover, the article and motto

writing within the temple, should write down the documents for the people's knowledge, should use the media and other methods to let the every person know and should cooperate with many agencies to create the propagation network.

Keywords: Buddhism propagation, monk

๑. บทนำ

วัดและพระสงฆ์นั้นมีบทบาทที่สำคัญแก่พุทธศาสนิกชนและสังคมมายาวนานไม่ว่าจะเป็นสถานที่ให้การศึกษา การอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินคดีความต่างๆ การให้คำแนะนำสั่งสอน สร้างความเข้มแข็ง ทางด้านจิตใจ และยังเป็นสถานที่พักผ่อนและปฏิบัติธรรม รวมทั้งการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด ต่อมาบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลง ตามสภาพความเจริญและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชนก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้การร่วมมือในกิจกรรมการงานบำรุงดูแลรักษาวัดและกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของพุทธศาสนิกชนที่จะได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาก็น้อยลง มีผลทางให้คุณธรรม จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับที่มีวัดบางแห่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาในด้านจิตใจ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พระสงฆ์สามเณรขาดการสนใจในการศึกษาและการปฏิบัติ เพื่อเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน^{๑๗๐}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยก่อนนั้น ได้มีการทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่าให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับชี้แจงให้แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนไม่เสียตีสิ่มผู้อื่น ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือการไม่กล่าวร้ายผู้ใดมีความสำรวมในศีล เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในชมพูทวีป ถึงแม้ว่าหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานแล้ว เหล่าพระสงฆ์สาวกต่างก็ได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อเรื่อยมา เมื่อ พ.ศ. ๓๐๓ พระพุทธศาสนาจึงได้แพร่หลายออกไปนอกประเทศอินเดียแต่ครั้งกระนั้น โดยพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ ได้เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ดังมีหลักฐานประจักษ์อยู่ที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยครั้งนั้น^{๑๗๑} ครั้นภายหลังพุทธกาล บทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ตกเป็นภาระของพุทธบริษัทโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์สาวกซึ่งเปรียบเสมือนทัพหน้าที่จะต้องคอยทำ

^{๑๗๐} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์, “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๒๙-๔๒

^{๑๗๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, (กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๓.

หน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่หลักพุทธธรรมให้กว้างขวางออกไป โดยมีพุทธบริษัทที่เป็นฝ่ายคฤหัสถ์คอยสนับสนุนและให้ความอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการแพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาอันพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยหนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์หลักเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วย นอกจากนั้นพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาอยู่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งเป็นผู้อบรมสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข และในบางโอกาสก็ให้การสนับสนุนช่วยเหลือสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ ด้วย โดยที่อยู่ภายใต้การครอบงำอันดีงามของศาสนา ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี พบว่าพระสงฆ์ที่ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันขาดความเข้าใจในวิธีการสอนซึ่งเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ ๓ ประการ คือ (๑) ขาดความรู้แตกฉานในธรรม (๒) ขาดความรู้ความสามารถในการในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบาใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่มีการเตรียมตัว ไม่สังเกตคนฟัง ติดพูดคุยนอกเรื่อง และ (๓) ขาดความพอใจเต็มใจ และความรักในการสอน^{๑๗๒} มีแต่ตั้งรับไม่มีเชิงรุก ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์นี้ การเผยแผ่เชิงรุกคือ ไม่ตั้งรับถือเป็นแนวทางที่พระสงฆ์จะต้องนำมาใช้ คือออกไปบุก ไปตั้งโยมเข้าวัด ไปโรงเรียน ไปมหาวิทยาลัย ไปโรงแรม ไปห้างไปเพื่อการเผยแผ่ ดังกรณีตัวอย่าง วัดประยูรวงศาวาส มีนโยบายการเผยแผ่คือ ตกปลานอกบ้าน ประสานสิบทิศ ผูกมิตรทั่วหล้า สาธิตาป้อนเหยื่อ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ในเรื่องบทบาทการเผยแผ่ด้วยวิธีการที่ต่างกัน เพื่อจะได้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ตลอดจนได้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เพื่อจักได้นำข้อมูลทางวิชาการที่ได้มาเป็นสารสนเทศใช้ในการวางแผนพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ให้สัมฤทธิ์ผลในสภาพสังคมปัจจุบันได้ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑ ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
- ๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๒.๓ ศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

---

^{๑๗๒} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสนาปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘๘- ๒๙๐.

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี มุ่งศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ตามแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๗๓} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ๑, ด้านการปาฐกถาธรรม ๑, ด้านการเขียนบทความ สุภาสิตต่างๆ ๑, ด้านการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ ๑, และด้านการใช้สื่อในการเผยแผ่ ๑.

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี มุ่งศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากรในการวิจัย คือ พุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๕๓,๓๓๗ คน^{๑๗๔}

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๓๙๗ คน ที่ได้จากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕^{๑๗๕} ใช้หลักการสุ่มแบบการสุ่มแบบง่าย ด้วยวิธีการจับสลากจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน ๙ รูป/คน

---

^{๑๗๓} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

^{๑๗๔} ที่ว่าการอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี, ทะเบียนพุทธศาสนิกชนในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๕๙.

^{๑๗๕} สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๔) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

๕. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน คือ ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา ด้านการแสดงผลปาฐกถาธรรมด้านการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการเขียนบทความ สุภาสิตต่างๆ และด้านการใช้สื่อในการเผยแผ่

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพศ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

อายุ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

วุฒิการศึกษา พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

อาชีพ พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สถานภาพในชุมชน พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

๑) ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา

ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ ๑) รูปแบบการแสดงผลพระธรรมเทศนายังไม่มีความหลากหลายและดึงดูดใจผู้ฟัง ๒) มีการแสดงผลพระธรรมเทศนาเฉพาะในวัด ทำให้ไม่สะดวกต่อผู้ฟังบางอาชีพ ทำให้จำนวนผู้ฟังมีน้อย และ ๓) ขาดบุคลากรในการแสดงผลพระธรรมเทศนา

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ๑) พระสงฆ์ควรมีการแสดงผลพระธรรมเทศนาในรูปแบบที่หลากหลายดึงดูดผู้ฟังได้ ๒) ควรมีการออกไปแสดงผลพระธรรมเทศนากนอกสถานที่บ้าง เช่น แสดงธรรมในโรงเรียน สถานที่ทำงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน และ ๓) ควรมีการจัดฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ในการการแสดงผลพระธรรมเทศนาเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

๒) ด้านการปาฐกถาธรรม

ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเข้ามาฟังเพราะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปาฐกถาธรรม

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสงฆ์ควรรหาแนวทางในการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการลงพื้นที่ด้วยตนเอง อาจใช้วิธีการควบคู่ไปกับการศึกษาสงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์ และควรมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถแสดงปาฐกถาธรรมได้

๓) ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ

ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ ๑) พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการเขียนบทความ-สุภาชิต จึงทำให้การเผยแผ่โดยวิธีนี้ยังไม่กว้างขวาง คงมีเพียงการนำหลักธรรม คำคมและสุภาชิตของผู้อื่นมาทำเป็นแผ่นป้ายเผยแผ่ตามวัด ๒) ขาดงบประมาณในการจัดทำ ๓) พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่สนใจในการเขียนบทความและสุภาชิต

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการจัดอบรมการเขียนบทความและสุภาชิตต่างๆ แก่พระสงฆ์ เพื่อให้สามารถใช้ความรู้ในการเผยแผ่ได้ และควรมีการจัดหางบประมาณในการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์และจัดทำบทความเพื่อการเผยแผ่

๔) ด้านการจัดกิจกรรมการเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ ๑) พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ ๒) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม และ ๓) ขาดงบประมาณในการจัดทำ

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ๑) ควรมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านการจัดกิจกรรมเผยแผ่เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถ ๒) ควรมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม และ ๓) ควรมีการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม

๕) ด้านการใช้สื่อในการเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ ๑) ขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อรูปแบบต่างๆ ๒) การเผยแผ่ยังใช้รูปแบบเดิมๆ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และ ๓) ขาดทีมงานที่เข้มแข็งและยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ๑) ควรมีการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการจัดทำสื่อรูปแบบต่างๆ ๒) ควรมีการใช้สื่อที่หลากหลายรูปแบบทั้งนี้เพื่อจูงใจผู้ฟัง และ ๓) ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อใช้ในการจัดทำสื่อในการเผยแผ่และจัดตั้งคณะทำงานที่เป็นรูปธรรม

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

<p>ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นหลัก ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น ไม่ยกตน ไม่เสียดี ชนขี้ผู้อื่น - พระสงฆ์มีการแสดงธรรมที่เข้าถึงธรรม เหมาะสมแก่โอกาส มีการแสดงธรรมที่เข้าใจได้ง่ายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี 	<p>ด้านการปาฐกถาธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์พูดตรงตามหัวข้อที่กำหนดเสมอ ไม่เน้นพิธีการ แต่มุ่งเน้นผู้ฟังเป็นหลัก - พระสงฆ์ผู้แสดงปาฐกถาธรรม ต้องมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด และความรู้ในหลักธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของบุคคลได้ 	<p>ด้านการเขียนบทความสภาพิตต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์แต่งตำราทางพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน มีการจัดทำนิตรศการประวัติประพุดเจ้าประจำวัด - การเขียนบทความสภาพิตในรูปของกระตุธรรมนั้นเป็นวิธีการที่ดี แต่ควรมีการยกตัวอย่างให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และควรมีการเขียนลงในเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ 	<p>ด้านการจัดกิจกรรมการเผยแผ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมสวดมนต์ทุกวันพระ/วันหยุด และจัดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน นักเรียน และพุทธศาสนิกชนผู้สนใจ - มักจัดทำในรูปของการอบรมสั่งสอน ทำกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ บางครั้งมีการใช้สื่อและวิธีการต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงบุคคลทุกเพศทุกวัย 	<p>ด้านการใช้สื่อในการเผยแผ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการเผยแผ่ศาสนาธรรมทางวิทยุขององค์การพระพุทธศาสนา และโทรทัศน์ตามโอกาสต่างๆ - มีการใช้สื่อประเภทที่พุทธศาสนิกชนเข้าถึงได้ง่าย เช่น สื่อออนไลน์ - มีการประสานงานกับองค์กรสื่อต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่าย
<p>การพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรมีการจัดแสดงธรรมทุกวัน - ควรมีการเตรียมตัวที่ดีทั้งในเรื่องของผู้แสดงธรรม สถานที่และบรรยากาศ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง - ควรมีการฝึกให้พระสงฆ์สามารถแสดงธรรมได้อย่างน้อยวัดละ ๑-๒ รูป 	<p>การพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทุกวันพระทุกวัดควรมีการจัดแสดงปาฐกถาธรรมสั้นๆ เป็นการสอนหรือเตือนสติพุทธศาสนิกชนในลักษณะของการสร้างสรรค์ - ควรมีการฝึกให้พระสงฆ์สามารถแสดงปาฐกถาธรรมได้ทุกรูป 	<p>การพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรมีการนำมาทำเป็นแผ่นป้ายติดตามสถานที่ต่างๆ - การเขียนในรูปของกระตุธรรมนั้นควรมีการยกตัวอย่างให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน - ควรมีการเขียนลงในเอกสารต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ 	<p>การพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การ สวดมนต์ ฝึกอบรมสมาธิกัมมัฏฐาน ค่ายเยาวชน - เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน หรือให้ความช่วยเหลือกับชุมชนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ 	<p>การพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสงฆ์มีการเผยแผ่ผ่านวิทยุชุมชน หนังสือ สื่อพิมพ์ สื่อออนไลน์ต่างๆ สื่อบางประเภทที่พุทธศาสนิกชนเข้าถึงได้ง่าย - พระสงฆ์มีการประสานงานกับองค์กรสื่อต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่าย การเผยแผ่

๗. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๗.๑ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ สามารถใช้ทักษะความรู้ความสามารถ ตลอดจนการปรับวิธีการเผยแผ่ให้เข้ากับยุคสมัยและกลุ่มเป้าหมาย เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ตามเหตุปัจจัย ตามกำลังสติปัญญา ตามความพร้อมของผู้ฟัง บางครั้งต้องมีการนำเทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ต่างๆ เข้ามาช่วยในกระบวนการเผยแผ่เพื่อให้ผู้ฟังมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรธัญญานุรักษ์ (มนตรี จิตสีโล)^{๑๗๖} “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี” พบว่า การเผยแผ่ศาสนธรรม เป็นการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา แก่พุทธศาสนิกชนโดยมุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วนำมาไปประพฤติปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยวิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ ศาสนธรรมในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอน ธรรมะจะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ โดยมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานที่มีความสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๗.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) เพศ พุทธศาสนิกชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะเพศหญิงกับเพศชายมีโอกาสนในการเข้าวัดเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ไม่เหมือนกัน เพราะพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปค้าขายหรือเป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพที่ส่วนใหญ่ใช้แรงงานของเพศชาย จึงทำให้เพศชายซึ่งต้องเป็นผู้ประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่มีโอกาสนในการเข้าวัดทำกิจกรรมต่างๆ น้อยกว่าเพศหญิง

---

^{๑๗๖} พระครูอาทรธัญญานุรักษ์ (มนตรี จิตสีโล), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาชัย วิชิโต(สีบศรี)^{๑๗๗} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปในอำเภออุทัยที่มีเพศต่างกัน ความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๒) อายุ พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากพุทธศาสนิกชนในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ถึงแม้จะมีอายุที่ ต่างกัน แต่ก็มีคามสนใจในกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสงฆ์เหมือนกัน แยังกับผลงานวิจัยของ พระ มหาชัย วิชิโต (สีบศรี)^{๑๗๘} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา” พบว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปในอำเภออุทัยที่มีอายุต่างกัน ความคิดเห็นต่อบ ทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๓) วุฒิการศึกษา พุทธศาสนิกชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์มีความหลากหลาย รูปแบบ แต่ละคนก็ชอบวิธีการเผยแผ่แตกต่างกันออกไป หากเป็นผู้สูงอายุก็มักจะชอบการเผยแผ่ แบบการแสดงพระธรรมเทศนา แต่หากเป็นวัยรุ่นก็มักจะชอบวิธีการเผยแผ่โดยใช้สื่อต่างๆ แยังกับ งานวิจัยของ พระมหาชัย วิชิโต (สีบศรี)^{๑๗๙} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปในอำเภออุทัยที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๔) อาชีพ พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้เพราะการประกอบอาชีพบางประเภท ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ได้ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลา และพฤติกรรมในการ ประกอบอาชีพบางประเภท สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาชัย วิชิโต (สีบศรี)^{๑๘๐} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า พุทธศาสนิกชน

---

^{๑๗๗} พระมหาชัย วิชิโต (สีบศรี), “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๗๘} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๗๙} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๘๐} พระมหาชัย วิชิโต (สีบศรี), “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ทั่วไปในอำเภออุทัยที่มีอาชีพต่างกัน ความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๕) สถานภาพในชุมชน พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพในชุมชนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้เพราะพุทธศาสนิกชนในชุมชนมีทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้ได้มีโอกาสในการรับฟังการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปในอำเภออุทัยที่มีสถานภาพในชุมชนต่างกัน ความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๗.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

พุทธศาสนิกชนผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแผ่ในรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชัย วิชิโต (สีปศรี) ^{๑๘๑} เรื่อง “บทบาทปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา

ปัญหา อุปสรรค คือ รูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนายังไม่มีความหลากหลายและดึงดูดใจผู้ฟัง มีการแสดงพระธรรมเทศนาเฉพาะในวัด ทำให้ไม่สะดวกต่อผู้ฟังบางอาชีพ ทำให้จำนวนผู้ฟังมีน้อย และขาดบุคลากรในการแสดงพระธรรมเทศนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สมหวัง ยุตติโก (สุวรรณศร) ^{๑๘๒} เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ด้านการเทศนา คือ ขาดบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ยังไม่มีความรู้ในเรื่องที่เทศนา ใช้เวลาไม่เหมาะสม พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ยังมีทักษะไม่พอ

๒) ด้านปาฐกถาธรรม

ปัญหา อุปสรรค คือ พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาเข้ามาฟังเพราะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปาฐกถาธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สมหวัง ยุตติโก (สุวรรณศร) ^{๑๘๓} เรื่อง “การเผยแผ่

---

^{๑๘๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๘๒} พระสมุห์สมหวัง ยุตติโก (สุวรรณศร), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๘๓} พระสมุห์สมหวัง ยุตติโก (สุวรรณศร), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ด้านการปาฐกถาบรรยายธรรม คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ องค์กรแสดงมีความรู้ความสามารถน้อย เวลาโอกาส สถานที่ อุปกรณ์ ไม่เอื้ออำนวยต่อการปาฐกถาบรรยายธรรม

๓) ด้านการเขียนบทความและสัณนิษฐานต่างๆ

ปัญหา อุปสรรค คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการเขียนบทความ-สัณนิษฐาน จึงทำให้การเผยแผ่โดยวิธีนี้ยังไม่กว้างขวาง คงมีเพียงการนำหลักธรรม คำคมและสัณนิษฐานของผู้อื่นมาทำเป็นแผ่นป้ายเผยแผ่ตามวัด ขาดงบประมาณในการจัดทำ และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่สนใจในการเขียนบทความและสัณนิษฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณศร) ^{๑๘๔} เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ด้านการเขียนบทความ สัณนิษฐานต่าง ๆ คือ ขาดการสนับสนุนด้านปัจจัย มีการสร้างแรงจูงใจในด้านการเขียนบทความ สัณนิษฐานน้อยมาก ขาดการคัดสรรข้อมูลที่เหมาะสมการตีความหมายสัณนิษฐานยังไม่แตกฉานพอ เครื่องมือและอุปกรณ์ไม่เอื้ออำนวย

๔) ด้านการจัดกิจกรรมเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค คือ พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเผยแผ่ ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม และขาดงบประมาณในการจัดทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาณัฐพร จานวุฑโฒ ^{๑๘๕} เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้ (๑) พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๒) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (๓) พุทธศาสนิกชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ (๔) อุปกรณ์ในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการเผยแผ่มีน้อย

---

^{๑๘๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๘๕} พระใบฎีกาณัฐพร จานวุฑโฒ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๘. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ใน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๘.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๗.๑.๑ ด้านการเทศนาธรรม คณะสงฆ์ควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรในด้านการเทศนาอย่างเป็นรูปธรรม และมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการด้วย

๗.๑.๒ ด้านการปาฐกถาธรรม คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาสายสามัญแก่พระสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพแก่พระสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปาฐกถา และควรมีการจัดหาทุนเพื่อใช้เป็นงบประมาณในการดำเนินการ

๘.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ด้านการเทศนาธรรม คณะสงฆ์ควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรด้วยการจัดฝึกอบรมการเทศนาธรรมและส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาในสายสามัญ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในการเทศนาให้เหมาะสมกับเพศและวัย ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย ซึ่งจะทำให้การเทศน์มีความน่าสนใจและผู้ฟังได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ และควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการเพื่อให้มีบุคลากรในด้านนี้ที่เพียงพอและมีคุณภาพ

๒) ด้านการปาฐกถาธรรม คณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมด้านการเรียนสายสามัญแก่พระสงฆ์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีข้อมูลในการปาฐกถาที่หลากหลาย และควรมีการจัดหางบประมาณสนับสนุนให้มีการแข่งขันและมีรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน เพื่อเป็นการจูงใจ

๘.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ใน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยที่ช่วยเสริมให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเผยแผ่ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๓) ควรมีการศึกษารูปแบบการเผยแผ่และแนวโน้มการจัดการงานด้านการเผยแผ่ในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเผยแผ่ให้ประสบผลสำเร็จ

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๐.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาในอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). **พุทธศาสนาปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๒) วารสาร:

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์. “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙.

(๓) รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์

พระครูอาทรธัญญานุรักษ์ (มนตรี จิตสีโล). **บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.**

พระใบฎีกาณัฐพร จานุกุโธ. “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**

พระมหาชัย วิชิโต (สีปศรี). “บทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.**

พระสมุห์สมหวัง ยุติโก (สุวรรณนคร). “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี
The Management Towards Provincial Dhamma Practice Center
in Saraburi Province

พระอธิการศรัณย์กร ปยุตโต*
ธิดิวุฒิ หมั่นมี**
พระปลัดระพีณ พุทธิสารโ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed - Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ วิทยากร บุคลากร เจ้าหน้าที่ประจำสำนักปฏิบัติธรรม ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีทั้ง ๓ แห่ง จำนวน ๓๔๕ รูป/คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยการหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D)และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที(T-test)และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-WAY ANOVA) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านการบริหาร ด้านวิทยากร และด้านสถานที่ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน แล้วพบว่าการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในด้านการบริหาร ด้านวิทยากร ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมาก

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๔ ด้าน คือ สถานเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ไม่ต่างกัน

๓. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี พอสรุปได้ดังนี้ **ด้านการจัดการ** ได้แก่ ขาดการจัดทำสถิติและข้อมูลการปฏิบัติธรรม และการดูแลสถานที่ไม่ทั่วถึง **ด้านวิทยากร** ได้แก่ วิทยากรมีน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป **ด้านสถานที่** ได้แก่ ในบางพื้นที่ไม่ค่อยสะอาด ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี พอสรุปได้ดังนี้ **ด้านการบริหาร** ได้แก่ ควรมีการจัดทำสถิติและข้อมูลการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป และประชาสัมพันธ์การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง **ด้านวิทยากร** ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนวิทยากรให้มากขึ้น และจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้แก่วิทยากรให้มากขึ้น และ**ด้านสถานที่** ได้แก่ ควรเพิ่มห้องน้ำและห้องพักให้เพียงพอแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและดูแลเรื่องของความสะอาดเพิ่มมากขึ้น

แนวทางในการพัฒนาการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี **ด้านการจัดการ** ควรมีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ , ควรมีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจการของวัด ในรูปแบบของคณะกรรมการ การดำเนินงานในด้านต่างๆ และควรมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบสามารถสืบค้นได้โดยสะดวก **ด้านวิทยากร** ควรมีการใช้สื่อสารสนเทศสอดแทรกในการบรรยาย,ควรมีฝึกอบรมวิทยากรให้สามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กรรมฐานได้,วิทยากรควรมีความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมะและวิทยากรควรมีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส ในขณะที่ **ด้านสถานที่** ห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายแก่ผู้ปฏิบัติธรรมจัดอาคารสถานที่ศาลาปฏิบัติธรรมให้มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกไม่แออัดจนเกินไป และควรมีการจัดสถานที่ไว้สำหรับการเดินจงกรมเฉพาะ

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study opinion of person who practice meditation in Saraburi province (2) to compare the opinions of person who practice meditation in Saraburi province classified by personal factors (3) to study problems , obstacles and suggestions of person who practice meditation in Saraburi province. The research methodology used the mixed method research between the quantitative and qualitative methods. The sampling groups were 355 persons by all of places of meditation practice school in Saraburi province. The tool for data collection was the both of closed-end and opened-end questionnaires. The data were analyzed by ready social sciences program and the statistics were used by ($\bar{X}$), percentage, mean, standard deviation; SD, t-test, F-Test and One-Way

Analysis of Variance and test the differences of the average pairing with the Least Significant Difference: LSD. For the qualitative research were collected the data with in- depth interview from key informants.

The findings of this research were as followings;

1. The persons' opinions who practice meditation in Saraburi province for the management , lecturers and place , the overall were in the high level when consider each aspect found in the same.

2. The compare for persons' opinions who practice meditation in Saraburi province, classified by personal factors as sex, age, careers and education level found that in the different personal factors had same opinions.

3. The problems obstacles and suggestions of person who practice meditation in Saraburi province as following; The management found that lack for collected statistics of the number of personnel who came and default for place management, The lecturers lacked of knowledge for insight meditation and less of numbers of lecturer, The place lacked of clean and not enough for support all of person who practice meditation. In the addition the management should be collected the statistics of the number of personnel for develop in this issue, the lecturers should be raised and be trained for more knowledge and the place should be increased for support the personnel who came.

๑. บทนำ

ในปัจจุบันวัดที่มีคุณสมบัติตรงตามมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๓ และได้รับจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น มีการกระจายครอบคลุมทุกจังหวัดตามเจตนารมณ์แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม แต่เนื่องจากสำนักปฏิบัติธรรมที่จัดตั้งขึ้นแล้ว ได้ดำเนินกิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดของปัจเจกชน ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้วจะเห็นว่ายังคงลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานทำให้ขาดพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรม ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานหรือแนวปฏิบัติสำหรับการติดตามและประเมินผลรวมทั้งขาดการสนับสนุนส่งเสริม ด้านองค์ความรู้แก่บุคลากร การบริหารจัดการงบประมาณและขาดการกระตุ้นการส่งเสริมให้มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจดังกล่าว และไม่มีการกำหนดระเบียบหรือมาตรฐาน การบังคับหรือส่งเสริมใดๆที่ชัดเจน ในส่วนเขตปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี เป็นเขตที่มีพื้นที่ที่มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจำนวน ๑๒ สำนัก จากการลงพื้นที่จริงของผู้วิจัยนั้น พบว่าบางสำนักนั้นไม่มีการดำเนินการบ้าง เจ้าสำนักลาสิกขาบ้าง หรือย้ายออกนอก

พื้นที่บ้าง และไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรบ้าง และมีอยู่ไม่กี่สำนักที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงได้สรุปท้าววิจัย ๓ สำนัก คือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดศรีบูรรัตนาราม สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง และสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาวง สำนักปฏิบัติธรรมที่มีเกียรติคุณชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับหลายสำนัก แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ ทำให้เห็นอัตราส่วนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐาน และที่ยังไม่ถึงมาตรฐานนั้นแตกต่างกันมาก มีการดำเนินกิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดของเจ้าสำนัก ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้ว จะเห็นได้ว่ายังคงมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างสำนัก ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ ทั้งความรู้ด้านปริยัติ และด้านประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากการปฏิบัติ ตลอดจนจนความรู้ความสามารถในเทคนิคในการเผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชนผู้ที่มาปฏิบัติธรรม สำนักต่างๆ ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาอบรม และเผยแผ่ศาสนธรรม ด้วยการนำปฏิบัติในแนวทางวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งแต่เริ่มเดิมทีมีผู้สนใจปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไม่มาก ต่อมาเมื่อหลายๆท่านได้สัมผัสกับความสงบและสว่างทางปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนา จึงพากันมาปฏิบัติโดยการบอกต่อกัน และจากการได้ฟังธรรม และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามแนวหลักสติปัฏฐานสี่ ปัจจุบันจึงได้มีผู้ที่สนใจใฝ่ธรรมมาปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรีจึงควรดำเนินการวิจัยถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ในด้านความคิดเห็นของประชาชน ผู้ที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ผู้ที่ปฏิบัติธรรม และเพื่อหาจุดบกพร่อง ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนาการบริหารงานของสำนักปฏิบัติธรรม^{๑๘๖} และแนวทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะในปัจจุบัน เพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน ๔ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบของมหาเถรสมาคม ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นพระภิกษุสงฆ์ จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดสระบุรีมีสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร และควรมีแนวทางในการปรับปรุงอย่างไร แล้วจะนำกลับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร โดยจะบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารของทางโลกมาใช้กับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในสมัยปัจจุบันได้อย่างไร เพื่อความสมบูรณ์แบบในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ตรงจุด และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ รวมถึงให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน และตรงตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดไว้ต่อไป.

---

^{๑๘๖} พระณปวร โทวาท, “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๖๗

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสระบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคคล ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบเขตเนื้อหา ด้านการจัดการ ด้านวิทยากร และด้านสถานที่ ขอบเขตด้านตัวแปรต้น ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ของประชาชน ผู้ปฏิบัติธรรม ประสิทธิภาพการบริหารงานของสำนักปฏิบัติธรรม ขอบเขตด้านตัวแปรตาม การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ขอบเขตด้านประชากร ประชาชน นักเรียน เด็ก และเยาวชน ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลาทำวิจัย ๖ เดือน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ประชาชน ผู้ปฏิบัติธรรม เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์พระวิทยากร ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมจำนวน ๓ สำนัก คือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดศรีบุรีรัตนาราม จำนวน ๑๑๕ คน, สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง, จำนวน ๑๑๕ คน, สำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาวง จำนวน ๑๑๕ คน ระหว่างวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึง ๒๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการสุ่มจากประชากร ผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี วัดศรีบุรีรัตนาราม, วัดมะขามเรียง, วัดเขาวง จำนวน ๒,๕๐๐ คน (ตามการคาดคะเนของช่วงระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมของปีพ.ศ.๒๕๕๘) โดยการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๔๕ คน โดยการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Sampling) เมื่อดำเนินการเก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยจึงนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แล้วสร้างเครื่องมือ นำปรึกษาอาจารย์

ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ทดสอบเครื่องแล้วลงพื้นที่ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล นำ รวบรวมเสนอข้อมูลเป็นแบบเรียงความ

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ความคิดเห็นของบุคลากร ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสระบุรี

เมื่อพิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ และเมื่อ จำแนกเป็นรายด้าน แล้วพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีในด้านการจัดการ ด้านวิทยากร และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๒ - ๔.๑๙ ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากน้อยไปหามากได้ดังนี้ ด้านสถานที่ ($\bar{X} = ๔.๑๙$) ด้านวิทยากร ($\bar{X} = ๔.๑๖$) ด้านการจัดการ ($\bar{X} = ๔.๑๒$)

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหาร สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านเพศ

เพศชาย มีความคิดเห็นต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีในรูปแบบ รายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๐๘ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๐๑ - ๔.๑๘

เพศหญิง มีความคิดเห็นต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีใน รูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๗ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๑ - ๔.๓๗

๒. ด้านอายุ

อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๒ สำหรับผลการพิจารณาเป็น รายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๑ - ๔.๓๔

อายุระหว่าง ๒๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดสระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๓๙ สำหรับผลการ พิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๕ - ๔.๒๖

อายุระหว่าง ๔๑ - ๖๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดสระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๑๑ สำหรับผลการ พิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๐๕ - ๔.๑๗

อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๓๕ สำหรับผลการพิจารณาเป็น รายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๑ - ๔.๕๗

๓. ด้านอาชีพ

อาชีพค้าขาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๓ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๗ - ๔.๓๔

อาชีพรับราชการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๘ สำหรับผลการพิจารณาเป็น รายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๕ - ๔.๓๓

อาชีพกิจการส่วนตัว มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดสระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๑๗ สำหรับผลการ พิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๑ - ๔.๒๕

อาชีพนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สระบุรีในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๑๘ สำหรับผลการพิจารณาเป็น รายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๐ - ๔.๒๘

๔. ด้านระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๓ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๗ - ๔.๓๔

มัธยมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในรูปแบบรายการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๐ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๐ - ๔.๓๒

ปริญญา มีการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีในรูปแบบรายการโดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๒๘ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนน เฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๑๐ - ๔.๒๘

อื่นๆ มีการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีในรูปแบบรายการโดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เท่ากับ ๔.๓๔ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า มีค่าคะแนน เฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๓๐ - ๔.๓๗

๕.๑.๓ จากการศึกษาเรื่องการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีจาก แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ทำให้ทราบถึง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคลากร ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมที่มี เพศ ต่างกัน ๒ ระดับ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง โดยใช้วิธีวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี สถานภาพเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี โดย ภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับรายด้านก็พบว่า มีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการ โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดสระบุรีด้านการจัดการมากกว่าเพศชาย, ด้านวิทยากร โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดสระบุรีด้านวิทยากรมากกว่าเพศชาย, ด้านสถานที่ โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดสระบุรีด้านสถานที่มากกว่าเพศชาย

๕.๑.๔ การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการจัดการด้านวิทยากร และด้านสถานที่ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเฉลี่ยและเมื่อจำแนกเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีในด้านสถานที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่หนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับรองลงมา คือ ด้านวิทยากร และด้านการจัดการ โดยจำแนกรายด้าน ได้ดังนี้

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในด้านการจัดการ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้ดังนี้ คือ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีการวางแผน มีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติ และเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง รองลงมา คือ มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและ มีการฝึกอบรม แนะนำ ให้เป็นไปตามแผน

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในด้านวิทยากร เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ สามารถเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้ดังนี้ คือ ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ รองลงมาคือ สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และพระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนักมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ในด้านสถานที่ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ สามารถเรียงลำดับตามความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้ดังนี้ คือ มีความสะอาดร่มรื่น รองลงมาคือ มีอาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยที่ ๔.๔๐ และมีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ยที่ ๔.๓๔

จากการสรุปผล จะเห็นได้ว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ทั้ง ๓ ด้าน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมาก

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำราวิชาการและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้แจกแบบสอบถาม ความคิดเห็นของเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมพระวิปัสสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ประสานงานประจำสำนักปฏิบัติธรรม และผู้ปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่

การบริหารสำนักปฏิบัติธรรม		
<p>ด้านการจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> -เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีการวางแผน มีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระ อย่างแท้จริง -มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแล ด้านที่พักอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม มีการฝึกอบรมแนะนำให้เป็นไปตามแผน -มีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ -มีทัศนคติที่ดี มีทีมงานดี มีวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน -มีทุนสนับสนุนและ เที่ยงธรรม 	<p>ด้านวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> -ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ -สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ -พระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนักมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี -มีความรู้ความสามารถในการสอนตามหลักสติปัญญาสูงสุด -มีวิทยากรจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม -วิทยากรเข้าใจหลักธรรมพระพุทธศาสนาดี -มอบงานให้รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของบุคลากร(วิทยากร) 	<p>ด้านสถานที่</p> <ul style="list-style-type: none"> -มีความสะอาดร่มรื่น -มีอาคารหรือสถานปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรมและฝึกปฏิบัติกรรมฐานได้อย่างเพียงพอ -มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ -มีโรงฉัน โรงครัว อย่างเพียงพอ -จัดสถานที่ให้พร้อมอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ เน้นสะอาด สงบ และร่มรื่น

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการ

๗. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของบุคลากร ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี

จากการศึกษาเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของบุคลากร ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี พบว่าการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี รวมทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี มีการบริหารที่ดี ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี เมื่อพิจารณาทางด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

ด้านการจัดการ จากการศึกษา พบว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ที่ชัดเจนเป็นระบบ , มี

การดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรม และบริเวณโดยรอบ เป็นอย่างดี , มีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบสามารถสืบค้นได้โดยสะดวก อยู่ในระดับปานกลาง , ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนี้เพราะเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมให้ความสำคัญกับ การจัดการเป็นอย่างมาก มีการดูแลอย่างทั่วถึงและครอบคลุมในส่วนสำคัญจุดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการบริหารจัดการจำเป็นต้องปลูกฝังและทำความเข้าใจกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาพระธรรม รวมถึงหลักการและวิธีการในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดหรือสอนแก่ผู้ที่สนใจในการปฏิบัติธรรมทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้เอง และเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ และการบริหารจัดการว่าจะต้องมีการวางระบบให้เป็นแบบแผน จะช่วยทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการกำหนดกฎระเบียบให้ชัดเจนและรัดกุม และสร้างความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางอันเดียวกัน หรือเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับกฎระเบียบนั้น ๆ อีกทั้งการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์กับคณะทำงานและผู้ร่วมงาน จะต้องมีความชัดเจนและสร้างความเคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้การประสานงานดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งที่สำคัญก็คือระบบในการทำงาน การจัดการบริหาร ต้องไม่แบ่งฐานะให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติแบบเสมอภาคกัน สำนักปฏิบัติธรรมที่ดีควรจัดระบบให้มีประสิทธิภาพ มีระเบียบแบบแผนที่ให้เข้ากับหลักของการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ซึ่งต้องมีกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจน มีการประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์

ด้านวิทยากร จากการศึกษา พบว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผ่านการอบรมหลักสูตรการเป็นพระวิปัสสนาจารย์ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิทยากรมีความสำคัญ พอสมควร วิทยากรเองจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และมีประสบการณ์พอที่จะสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติธรรมได้ ให้ผ่านไปได้ด้วยดี ซึ่งต้องอาศัยการไปศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ ปฏิบัติจริง และนิเทศติดตามผล ทำให้วิทยากรหรือพระวิปัสสนาจารย์ รู้และเข้าใจปัญหา มีความสามารถ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างดีเยี่ยมสามารถทำงานเป็นทีม (TEAM) คอยให้คำแนะนำปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาปรับปรุงข้อบกพร่องซึ่งกันและกัน และวิทยากรหรือพระวิปัสสนาจารย์ ควรมีบุคลิกภาพและจรรยาวัตรที่น่าเลื่อมใส เพราะเปรียบเหมือนประตูบานแรกที่มีผู้อื่นจะต้องพบเห็น ก่อนที่จะเปิดเข้ามาดูภายใน กล่าวคือ สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้พบเห็นเสียก่อน เพื่อให้การเจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นไปได้อย่างดี คุณลักษณะที่สำคัญของพระวิปัสสนาจารย์ ก็คือ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน และสามารถที่จะถ่ายทอด หรือ แก้ไขให้กับผู้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีคำอธิบายที่ชัดเจน มีศิลปะในการบรรยายถ่ายทอดหลักธรรมคำสั่งสอนให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจได้ง่ายขึ้น รู้จักประยุกต์หลักธรรม เปรียบเทียบกับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน หรือเหตุการณ์ปัจจุบันได้ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรม มองเห็นภาพและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งพระวิทยากรหรือพระวิปัสสนาจารย์ ควรที่จะได้รับการอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานมาอย่างถูกต้อง

เพราะการสอนการปฏิบัติธรรมนั้น เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าสอนกันแบบผิด ๆ ใดๆ ก็จะเป็นผลเสียแก่พระพุทธศาสนา ผิดจากหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ก็จะไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม กลายเป็นเสียเวลาเปล่า และแม้จะผ่านการอบรมมาแล้ว ก็จำเป็นต้องมีประสบการณ์ และมีความรู้ ความชำนาญ สามารถที่จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้ จึงจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ควรจัดการฝึกอบรม บุคลากร วิทยากร พระวิปัสสนา หรือส่งเข้าอบรมตามสถานที่ สำนักที่จัดให้มีการอบรม เช่น ไปศึกษาดูงานตามสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมอบหมายงานให้รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของบุคคล จากการลงพื้นที่วิจัยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเน้นให้จัดให้มีการอบรมวิทยากร พระวิปัสสนา และบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง พร้อมที่จะรับมือได้กับทุกสถานการณ์ และใช้คนให้ถูกกับงาน ความรู้ ความสามารถ เป็นต้น

ด้านสถานที่ จากการศึกษา พบว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น มีที่พักจำนวนเพียงพอ, มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ห้องพักมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้อย่างดี และมีการจัดสถานที่สำหรับการเดินจงกรม อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมให้การดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับสถานที่ค่อนข้างมาก เพราะสถานที่เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยประสิทธิภาพการปฏิบัติธรรมให้มีความก้าวหน้าขึ้นได้ และจัดสรรให้เป็นสัดส่วนเพื่ออำนวยความสะดวกพื้นที่ ซึ่งอาคารสถานที่ที่มีไว้สำหรับรองรับผู้ปฏิบัติธรรม จะต้องมีความสะอาด ปลอดภัยจากแมลง และสัตว์ร้าย ที่อาจมารบกวนผู้ปฏิบัติธรรมได้ จึงจำเป็นต้องมีการดูแล และรักษาความสะอาด ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหาย ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อยู่เสมอ ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ก็อาจจะทำให้การปฏิบัติธรรมไม่เจริญก้าวหน้า เพราะเหตุที่เกิดความกังวลใจ กลายเป็นเครื่องกั้นธรรมได้ ความกว้างขวางของสถานที่ที่ใช้สำหรับปฏิบัติธรรม สถานที่นั่งสมาธิ สถานที่เดินจงกรม จะต้องเป็นสัดส่วนให้เพียงพอกับจำนวนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม มีความสงบ ร่มรื่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ด้านความสะอาด ควรจัดแบ่งโซนให้เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ธรรมชาติ ไม่แออัดจนเกินไป และควรจัดให้มีความพร้อมอยู่เสมอๆ โดยใช้หลัก ๕ ส ๕ จ คือ เต็มใจ แข็งใจ ตั้งใจ เข้าใจ และสุขใจ หรือเรียกอีกอย่างว่า “บุญฤทธิ์” ซึ่งก็ต้องจัดให้มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติด้วย โดยรวม คือ ต้องมีสะอาด ร่มรื่น ร่มเย็น สงบ สะดวก และปลอดภัย กล่าวคือ สบายๆ

สรุปจากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี” พบว่า การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับทุก ๆ ส่วนงาน และมีมาตรการในการวางแผนงาน อย่างเป็นระบบ เพื่อการทำงานที่ประสานเข้ากันได้ดี ระหว่างคณะทำงานด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ตั้งไว้ ซึ่งจะสอดคล้อง

กับผลงานของ พระมหาสุทธิชัย ชิดโคกสูง^{๑๘๗} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้น ต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ ๔ ประการ คือ

๑.บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้ามาร่วมปฏิบัติ มีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดีเยี่ยมแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี ๒.อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อม การปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี ๓.อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และเพียงพอส่งผลดีต่อการปฏิบัติธรรม และ ๔.ธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางหรือทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและถูกต้องหลัก

การวิจัยเรื่องการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี พอสรุปได้ ดังนี้ ด้านการจัดการ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีการวางแผน มีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง มีบุคลากร เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติธรรม มีการฝึกอบรมแนะนำให้เป็นไปตามแผน มีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมแลบริเวณโดยรอบ มีทัศนคติที่ดี มีทีมงานดี มีวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน มีทุนสนับสนุนในการบริหารจัดการ และมีความเที่ยงธรรม ด้านวิทยากร ได้แก่ ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ พระภิกษุ สามเณร บุคลากรในสำนักมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบและสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ความสามารถในการสอนตามหลักสติปัฏฐานสูตรเป็นอย่างดี มีวิทยากรจำนวนเพียงพอต่อผู้ปฏิบัติธรรม วิทยากรเข้าใจหลักธรรมพระพุทธศาสนาอย่างดี และมอบหมายงานให้รับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถของบุคคล (วิทยากร) ด้านสถานที่ ได้แก่ มีความสะอาดร่มรื่น มีอาคารสถานที่ปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรมและฝึกปฏิบัติกรรมฐานได้อย่างเพียงพอ มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ มีโรงฉัน โรงครัวอย่างเพียงพอ มีการจัดสถานที่ให้พร้อมอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเพียงพอ เน้นในเรื่อง ความสะอาด ความสงบร่มรื่น และสะดวกและสัปปายะนั่นเอง ซึ่งสัปปายะนั้นมี ๗ ประการ^{๑๘๘} คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย suitable things; things favorable to

^{๑๘๗} พระมหาสุทธิชัย ชิดโคกสูง, “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

^{๑๘๘} ดูรายละเอียดใน วิสุทธิ. ฎีกา.(บาลี) ๑/๑๖๑., วิสุทธิ. ฎีกา.(ไทย) ๑/๑๖๑.

mental development ๑. อาवासสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสมกัน เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ suitable abode ๒. โคจารสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เที่ยววิเศษบาท ที่เหมาะดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป suitable resort ๓. ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในวัดฤกธา ๑๐ และพูดพอประมาณ suitable speech ๔. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกัน เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะใจ suitable person ๕. โภชนะสัปปายะ อาหารที่เหมาะสมกัน เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉะนั้นไม่ยาก suitable food ๖. อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น suitable climate) ๗. อิริยาบทสัปปายะ อิริยาบทที่เหมาะสมกัน เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร ดร. อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี ที่ได้กรุณาให้ความรู้ ให้แนวทาง ให้คำปรึกษาแนะนำดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด กราบขอขอบพระคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์เจ้าคุณพระสุธีวีรบัณฑิต ดร., พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร ดร., เจริญพรขอขอบคุณ ผศ.ดร.วิชชุกร นาคธน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ, รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร กรรมการ, อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี กรรมการ ที่ได้สละเวลา และให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบสารนิพนธ์ ทำให้งานวิจัยดำเนินไปด้วยความราบรื่น

๙. ข้อเสนอแนะ

ควรมีข้อกำหนดและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อหาข้อบ่งชี้ที่เหมาะสมแล้วกำหนดเป็นมาตรฐาน และนำมาใช้กับสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ ควรจัดให้มีการอบรมเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม และพระวิปัสสนาจารย์ เกี่ยวกับนโยบายการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมและกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และให้ความรู้เกี่ยวกับการเจริญวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์อย่างถูกต้องเพื่อการถ่ายทอดที่ถูกต้องและชัดเจนต่อไป ควรมีการตรวจสอบมาตรฐานของสำนักปฏิบัติธรรมและสำรวจการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นประจำเพื่อการพัฒนาระบบงาน และวิธีการให้มีความเหมาะสมชัดเจนและสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้นกับสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป ควรเพิ่มเติมการบรรยาย หรือวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อกลับไปสู่ครอบครัวหรือที่ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการใช้สื่อต่างๆประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความชัดเจน และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้น ควรมีการบรรยายเกี่ยวกับกฎระเบียบในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุม หรือรูปแบบเอกสาร รวมถึงการดูแลผู้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ที่ต้องมีศักยภาพนอกเหนือจากความรู้เรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ควรมีทักษะและวิธีการในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความ

เคารพซึ่งกันและกันของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกันเอง และระหว่าง เจ้าหน้าที่ด้วย ควรมีการจัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติ ควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อให้เป็นการรบกวนกันระหว่างปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติธรรมกับห้องพัก ก็ควรแยกจากกัน ควรมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่างๆ เพื่อให้ เหมาะสม และเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้ปฏิบัติธรรมด้วย ควรมุ่งเน้นในเด็กและเยาวชนให้มากขึ้นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้นในเด็กและเยาวชน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรมต่อไป ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ให้เป็นรูปธรรม เช่น ระดับภาค เป็นต้น ในการจัดปฏิบัติธรรมในวันสำคัญๆ เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม มีความเหมือนหรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาวิธีการและรักษารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม รวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป ควรศึกษาหลักการและวิธีการในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ของสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง นำไปพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆให้เป็นไปในแนวการบริหารเดียวกันต่อไปอย่างยั่งยืน ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของแต่ละสถานที่ที่มีรูปแบบต่างกัน ในด้านต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย แล้วนำมาปรับปรุงงานวิจัยต่อไป โดยมุ่งเน้นไปที่เด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

- พระณปวร โทวาท. “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.
- พระมหาสุทธิชัย ชิดโคกสูง. “การพัฒนาแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

The Role of Active Buddhism Propagation of Monks in Chanthaburi Province

พระอธิการนิพล สุธมโม (โพธิเจริญ)*

อนุวัต กระจ่าง**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๕๗ รูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านการปาฐกถาธรรม รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ถัดมาคือ ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม ด้านการเขียนบทความ สุภาษิตต่างๆ อันดับสุดท้ายคือ ด้านการเทศนา

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ส่วนใหญ่ขาดผู้มีความรู้ความเข้าใจในการเผยแผ่

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพุทธศาสนา ขาดงบประมาณในการดำเนินการ และขาดแรงจูงใจในการเผยแผ่ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ด้านต่างๆ มีการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการเผยแผ่ และควรมีการสร้างแรงจูงใจในการเผยแผ่โดยอาจกำหนดในรูปของค่าตอบแทนหรือเงินรางวัล

คำสำคัญ: บทบาท, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the role of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province, 2) to compare the opinions of the monks to the role of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions for development to roles of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research uses the questionnaire as the tool to collection data from 357 monks in Chanthaburi province. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD. (Least Significant Different) and the qualitative research is the in depth interview from key informants. The data analysis uses the content analysis technique and data synthesis according to research objectives.

The research findings were as follows :

1. The monks answered the questionnaires, had the opinions to the role of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province as a whole was at the high level and when considered in each aspect that found that it was the high level in all aspect. The first was Dhamma delivery, the second was the activity, the third was the Dhamma conversation and answering the questions, the article writing and Buddhism proverb, the last was the sermon.

2. The findings from comparison of the opinions to the role of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province, classified by personal status, found that the monks who had the differences of sex, ordination year, general education, Dhamma education and Pali Education, had the opinions to the

roles of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province differently. It was significantly statistics at 0.05 that it accepted the hypotheses.

3. The problems, obstacles and suggestions to the role of active Buddhism propagation of monks in Chanthaburi province, found that the majority of monks lack of understanding of Buddhism propagation, lack of budget, lack of motivation for propagation. Suggestions should have the train to the monks for duties of propagation and have the budgetary support for propagation and should create the propagation motivation by having the form of reward like salary or money reward.

Keywords: Role, Active Buddhism Propagation

๑. บทนำ

การเผยแผ่ และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่งที่คณะสงฆ์ต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้าง ความศรัทธา ความเลื่อมใส ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็น การสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัย และคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบการบริหารจัดการ เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไป ด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะการปกครองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการคณะสงฆ์และ พระศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และ มหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม^{๑๘๙} เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเพราะสังคมความซับซ้อนไปด้วย ปัญหาต่างๆ ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ทำให้การ เผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งรูปแบบและ วิธีการ ตลอดทั้งการประยุกต์เนื้อหาสาระให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน^{๑๙๐}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาใน โอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์การเผยแผ่

---

^{๑๘๙}พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวฑฒ, “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๙๐}พระครูปริชาธรรมวิจิตร (จิตรกร อภิวิโร), “การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ สังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือ พระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชน ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๑๙๑} สำหรับเป็นแนวทางขับเคลื่อนงานเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในเชิงรุกมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความมั่นคงแห่ง พระพุทธศาสนาและอำนวยการประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน^{๑๙๒} ปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดจันทบุรีคือ พระสงฆ์ ไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสมัยนิยม ไม่มีการประยุกต์ หลักธรรมให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบต่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยตรงไม่ได้ มีการประสานความร่วมมือกันอย่างแท้จริง ต่างก็มีลักษณะต่างคนต่างทำที่เกิดสำนัก สงฆ์ต่างๆ มากมาย ปัจจุบันจังหวัดจันทบุรีเองยังมีนักเผยแผ่^{๑๙๓} ยิ่งโดยเฉพาะการเป็นนักเผยแผ่ที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนยิ่งหายาก เนื่องจากจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อต้องการศึกษาว่าในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีนั้น มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกมากน้อย เพียงไร มีแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกเป็นไปในทิศทางใด เพื่อเป็นที่ยอมรับจน กลายเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบทบาทของ พระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดจันทบุรีสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

๒.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิง รุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

๒.๓ ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

---

^{๑๙๑}กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง ชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๑๙๒}พระณปวร โทวาท “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่ พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับ พิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙๓}ข้อมูลจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี, วัดบูรพาพิทยาราม ประจำเดือนมีนาคม ๒๕๕๙.

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี” มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๔๔} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการเทศนา ๒) ด้านการปาฐกถาธรรม ๓) ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม ๔) ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ ๕) ด้านการจัดกิจกรรม

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากรในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่วัดในจังหวัดจันทบุรี มหานิกาย จำนวน ๑๐ อำเภอ จำนวน ๓.๓๓๐ รูป^{๑๔๕}

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๕๗ รูป ได้มาจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕^{๑๔๖}

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน ๑๐ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๔.๓.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ ๐.๘๕๖๗

---

^{๑๔๔} พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ, “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๔๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี, จำนวนวัด/สำนักสงฆ์/จำนวนพระ/จำนวนสามเณร รายอำเภอ ปี พ.ศ.๒๕๕๘, (จันทบุรี : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี, ๒๕๕๘).

^{๑๔๖} สุรพล สุขะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๔.๓.๒ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเลือกใช้ค่าสถิติที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๔.๔.๒ ข้อมูลความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔.๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

๔.๔.๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔.๔.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

๕. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านการปาฐกถาธรรม รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ถัดมาคือ ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ อันดับสุดท้ายคือ ด้านการเทศนา

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

๕.๒.๑ อายุ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๒ พรรษา พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๓ วุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๔ วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๕ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า

๕.๓.๑ ด้านการเทศนา ปัญหา อุปสรรคคือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการเผยแผ่ ขาดการมีส่วนร่วมในการออกไปเผยแผ่ ตามโรงเรียน สถานที่ราชการและหน่วยงานต่างๆ ขาดการสนับสนุนงบประมาณ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการฝึกอบรมพระสงฆ์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ด้านการเทศนา มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเครือข่ายคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ และมีการสนับสนุนงบประมาณจาก คณะสงฆ์ และหน่วยงานต่างๆ

๕.๓.๒ ด้านการปาฐกถาธรรม ปัญหา อุปสรรคคือ พระสงฆ์ใช้เวลาเนิ่นนานเกินไป ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย หลักธรรมที่นำเสนอฟังแล้วไม่เข้าใจ ใช้รูปแบบที่ไม่เหมาะสมกับวัยผู้ฟัง ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการปาฐกถาเฉพาะประเด็นหลักและใช้เวลาที่เหมาะสม ควรชี้ถึงโทษและประโยชน์ที่เข้าใจง่าย โดยมีตัวอย่างประกอบ และปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัย

๕.๓.๓ ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม ปัญหา อุปสรรคคือ ขาดอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย และบางรูปขาดความรู้ทางธรรมะทำให้ไม่มีวิธีตอบคำถามที่ดีได้ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการเตรียมพร้อมและมีเทคนิคการนำเสนอที่ดึงดูดใจแปลกใหม่แก่ผู้ฟัง มีการชี้ประเด็นให้เห็นชัดเจน แทรกคติธรรมและข้อคิดในการใช้ชีวิตประจำวัน และควรมีการอบรมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมเพื่อสามารถตอบปัญหาผู้ฟัง นำไปใช้ในชีวิตได้จริง

๕.๓.๔ ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ ปัญหา อุปสรรคคือ พระสงฆ์ไม่สนใจในการเขียนต้นบทความและสุภาชิต ไม่มีการสร้างแรงจูงใจในการเขียนและขาดการคัดสรรข้อมูลที่เหมาะสมในการนำมาเผยแผ่ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ที่สนใจในการเขียน

บทความ สุภาชิต โดยการสร้างแรงจูงใจโดยการจัดให้มีการแข่งขันและมีรางวัลตอบแทน ข้อมูลที่เป็นบทความและสุภาชิตต่าง ๆ ควรมีการคัดกรองก่อนนำมาเผยแพร่

๕.๓.๕ ด้านการจัดกิจกรรม ปัญหา อุปสรรคคือ พระสงฆ์ขาดการจัดกิจกรรมตามโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะคือ ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ควรมีการทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอโอกาสเข้าไปจัดกิจกรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี จันทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๑

จากแผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีดังนี้คือ

๑) **ด้านการเทศนา** ข้อโดดเด่นของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มากที่สุดคือ พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมการเทศนาสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ รองลงมาคือ มีการจัดกิจกรรมเทศนาสั่งสอนเยาวชนในสถานพินิจ และมีการเทศนาผ่านสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ อาทิ ไลน์ เฟสบุ๊ค การเผยแผ่เชิงรุกกระทำโดยการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการเผยแผ่ธรรมเพราะเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา และการเลือกหัวข้อในการเทศนาเน้นเรื่องที่ทันสมัยเข้ากับสภาวะการณ์ปัจจุบัน และต้องชี้แจงจนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่สอน

๒) **ด้านการปาฐกถาธรรม** ข้อโดดเด่นของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มากที่สุดคือ พระสงฆ์มีการปาฐกถาธรรมในโรงเรียน และองค์กรต่างๆ ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ รองลงมาคือ มีการสอนศีลธรรม/บรรยายธรรมนอกสถานที่ และมีการจัดปาฐกถาธรรมในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การเผยแผ่เชิงรุก ผู้ปาฐกถาต้องมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่จะแสดง เมื่อจบแล้วควรมีข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นให้ผู้ฟังได้คิด และต้องมีการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มุ่งให้เกิดการจรรโลงจิตใจ แต่ต้องมีบทสรุปที่จับใจผู้ฟัง

๓) **ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม** ข้อโดดเด่นของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มากที่สุดคือ มีการชี้แนะแนวทางแก่ผู้ที่ประสบกับปัญหาชีวิต รองลงมาคือ มีการสนทนาธรรมและตอบคำถามแก่ผู้สนใจในสถานที่ต่างๆ และมีการสนทนาธรรมในวาระสำคัญต่าง ๆ การเผยแผ่เชิงรุก พระสงฆ์ต้องประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ณิสิตนักศึกษาและนักเรียน และพระสงฆ์ควรมีการให้คำปรึกษาแก่ญาติโยมด้วยความเข้าใจในปัญหาและสามารถหาทางออกได้ด้วย

๔) **ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ** ข้อโดดเด่นของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มากที่สุดคือ พระสงฆ์มีการเขียนสุภาชิตติดตามบริเวณวัดเพื่อเป็นการเตือนสติแก่บุคคลทั่วไป รองลงมาคือ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนาโดยการจัดนิทรรศการ ป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าว และอื่นๆ และมีการจัดพิมพ์บทความต่าง ๆ ของนักปราชญ์มาเผยแผ่ การเผยแผ่เชิงรุก ผู้เขียนสุภาชิตหรือบทความจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างถ่องแท้ เขียนแบบเข้าใจได้ง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้ และควรมีการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ และมีการสอดแทรกความรู้ใหม่ๆ เข้าไปด้วย

๕) **ด้านการจัดกิจกรรม** ข้อโดดเด่นของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มากที่สุดคือ พระสงฆ์มีการจัดโครงการเผยแผ่ ศาสนธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่เยาวชน นักเรียน และประชาชนผู้สนใจ มีการจัดแสดงนิทรรศการในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามหน่วยงานต่างๆ และมีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา/ดูงานในสถานที่สำคัญทาง

พระพุทธศาสนา การเผยแผ่เชิงรุก กระทำโดยการส่งพระสงฆ์ที่มีความรู้/พระสอนศีลธรรมออกไป จัดกิจกรรมตามสถานศึกษาหรือหน่วยงานต่างๆ และพระสงฆ์ต้องหาโอกาสเข้าไปมีบทบาทสำคัญ ในการจัดทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับชาวบ้าน

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัด จันทบุรี สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่น่าสนใจได้ดังนี้

๑) ด้านการเทศนา

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่ประจักษ์ว่าพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรีใช้การเทศนาออกสถานที่ที่เป็นสถานศึกษาต่างๆ ได้แก่ โรงเรียน หน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าถึงคนฟังได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวีระชาติ อคฺคปณฺโญ (ดวงเสนาะ)^{๑๙๗} เรื่อง “ศึกษาวิธีการและผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมงคลวุฒ (เครื่อง สุภทฺโท)” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ที่หลากหลายแตกต่างกัน มาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายในการสอนคือ มุ่งให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้

๒) ด้านปาฐกถาธรรม

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีการออกไปเผยแผ่ในรูปแบบของการปาฐกถาในหน่วยงานต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานราชการและหน่วยงานภาคเอกชน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาจรัญญ ญาณจารี (จอกสมฺพุทธ)^{๑๙๘} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัตสนาธร (ทองสุก สุทฺสโส)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมทัตสนาธร (ทองสุก สุทฺสโส) มีบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะทั้งในวัดและนอกวัด โดยท่านสามารถเผยแผ่ธรรมะในสถานที่ต่างๆ ภายนอกวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสนทนาธรรม เทศนาธรรม บรรยายธรรม และปาฐกถาธรรม ตามหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน เอกชนที่นิมนต์มาในโอกาสต่าง ๆ

๓) ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม

---

^{๑๙๗} พระวีระชาติ อคฺคปณฺโญ (ดวงเสนาะ), “ศึกษาวิธีการและผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมงคลวุฒ (เครื่อง สุภทฺโท)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๙๘} พระมหาจรัญญ ญาณจารี (จอกสมฺพุทธ), “บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัตสนาธร (ทองสุก สุทฺสโส)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดจันทบุรีเป็นสังคมชนบทอยู่ส่วนมาก ดังนั้น เมื่อมีเวลาว่างพุทธศาสนิกชนมักจะมาพูดคุยปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องครอบครัว การประกอบสัมมาอาชีพ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาในชุมชน จึงทำให้พระสงฆ์ต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขปัญหให้กับชาวบ้านที่มาปรึกษาเป็นประจำ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม^{๑๙๙} เรื่อง “บทบาทของพระอานนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้คำปรึกษา สนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม

๔) ด้านการเขียนบทความ สุภาษิตต่างๆ

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาจตุรญ ญาณจारी (จอกสมุทฺธ)^{๒๐๐} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัตตนาธร (ทองสุก สุทสฺโส)” ผลการวิจัยพบว่า (๑) วิธีที่ทรงใช้ในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้ามีหลายวิธีด้วยกัน โดยพระพุทธองค์ทรงเลือกใช้ตามความเหมาะสม ตามสถานการณ์ ตามเหตุปัจจัย ตามกาลังสติปัญญา ตามความพร้อมของผู้ฟัง (๒) บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัตตนาธร (ทองสุก สุทสฺโส) มี ๒ ด้าน คือ ๑) การเผยแผ่ในวัด โดยมีประเพณีเป็นสื่อกลาง ในการแสดงธรรมแก่ประชาชนของท่านในวันธรรมัสสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ ๒) การเผยแผ่นอกวัด สามารถเผยแผ่ธรรมะในสถานที่ต่างๆ ภายนอกวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ไปสนทนาธรรม เทศนาธรรม บรรยายธรรม และปาฐกถาธรรม ตามหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน เอกชนที่นิมนต์มาในโอกาสต่าง ๆ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดให้เป็นพระนักเผยแผ่อีกด้วย (๓) รูปแบบในการเผยแผ่ธรรมะ ใช้รูปแบบในการเผยแผ่การศึกษาในรูปแบบการใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะ โดยการใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะ ๒ วิธีการ คือ ๑) สื่อบุคคล ได้แก่ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม สัมมนาวิทยุ การให้โอวาท ๒) สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ บทประพันธ์ บทกวี และบทความ

๕) ด้านการจัดกิจกรรม

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีการเผยแผ่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรม

---

^{๑๙๙}พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอานนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๒๐๐}พระมหาจตุรญ ญาณจारी (จอกสมุทฺธ), “บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัตตนาธร (ทองสุก สุทสฺโส)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ภายนอกวัด มีการจัดโครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีการฝึกอบรมต่างๆ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูวรพัชรวิสุทธิ (สมควร แสงดี)^{๒๐๑} เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพัชรภรณ์ (สุรินทร์ ชุตินฺธโร)” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพัชรภรณ์ ทำให้เกิดการพัฒนามีความน่าสนใจยิ่งขึ้น เนื้อหาธรรมสาระที่เหมาะสม การนำเสนอ รูปแบบการปฏิบัติ โครงการฝึกอบรมธรรม

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้ เรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี สำเร็จได้ด้วยดี ก็โดยได้รับเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร. สุรพล สุขะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ ประธานคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ช่วยให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยมาตลอดตั้งแต่ต้น จนสารนิพนธ์นี้จบบริบูรณ์

๙. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๙.๑.๑ ด้านการเทศนา เนื่องจากพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสื่อในการเผยแผ่ ดังนั้นจึงควรมีการจัดอบรมเพื่อเสริมความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสื่อในการเผยแผ่ ควรมีสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ควรมีการสนับสนุนงบประมาณแก่พระสงฆ์ผู้ออกไปเผยแผ่

๙.๑.๒ ด้านการปาฐกถาธรรม เนื่องจากขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในการปาฐกถาธรรม ดังนั้นจึงควรมีการฝึกอบรมองค์แสดงปาฐกถาเพื่อให้สามารถปาฐกถาได้ตรงประเด็น มีการใช้หลักธรรมและนำเสนอเนื้อหาให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง

๙.๑.๓ ด้านการสนทนาธรรมและตอบคำถาม เนื่องจากขาดสื่อหรืออุปกรณ์ในการสนทนาและตอบคำถาม ดังนั้นพระสงฆ์ต้องมีกรเตรียมพร้อมและนำเสนอสิ่งใหม่ๆ ที่เหมาะสมและมีการแทรกธรรมะและข้อคิดในการใช้ชีวิตประจำวันแก่ผู้ฟัง

---

^{๒๐๑} พระครูวรพัชรวิสุทธิ (สมควร แสงดี), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพัชรภรณ์ (สุรินทร์ ชุตินฺธโร)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๙.๑.๔ ด้านการเขียนบทความ สุภาชิตต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ค่อยมีความสนใจในการเขียนบทความหรือสุภาชิต จึงควรมีการกำหนดสิ่งจูงใจโดยการจัดให้มีการแข่งขันหรือมีรางวัลตอบแทน เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้พระสงฆ์หันมาสนใจการเขียนบทความและสุภาชิตต่างๆ

๙.๑.๕ ด้านการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมไม่ได้มีการกำหนดอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณในการทำงาน ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดการจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม มีการส่งเสริมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง และควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

๙.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๙.๒.๑ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมในการเผยแพร่เชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

๙.๒.๒ ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการเผยแพร่เชิงรุกของพระสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๒) วารสาร:

พระครูปริชาตธรรมวิจิตร (จิตรกร อภิวิโร), “การบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.
พระณปวร โทวาท “การพัฒนาต้นแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระใบฎีกาณัฐพร ธานวุฑฺโฒ. “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
พระวีระชาติ อคฺคปญฺโญ (ดวงเสนาะ), “ศึกษาวิธีการและผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระมงคลวุฒ (เครื่อง สุภโท)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระครูวรพัชรวิสุทธิ์ (สมควร แสงดี), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชพัชรภรณ์ (สุรินทร์ ชูดิษฐ์โร)”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระมหาจรรุญ ญาณจारी (จอกสมุทร), “บทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระธรรมทัศนาธร (ทองสุข สุขสุโส)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี

The Roles Towards Buddhism Propagation of Buddhist Missionary Monks in Saraburi Province

พระปลัดบัญชา อุปคุตโต*
พระสุธีวีรบัณฑิต (โช้ว ทสสนีโย)**
รัฐพล เย็นใจมา***

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี เปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี และศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากพระสงฆ์ในจังหวัดสระบุรี จำนวน ๓๖๑ รูป ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี พบว่า อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการ

* หลักรัฐธรรมนูญศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิจัย ส่วนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๓. การศึกษาปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี พบว่า พระธรรมทูตมีการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง เยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม เพราะไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วม มีการจัดนิทรรศการประกอบน้อย รวมไปถึงในการจัดกิจกรรมในด้านประเพณีวัฒนธรรมไม่ต่อเนื่อง ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงโดยแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ เพื่อที่จะได้แจ้งข่าวสารต่อ ในการจัดอบรมควรมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและสอดแทรกเนื้อหาในกิจกรรมให้มากและจัดนิทรรศการประกอบในวันสำคัญนั้นๆ ประสานงานกับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในประเพณีนั้นๆ มาช่วยในการบรรยาย ส่วนเรื่องการสงเคราะห์น่าจะมีการดำเนินการเป็นประจำ และมีการติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละครั้งด้วย รวมไปถึงการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นหลังได้รับทราบ

คำสำคัญ: บทบาท, การเผยแผ่, พระธรรมทูต

ABSTRACT

The objectives of this research were: To study the roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province, To study the comparison the roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province, To study problems, obstacles and suggestions to roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province. The researcher used the mixed method research as the quantitative research and survey research that that collected the data from the field study from 361 monks in Saraburi province that it was collected the data through questionnaire and data analysis through the ready programme of social sciences. The researcher had the data analysis through frequencies, percentage, average, standard deviation (S.D) for describing data from variables or personal characteristics. The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f- test by one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD. by having the significantly statistic at 0.05. The data analysis used the open ended question and the content data analysis technique and the qualitative research used the in-depth interview from the key informants and the content data analysis technique.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinions to the roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province in overall, was at good level with an average

2. The comparison the opinions of monks to roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province, classified by personal data that found the age, position, general education and Pali education differently, had the opinions to the roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province Indifferently. It rejected the research hypothesis. But the differences of ordination year, Dhamma education , it had the opinions to roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province differently. It accepted the research hypothesis.

3. To study the problems, obstacles about the roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province, found that the Buddhist missionary monks do not have enough advertisement and cannot contact the information. At the present , the youths do not give the importance to participate the Dhamma training camp. Because, it is not applied for the youths to participate the exhibition that it did not have history and no attraction including the traditional and cultural activities about way of community people life had the small cooperation with other agencies but the major welfare will sometimes be helped uncontinuously. Suggestions about the guideline for development to roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province, should have the advertisement to all village leaders to inform the news and massage. For the training should focus on direct objective and to match the activity contents and to set up the exhibition on important days for more information and understanding to the audiences. Moreover, the cooperation about cultural specialists to help for the lecture. For the welfare, should have regularly and to see the fruits of work procedure in each time. The welfares : guideline for development to roles towards Buddhism propagation of Buddhist missionary monks in Saraburi province in overall , the advertisement for Buddhist missionary monks is very important for activity setting arrangement and in the activity should be applied to local culture for transferring to next generation people to know.

Keywords: The Role, Propagation, The missionary Monks

๑. บทนำ

บทบาทหรืองานพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล เริ่มต้นขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้วนั้น ก็ทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นแห่งพระธรรมทูตหรือทูตทางธรรมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การที่พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นอยู่ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งในประเทศไทยการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้เริ่มครั้งแรกคือ กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี.ศ.๒๕๐๗ ถึงปี.ศ.๒๕๐๘ โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนาให้มีศีลธรรมประจำใจมีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มหาเถรสมาคมมีมติให้รับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของพระธรรมทูตนี้เป็นกิจกรรมถาวร โดยมีการจัดตั้งเป็นกองงานพระธรรมทูตขึ้น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่มุ่งเน้นสอนให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นคนดี สามารถควบคุมกาย วาจา ใจ ได้อย่างดีงาม จะเห็นได้ว่าภารกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์นอกจากการปฏิบัติธรรมแล้วยังจะต้องทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาให้แก่ชาวโลก เพื่อให้ชาวโลกได้พบกับความสุขที่แท้จริง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับพระภิกษุสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญ การสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวและเป็นประโยชน์แก่อุภยและสุขแก่ชาวโลกเป็นหน้าที่ของพระภิกษุ พระพุทธศาสนาจึงเป็นมรดกสืบมาถึงทุกวันนี้ การปฏิบัติหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา จึงมีวิธีการต่างๆที่เหมาะสม โดยไม่ทิ้งหลักการ คือ พระธรรมวินัย ดังนั้นการเผยแผ่จึงเป็นหน้าที่หลักของพระธรรมทูต ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน และแนวทางที่ใช้ในการเผยแผ่เพื่อจะได้้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นตัวกำหนดทิศทาง การดำเนินงานของคณะสงฆ์ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์^{๒๐๒} ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่ของพระธรรมทูตในฐานะที่เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการประสานงานผ่านผู้นำชุมชน และผู้นำชุมชนต้องยึดหลักการบริหารโครงการ และเน้นหลักความถูกต้อง หลักความเหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ หลักความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักความเสียสละ ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน^{๒๐๓} ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดในการศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาที่ได้มาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการเผยแผ่ต่อไป

---

^{๒๐๒} พระครูวาทีธรรมวัฒน์(บุญเลิศ ฐิตวฑฒโน), “การพัฒนารูปแบบการจัดการงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑๐๓.

^{๒๐๓} พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แซ่หลี่), “การสร้างความปลอดภัยสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕, ฉบับที่ ๓, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๕๓.

๒. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี และอีกประการหนึ่ง คือ ต้องการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

บทความการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี โดยศึกษาตามแนวระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคมตามกรอบตัวชี้วัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^{๒๐๔} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้านคือ ๑) ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป ๒) ด้านศาสนกิจการเผยแผ่ธรรมะ ๓) ด้านศาสนกิจวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๔) ศาสนกิจด้านประเพณี ๕) ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ ๖) ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ซึ่งแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน ๒ รูป ๒) กลุ่มพระธรรมทูต จำนวน ๓ รูป ๓) กลุ่มข้าราชการและประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒ คน รวมทั้งหมด ๗ รูป/คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการวิจัยดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๗ ท่านเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในจังหวัดสระบุรี จำนวน ๓,๖๖๖ รูป ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากสูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเนะ^{๒๐๕} พระสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี จำนวน ๓๖๑ รูป เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี

^{๒๐๔} กองพุทธศาสนศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, รายงานการปฏิบัติงาน พระธรรมทูต ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑, พ.ศ. ๒๕๕๑.

^{๒๐๕} สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์, สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙- ๑๓๐.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีลักษณะการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์การให้คะแนน^{๒๐๖}

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางและรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕ มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓ มีตำแหน่งอื่นๆ จำนวน ๒๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓ มีการศึกษาสายสามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒ มีการศึกษาทางธรรมนักรธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖ และไม่มีวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรมจำนวน ๒๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑

๕.๒ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป ๒. ศาสนกิจด้านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๓. ศาสนกิจด้านประเพณี ๔. ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ได้แก่ ๑. ศาสนกิจด้านการเผยแผ่ธรรมะ ๒. ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์

๑. ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ พระธรรมทูตได้มีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาอุปสรรค พบว่า การประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมวันทำบุญในวันอื่นๆไม่ทั่วถึง ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์โดยแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบเพื่อที่จะได้แจ้งข่าวสารต่อ

^{๒๐๖} อานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๒.

๒. ศาสนกิจด้านการเผยแผ่ธรรมะ พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ด้านศาสนกิจการเผยแผ่ธรรมะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระธรรมทูตมีการนำเสนอเนื้อหาในการอบรมนักเรียนและเยาวชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค พบว่า ในปัจจุบันเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม เพราะการจัดในการกิจกรรมแต่ละครั้งไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วม ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงการจัดกิจกรรมควรเสริมและสอดแทรกเนื้อหาในกิจกรรมให้มาก

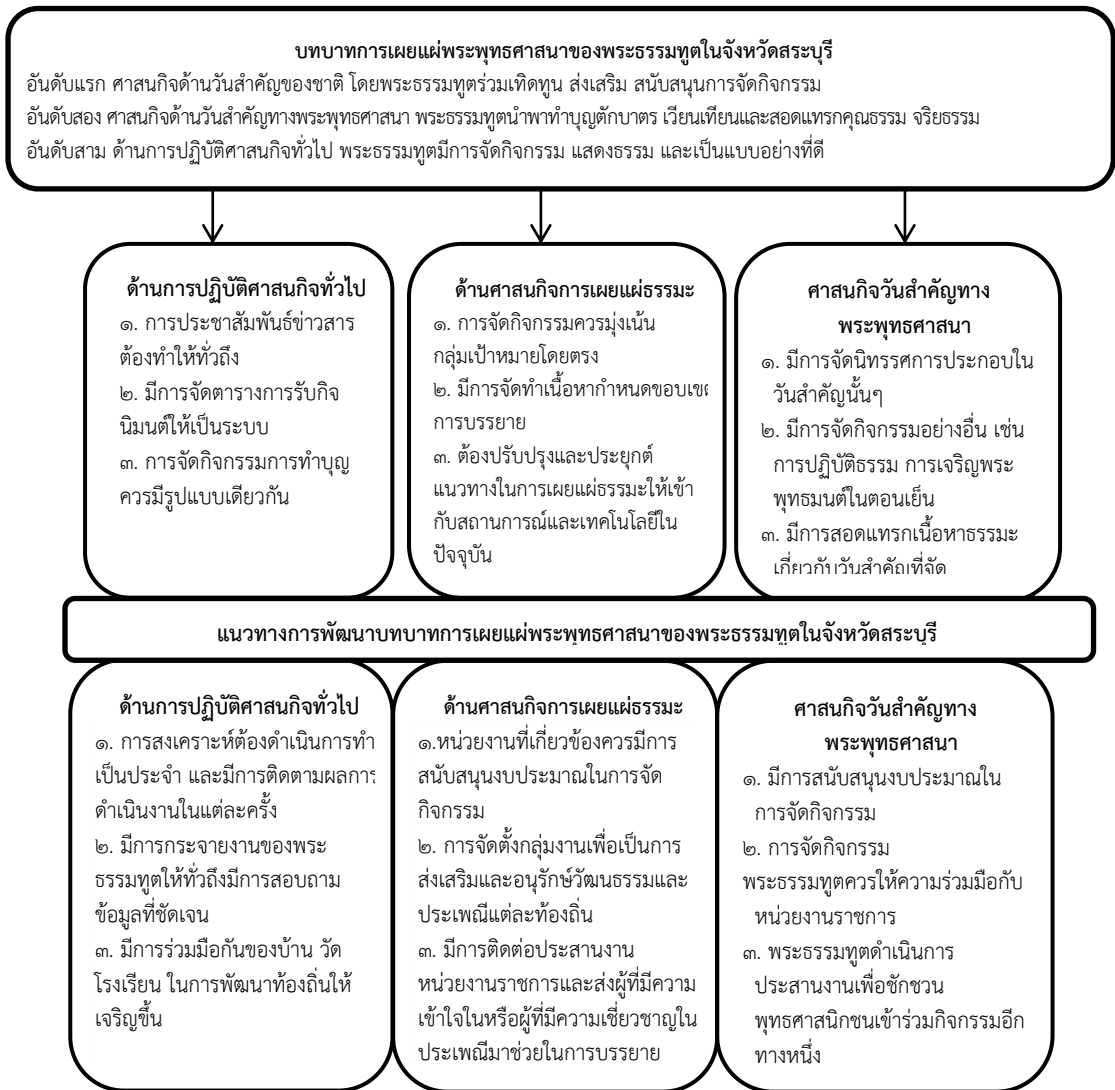
๓. ศาสนกิจด้านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ศาสนกิจด้านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระธรรมทูตได้มีการนำพาพุทธศาสนิกชนทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นประจำ ปัญหา อุปสรรค คือ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีการจัดนิทรรศการประกอบน้อยมาก ทำให้ไม่ทราบถึงประวัติความเป็นมาและไม่ทำให้เกิดสิ่งดึงดูด ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาควรมีการจัดนิทรรศการประกอบในวันสำคัญนั้นๆ เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานได้ศึกษาเพิ่มเติมและเข้าใจมากขึ้น

๔. ศาสนกิจด้านประเพณี พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ด้านประเพณี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระธรรมทูตมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี ปัญหา อุปสรรค คือ การจัดกิจกรรมในด้านประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนพระธรรมทูตขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการติดต่อประสานงานให้มากขึ้น เพื่อที่ด้านหน่วยงานราชการจะได้ส่งผู้ที่มีความเข้าใจในหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในประเพณีนั้นๆ มาช่วยในการบรรยาย

๕. ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระธรรมทูตได้ร่วมเทิดทูนและแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ปัญหา อุปสรรค คือ การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่หน่วยงานราชการเป็นผู้ดำเนินการจัด พระธรรมทูตไม่ค่อยมีบทบาทเท่าที่ควร ส่วนข้อเสนอแนะ คือ พระธรรมทูตต้องดำเนินการประสานงานเพื่อชักชวนพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรมอีกทางหนึ่ง

๖. ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์ พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระธรรมทูตมีการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี ปัญหา อุปสรรค คือ การสงเคราะห์กับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนส่วนใหญ่จะช่วยเป็นครั้งคราว ไม่ต่อเนื่องทำให้ประชาชนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ส่วนข้อเสนอแนะ คือ การสงเคราะห์น่าจะมีการดำเนินการเป็นประจำ และมีการติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละครั้งด้วย

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษารวบรวมข้อมูล พบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี

๑. **ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป** พระธรรมทูตมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารไม่ทั่วถึง มีการจัดตารางการรับกิจนิมนต์ให้เป็นระบบและการจัดกิจกรรมการทำบุญควรมีรูปแบบเดียวกัน

๒. **ด้านศาสนกิจการเผยแผ่ธรรมะ** การจัดกิจกรรมควรมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายโดยตรง มีการจัดทำเนื้อหา กำหนดขอบเขตการบรรยายและต้องปรับปรุงและประยุกต์แนวทางการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับสถานการณ์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

๓. **ด้านศาสนกิจวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** มีการจัดนิทรรศการประกอบในวันสำคัญนั้นๆ มีการจัดกิจกรรมอย่างอื่น เช่น การปฏิบัติธรรม การเจริญพระพุทธรูปในตอนเย็น เป็นต้น

๔. **ศาสนกิจด้านประเพณี** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมและการจัดตั้งกลุ่มงานเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีแต่ละท้องถิ่น

๕. **ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ** ให้มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม และในการจัดกิจกรรมพระธรรมทูตควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ

๖. **ศาสนกิจด้านการส่งเสริมการสงเคราะห์การสงเคราะห์** ต้องดำเนินการทำเป็นประจำและมีการติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง ควรมีการกระจายงานของพระธรรมทูตให้ทั่วถึงมีการสอบถามข้อมูลที่ชัดเจน

๗. อภิปรายผล

จากการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นนำมาอภิปราย พบว่า ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี”

ด้านการปฏิบัติศาสนกิจทั่วไป โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในการทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ มีการแสดงพระธรรมเทศนาในการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรและการทำบุญอื่นๆอย่างสม่ำเสมอ เป็นแบบอย่างและตัวอย่างในการรักษาเวลาและตรงต่อเวลาเสมอ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและมีการวางแผนการจัดกิจกรรมรวมไปถึงการรักษากรอบเวลาตามที่กำหนดเป็นการสร้างความพึงพอใจและสร้างความสุขให้กับผู้ที่มาทำบุญได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ **สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา^{๒๐๗}** กล่าวไว้ว่า จากการสำรวจความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าความพึงพอใจในขั้นตอนในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมากที่สุด ความกระตือรือร้นและความเอาใจใส่ในการให้บริการ ตามลำดับรองลงมาคือความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำขั้นตอนในการเข้าร่วมกิจกรรม กริยา

^{๒๐๗} สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, โครงการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเวียนเทียนเนื่องในวันมาฆบูชา ณ ลานธรรมเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

มารยาทของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ความพร้อมของสถานที่ในการจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์กิจกรรม

ด้านศาสนกิจการเผยแผ่ธรรมะ ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” ด้านศาสนกิจการเผยแผ่ธรรมะ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตมีการนำเสนอเนื้อหาในการอบรมนักเรียนและเยาวชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีการจัดกิจกรรมธรรมสัญจรไปตามสถานที่ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับศาสนาด้วยทุกครั้งที่มีการจัดอบรม การจัดแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกระบวนการประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ประชาชนหันมาเข้าวัด^{๒๐๘} จะเห็นได้ว่า ในการจัดอบรมสื่อที่ใช้ถือว่ามีส่วนในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เข้าร่วมการอบรมได้ พระธรรมทูตจึงควรนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาสื่อการอบรมและบรรยายให้เข้ากับกลุ่มที่อบรม สอดคล้องกับที่ **พระปลัดกฤษฎา จันทสุวรรณโณ**^{๒๐๙} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐” จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนที่ตรงกับความต้องการของนักเรียน โดยแยกบทบาทของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ในด้านการปฏิบัติตน นักเรียนมีความต้องการให้จัดตารางสอนหลังจากนักเรียนพักทานอาหารกลางวันแล้ว และพึงสละเวลาที่ซับซ้อนกันกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านการปฏิบัติงาน นักเรียนมีความต้องการให้พระสงฆ์จัดหาสื่อการสอนที่ทันสมัย เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้เรียน

ด้านศาสนกิจวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” ด้านศาสนกิจวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตได้มีการนำพาพุทธศาสนิกชนทำบุญและเวียนเทียนและปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นประจำ การผลการวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่า พระธรรมทูตเป็นผู้นำในการเป็นผู้นำศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพราะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น พระธรรมทูตมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทำบุญ แสดงธรรม อีกทั้งยังเป็นผู้นำใน

---

^{๒๐๘} พระครูปริชาธธรรมวิจิตร (จิตรกร อภิวิโร), “การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑๓๙.

^{๒๐๙} พระปลัดกฤษฎา จันทสุวรรณโณ (รัตนประทีป), “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐”, สารนิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๗.

การปฏิบัติธรรมและเวียนเทียน สอดคล้องกับที่ รองศาสตราจารย์เสาวภา ไพทยวัฒน์และคณะ^{๒๑๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการ สร้างรูปแบบศรัทธา การมีส่วนร่วม ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม” จากการศึกษาการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการปรับ รูปแบบ การทำบุญเพื่อสร้างพลังความศรัทธาและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม วัดได้ปรับการจัด กิจกรรมในวัดโดยเฉพาะพิธีกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มาทำบุญและผู้เข้าชมวัด ซึ่ง กลุ่มผู้มาทำบุญจัดเป็นพุทธศาสนิกชน สำหรับกลุ่มผู้มาชม ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นับตั้งแต่ การใช้ทุนทรัพย์ของวัดทำการจัดการให้คงความสวยงาม และเป็นต้นแบบด้านศิลปกรรมไทย วัดและ ประชาชนได้ให้ความสำคัญในด้านการบูชาพระรัตนตรัยอันประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและมีให้ระบบทุนนิยมเข้ามามีอิทธิพลในการนำคน เข้าวัด การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งจุดเด่นที่วัดแห่งนี้ได้รับความนิยมสูงในด้านการทำบุญเวียน เทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ซึ่งพระสงฆ์จะ นำเวียนเทียน

ศาสนกิจด้านประเพณี ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ ธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” ด้านศาสนกิจวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี มีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณี เช่น วันสงกรานต์ เป็น อย่างดี เป็นตัวอย่างในการนำพาพุทธศาสนิกชนทอดกฐิน ผ้าป่าและปลูกฝังให้มีการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและประเพณีไทย พระธรรมทูตจะเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็ก เยาวชน ทั้งด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการสืบทอดประเพณีของชุมชน สอดคล้องกับที่ **พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ)**^{๒๑๑} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ของคณะสงฆ์” จากการศึกษา พบว่า การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติที่ ต้องร่วมมือกันในการรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ความเป็นชาติไทย เราสามารถที่จะรับเอาวัฒนธรรม ตะวันตกมาใช้ได้ แต่เราต้องไม่ลืมความเป็นรากเหง้าของเราเอง บทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้จำกัดเพียง การปฏิบัติตนตามกิจของสงฆ์เท่านั้น ปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีบทบาทในการจัดการเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และให้การศึกษแก่ประชาชนการ อนุรักษ์และได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ผ่านการบรรยาย

^{๒๑๐}รองศาสตราจารย์เสาวภา ไพทยวัฒน์และคณะ, “การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการ สร้างรูปแบบศรัทธาการมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษาวัด เบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรมภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓), หน้า ๙๔.

^{๒๑๑}พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ), “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ธรรมของพระสงฆ์ให้กับประชาชน ทำให้ได้เห็นถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติเพื่อการเป็นต้นแบบของการบำรุงรักษา ศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” ศาสนกิจด้านวันสำคัญของชาติ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตได้ร่วมเทิดทูนและแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อ สถาบันพระมหากษัตริย์ มีการปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกและส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การจัดโครงการเกี่ยวกับการเชิดชูสถาบัน พระมหากษัตริย์เพื่อปลูกฝังให้พุทธศาสนิกชนได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี สอดคล้องกับที่ **พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร(แช่ลิม)**^{๒๑๒} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” จากการศึกษา พบว่า การศึกษาจึงต้องมุ่งเสริมสร้างและปลูกฝังความรู้และความเข้าใจตลอดจน ความซาบซึ้งใน วัฒนธรรมและอารยธรรมของตนอย่างแน่นแฟ้นด้วย อีกประการหนึ่งที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษคือการ รู้จักทำงานร่วมกับคนอื่น เช่น การรู้จักเสียสละไม่เอาตัวเอาเปรียบผู้อื่น รู้จักการผ่อนหนักผ่อนเบา และรู้สึกละเอียดต่อการหลีกเลี่ยงจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ความจริงนั้นในสภาพแห่งสังคมปัจจุบัน การร่วมมือกันทำงานเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โรงเรียนจำเป็นจะต้องหาวิธีปลูกฝังความสามารถในเรื่อง นี้ให้เป็นผลสำเร็จด้วย ความยึดมั่นในความรักชาติ ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม ยึดมั่นในอุดมการณ์ แห่งชาติ และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์ ผลการวิจัย “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ ธรรมทูตในจังหวัดสระบุรี” ศาสนกิจด้านการสงเคราะห์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระธรรมทูตมีการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนและผู้ด้อยโอกาส ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกปี มีการดำเนินการออกเยี่ยมเยียนประชาชนตามหมู่บ้าน มีการจัดทำ โครงการและบูรณาการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยต่างๆ การสงเคราะห์ ส่วนหนึ่งนั้นมาจากด้านคณะสงฆ์ ทั้งมีการมอบทุนการศึกษา การออกเยี่ยมเยียนประชาชนและจัดทำ โครงการในการให้ความช่วยเหลือประชาชนและพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ที่ **พระครูประภักดิ์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร)**^{๒๑๓} ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสา ธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ คือบุคคลที่เป็นผู้ใกล้ชิดชุมชน วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

^{๒๑๒}พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร(แช่ลิม), “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๑๓}พระครูประภักดิ์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร), “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๙.

และเป็นทีโ้ววางใจแก่ทุกคน ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการประสานงานในการพัฒนาชุมชน ซึ่งทรงมุ่งหวังให้พระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมเท่าที่พระสงฆ์จะทำได้ วัดในปัจจุบันนี้ไม่ใช่สถานที่แบ่งแยกสภาวะของวัดกับบ้านออกจากกันอย่างสิ้นเชิง ยังมีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ พระสงฆ์จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับฆราวาสเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ตามสมควรแก่สถานะ

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จาก รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม และคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์อันประกอบด้วย พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ที่ได้ให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงด้วยดีตลอดมา พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ดร. พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร. พระมหาภุชงค์ กิตติโสภโณ,ดร. อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ พระวิสิฐคณาภรณ์, พระวิสุทธิโสภณ, พระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์, พระมหาสมชาย ธิภูธรมโม, พระครูวิมลธรรมานุรักษ์, นายเดชา ก่อเกิด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระบุรี, นางสาวชุลีภรณ์ พงษ์รุ่งเรือง ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ที่ได้เมตตาให้สัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำสารนิพนธ์

สารนิพนธ์เล่มนี้ หากจะพึงมีคุณค่าและประโยชน์ใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมถวายคุณพระรัตนตรัย และมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ มารดาบิดา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติโยมทุกๆ ท่านผู้มีอุปการคุณให้การอุปถัมภ์และคอยช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้จนเป็นผลสำเร็จ

๙. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. มีนโยบายในการส่งเสริมพระธรรมทูตให้มีความรู้เพิ่มเติมด้านศาสนพิธี ด้านการเจริญวิปัสสนาและหลักการอบรม
๒. ส่งเสริมให้มีการวางแผนสร้างความรู้ด้านประเพณีของวิถีชุมชนและด้านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้กับพระธรรมทูตอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. พระธรรมทูตฝ่ายบริหารควรมีการติดตามการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
๒. ควรมีการศึกษาข้อมูลในส่วนงานทุกภาคส่วนว่ามีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มงานพระธรรมทูตหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทั่วถึงและเข้ากับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนและเพิ่มบทบาทผู้ที่มาทำบุญให้มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อประชาชนหรือผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการเผยแผ่ของพระธรรมทูต

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตที่มีผลงานโดดเด่น เพื่อที่จะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์. สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๗.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. โครงการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเวียนเทียนเนื่องในวันมาฆบูชา ณ ลานธรรมเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร:

พระครูวาทีธรรมวัฒน์(บุญเลิศ ฐิตวฑฒโน). “การพัฒนารูปแบบการจัดการงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

พระครูปรีชาธรรมวิจิตร (จิตรกร อภิวิโร). “การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (แช่หลี). “การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙).

(๓)วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระปลัดกฤษฎา จันทสุวรรณโณ (รัตนประทีป). “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๐”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

รองศาสตราจารย์เสาวภา ไพทยวัฒน์และคณะ. “การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการสร้างรูปแบบศรัทธาการมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ไทย : กรณีศึกษาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”. รายงานการวิจัย. (สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรมภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓).

พระสมุทรวชิรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ). “การพัฒนาการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์:

กองพุทธศาสนศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. รายงานการปฏิบัติงาน พระธรรมทูต ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑, พ.ศ. ๒๕๕๑.

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
The Management to Buddhism Propagation of Sangha
Administrators in Talingchan District, Bangkok Province

พระกิตติทัต วรณาโณ (กัลปตี)*

ประเสริฐ ธิลา**

ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร วิธิดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน ๒๕๑ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ค่าเอฟ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์จำนวน ๑๐ รูป เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

๑. พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามัญ วุฒิศึกษาบาลี และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครโดยรวมมีดังนี้คือ พระสงฆ์ทั่วไปไม่มีโอกาสเสนอแนวคิดในการเผยแผ่เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุม พระสังฆาธิการสนใจงานปกครองมากกว่างานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีระบบอุปถัมภ์ จำนวนผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีไม่เพียงพอ ควรมีการกำหนดสมณศักดิ์ใหม่และให้ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน ขาดงบประมาณสนับสนุนวิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเผยแผ่แบบเก่าไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ มีการบริหารแบบแนวตั้งอิงตามระบบมากเกินไป ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดระบบสมณศักดิ์ใหม่และให้ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน ควรมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่ควรมีการปรับวิธีการในการเผยแผ่ให้มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยง่าย การบริหารคณะสงฆ์ในทุกๆระดับ ควรเป็นไปในแนวราบพระสงฆ์ต้องทำงานเผยแผ่ในเชิงรุกให้มากขึ้น แนวทางในการพัฒนาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยรวมคือ ควรมีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือเรื่องการจัดอบรมและคัดสรรบุคลากร ควรใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน แต่มีการสั่งการอย่างเป็นระบบ ควรมีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถควบคุมให้เป็นไปตามแผนได้ นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้บุคลากรผู้เผยแผ่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

ความสำคัญ : การบริหาร, การเผยแผ่, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok, 2) to compare the opinions towards management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok, and 3) to study the problems, obstacles and guidelines for management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok.

This research was the mixed method research through survey research from the field of 251 monks in Talingchan district, Bangkok by using the questionnaires as opened and closed questionnaires. The researcher collected the data through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least

Significant Different), but data analysis from opened questionnaires was used through the content data analysis technique and the qualitative research had the in-depth interview from 10 key informants by using content data analysis technique and data synthesis followed as the research objectives.

The findings of this research as following:

1. The monks answered the questionnaires, had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall and found that it was at good level

2. The monks who had the educational qualification differently had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok differently. It was statistically significance at 0.01. It accepted the hypothesis. But the monks who had the differences of age, ordination year, general education qualification, Pali qualification and status, had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The problem and obstacles towards management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall as follows, the monks in the general do not have the opportunity to express the opinions about propagation due to do not have a chance to attain the meeting. The Sangha administrators are interested in the administration more than the propagation, have the patronage system, insufficient staff for propagation, should set up the new method to rank promotion to all kinds of Sangha administrators tasks, lack of budgetary support, the way of people life is changed, old method for Buddhism propagation cannot keep in touch with the people, have the too much traditional management.

The suggestions: should have the co-planning between the Sangha administrators and related agencies, should set up the new method to Sangha's rank promotion to all kinds of Sangha administrators tasks, should train the monks for Sangha administrators development, should improve the way to propagate to more modern that can reach the people easily, the Sangha administration in all levels, should let the monks work more in the positive approach.

The guidelines to develop the management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall are, should have the meeting for advising about the training setting and recruitment, should use the principle of human relations for working. But the command would be systematic, should plan the

propagation in advance for ability of controlling. Moreover, should campaign the working staff for propagation to have more responsibility for the tasks.

Keywords : Management, Propagation, Sangha

๑. บทนำ

การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นหนทางที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ^{๒๑๔} การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปมีการปฏิบัติตนและทำงานด้วยความถูกต้องและตามกฎ ระเบียบวินัยขององค์กรเอง และมีคุณธรรมคือ มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีความเอื้อ เพื่อแผ้วถ่อมต่อสมาชิกภายในองค์กรเอง^{๒๑๕} การเผยแผ่พระพุทธคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีมีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโดยยึดแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่าทางสายกลาง^{๒๑๖} โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ทัศนธรรมมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติ ๒) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า และ๓) ปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพานอย่างไรก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ มีลักษณะต่างคนต่างทำ พระสงฆ์ที่มีศิลปะในการถ่ายทอดมีน้อย ไม่

---

^{๒๑๔} พระมหาเอกมร จิตปัญโญ(คงตางาม) , “ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมของ อบต.ดอนมดแดง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๑๕} ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๕๙

^{๒๑๖} อภิษุรักษ์ ศรีเครือตอง. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการบริหารของผู้บริหาร”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗), : ๑๒๐.

เพียงพอกับความต้องการ ขาดการส่งเสริมด้านงบประมาณ และขาดรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่ทันสมัย จึงทำให้มีปัญหาในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ^{๒๑๗} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้านการจัดองค์การเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยความสะดวกการเผยแผ่ ๕) ด้านการกำกับดูแลการเผยแผ่ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต รองเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ ซึ่งมี ๒๕๑ รูป

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถามจำนวน ๒๕๑ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๐ รูป

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย พระสงฆ์ ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๑ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๑ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเนะ เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้านการจัดองค์การการเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยความสะดวกการเผยแผ่ ๕) ด้านการกำกับดูแลเผยแผ่

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

---

^{๒๑๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๑ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐รูป

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ^{๒๑๘} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้านการจัดองค์การเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยการเผยแผ่ ๕) ด้านการกำกับดูแลการเผยแผ่ โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย สถานภาพในขณะสงฆ์ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครและนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึกเขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

---

^{๒๑๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓๓ มีอายุ ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๗ มีจำนวนพรรษา ๑-๑๐ พรรษา จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๙ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕๗ และไม่มีวุฒิการศึกษาบาลีจำนวน ๑๖๙รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘๙

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการวางแผน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุด คือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือพระสังฆาธิการไม่ค่อยมีการวางแผนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การวางแผนเป็นไปในลักษณะของงานใครงานมัน และพระสงฆ์ทั่วไปไม่มีโอกาสในการเสนอแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุมและเสนอแนวทางในการเผยแผ่ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการบูรณาการแผนของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน

๒) ด้านการจัดองค์กร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือพระสังฆาธิการมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ระบบสมณะศักดิ์ของคณะสงฆ์มีปัญหา เพราะพระสังฆาธิการสนใจงานด้านปกครองมากกว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการมีระบบอุปถัมภ์หรือการยึดติดกับตำแหน่งและลาภสักการะของพระสังฆาธิการ ทำให้งานด้านการบริหารการเผยแผ่ไม่เป็นที่ปรากฏชัด ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการกำหนดระบบสมณะศักดิ์ใหม่

๓) ด้านการบริหารบุคคล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการและ

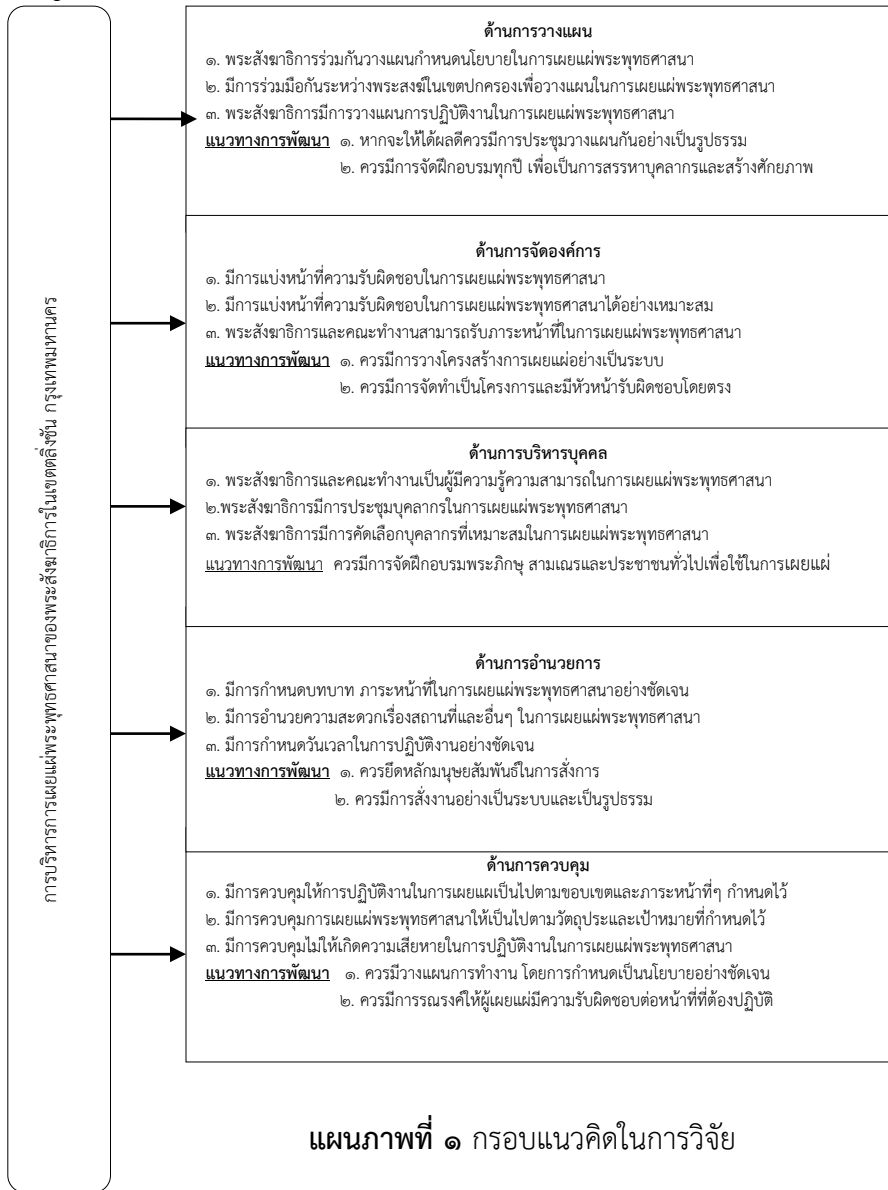
คณะทำงานมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครดังนี้คือ คณะสงฆ์มีการกำหนดอายุการทำงานของพระสังฆาธิการนานเกินไป ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ไม่มีโอกาสในการเผยแผ่ และจำนวนของพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการเกษียณอายุพระสังฆาธิการเมื่ออายุ ๗๐ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการเผยแผ่มากขึ้น และควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม

๔) ด้านการอำนวยการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครดังนี้คือ คณะสงฆ์มีการกำหนดอายุการทำงานของพระสังฆาธิการนานเกินไป ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ไม่มีโอกาสในการเผยแผ่ และจำนวนของพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการเกษียณอายุพระสังฆาธิการเมื่ออายุ ๗๐ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการเผยแผ่มากขึ้น และควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม

๕) ด้านการควบคุม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการควบคุมให้การปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามขอบเขตและภาระหน้าที่ๆ กำหนดไว้ ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ และวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทำให้มีเวลาและโอกาสเข้าวัดทำบุญน้อย การเผยแผ่แบบเก่าไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการเผยแผ่ให้ชัดเจน โดยอาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนที่เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสก็ได้ และควรมีการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น

๖. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การบริการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้คือ

๔.๑ด้านการวางแผน พระสังฆาธิการร่วมกันวางแผนกำหนดนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ พระสังฆาธิการมีการร่วมมือกันกับพระสงฆ์ในเขตปกครองเพื่อวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการวางแผนการปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒ ด้านการจัดองค์การ พระสังฆาธิการและคณะทำงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการประชุมบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๓ ด้านการบริหารบุคคล พระสังฆาธิการและคณะทำงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การมีการประชุมบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๔ ด้านการอำนวยความสะดวก พระสังฆาธิการมีการกำหนดบทบาท ภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนและพระสังฆาธิการมีการอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการกำหนดวันเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและมีการอำนวยความสะดวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๕ ด้านการควบคุม พระสังฆาธิการมีการควบคุมให้การปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามขอบเขตและภาระหน้าที่ๆ กำหนดไว้และการมีการควบคุมการปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้และมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานในการเผยแผ่

๗. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

๑) ด้านการวางแผน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการบูรณาการแผนของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน และควรมีการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เสนอแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางในการเผยแผ่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาฤทัย สิริคุตโต (เสาวรักษ์)**^{๒๑๙} เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการควรมีการวางแผนนโยบายในการทำงานและควรสร้างความน่าเชื่อถือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เสมอ

๒) ด้านการจัดองค์การ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการกำหนดระบบสมณะศักดิ์ใหม่ และให้ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน จะทำให้พระสงฆ์สนใจการเผยแผ่มากขึ้นการ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหานงค์ อับไพ**^{๒๒๐} เรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของ

^{๒๑๙} พระมหาฤทัย สิริคุตโต (เสาวรักษ์), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๒๐} เรื่องเดียวกัน.

มหาเถรสมาคม” ผลการวิจัยพบว่า ควรสร้างระบบเครือข่ายองค์กรด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาให้มากขึ้น ควรปรับปรุงกฎระเบียบให้สอดคล้องทันสมัยกับการบริหารสมัยใหม่ เน้นให้พระสงฆ์ทำงานด้านการเผยแผ่ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการดำรงมั่นของพุทธศาสนา

๓) **ด้านการบริหารบุคคล** จากผลการวิจัยพบว่า การการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ ควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม เพื่อให้มีพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านเผยแผ่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระพงษ์ชัย ชยวิโส (พุทธวชิรกุล)^{๒๒๑} เรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินการประชาสัมพันธ์มากขึ้นจัดการศึกษาและส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาในระดับที่สูงและเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการด้านต่างๆ

๔) **ด้านการอำนวยการ** จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการเผยแผ่ให้ชัดเจนและควรมีการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถเข้าถึงประชาชนที่ปัจจุบันมีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิมมาก และสามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของคนยุคสมัยใหม่ได้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวุฒิมัทธ อาทโร (สระทองแพ)^{๒๒๒} เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาอำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย มีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอและด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธรูปศาสนา มีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนามากกว่านี้

๕) **ด้านการควบคุม** จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ การบริหารคณะสงฆ์ในทุกระดับ ควรเป็นไปในแนวราบ ไม่ใช่แนวดิ่ง พระสงฆ์ต้องทำงานเผยแผ่ในเชิงรุกให้มากขึ้น และควรหาวิธีการกอบกู้ภาพลักษณ์และความศรัทธาจากประชาชน รวมทั้งมีมาตรการ ในการควบคุมพระสงฆ์ให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมทั้งในเรื่องส่วนตัวและการเมือง

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาว และอาจารย์ ดร.ธิดาภูมิ หมั่นมี ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ ให้คำปรึกษา และเอาใจใส่มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ดร., พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ดร., พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร., อาจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา และอาจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย พร้อม

^{๒๒๑} พระพงษ์ชัย ชยวิโส (พุทธวชิรกุล) , “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” , สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๒๒๒} เรื่องเดียวกัน.

ทั้งให้คำแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลการวิจัยได้ และขอขอบคุณ อาจารย์วาริญา ม่วงเกลี้ยง ที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดจนสามารถทำงานได้เป็นผลสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ พระเทพวิมลโมลี พระราชวิสุทธินุญาน พระครูโอภาสสุวรรณรัตน์ พระมหาวัช โปธิเสวี พระครูสิทธิวัฒน์คุณ พระครูปลัดมานิตย์ สุทธิญาโณ พระครูกาญจนกิจจา พระวัชรา ญาณวชิโร พระใบฎีการุ่งศักดิ์ ปภาโส พระมหาทวี ฐานธมโม และพระสงฆ์ทุกรูปที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการทุกรูปที่กรุณาให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน

ขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ดร. ยุทธนา ประณีต คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ ให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้สารนิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้อย่างราบรื่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่กรุณาอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธทุกรูปที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงบังเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์โยมมารดาบิดา ญาติสนิท มิตรสหาย รวมทั้งพุทธบริษัทผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ด้านวางแผน คณะสงฆ์ควรมีการวางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแผ่ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมถึงเป้าหมายในการเผยแผ่ ได้แก่ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๒) ด้านการจัดองค์กร คณะสงฆ์ควรมีการประสานงานด้านการเผยแผ่ทั้งในส่วนของคณะสงฆ์ด้วยกัน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเผยแผ่ได้ผลดี นอกจากนี้ควรมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยกำหนดให้พระสงฆ์ที่มีความสามารถด้านการเผยแผ่เข้าร่วมด้วย เพื่อช่วยให้การเผยแผ่เชิงรุกที่จัดทำขึ้นบริเวณนอกวัดสะดวกมากยิ่งขึ้น

๓) ด้านการบริหารบุคคล คณะสงฆ์ควรมีการจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่ และนำมาพัฒนาเพื่อให้มีบุคลากรด้านนี้อย่างเพียงพอ

๔) ด้านการอำนวยความสะดวก คณะสงฆ์ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเผยแผ่อย่างชัดเจน และเพียงพอ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่

๕) ด้านการควบคุม คณะสงฆ์ควรมีการควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด ควรมีการลงโทษอย่างชัดเจน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงลึก เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มี ประสิทธิภาพและสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) ควรมีการศึกษากิจการการบริหารจัดการงานด้านอื่นๆ อาทิ งานด้านการสาธารณ สงเคราะห์ งานด้านศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการกำหนด นโยบายการปฏิบัติงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิถีการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระพงษ์ชัย ชยวิโส (พุทธวิชกรกุล) , “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระ ธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” , **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระมหาฤทัย สิริคุตฺโต (เสาวรักษ์) , “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” , **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๓) วารสาร :

ไพศาล เครือแสง, “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นาองค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง” , **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๒๐๕.

ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น” , **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๕๙

อภิษฎา ศรีเครือตอง. “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อการบริหารของผู้นา” . **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗), : ๑๒๐.

**การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี**
**The Buddhism Dissemination Management of Sangha
Administrators in Banmi District, Lopburi Province**

พระปลัดอรรถพร กตปุณฺโณ (ศรีสว่าง)*

พระอุดมสิทธินายก**

ธิดิวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ๒) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) ศึกษาข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ จำนวน ๑๘๘ รูป เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดย การทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๖๐๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในด้านบุคลากร พบว่า ควรพัฒนาพระสงฆ์ในทักษะทางด้านความรู้ การเทศน์ การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม อย่างต่อเนื่อง ด้านงบประมาณ พบว่า ควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่วัด สำนักปฏิบัติธรรม หรือองค์การที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระนักเผยแผ่อย่างเพียงพอและเหมาะสม ด้านการบริหารจัดการ ควรจัดทำแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาระยะสั้น และระยะยาว

แนวทางการพัฒนา พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ให้ยาวนาน การที่พระสงฆ์สามารถบริหารจัดการระบบองค์กร บุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงระบบบริหารจัดการที่ดีได้นั้น จะช่วยให้การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เจริญรุ่งเรืองไปได้

คำสำคัญ : การบริหาร, การเผยแผ่, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1)to study the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province, 2) to compare the opinions of the people to Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province, 3) to study the suggestions to the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province.This research is the mixed research method by using the survey research that collected the data from 188 monks. The research tool used as data collection, is used by the questionnaire with open ended questions. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD. (Least Significant Different). and the qualitative research had the in-depth interview from 9key informants to the supporting.

The findings of this research as following:

1. The monks had the opinions to the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province in overall, was at good level ($X = 4.02$, $S.D. = 0.605$). When considered in each side, found that it was at good level for all aspects.

2. The comparison of the opinions of the monks to the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province, classified by personal factors in overall, found that the monks who had the difference of status, age, ordination year, general education certificate, Dhamma education and Pali education, had the opinions to the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The suggestions about the Buddhism propagation management of Sangha administrators in Banmee district, Lopburi province. For the staff : should develop the monks to have the knowledge skill, sermon, Dhamma delivery, Dhamma lecture countinously. The budget, found that should support the sufficient budget to the temples, meditation practicing center or organizations towards Buddhism propagation. The materials; found that should support the neccesary materials for Buddhism propagation to Buddhist monks sufficiently and suitably. The management, should make the plan for Buddhism propagation in the short term and long term plans

The guideline for development, found that the Buddhism propagation should give the importance to maintain the long term Buddhism. For the monks can manage the organization, staff, budget, and materials including good administration, it will help to manage the Buddhism propagation of Sangha organization in Banmee District, Lopburi province progressively.

Keyword : Promotion, Tourism, Sangha

๑. บทนำ

ปัจจุบันพระพุทธศาสนา มีหลักศาสนธรรมที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติมีศาสนสถานไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและมีศาสนบุคคล คือ พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเผยแผ่พุทธธรรมในสังคมไทยให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่าเหตุการณ์ต่างๆ ข้างต้นได้นำไปสู่ความพยายามแก้ไขปัญหাজนเกิดความปรองดองขึ้นเพื่อมุ่งหวังที่จะก้าวผ่านวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจนสามารถเรียกได้ว่าสามารถนำไปสู่สังคมที่มีสันติภาพ ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ สังคมไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวงที่ประชาชนไม่สามารถพูดคุยเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองเป็นการทั่วไป แม้กระทั่งการพูดคุยกับญาติหรือเพื่อนสนิทในหลายชุมชนมีกลุ่มคนที่มีความคิดแตกต่างทางการเมืองกันอย่างชัดเจน เกิดการ บ่มเพาะความเกลียดชังกัน^{๒๒๓} แนวความคิดของต่างประเทศที่ใช้เพื่อสังคมความปรองดอง คือ ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมที่

---

^{๒๒๓} พระครูอุทัยกิจจารักษ์, “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๔๒๙

มีความขัดแย้งไปสู่ สันติภาพและความเป็นประชาธิปไตย^{๒๒๔} เป็นบุคคลที่มีฐานะพิเศษทางสังคม ได้รับการยอมรับนับถือสังคมไทยให้ความเอื้อเฟื้อและแสดงความเคารพอ่อนน้อมต่อพระสงฆ์เมื่อได้พบเห็นยังพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยด้วยแล้ว มักจะได้รับการยอมรับนับถือจากพุทธศาสนิกชนอย่างมากเมื่อพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีของพุทธศาสนิกชนยิ่งทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไปหากพระสงฆ์ประพฤติในทางเสียหายก็จะทำให้ศาสนามีความเศร้าหมองและประชาชนเสื่อมความศรัทธาเมื่อพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบคุณประโยชน์ก็จะเกิดแก่สังคมสงฆ์นั้น^{๒๒๕} การที่พระสงฆ์ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนมากขึ้นก็ยิ่งควรต้องตระหนักในสมณภาวะและภาระหน้าที่ที่เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองโดยมีการศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างถูกต้องไม่สร้างความเสื่อมทรามหรือสิ่งที่ไม่ดีงามแก่พระพุทธศาสนา

วัดเป็นศูนย์กลางในชีวิตทางศาสนาและสังคม เป็นแหล่งการสมาคม เป็นที่มาของแหล่งวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่แก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวไทยในชนบทบทบาทของเจ้าอาวาสในอดีตและปัจจุบันที่ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยื่นชมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีส่วนช่วยกล่อมเกล่าจิตใจและลักษณะนิสัย ของคนไทยให้อบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับบทบาทที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทยในด้านต่างๆ รวมทั้งยังรับเป็นภาระในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดปัญหาจึงรู้ซึ่งถึงปัญหาต่างๆ สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรมโดยออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นเป็นระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิปัสสนาธุระหรือการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรเพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน^{๒๒๖} คณะสงฆ์อำเภอบ้านหมี่ เป็นหนึ่งในเขตปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดลพบุรี ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการจะให้วัดเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ชุมชนอย่างเช่นในอดีต จึงจำเป็นต้องพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนพุทธศาสนิกชนนั้น พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะถือกันว่าวัด สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันทางจริยธรรม เป็นสถาบันของผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

---

^{๒๒๔} พระณปวร โทวาท, “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดในประเทศไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๖๗

^{๒๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), เมืองไทยจะวิฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓.

^{๒๒๖} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่ต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มุ่งศึกษาเฉพาะ การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งหมด ๓๕๖ รูป

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ข้อมูลจากพระสงฆ์ จำนวน ๑๘๘ รูป ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ด้วยกัน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ๑) พระสงฆ์อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำนวนทั้งสิ้น ๓๕๖ รูป ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จำนวน ๑๘๘ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๘ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาถึงการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัด

ลพบุรี ใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านบุคลากร ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยด้านสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ทั้ง ๔ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีและนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านสถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๑๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๒ รองลงมาเป็นพระสังฆาธิการ จำนวน ๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐ รองลงมามีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๕๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ ถัดมามีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๖ สุดท้ายมีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๗ ตามลำดับ

ด้านจำนวนพรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษา ๖ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๘๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๑ รองลงมามีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา จำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓ สุดท้ายมีพรรษา ๑๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘ รองลงมามีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

จำนวน ๔๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔ สุกท้ายมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๑ รองลงมามีวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๓๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ ถัดมามีระดับวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นโท จำนวน ๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ สุกท้ายไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๖ รองลงมามีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๔-๖ จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓ ถัดมามีวุฒิการศึกษาระดับเปรียญธรรม ๑-๓ จำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ สุกท้ายมีวุฒิการศึกษาระดับเปรียญธรรม ๗-๙ จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๗ ตามลำดับ

๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๖๐๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๖๗๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

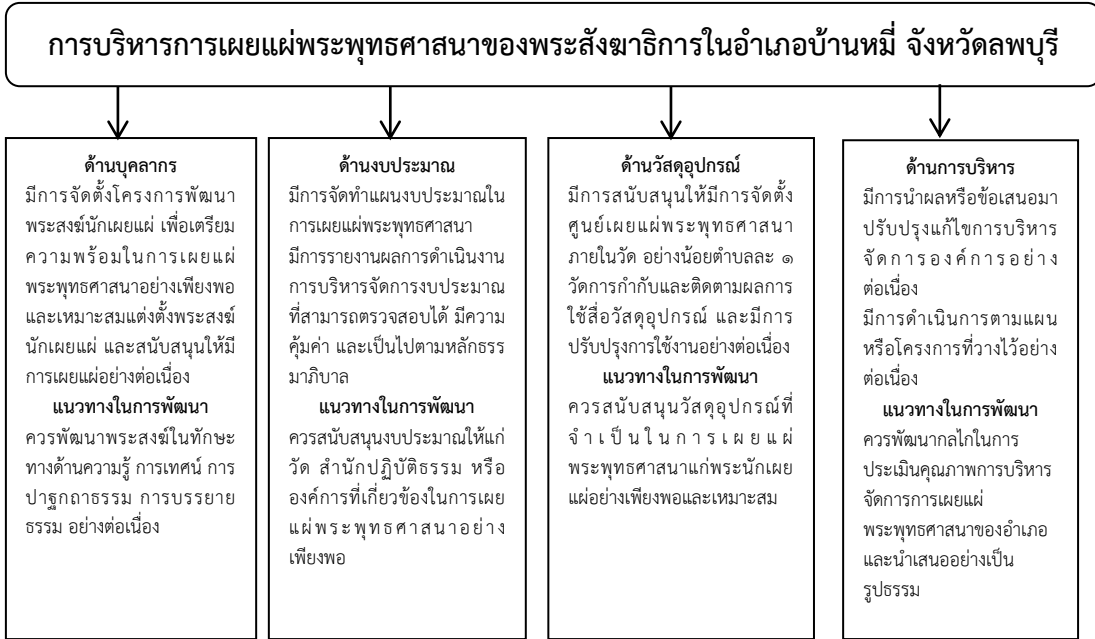
๒) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในด้านงบประมาณอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๖๗๒) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในด้านวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๖๖๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๗๓๒) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพ ๒ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๒ พบว่า ด้านบุคลากรมีการจัดตั้งโครงการพัฒนาพระสงฆ์นักเผยแผ่เพื่อเตรียมความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอและเหมาะสมแต่งตั้งพระสงฆ์นักเผยแผ่ และสนับสนุนให้มีการเผยแผ่อย่างต่อเนื่องแนวทางในการพัฒนาควรพัฒนาพระสงฆ์ในทักษะทางด้านความรู้ การเทศน์ การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม อย่างต่อเนื่องด้านงบประมาณมีการจัดทำแผนงบประมาณในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการรายงานผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการงบประมาณที่สามารถตรวจสอบได้ มีความคุ้มค่า และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลแนวทางในการพัฒนา ควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่วัด สำนักปฏิบัติธรรม หรือองค์การที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอด้านวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในวัด อย่างน้อยตำบลละ ๑ วัดการกำกับและติดตามผลการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ และมีการปรับปรุงการใช้งานอย่างต่อเนื่องแนวทางในการพัฒนา ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระนักเผยแผ่อย่างเพียงพอและเหมาะสมด้านการบริหารมีการนำผลหรือข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการองค์การอย่างต่อเนื่องมีการดำเนินการตามแผนหรือโครงการที่วางไว้อย่างต่อเนื่องแนวทางในการพัฒนา ควรพัฒนากลไกในการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอและนำเสนออย่างเป็นรูปธรรม

๗. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจ และนำมาอภิปรายดังนี้

พระสงฆ์ทั่วไปมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการ บริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครอง มีความคาดหวังว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรแสดงบทบาทในภาพรวมอยู่ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ และมีความคิดเห็นต่อบทบาทที่เป็นจริงว่า พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนได้แสดงบทบาทโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ผลการ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อ บทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้^{๒๒๗} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสาทรธรรมวิจิตร (อนันต์ ฉนุททาโม)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑. ด้านสถานที่ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมีการจัด และติดตั้งระบบเครื่องเสียงที่ดีมีพื้นที่เหมาะสมแก่การจัดเทศน์มหาชาติมีการจัดตำแหน่งของพระ เทศน์และผู้ร่วมฟังเทศน์อย่างเหมาะสม ๒.ด้านพระนักเทศน์ควรมีลีลาในการเทศน์ ท่วงทำนอง มีการใช้ภาษาและการออกเสียงที่ชัดเจน มีความเข้าใจ และแม่นยำในเนื้อหาที่เทศน์เป็นอย่างดีมี การสอดแทรกประยุกต์เนื้อหาเปรียบเทียบกับปัจจุบันมีบุคลิกภาพน่าเลื่อมใสศรัทธาสมควรแก่ สมณสาธูป ๓.ด้านระยะเวลา ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ มีระยะเวลาใน การเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์มีพระนักเทศน์มีการบริหารเวลาที่เหมาะสมในการเทศน์มีเวลา โดยรวมในการเทศน์มหาชาติไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป ๔.ด้านบรรยากาศทั่วไปควรมีภายใน สถานที่จัดเทศน์มหาชาติ มีผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้แก่กันและกันมีคณะผู้จัดการเทศน์

^{๒๒๗} พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์), “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการศาสสนสมบัติของวัด ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)*, ๒๕๕๔.

มหาชาติ มีการจัดบรรยากาศให้เข้ากับการเทศน์มหาชาติ สร้างบรรยากาศให้สงบ และสบายใจการ
พัฒนาวิธีการเทศน์มหาชาติควรเลือกวันจัดเทศน์มหาชาติได้เหมาะสม^{๒๒๘}

๘. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระอุดมสิทธินายก, ดร. ประธาน
กรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ขอเจริญพรขอบคุณ อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, กรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ขอกราบ
ขอบพระคุณ พระปลัดระพีพิณ พุทธิสารโร, ดร., ขอเจริญพรขอบคุณ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต
อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว และอาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา
คณะกรรมการทุกท่านและที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามและให้
คำปรึกษา แนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเจ้า
คณะพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส ในเขตปกครองคณะสงฆ์บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีที่ได้ให้ความ
อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี และสำเร็จลงเพราะได้รับความอนุเคราะห์และ
กำลังใจจากทุกท่านดังกล่าวและขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป คณะอาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุก
ท่าน เจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และประสบการณ์ เพื่อนร่วมชั้น
เรียน ที่เป็นกำลังใจ และให้การช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อเป็นอย่าง
ยิ่ง สิ่งดีงาม และประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นพุทธานุชา ธรรม
บูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มี
พระคุณทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ใน
อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ควรพัฒนาพระสงฆ์ในทักษะทางด้านความรู้ การเทศน์ การปาฐกถาธรรม การ
บรรยายธรรม อย่างต่อเนื่อง ๒) ควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่วัด สำนักปฏิบัติธรรม หรือองค์กร
ที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ ๓) ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระนักเผยแผ่อย่างเพียงพอและเหมาะสม และ๔) ควรพัฒนากลไกในการ
ประเมินคุณภาพการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอำเภอและนำเสนออย่างเป็น
รูปธรรม

๙.๒ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

---

^{๒๒๘} พระครูสาธกธรรมวิจิตร (อนันต์ ฉันทกาโม), “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ใน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑) ควรศึกษาวิจัยด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ๒) ควรศึกษาวิจัยด้านกลยุทธ์การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น ๒๕๕๓**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. **เมืองไทยจะวิฤตถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗.

(๒) วารสาร:

พระครูอุทัยกิจจารักษ์. “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”.

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๙.

พระณปวร โทวาท. “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ฉบับพิเศษ พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร เพ็ชรรัตน์. “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการศาสนสมบัติของวัด ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสาธกธรรมวิจิตร อนันต์ ฉนทกาโม. “การพัฒนาการเทศน์มหาชาติในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า
อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

Public Assistant Management for Uposathasila Observing
Of Watbangsrakao Bangsrakao Subdistrict,
Laemsing District, Chanthaburi Province

พระปลัดสาธิต สุจินโณ*
พระปลัดระพีพันพิสุทธิสาร**
ธิดิวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อภาษาไทย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการงานด้านสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่เข้ามารักษาศีลในวัดบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากการหาด้วยวิธีการของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๐ คน ประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป เพื่อทดสอบสมมติฐานระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษาว่า มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๘ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖ มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๐ ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒ และมีรายได้/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๘

การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

๑) ด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค ห้องน้ำ มีลักษณะเก่า ผู้สูงอายุไม่สะดวกในการใช้งาน ขาดงบประมาณในการพัฒนาให้มีความพร้อม ความเหมาะสม และเพียงพอต่อการใช้งาน ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงห้องน้ำ ใช้สุขภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

๒) ด้านรูปแบบพิธีการ ปัญหาและอุปสรรค ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนามีจำนวนน้อย ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนายังขาดความรู้ที่ถูกต้องตามหลักประเพณีแบบโบราณ ทำให้วัฒนธรรมประเพณีแบบโบราณค่อย ๆ หายไป ผู้รักษาอุโบสถศีลมีจำนวนน้อยลง ขาดพระอาจารย์ที่จะมาสอนวิปัสสนากรรมฐาน และแนะนำวิธีการสวดมนต์ ข้อเสนอแนะ ควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการรักษาอุโบสถศีลและเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบพิธีทางศาสนาแบบโบราณ ร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาอุโบสถศีล เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อไป

๓) ด้านความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค ขาดงบประมาณในการบูรณะ พัฒนา และสร้างสภาพแวดล้อมของอุโบสถศีลให้มีความเหมาะสม และเพียงพอ ข้อเสนอแนะ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

ความสำคัญ : สาธารณูปการ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province, 2) to study the problems, obstacles and suggestions for development to the construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is the survey research from the questionnaire and qualitative research is the in depth interview from key informants. For the support the quantitative data, the population for this research is the eight precepts keepers whom come to keep

the precepts at Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province by the simple sampling group from Krejcie and Morgan formula. The 250 people as the sampling population. The data analysis is also used by the ready programme for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different) at significantly statistics at 0.05.

The research findings were as follows:

The majority of correspondents was the female for 182 persons or 72.8 percent, having the marital status for 144 persons or 57.6 percent , having the age more than 50 years old for 224 person or 89.6 percent , having the education from primary school for 220 persons or 88 percent , having the career as farmers as 133 persons or 53.2 percent and having the income per month 4000 – 7000 Baht for 157 persons or 62.8 percent.

The construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province

1. The environment : The problem and obstacle like the toilet is old and the elderly are not convenient to use it, lack of budget to develop the readiness , suitability, sufficiency for using. Suggestions : should improve the toilet for the elderly to use easily, should allocate the budget from the public sector and private sector.

2. The form of ritual ceremony : The problem and obstacle are the small numbers of ritual ceremony masters , the ritual ceremony masters lack of knowledge according to traditional ceremony that makes the traditional ceremony fades away, the small numbers of precept keepers, lack of Vappassana monks or meditation masters to teach the meditation and introducing the way to chant. Suggestions : should cultivate the youths to know the eight precepts keeping and to increase the learning process of traditional ceremony , cooperate with other agencies or related organizations for campaigning the people to see the importance of the eight precepts keeping for motivation creation.

3. The demand : The problem and obstacle lack of budget for reconstruction, development and create the environment of chanting hall properly

and sufficiently. Suggestion : should allocate the budget that support by the public sector and private sector.

Keywords : Public Assistant

๑. บทนำ

วัดทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด ศิลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน หรือจะเรียกได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จากอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้ เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทยและศิลปกรรมแขนงต่างๆ วัดจึงเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศล ตั้งแต่เกิดจนถึงตายและเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน^{๒๒๙} ซึ่งหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย และเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่นั้นนั้น หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์ความดีงามสูงสุด

อุโบสถศีลนั้น มีผู้ปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล และเป็นชื่อของวันที่เจ้าลัทธิทั้งหลายกำหนดไว้เพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมตามลัทธิของตนมีการงดอาหารเป็นต้น ต่อเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จึงทรงบัญญัติอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ เพราะฉะนั้นอุโบสถศีลจึงมี ๒ อย่าง คือ ๑. อุโบสถศีลนอกพุทธกาล ได้แก่การเข้าจำด้วยการงดอาหารตั้งแต่เที่ยงวันไปในวันที่กำหนดไว้ ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาคังคมาลชาดกอัฐกนิบาตว่า บุตรและภรรยาที่ดีบริวารชนก็ดี ของเศรษฐีนั้น โดยที่สุดแม้คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น ทั้งหมดล้วนเข้าจำอุโบสถศีลเดือนละ ๖ วัน ๒. อุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อุโบสถศีลที่เป็นพุทธบัญญัติ อันประกอบด้วยไตรสรณคมน์ และองค์ ๘ ประการมีปาณาติบาตเป็นต้น^{๒๓๐}

ในอดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะชาวบ้านจะเข้ามาลงรากสร้างฐานวัดบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีพื้นที่นี้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีลักษณะเป็นที่เนินและที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่แถบชายทะเล มีลำคลองไหลผ่านเป็นการแบ่งแยกพื้นที่ระหว่างป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิงจากการบอกเล่าและพบเห็นของชาวบ้านในรุ่นปู่,ย่า ที่เล่าสืบต่อกันมาและหลักฐานอ้างอิงที่ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินของช้างป่า ก็คือ แอ่งดินที่ข้างป่ามานอนรวมกันและเกลือกกลิ้งเมื่อมีฝนตกก็จะมีน้ำข้างในแอ่งดิน ช้างได้อาศัยน้ำที่ซึ่งอยู่สำหรับกินและนอนเล่นจนมีขนาดกว้างและลึกมากขึ้นมีปรากฏทั่วไปในพื้นที่จำนวน ๙ แห่ง

^{๒๒๙} สุภาพ สุปัญญาพันธ์, “โครงการเมรุปลอดมลพิษ”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐.

^{๒๓๐} วิ.ม.อ. (ไทย) ๔/๓๗๗/๔๓๓.

ชาวบ้านเรียกว่า “สระ” ต่อมาชาวบ้านได้ใช้จำนวนสระมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบางสระเก้า” และมีชื่อเรียกสระเหล่านี้ตามสถานที่และตามชื่อของชาวบ้านที่มีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับสระในขณะนั้น ซึ่งในเขตพื้นที่ตำบลบางสระเก้า มีที่ตั้งอาณาเขต รวม ๕ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านเนิน หมู่ที่ ๒ บ้านกลาง หมู่ที่ ๓ บ้านเนินกลาง หมู่ที่ ๔ บ้านล่างหมู่ที่ ๕ บ้านแถวนา มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางของตำบล ทำให้ชุมชนในเขตพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรมากเพราะว่าในตำบลบางสระเก้านั้นมีวัดเพียงแห่งเดียว จึงทำให้พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับวัดสระเก้าและเข้ามาถืออุโบสถศีลและปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก^{๒๓๑} และในปัจจุบันวัดบางสระเก้าเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจันทบุรี แห่งที่ ๑๖^{๒๓๒} ที่มีผู้เข้าร่วมรักษาศูโบสถศีลเป็นจำนวนมาก

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการงานปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาศูโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยมีผู้ที่เข้ามารักษาศูโบสถศีลในวัดบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นประชากรในการศึกษา จำนวน ๒๕๐ คน และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่านได้แก่ ๑) เจ้าอาวาสวัด ๒) ไวยาวัจกรวัด ๓) กรรมการวัด ๔) ผู้รักษาศูโบสถศีล ๕) ผู้รักษาศูโบสถศีล ๖) ประชาชน ๗) ประชาชน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาศูโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้าอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี” เป็นการศึกษาโดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑ รูปแบบการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

๒ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ที่เข้ามารักษาศูโบสถศีลในวัดบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเข้ามารักษาศูโบสถศีลในระหว่างวัน จำนวน ๒๕๐ คนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือพระภิกษุผู้บริหารวัดและพุทธศาสนิกชนผู้มาร่วมรักษาศูโบสถศีล จำนวน ๗ รูป/คน

---

^{๒๓๑} องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, “ข้อมูลพื้นฐาน”, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ [๒๗ มี.ค. ๒๕๕๙]. http://www.bangsarakao.go.th/default.php?modules=fckeditor&fck_id=5&view_id=56&orderby=1

^{๒๓๒} ทำเนียบสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจันทบุรี ๒๕๕๙

๓ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพรายได้/ต่อเดือน โดยใช้แบบสอบถามชนิดแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้รักษาโอบสดีลที่มีต่อการจัดการสาธารณสุขเพื่อการรักษาโอบสดีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสภาพแวดล้อม ๒) ด้านรูปแบบพิธีการ ๓) ด้านความต้องการมีจำนวน ๒๑ ข้อ

๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนนี้

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ๒๕๓๙

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความงานวิจัยเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ ๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒) จัดลำดับข้อมูล ๓) จากการสัมภาษณ์ ๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น ๕) สรุปผลการวิจัย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหลังจากได้รับแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

๔. ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๘ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๖ มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖ มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ

๘๘.๐ ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒ และมีรายได้/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๘

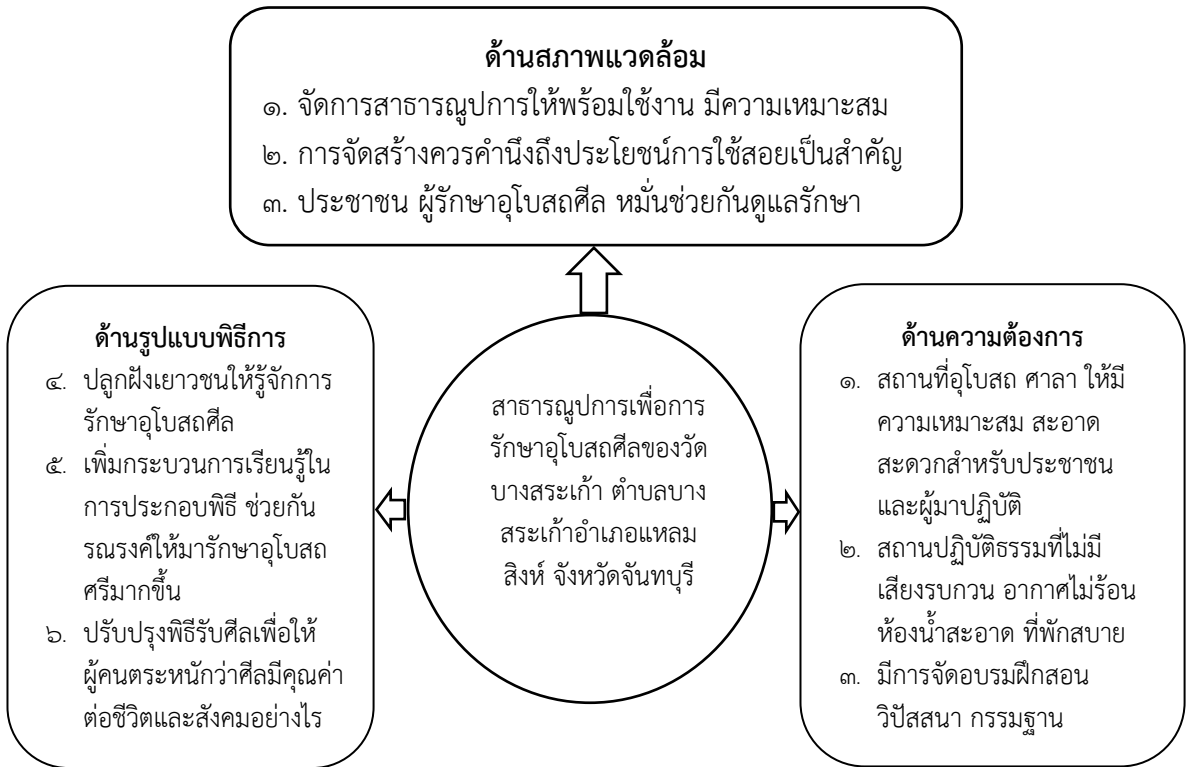
การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

๑) ด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค ห้องน้ำ มีลักษณะเก่า ผู้สูงอายุไม่สะดวกในการใช้งาน ขาดงบประมาณในการพัฒนาให้มีความพร้อม ความเหมาะสม และเพียงพอต่อการใช้งาน ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงห้องน้ำ ใช้สุขภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

๒) ด้านรูปแบบพิธีการ ปัญหาและอุปสรรค ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนามีจำนวนน้อย ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนายังขาดความรู้ที่ถูกต้องตามหลักประเพณีแบบโบราณ ทำให้วัฒนธรรมประเพณีแบบโบราณค่อย ๆ หายไป ผู้รักษาอุโบสถศีลมีจำนวนน้อยลง ขาดพระอาจารย์ที่จะมาสอนวิปัสสนากรรมฐาน และแนะนำวิธีการสวดมนต์ ข้อเสนอแนะ ควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการรักษาอุโบสถศีลและเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบพิธีทางศาสนาแบบโบราณ ร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาอุโบสถศีล เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อไป

๓) ด้านความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค ขาดงบประมาณในการบูรณะ พัฒนา และสร้างสภาพแวดล้อมของอุโบสถศีลให้มีความเหมาะสม และเพียงพอ ข้อเสนอแนะ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

๔) สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge) จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้วอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแผนภาพ

๕. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้าอำเภอลำลูกเหล็ก จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีข้อค้นพบจากการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

๑) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้าอำเภอลำลูกเหล็ก จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก สิทธิและหน้าที่ภายในอุโบสถศีล ทั้งเพศชายและเพศหญิงการจัดการสาธารณูปการเพื่อมุ่งหวังความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์)^{๒๓๓} ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม ๔ ไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอลำลูกเหล็ก จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม ๔

^{๒๓๓} พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์), “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม ๔ ไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงามอำเภอลำลูกเหล็กจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖)

ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม ๔ ไปใช้ในการบริหารงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

๒) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการ สาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกันซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน ก็ไม่ได้ ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัด สอดคล้องกัน เพ็ญศิริ สุขอ้วน^{๒๓๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานระดับ หน่วยงานของบุคลากรในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลจิตเวช ขอนแก่นราชนครินทร์ พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานระดับ หน่วยงานของโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ไม่แตกต่างกัน

๓) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอ แหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกัน พระชนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์)^{๒๓๕} ได้ ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษา สามัญแตกต่างกันมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการ สาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการ สาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกสิน พูลวัน^{๒๓๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรรศนะของผู้บริหารและครู เทศบาลในเขตการศึกษา ๑๐” ผลการวิจัยพบว่า แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรรศนะ ของผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลในเขตการศึกษา ๑๐ มีแบบภาวะผู้นำที่ยึดการประสาน

---

^{๒๓๔} เพ็ญศิริ สุขอ้วน, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานระดับหน่วยงานของบุคลากร ในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์”, **วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

^{๒๓๕} พระชนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๑.

^{๒๓๖} โกสิน พูลวัน, “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรรศนะของผู้บริหารและครูเทศบาลในเขต การศึกษา ๑๐”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๕)

ประโยชน์เป็นหลักอยู่ในระดับมาก รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางคือ แบบภาวะผู้นำที่ยืดบุคคลเป็นหลักและแบบภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก เปรียบเทียบแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนระหว่างทรศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลในเขตการศึกษา ๑๐ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลมีทรศนะต่อแบบภาวะผู้นำที่ยืดบุคคลเป็นหลักและแบบภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลักไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลมีทรศนะต่อแบบภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลักแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๖) ด้านสภาพแวดล้อม ยังขาดงบประมาณในการนำมาบูรณะ พัฒนา สถานที่และอุโบสถศีล เพื่อให้มีความเหมาะสม และเพียงพอต่อผู้มาศึกษาอุโบสถศีลสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพร สดสม^{๒๓๗} ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เวียง จังหวัดน่าน” ผลวิจัยพบว่า การก่อสร้างการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ถาวรวัตถุ และการพัฒนาพื้นที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัดรวมทั้งการปลูกต้นไม้ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็นก็พึงทำตามกำลังทรัพยากร คือ กำลังเงิน และกำลังบุคลากรที่มี วัดได้จัดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ และพัฒนาเสนาสนะ อาคารสถานที่และบริเวณภายในวัด ให้มั่นคงแข็งแรงและสง่างามอยู่ตลอดเวลาการที่วัดจะมีกิจกรรมการก่อสร้างขึ้นนั้น จะต้องมีการวางระบบไว้ล่วงหน้า เพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ แก้วัด โดย เจ้าอาวาสเป็นผู้มอบหมายให้ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายสาธารณูปการเป็นผู้ดูแลและประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายฆราวาส ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ศาสนการของวัดคอยดูแล ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา งานภูมิทัศน์นอกจากนี้งานสาธารณูปการยังเกี่ยวข้องกับงานด้านการบูรณะเสนาสนะของวัดด้วย ซึ่งงานบูรณะเสนาสนะของวัดนั้นเจ้าอาวาสจะได้มอบหมายให้ไวยวัจจรฝ่ายสาธารณูปการ เป็นผู้ดูแลและประสานงาน งบประมาณที่ใช้ในด้านการบูรณะเสนาสนะนั้นส่วนใหญ่เป็นงบประมาณของวัด นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณจากผู้มีจิตศรัทธา และงบประมาณที่เกิดจากงบประมาณของรัฐเมื่อมีงบประมาณในการดำเนินงานแล้วจะมีการประชุมคณะกรรมการพัฒนาวัด เพื่อรับทราบการดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้การจัดการแผนการพัฒนาวัด จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายงานประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคกรณีมีเจ้าภาพให้แจ้งเจ้าภาพก่อนการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการประมูลโครงการ (ประกวดราคา) ตรวจสอบโครงสร้าง การเงินบัญชี และผู้มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาเป็นที่ปรึกษา

๗) ด้านรูปแบบพิธีการ ยังขาดผู้นำพิธีการทั้งทางด้านจำนวน และความเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิดเพ็งอุดม^{๒๓๘} ได้ทำการศึกษาวีจย “เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตาม

---

^{๒๓๗} ฐิติพร สดสม, “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เวียง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๖.

^{๒๓๘} สมคิดเพ็งอุดม, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕)

ทรงพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า มีพระสงฆ์ที่พัฒนาหลายรูปได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่าการทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชนไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลองก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง

๘) ด้านความต้องการ ต้องการงบประมาณการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆของวัดเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมี ความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์การพัฒนาวัดมุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรืองมีศาสนวัตถุศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรม อันดีงามมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธีการให้การศึกษาการเผยแผ่และการสาธารณสงเคราะห์เพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

๖. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากพระปลัดระพินพุทธิสารโ, ดร. ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์, และ อาจารย์ดร.ธัญญาพัฒน์มีกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ที่ช่วยให้แนวคิดแนะนำและให้คาปรึกษาแก่ผู้วิจัยจนได้เนื้อหาสารนิพนธ์ที่ครบสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุธีปริยัตยาภรณ์เจ้าคณะอำเภอแหลมสิงห์ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามพร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้คุณค่าและประโยชน์ใดๆอันจะมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อยจึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ขอน้อมถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัยและมอบเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดาอุปชฌาย์อาจารย์และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี่ตลอดท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้สำหรับข้อบกพร่องต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นนั้นผู้วิจัยขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียวและยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

๗. ข้อเสนอแนะ

๑) ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้จริงในการจัดการสาธารณูปการทุกระดับ เพื่อความมั่นคง ยั่งยืนของพระพุทธศาสนาสืบไป

๒) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสาธารณูปการที่เฉพาะด้าน เช่น ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบพิธีการ เป็นต้น

๓) ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนางานด้านสาธารณูปการให้สมบูรณ์ถูกต้อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ธีรยุทธ พึ่งเทียร. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๕.
พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). **เล่าเรื่องให้โยมฟัง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.

สุวรีย์ศิริโภคกรภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร:

พระครูสมุห์ญาณสุภะอริยาโณ. “การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณสุขการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๖-๑๑.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานผลการวิจัย:

โกสิน พูลวัน. “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรรศนะของผู้บริหารและครูเทศบาลในเขตการศึกษา ๑๐”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๕.

ฐิติพร สะสม. “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา:กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้งอำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูสมุห์อนุกุลอนุวาทโน (ปานประดิษฐ์). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม๔ไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงามอำเภอสิงหนครจังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระอุบลกตปุณฺโณ (แก้ววงล้อม). “การวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

เพ็ญศิริสุขอ้วน. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานระดับหน่วยงานของบุคลากรในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราช

นครินทร์”. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๕๐.

สมคิด เพ็งอุดม. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และ
เจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”.วิทยานิพนธ์ ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,
๒๕๓๕.

สุภาพ สุปัญญาจันทร์. “โครงการเมรุปลอดมลพิษ”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชน
ในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
The Participation of Sangha Administrators Towards
Community Development in Makhm District,
Chanthaburi Province

พระครูพัชรธรรมาภรณ์ (เพ็ชร วชิรธมโม)*

พระมหาสุวัฒน์ สุนนโท**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๘๐ รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อันดับสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระสงฆ์ที่มีอายุ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษาและวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี คือ พระสังฆาธิการไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนเพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจ มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการเข้าร่วมประชุม โครงการหรือกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ไม่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือภายในวัดทำให้พระสังฆาธิการไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ และหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการ ข้อเสนอแนะคือ ควรชี้แหล่งให้ความรู้หรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแก่พระสังฆาธิการ มีการจัดประชุมในเวลาที่เหมาะสมกับพระสังฆาธิการ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถึงแม้พระสังฆาธิการจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเป็นส่วนน้อย แต่ก็มักจะเป็นผู้เสนอปัญหาของชุมชนหรือเป็นผู้กำหนดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับงานบุญ ประเพณีต่างๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ถึงแม้พระสังฆาธิการจะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนได้ทุกโครงการหรือทุกกิจกรรมแต่ในบางเรื่องพระสังฆาธิการก็มีส่วนเข้าไปดำเนินงานด้วยตนเอง เช่น กรณีของกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ โครงการหมู่บ้านศีล ๕ โครงการปฏิบัติธรรม โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน เป็นต้นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชน พระสังฆาธิการก็จะได้รับประโยชน์ไปโดยปริยาย และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพระสังฆาธิการมักจะได้รับเชิญให้ไปเป็นคณะกรรมการในโครงการต่างๆ ที่สามารถทำได้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาชุมชนในอันที่จะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขามอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน คือ พระสังฆาธิการควรเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, พระสังฆาธิการ, การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the general state of participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province, 2) to compare the opinions of the monks to the participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province, 3) to study the problems, obstacles and

suggestions in the development to the participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research by using the survey research is collected the data from the sampling group of 180 monks who live in the administration area in Chanthaburi province as Mahayana Sect monks towards participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province. The data analysis is used by the ready program for research of social sciences through frequency, percentage, mean, standard deviation S.D. one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD. and the qualitative research had the in-depth interview from key informants by using the content analysis technique and data analysis according to research analysis.

The findings of this research as following:

1. The monks who responded the questionnaires and had the opinions to the participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province in overall, was at good level. When considered in each side, found that the Sangha administrators had the participation at good level in all aspects as the first was the participation for getting the benefits, the second was the participation for work proceeding and the last was the participation for evaluation.

2. The monks who have the difference of age, Dhamma education, Pali study, had the opinions to participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province differently. While the monks who have the difference of ordination year and general education, had the opinions to participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province indifferently.

3. The problems and obstacles for participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province as follows: Sangha administrators do not dare express the opinion and participate for community development because of no knowledge and understanding, limited time for meeting, projects and or activities are not related to Buddhism or within the temple that the monks cannot participate with government and private agencies and community. Suggestions: should have the source of knowledge and information data about the participation of Sangha administrators towards community development, should have the meeting in the proper time for Sangha administrators and more importance is the

government and private agencies including the people in the community should give the importance to Sangha administrators for project participation or community development activity of Sangha administrators as the spiritual leaders.

The guidelines to develop the participation of Sangha administrators towards community development in Makham district, Chanthaburi province, found that the decision making participation ,even though Sangha administrators will have the rare chance to participate the decision making about community development but be the problem presenters of community or to determine the suitable activity with traditional merit making ceremony. For the participation of work proceeding, even though the Sangha administrators cannot participate in every community development project or activity but the Sangha administrators participated totally by themselves in some projects such as saving project, five precepts project, meditation practice activity, moral and ethical project etc. For the participation for getting the benefits, the community get the benefits from community development, Sangha administrators get advantage by themselves. Forthe participation in the evaluation, Sangha administrators will get the invitation to be the committee in many projects and can do it. Suggestions about the community development, will have the effect on community development in Makham district ,Chanthaburi province as tangible object and having the maximum benefit to community is the Sangha administrators.

Keywords: The Participation, Sangha, Community Development

๑. บทนำ

จากสภาพปัญหาทางสังคมที่สะสมเพิ่มพูนขึ้นอย่างเรื่อยๆ มาโดยตลอด ต่อเมื่อเข้าปี ๒๕๓๙ - ๒๕๔๑ ซึ่งเป็นวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างกว้างขวางรุนแรง เริ่มตั้งแต่ปัญหาการเงิน การคลัง การเลิกจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ การว่างงาน การอพยพโยกย้ายถิ่นเดิม ความสูญเสียทางเศรษฐกิจในด้านเศรษฐศาสตร์ในการเพิ่มทุนมนุษย์และการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ^{๒๓๙} ในการที่จะกระตุ้นสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพัฒนาอาชีพแบบพึ่งพาตนเองได้แบบใช้ปัญญา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญมากและเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ตลอดจนกระบวนการวางแผนของการพัฒนาซึ่งเป็นการรวมกันของประชาชนในชุมชน ให้สามารถช่วยเหลือตนเอง

---

^{๒๓๙} อนุวัต กระสังข์, “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์,” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗) : ๑๙๔.

และพึ่งพาอาศัยกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้จากความมุ่งหมายหลักในการพัฒนาให้ประชาชนสามารถช่วยให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข

ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับชุมชนแบบชนบท พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีการออกไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย และผู้ด้อยโอกาสร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและอีกบทบาทหนึ่งเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีล ก่อให้เกิด ทักษะ สมาธิหรือการพัฒนาจิตใจ^{๒๔๐} ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการรูปหนึ่งจึงสนใจที่จะศึกษาว่าพระสังฆาธิการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ ศึกษาสภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี” มุ่งศึกษา ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)^{๒๔๑} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

^{๒๔๐} วิชาภา เมธีวรฉัตร, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง,” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

^{๒๔๑} J.M., Cohen, and N.T., Uphoff, (1980). “Participation’s Place in Rural Development Seeking Clarity though Specificity”, World Development. 8(3), p. 223.

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง“การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี”เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๓๒๕ รูป ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๕ ตำบล ซึ่งมีจำนวน ๑๘๐ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๘๐ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๒๕ ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม และวุฒิกการศึกษาปริญญาธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ทั้ง ๔ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่

สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ๒) อ่าน ทำความเข้าใจเขียนและตั้งประเด็นพรรณนาจัดหมวดหมู่ หาความเหมือนความต่าง และ ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ **ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี** พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

๕.๒ **ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล** พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษาวุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ **ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี** พบว่า

๑) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา** อุปสรรคคือพระสังฆาธิการไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรม และมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ข้อเสนอแนะคือควรมีแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่จำกัดเวลา และการกำหนดเวลาในการประชุมให้เหมาะสมเพื่อที่พระสังฆาธิการได้มีโอกาสเข้าร่วมในการประชุม

๒) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานปัญหา** อุปสรรคคือพระสังฆาธิการส่วนใหญ่นขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง เนื่องจากไม่ทราบข้อมูล และมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะคือควรมีการอบรมให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการ เพื่อให้สามารถเข้าร่วมในโครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้น

๓) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ปัญหา** อุปสรรคคือโครงการ/กิจกรรมบางอย่าง พระสังฆาธิการมีส่วนได้รับประโยชน์น้อยมาก หากไม่ใช่โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา/กิจกรรมที่ไม่ได้ทำภายในวัดข้อเสนอแนะได้แก่ ควรมีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดหรือพระพุทธศาสนา และโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาชุมชนในส่วนของวัดบ้าง เช่น กิจกรรมการบูรณะซ่อมแซมศาสนาสถานหรือศาสนวัตถุ

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลปัญหา อุปสรรคคือพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจทำให้มีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมประชาชนน้อยมาก ทั้งหน่วยงานต่างๆ และประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการให้ความรู้ในเรื่องของแนวทางและวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน หน่วยงานและประชาชนในชุมชนควรให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการในฐานะผู้นำทางจิตใจในชุมชน

๖. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

<p>๑. สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี</p> <p>พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก</p> <p>อันดับแรก ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์โดยพระสังฆาธิการเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นผู้รับบริบทในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นผู้ให้คำปรึกษาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการพัฒนาชุมชน</p> <p>อันดับที่ ๒ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พระสังฆาธิการเป็นผู้ดำเนินการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องของการพัฒนา รวมทั้งช่วยเหลือในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และอื่นๆ</p> <p>อันดับที่ ๓ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พระสังฆาธิการและประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ได้รับความร่วมมือกันเป็นอย่างดี และพระสังฆาธิการมีความภาคภูมิใจที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน</p> <p>อันดับที่ ๔ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพระสังฆาธิการเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา และเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนครั้งต่อไป</p>			
<p>๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการ ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล</p> <p>พระสงฆ์มีอายุ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันไป</p> <p>พระสงฆ์ที่มีพรรษาและวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน</p>			
<p>๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี</p>			
↓	↓	↓	↓
<p>ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสังฆาธิการขาดความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน - มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา เพราะวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน 	<p>ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มักเป็นโครงการที่ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนาหรือไม่ได้กระทำภายในวัด - หน่วยงานและประชาชนในชุมชน ไม่เห็นความสำคัญของพระสังฆาธิการ 	<p>ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระสังฆาธิการได้รับประโยชน์โดยอ้อม เพราะส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการฝึกอาชีพเพื่อสร้างรายได้ในชุมชน 	<p>ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานต่างๆ ไม่เห็นความสำคัญของพระสังฆาธิการ จึงไม่ส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วม
<p>ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อจะได้นำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปฏิบัติภารกิจด้านการศึกษา สงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์ เข้าถึงชุมชนได้ดียิ่งขึ้น - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาในวัดหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาบ้าง เพื่อให้พระสงฆ์ได้รับโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานและประชาชนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุข - ควรมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์และการศึกษาสงเคราะห์มีความสะดวกและบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 			

จากแผนภูมิที่ ๑ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีใน ๔ ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์** โดยพระสังฆาธิการเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นผู้รู้บริบทในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นผู้ให้คำปรึกษาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการพัฒนาชุมชน

๒) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน** พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องของการพัฒนา รวมทั้งช่วยเหลือในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และอื่นๆ

๓) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** พระสังฆาธิการและประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ได้รับความร่วมมือกันเป็นอย่างดี และพระสังฆาธิการมีความภาคภูมิใจที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

๔) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล** พระสังฆาธิการเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา และเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนครั้งต่อไป

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๗.๑ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการ เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ จิตสาโร)^{๒๔๒} เรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๗.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

๑) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา** อุปสรรคคือ (๑) พระสงฆ์ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจเพราะขาดความรู้ความเข้าใจ และมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา

---

^{๒๔๒} พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ จิตสาโร), “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวีระ นาถโกโร (เดชาละมัย)^{๒๔๓} เรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ พระสงฆ์ขาดการปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนหรือชาวบ้าน ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน ขาดการวางแผนในการพัฒนาทำให้ไม่ได้รับการยอมรับในชุมชน ข้อเสนอแนะคือควรมีแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่จำกัดเวลา และการกำหนดเวลาในการประชุม ควรหลีกเลี่ยงการจัดในเวลา que พระสงฆ์ต้องกระทำภารกิจ

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานปัญหา อุปสรรคคือพระสงฆ์ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนและหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้การสนับสนุนทำงานของพระสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดปรีชา โชติธมโม (กำกระโทก)^{๒๔๔} เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน ในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี” พบว่าปัญหาอุปสรรค คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้การสนับสนุนทำงานของพระสงฆ์ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ พระสงฆ์บางรูปไม่มีความรู้ความเข้าใจและไม่สนใจข้อเสนอแนะ คือควรมีการอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ควรมีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อให้สามารถเข้าร่วมในโครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้น

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ปัญหา อุปสรรคคือโครงการต่างๆ ผลที่ได้รับส่วนใหญ่จะเป็นของประชาชนพระสงฆ์มีส่วนได้รับประโยชน์เหล่านั้นน้อยมาก ข้อเสนอแนะคือควรมีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดหรือพระพุทธศาสนา เพื่อที่พระสงฆ์จะได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจตุรงค์ สุนตจิตโต^{๒๔๕} เรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชน ควรมีการสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณแก่พระสงฆ์เพื่อร่วมกันพัฒนาสังคมให้มีศักยภาพ เน้นสร้างพระสงฆ์และคนในชุมชนให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และควรทำงานในลักษณะเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ และดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

---

^{๒๔๓} พระวีระ นาถโกโร (เดชาละมัย), “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๒๔๔} พระครูปลัดปรีชา โชติธมโม (กำกระโทก), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน ในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๒๔๕} พระจตุรงค์ สุนตจิตโต, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลปัญหา อุปสรรคคือพระสงฆ์ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ได้รับโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนน้อยมาก นอกจากนี้หน่วยงานและประชาชนไม่ให้ความสำคัญของพระสงฆ์ ทำให้ไม่มีการสนับสนุนส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิธานพิพัฒนคุณ พระครูวิมลศิลป์กิจ และนายประสิทธิ์ สมวัน^{๒๔๖} เรื่อง “การเสริมสร้างพลังชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในภารกิจการพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรคคือ ผู้นำหมู่บ้านบางคนควรเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ข้อเสนอแนะ คือควรมีการให้ความรู้ แก่พระสงฆ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

๘. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. และ อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำให้การช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอดขอขอบพระคุณ รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม ดร.ยุทธนา ปราณีต พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์กิตติปัญญา, ดร., พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ดร., พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ดร., ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์, อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบพระคุณ พระครูสุจิตกิตติวัฒน์ พระครูสุนทรธรรมเทศ พระครูพิศิษฐ์ชัยวัฒน์ พระมหามานะ รามธมโม พระครูกัลยาคุณาธาร พระปลัดไพบูลย์ สนั่นจิตโต และผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการทำสารนิพนธ์ เจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ทุกรูปในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ที่ได้เมตตาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ทุกท่านที่เมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษา และขอขอบคุณ อาจารย์วาริญา ม่วงเกลี้ยง ตลอดจนถึงเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ได้ช่วยให้คำปรึกษาคำแนะนำในการทำสารนิพนธ์ และเป็นกำลังใจตลอดสารนิพนธ์เล่มนี้ หากจะพึงมีคุณค่าและประโยชน์ใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และมอบเป็นกตเวทิตาแด่มารดาบิดา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติโยมท่านผู้มีอุปการคุณทุกๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้จนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อย

๙. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

---

^{๒๔๖} พระครูพิธานพิพัฒนคุณ พระครูวิมลศิลป์กิจ และนายประสิทธิ์ สมวัน, “การเสริมสร้างพลังชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในภารกิจการพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย”, บทความวิจัย, (เชียงราย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๓.

๙.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาควรมีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน

๒) คณะสงฆ์ควรมีการกำหนดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาควรให้พระสังฆาธิการได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๒) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สามารถช่วยพัฒนาประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๙.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการกับผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ

๒) ควรมีการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามคำสอนในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระครูปลัดปรีชา โชติธมโม (กำกระโทก), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชน ในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์จิตสาโร), “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระจตุรงค์ สุนตจิตโต, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระวีระ นาคโร (เดชาละมัย), “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

(๒) วารสาร:

พระครูพิธานพัฒนคุณ พระครูวิมลศิลป์ปะกิจ และนายประสิทธิ์ สมวัน, “การเสริมสร้างพลังชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในภารกิจการพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย”, **บทความวิจัย**, (เชียงราย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, ๒๕๕๗),

พลภัทร ช่างสากล, “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**,ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘).พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

วิชาภา เมธีวรฉัตร, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**,ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘).พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

อนุวัต กระสังข์, “ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์,” **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**,ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗) : ๑๙๔.

(๓) ภาษาอังกฤษ

J.M., Cohen, and N.T., Uphoff, (1980). “Participation’s Place in Rural Development Seeking Clarity though Specificity”, *World Development*. 8(3), p. 223.

บทบาทของพระสงฆ์ในพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
The Roles of Monks For People Quality of Life Development In
Khunhan District, Srisaket Province

พระมหาจำเริญ อุตตโม*
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร)**
บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีหรือประสานวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๒๕๒ รูป ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และโดยการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่งทางคณะสงฆ์ มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์ควรจัดการศึกษาอบรมและปลูกฝังค่านิยมแก่ประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งสร้างกลยุทธ์แรงจูงใจให้ประชาชนเข้าถึง ศิล ๕ พร้อมทั้งนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และควรมีการกำหนดควบคุมการเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การพัฒนาด้านสังคม ควรสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมในการประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์เชิงปฏิบัติการ ๓ เดือน และพระสงฆ์พึงปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างศรัทธาแก่ประชาชน การพัฒนาด้านวัฒนธรรม ให้มีการประกาศเกียรติคุณของบุคคลที่ช่วยเหลือสังคมให้เป็นแบบอย่าง และส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน มีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการรักษาและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชน การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดกฎระเบียบในการใช้สาธารณูปโภคร่วมกัน พร้อมปรับกิจกรรมชุมชนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างเหมาะสม ปลูกฝังค่านิยม มีป้ายรณรงค์กำหนดกฎระเบียบ และจัดอบรม ให้การศึกษาปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ: บทบาท, พระสงฆ์, พัฒนาคุณภาพชีวิต

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province, 2) to compare the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province classified by personal factors, 3) to study the problems, obstacles and guideline to development to the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province.

This research has the mixed research method. For the quantitative research is the survey research that collected the data from the field study from 252 monks of Khunhan district, Srisaket province that used the open and closed end questionnaire to collect the data. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA). The qualitative research was the document analysis and interview from 7 key informants as the tool of data collection.

The findings of this research as following:

1. The roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province as a whole was at the high level with an average of 4.02 and when considered in each aspect that found that the economy, society, culture, environment were at high level.

2. The findings from comparison of the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province, classified by personal status, found that the differences of age, ordination year, General Education, Dhamma Education, Pali Education and Sangha status, had the opinions of people to the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province indifferently at significant statistics at 0.05. It rejected the hypotheses.

3. The suggestions as the guidelines for development to the roles of monks towards life quality development of people in Khunhan district, Srisaket province, such as the economic development, the monks should have the training and cultivate the value to the people according the principle of sufficiency of economy including to create the strategy of motivation to the people to keep the five precepts to use in daily life and should have the propagation controlling in other medias properly. The social development, should recruit the properly persons to cooperate in activities, should have curriculum training about Sangha management into practical for 3 months and the monks should behave according to Dhammavinaya strictly for faith creation to the people. The cultural development, should give the honour to the person to help the society as the sample model and support the local culture in the form of community learning center. The environmental development should set up the rule and regulation for using the co-public domain including adjustment of community activity along with proper environment. The value creation should have the labels for campaigning, the rule and regulation and the training, should study the value creation to the youths and general people.

Keywords: Roles, Monks, Development

๑. บทนำ

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกลม่อเมตตาจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่การปกครอง และการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่รับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนัก ซึ่งมีจำนวนเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์นอกจากนั้นชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่มักยังมีลักษณะเป็นชุมชนเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศประมาณร้อยละ ๙๐ ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ ๑๐ เท่านั้นที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น ในประเทศไทยซึ่งมีชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ในใจกลางราษฎร์ในหมู่บ้านจึงมีวัดเป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับการสมาคม หรือการดำรงชีวิตทางสังคมและศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะอยู่รอบๆวัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านรองจากครอบครัว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้จะเห็นได้จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้กับวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน และทรัพย์สินเงินจำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ ๗ ถึงร้อยละ ๘๔ ของรายจ่ายภายในครอบครัว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในทางโลกนั้น เป็นเรื่องของการบริหารจัดการคนในองค์กรโดยมุ่งเน้นกิจกรรมเป็นหลัก เช่น การให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา เป็นต้น ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆมากมายแต่ถ้าองค์กรใดนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการควบคู่ ไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แล้วองค์กรนั้นจะเกิดประโยชน์ สูงสุดและประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน ซึ่งในบทความนี้ จะนำเสนอการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธเพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นศาสตร์สมัยใหม่ให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ประสงค์ความเจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถาวร^{๒๔๗} การส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ ก่อให้เกิดความพึงพอใจมากขึ้นในการปรับปรุงผลลัพธ์ทั้งขององค์กรและปัจเจกบุคคล ตามลำดับซึ่งจากความหมายโดยรวมแล้วก็จะเข้าเป้าหมายสำคัญคือการอยู่ร่วมกันเพื่อเพิ่มความพึงพอใจในงานที่ทำ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิต กับการทำงานโดยส่วนรวม(the total life space) เป็นเรื่องของการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้ชีวิตในการทำงานและชีวิตส่วนตัวนอกองค์กรอย่างสมดุล นั่นคือต้องไม่ปล่อยให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความกดดันจากการปฏิบัติงานมาก

---

^{๒๔๗} พระมหาอำพล คุณงกโร, ดร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ), (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๓๘๘.

เกินไป ด้วยการกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยง การที่ต้องคร่ำเคร่งอยู่กับงานจนไม่มีเวลาพักผ่อน หรือได้ใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเพียงพอ^{๒๔๘} พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทยที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาและการจัดระเบียบทางสังคมไทยในด้านต่างๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี จนถึงการดำเนินชีวิตในประจำวัน โดยมีวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักของสถาบันพระพุทธศาสนามีหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน วัดจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนเป็นอย่างมาก นั่นคือ วัดกับชุมชน มีความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างมาก นั่นคือ วัดกับชุมชน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดลึกซึ้งจนยากที่จะแยกแยะออกจากกันได้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดจึงเปรียบเสมือนชีวิตจิตใจหรือจิตวิญญาณของชุมชน และในขณะเดียวกันชุมชนก็เปรียบเสมือนร่างกาย ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องอาศัยเกื้อกูลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นวัดและชุมชนจะต้องสมานฉันท์ให้ความร่วมมือ ร่วมใจ และประสานสัมพันธ์อยู่คู่กันตลอดไป^{๒๔๙}

จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและก็พบว่าปัญหาเสพติดได้แพร่ระบาดไปทั่วทั้งจังหวัดเช่นกัน ไม่เว้นแม้แต่อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และสภาพเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ได้แก่ทำนา ทำไร่ ไร่มัน และสวนยาง เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยแสดงออกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมา ซึ่งบางอย่าง เป็นสิ่งที่องค์กรของรัฐทำได้ไม่ดีเท่า ซึ่งสิ่งที่พระสงฆ์กระทำนั้นต้องอาศัยการเสียสละทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ย่อมมีบทบาทสำคัญและเป็นความคาดหวังของชุมชนในการพัฒนาหลาย ๆ ด้าน อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๒ เพื่อศึกษาผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

---

^{๒๔๘} ดร.บุษกร วัฒนบุตร, “องค์กรแห่งความสุขกับคุณภาพชีวิต”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : ๖๕.

^{๒๔๙} พระมหาประสงค์ พุทธจันทร์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ๔ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ๑, การพัฒนาด้านสังคม ๑, การพัฒนาด้านวัฒนธรรม ๑, การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ๑,

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากรในการวิจัย ได้แก่พระสงฆ์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวน ๖๘๐ รูป^{๒๕๐}

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวน ๒๕๒ รูป โดยใช้การเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้

๔.๒.๓ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีคุณสมบัติสองคล้อยกับประเด็นการวิจัย จำนวน ๗ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

๒) ข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การ

---

^{๒๕๐} สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอขุนหาญ, เอกสารอัดสำเนา, รายงานการประชุม พระสังฆาธิการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘.

ทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด

๔.๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบเรียบเรียง

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า อายุพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๑๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๘ รองลงมาคือ พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี มีจำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๘๖ และน้อยที่สุด คือ พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี มีจำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๑๖

๕.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถเรียงลำดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ได้ดังนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ๔.๑๐ รองลงมาคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ๔.๐๔ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ๓.๙๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีการชักชวนประชาชนให้รวมพลังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับสูงสุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ รองลงมาคือ มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ฝึกสอนอาชีพแก่ประชาชนโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ มีการส่งเสริมให้ชุมชนไปดูงานเกี่ยวกับอาชีพขององค์กรอื่น โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๒. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษ มากเป็นลำดับสูงสุดคือ อำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัด ในกิจกรรมของชุมชนโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ รองลงมาคือ มีการจัดอบรมธรรมะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมแก่ประชาชนโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ให้ความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๓. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษ เรื่องมีการจัดกิจกรรมเมื่อถึงวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนาโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ รองลงมาคือ ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ ภายในวัดจัดให้มีที่เก็บโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุด้านวัฒนธรรมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษ เรื่องร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ รองลงมาคือ ปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือ บริจาคปัจจัยในการอนุรักษ์หรือการจัดการสภาพแวดล้อมให้สวยงามโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๕.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

อายุ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

พรรษา พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

วุฒิการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

วุฒิทางธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

วุฒิเปรียญธรรม พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ

ปัญหา อุปสรรค ดังนี้คือ ๑) บุคคลในชุมชนมีค่านิยมในด้านวัตถุมากกว่าด้านศีลธรรมที่พึงงาม ๒) บุคคลในชุมชนขาดหลักธรรม (ศีล ๕) ในการใช้ดำเนินชีวิต ๓) การเผยแพร่ธรรมะในปัจจุบัน เป็นการให้ชุมชนบริจาคเงินมากกว่า การให้หลักธรรมคำสอน

ข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ ๑) ควรมีการจัดอบรมและปลูกฝังค่านิยมให้แก่ประชาชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ควรมีการสร้างกลยุทธ์และแรงจูงใจ ให้ประชาชนเข้าถึงศีล ๕ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และป้องกันยาเสพติด ๓) ควรมีการกำหนด และควบคุมการเผยแพร่ ตามสื่อต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม

ปัญหา อุปสรรค ดังนี้คือ ๑) ขาดบุคลากรในการประสานงานการพัฒนา ระหว่างวัดกับชุมชน ๒) พระสงฆ์ขาดความรู้ และทักษะการบริหารงาน ในกิจการวัดกับชุมชน ๓) ชุมชนและสังคมขาดความศรัทธาในข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ขาดพระวินัย

ข้อเสนอแนะ ดังนี้ ๑) ควรสรรหาบุคลากรที่มีความเหมาะสมในการประสานงาน ในกิจกรรมต่าง ๆ ๒) จัดการศึกษา อบรมหลักสูตรการบริหารในกิจการคณะสงฆ์ เชิงปฏิบัติการ (๓ เดือน) ๓) พระสงฆ์พึงปฏิบัติเป็นแบบอย่างตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างศรัทธาแก่สังคม

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม

ปัญหา อุปสรรค ดังนี้คือ ๑) สังคมในชุมชนมีการยอมรับนับถือบุคคลที่มีฐานะร่ำรวยมากกว่าบุคคลที่มีคุณธรรมความดี ๒) ชุมชนขาดการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต ๓) วิถีชีวิตการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๔) ไม่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายที่เหมาะสม ในเอกลักษณ์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ ๑) มีการประกาศเกียรติคุณของบุคคลที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ให้เป็นแบบอย่างในชุมชน ๒) ควรส่งเสริม และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ๓) จัดกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึก การให้ทานในเทศกาล และประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน ๔) ผู้นำในชุมชนต้องเป็นแบบอย่างในการแต่งกายและ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึก

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

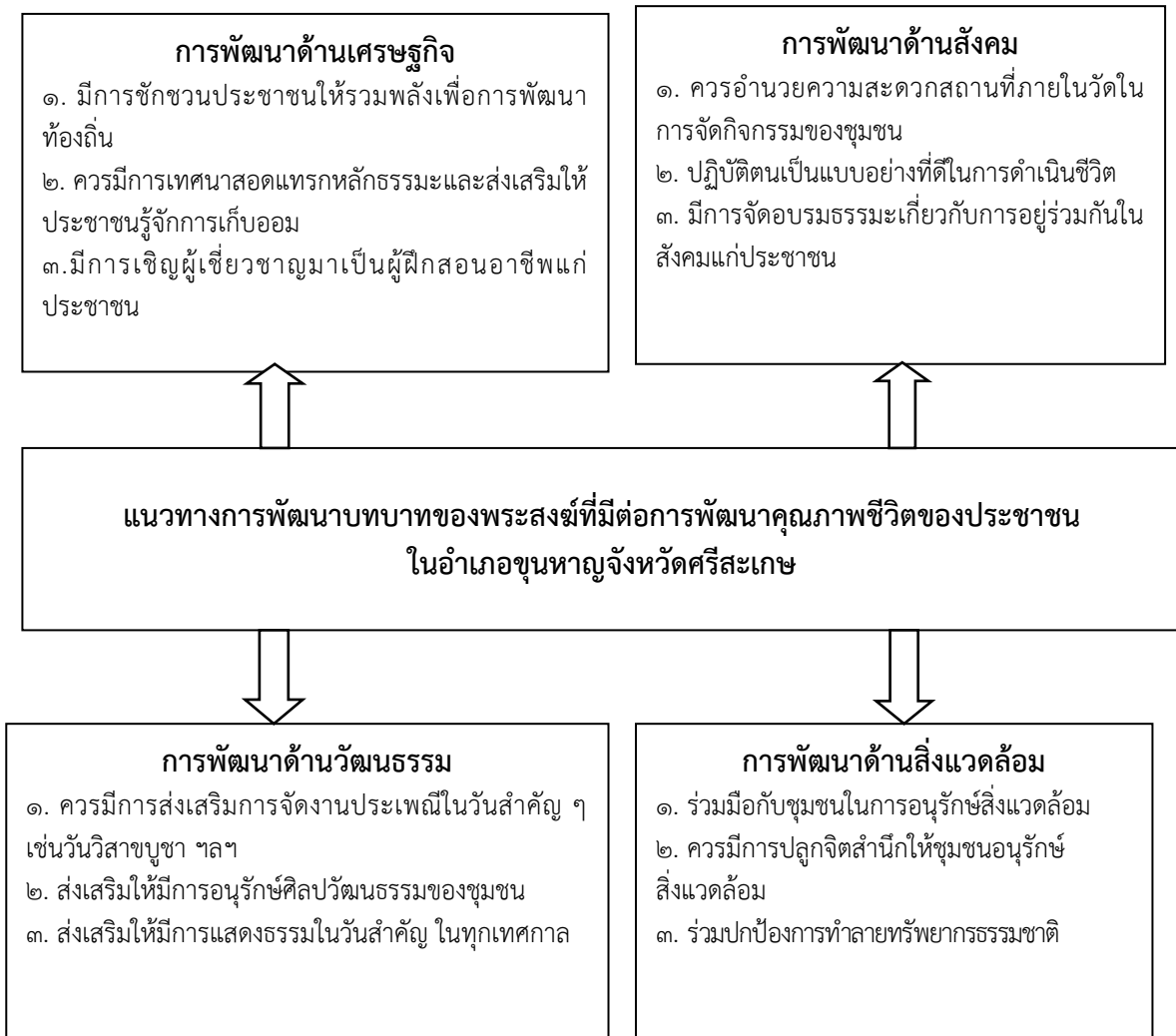
ปัญหา อุปสรรค ดังนี้คือ ๑) คนในชุมชนไม่ช่วยกันรักษา และเห็นคุณค่าสิ่งสาธารณูปโภค ในวัดและชุมชน ๒) การสร้างสถานที่ต่าง ๆ มักจะทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ๓) คนในชุมชนขาดระเบียบวินัยการรักษาความสะอาด ในที่สาธารณะ ๔) คนในชุมชนส่วนใหญ่ จะเห็นจะเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

ข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ ๑) ควรส่งเสริมชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒) มีการปรับกิจกรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างเหมาะสม ๓) ควรปลูกฝังค่านิยม ตัด

ป้ายรณรงค์ กำหนดกฎระเบียบ ๔) ควรจัดการอบรม ให้การศึกษาปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป

๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญจังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๗. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยมีประเด็นค้นพบจากการวิจัยที่น่าสนใจซึ่งนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

๗.๑ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ผลจากการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ควรให้มีการเทศนาสอดแทรกหลักธรรมและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเก็บออมพร้อมทั้งมีการนำเสนอข่าวสารหรือความรู้ด้านส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนและมีการชักชวนให้บุคคลเข้ามามีจิตอาสาพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณวรการ^{๒๕๑} ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก วุฒิเปรียญธรรม ๑ - ๒ - ป.ธ. ๓ วุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี มีพรรษามากกว่า ๒๐ ปี บทบาทด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ผลจากการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าควรที่จะมีการอำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนรณรงค์ช่วยให้มีการช่วยเหลือสังคมด้วยการบริจาคปัจจัยวัตถุสิ่งของหรือสนับสนุนชุมชนในคราวจำเป็นและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของชุมชนเอื้อเพื่อช่วยเหลือได้มากโอกาสซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุจินธรรมนิวิฐ ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่” ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก^{๒๕๒}

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ผลจากการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่า ควรมีการส่งเสริมการจัดงานประเพณีใน

^{๒๕๑} พระครูสุวรรณวรการ, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๓).

^{๒๕๒} พระครูสุจินธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปถุโณ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

วันสำคัญ ๆ ถือเป็นวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นงาน ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่ง ทั้งในด้านการปกครอง และในด้านกิริยามารยาท และความเป็นอยู่จนกลายเป็นธรรมเนียมไทยไป ในสังคมไทยแล้วจะมองเห็นวัฒนธรรมควบคู่กับการดำรงชีวิต โดยเฉพาะประเพณีที่เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนาโดยตรงหรือทางอ้อมก็ตาม พระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลักธรรมวินัยและสภาพแวดล้อมของชุมชน

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผลจากการวิจัย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่าควรส่งเสริมชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างป่าชุมชน รักษาป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นตัวอย่างของการอยู่แบบเรียบง่าย และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดรู้คุณค่า ช่วยรักษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะทรัพยากรพรรณพืช และมีการจัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเยือกเย็น สงบให้วัดเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยสร้างบรรยากาศ ให้ประชาชนเห็นว่า บรรยากาศในวัดให้ความร่มเย็นต่างจากสังคมนอกวัดที่มีแต่ความร้อน ผู้ที่เข้ามาพบเห็นในวัดจึงพากันสงบ ความร่มเย็น การดึงคนเข้าวัดในเบื้องต้น ลักษณะการจัดบริเวณดังกล่าวมีการจัดหลายลักษณะ เช่น การจัดสวนป่า การตัดแปลงตกแต่งบริเวณวัด การปลูกต้นไม้ การจัดป้ายแสดงคำสอนต่าง ๆ เพื่อเตือนใจประชาชนที่เข้าไปบริเวณนั้น ผลดีอีกประการหนึ่งก็คือการที่พื้นที่วัดสามารถครอบคลุมบริเวณป่าได้มากเพียงใดก็เป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ได้มากเพียงนั้น

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา พระอุดมสิทธินายก, ดร.,ประธานกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร, กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และอาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, เลขานุการและกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์, และ ผศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร, อาจารย์ พล.อ. ดร.รุจ กสิวุฒิ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ซึ่งไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด

๙ ข้อเสนอแนะ

๙.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

๑) ทางคณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดศรีสะเกษควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการวัดและชุมชนให้กับพระสงฆ์ในเชิงปฏิบัติการให้มีความรู้ความชำนาญอย่างน้อย ๓ เดือน

๒) จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้าน จากข้อค้นพบนี้ ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับบทบาทในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรมีการทบทวนนโยบายของคณะสงฆ์ ในฐานะที่พระสงฆ์ที่อยู่ในท้องถิ่นจะมีมาตรการใดในการพัฒนาชุมชนได้มากที่สุด เพื่อช่วยให้สังคมมีความผาสุกตลอดไป

๙.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ผลการวิจัยสามารถนำไปต่อยอดศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

๒) หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลวิจัยนี้ไปพัฒนาให้สอดคล้องกับองค์กรที่ตนเองรับผิดชอบได้

๓) ควรทำเป็นคู่มือประชาสัมพันธ์ถึงการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ที่ถูกต้อง

๙.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนตามแนว พระราชดำริ

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลกระทบหรือผลสะท้อนที่เกิดจากการไม่ร่วมมือกันในการพัฒนาระหว่างชุมชนกับองค์กรของพระสงฆ์ในเรื่องการบริหารจัดการ

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับองค์กรของพระสงฆ์ เกี่ยวกับการพัฒนาหรือการบริหารจัดการองค์กรให้เข้มแข็งต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภออุ้มผาง. เอกสารอัดสำเนา, รายงานการประชุมพระสังฆาธิการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘.

(๒) วารสาร :

พระมหากำพล คุณงกโร, ดร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ). (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

ดร.บุษกร วัฒนบุตร. “องค์กรแห่งความสุขกับคุณภาพชีวิต”. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘).

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระครูสุจริณธรรมนิวิฐ (สมจิตร์ อธิปญโญ). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์) พุทธธำม. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
Roles of Sangha for Art and Culture
Conservation Center in Meang District,
Chanthaburi Province

พระอธิการอรรรณพ จรณธมโม (รัตนชะ)*

พระอุดมสิทธินายก**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปโยธ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และ ๓) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ.๒๕๕๙ จำนวน ๓๙๘ คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๐ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพ ในชุมชนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี (๑) ด้านการดูแลและรักษา พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น หน่วยงานราชการ องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม ควรมีการจัดตั้งกองทุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ควรประสานความร่วมมือในการจัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่พระสงฆ์ (๒) ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า ควรมีการสัมมนาหาสาเหตุและปัญหาของการสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม (๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ คณะสงฆ์และภาครัฐควรมอบอำนาจในการประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรงแก่พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกและทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนควรร่วมมือกันในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีการปลูกจิตสำนึกของศิลปวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมกิจกรรมเพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปกรรม และมีการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชน

คำสำคัญ: บทบาท, การอนุรักษ์, ศิลปวัฒนธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research Paper were; 1) To study the people's opinion towards the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture 2) To compare the people' opinion towards the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture classified by their personality factors and 3) To study the problems, obstacles and the suggestions about the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture in Maeng District, Chanthaburi Province. The method used in this Mixed Methods Research. The research data was collected through questionnaires for its instrument. The sam, pling groups were 398 people who had his own right for the election in the area of Meang District, Chanthaburi Province, 2016. The data analysis were frequency, percentage, mean and standard diviation. The t-test and the F-test with ANOVA The difference was found, the comparison of LSD. and the

quantitative research and gathering data by In-depth interview from the crucial respondents. The data analysis was done through context analysis technique and data synthesis according to the objectives of this research.

The finding of this research were as followings;

1. The respondents' opinion on the role of the involving the Conservation Center of Arts and Culture in Maeng District, Chanthaburi Province, the overall in high level. When considering each aspect found that their opinion was in high level of giving knowledge and creating consciousness of value (mean = 4.15), the second was maintenance (mean = 3.81) and the lowest was the cooperative conservation (mean = 3.76)

2. The comparison of the respondents' opinion on the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture in Maeng District, Chanthaburi Province by condition found that respondents with their personal status comprised of different positions, including age, level of education, career and community status. There were no different opinion towards the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture in Maeng District, Chanthaburi Province

3. The recommendation for the development of the role of the monks involving the Conservation Center of Arts and Culture in Maeng District, Chanthaburi Province were as following: (1) Maintenance aspect found that most of monks still lacked of the right and proper knowledge involving conserving of Arts and Culture. Therefore, the official government and the local units should set up the Arts and Culture Conservation fund and the involving units with Arts and Culture should cooperate with the other units in set up the training of Arts and Culture Conservation among the monks' group (2) For creating the value consciousness, the seminar of finding the causes and problems of value consciousness should be done and (3) For the cooperative conservation, the cooperation among the involving units, temples and communities must be done through the cooperative agreement in doing some activities for Arts and Culture Conservation and the monk groups. The proper authorities should be given to the monk administrators to coordinate with the responsible official units directly to be update for the present situation.

Keywords: Roles, Conservation, Arts and Culture

๑. บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชาติคือสิ่งที่บรรพชนได้สร้างสมไว้เป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตของชนชาตินั้นๆ ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่มีศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเองและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรวมเอาวิถีการดำเนินชีวิตของชนในชาติไว้ด้วยกัน ถึงแม้ว่าศิลปวัฒนธรรมประจำชาติจะมีความสำคัญมากเพียงใดก็ตาม ถ้าหากคนในชาติมิได้เล็งเห็นคุณค่า เพิกเฉยโยนความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่นนี้แล้วไม่ซ้ำวัฒนธรรมต่างชาติจะเข้ามามีบทบาทแทนที่ ลบเลือนของเดิมไปจนหมดสิ้น จนไม่อาจบอกลูกหลานได้ว่าอะไรคือเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ จัดได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีของชุมชนอย่างแน่นแฟ้น กล่าวคือมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การตีกลองยาวบรรเลงในประเพณีพิธีกรรม ตลอดถึงการละเล่นเพลงพื้นบ้านทั่วไป^{๒๕๓} ในปัจจุบันนี้ได้เกิดความสับสนทางศิลปวัฒนธรรมขึ้น ในขณะที่สังคมไทยมีลักษณะวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัย มีความเมตตาและเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แต่กลับพบว่าวิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม^{๒๕๔}

เพราะศิลปวัฒนธรรมบางส่วนถูกเลื่อนไปจากความทรงจำของประชาชน ทั้งนี้เพราะการรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลเหนือตัวเองโดยมิได้รู้จักผสมผสานให้เหมาะสม นอกจากนี้เรายังทอดทิ้งวัฒนธรรมอันดีงามของไทยโดยมิได้ศึกษาให้ลึกซึ้ง เด็กไทยส่วนใหญ่ต่างพากันละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยประพฤติปฏิบัติมาเสีย ส่วนมากเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าสิ่งที่คนในสังคมตนเคยปฏิบัติเป็นสิ่งล้าสมัย แสดงถึงความไม่เจริญ เป็นที่น่าห่วงใยว่าศิลปวัฒนธรรมของชาติที่สั่งสมกันมาไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ปี จะสูญหายด้วยมือมนุษย์ยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงต้องมีการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพราะสังคมยังซับซ้อนมากเท่าใดการถ่ายทอดยิ่งทำได้ยากมากขึ้นเท่านั้น

วัดและพระสงฆ์ คือสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ เป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับเพราะนอกจากจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวชเรียน และศึกษาวิชาการต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอจะเรียกลูกบ้าน ประชาชนมาประชุม รวมทั้งเป็นสถานที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจในการบันเทิง มหรสพ กระทำกิจการและกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการศึกษาหา

^{๒๕๓} อิศารักษ์ ลือชา, “การจัดทาแนวทางการอนุรักษ์ดนตรีตึบแก่ง จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๑๐๙.

^{๒๕๔} วรรณมาชะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

ความรู้เพิ่มเติม^{๒๕๕} ด้วยเหตุที่ว่าวัดและพระสงฆ์มีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างมากมาย อาทิ เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปะวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็นความรู้เพื่อการดำรงรักษาสังคม เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม และพระสงฆ์มีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ อีกด้วยดังที่ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึง บทบาทความสำคัญของวัดโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า “วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์”^{๒๕๖}

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” มุ่งศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ตามแนวคิดในการอนุรักษ์ของ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส (มณีจันทร์) และ พระณัฐกิจ ทิมกลับ^{๒๕๗} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการดูแลรักษา ๒) การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า และ ๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิง

---

^{๒๕๕} พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส (มณีจันทร์), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕),

^{๒๕๖} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๕.

^{๒๕๗} พระณัฐกิจ ทิมกลับ, “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน : กรณีศึกษาชุมชนโบราณบ้านควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, (เมษายน – กันยายน ๒๕๕๓), (สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓).

ปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๒.๑ ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ.๒๕๕๙ จำนวน ๑๑ ตำบล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๘๔,๖๕๓ คน^{๒๕๘}

๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ.๒๕๕๙ จำนวน ๓๘๘ คน ที่ได้จากการใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ ใช้หลักการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Random Sampling)^{๒๕๙} ประกอบด้วย การสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มแบบง่ายด้วยวิธีการจับสลาก

๔.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน ๑๐ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยง (Validity) ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ ๐.๘๐๒ และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๔.๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

---

^{๒๕๘} สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดจันทบุรี, สถิติจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๕๙, (จันทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดจันทบุรี, ๒๕๕๙).

^{๒๕๙} สุรพล สุขะพรหม และสุทธิกร ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๔.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และทำการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

๕. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และสถานภาพในชุมชน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีอายุ และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทางพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า

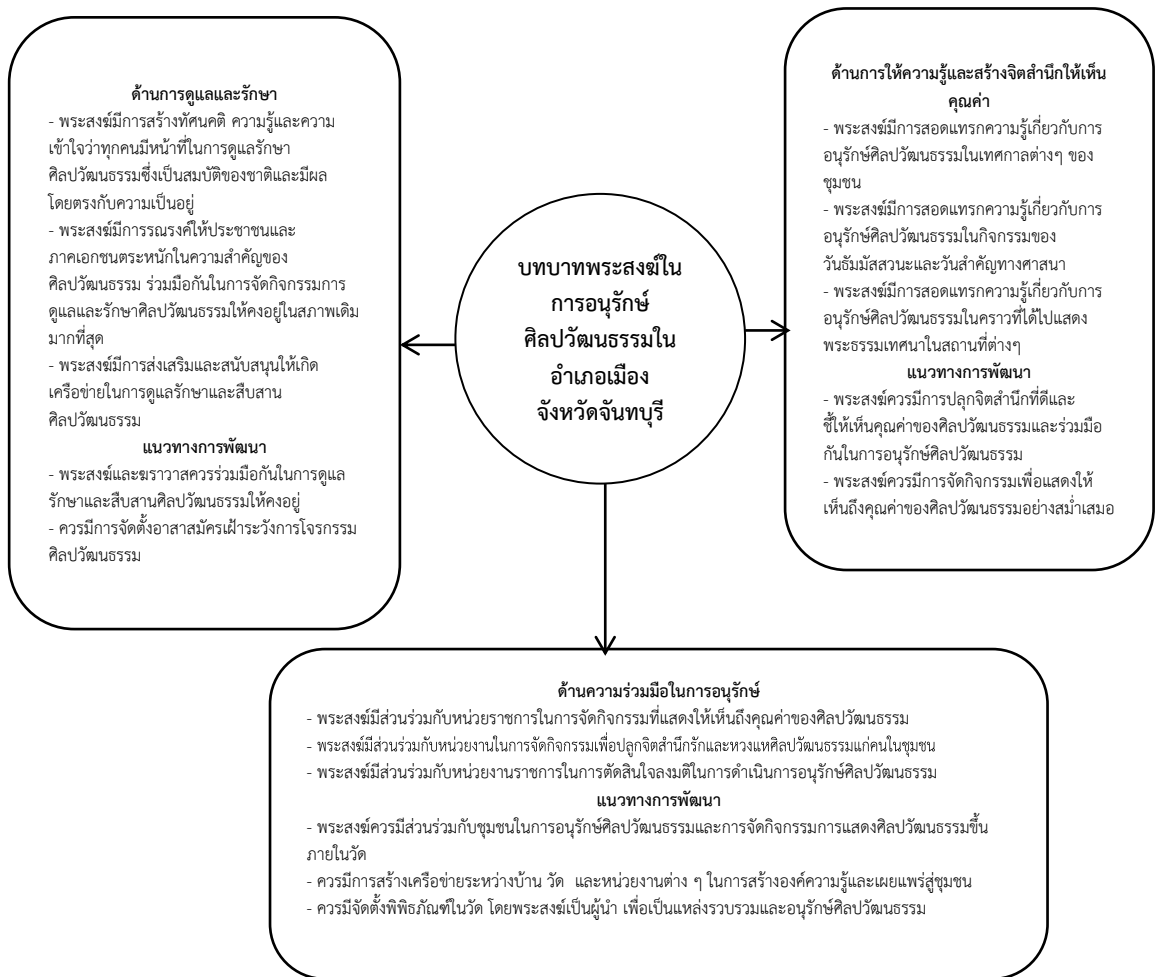
๕.๓.๑ ด้านการดูแลและรักษา พบว่า ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ วัตถุประสงค์ของกองทุนสำหรับการดูแลและรักษาศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงภาคประชาสังคม ควรมีการจัดตั้งกองทุนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้กรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ควรประสานความร่วมมือในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่พระสงฆ์

๕.๓.๒ ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า พบว่า ปัญหา อุปสรรคมีดังนี้คือ พระสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนทั่วไป ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสัมมนาหาสาเหตุและปัญหาของการสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

๕.๓.๓ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์ พบว่า ปัญหา อุปสรรค มีดังนี้คือ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างเป็นทางการ รูปแบบของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะแบบต่างฝ่ายต่างทำ และระบบการบริหาร กิจการคณะสงฆ์และระบบราชการเป็นการทำงานตามระบบสายบังคับบัญชา จึงก่อให้เกิดความ ล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ข้อเสนอแนะ ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และ ชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรมีการอำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ดังนี้

แผนภาพ ๒ : องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพ ๒ : องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีดังนี้

๔.๖.๑ ด้านการดูแลและรักษา ข้อโดดเด่นคือ พระสงฆ์มีการสร้างทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนว่า ทุกคนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงกับความเป็นอยู่ของตนเอง รองลงมาคือ พระสงฆ์มีการรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลและรักษาศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด และมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการดูแลรักษาและสืบสานศิลปวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาคือ พระสงฆ์และฆราวาสควรร่วมมือกันในการดูแลและรักษาศิลปวัฒนธรรม และควรมีการจัดตั้งอาสาสมัครเฝ้าระวังการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรม

๔.๖.๒ ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า ข้อโดดเด่นคือ พระสงฆ์มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในเทศกาลต่างๆ ของชุมชน ได้แก่ การเทศน์มหาชาติ การจัดงานประเพณีสงกรานต์ การจัดงานประเพณีลอยกระทง เป็นต้น รองลงมาคือ พระสงฆ์มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในกิจกรรมของวันอัมม์สวันนะและวันสำคัญทางศาสนา และพระสงฆ์มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในคราวที่ได้ไปแสดงพระธรรมเทศนาในสถานที่ต่างๆ ได้แก่ การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น แนวทางการพัฒนาคือ พระสงฆ์ควรมีการปลูกจิตสำนึกที่ดีและชี้ให้เห็นคุณค่าและร่วมมือกันในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

๔.๖.๓ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์ ข้อโดดเด่นคือ พระสงฆ์มีส่วนร่วมด้วยหน่วยราชการในการจัดกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รองลงมาคือ พระสงฆ์มีส่วนร่วมด้วยหน่วยงานในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมแก่คนในชุมชน และพระสงฆ์มีส่วนร่วมด้วยหน่วยงานราชการในการตัดสินใจลงมติในการดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาคือ พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมด้วยชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมขึ้นภายในวัด ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด และหน่วยงานต่างๆ ในการสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชน และควรมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นภายในวัด โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๗. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการดูแลและรักษา

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์กลางการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่แล้ว พระสงฆ์จึงมีความสำคัญในการอนุรักษ์ ปัจจุบันฆราวาสเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในวัดมากขึ้น ศิลปวัฒนธรรมภายในวัดมีความสำคัญ พระสงฆ์และฆราวาสจึงควรมีการอนุรักษ์เอาไว้ ควรมีการจัดตั้งอาสาสมัครสำหรับเฝ้าระวังการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของศิลปวัตถุภายในชุมชน ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยกันดูแลและรักษาศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

๒) ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า

พระสงฆ์เป็นผู้ที่ประชาชนให้ความศรัทธา ประชาชนมักเคารพและปฏิบัติตามอยู่แล้ว จึงควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ด้วยการจัดอบรม แนะนำ จัดทำกิจกรรม เพื่อให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม วัดถือเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูใบฎีกา สุพจน์ ธีรวีโส (มณีจันทร์)**^{๒๖๐} เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” พบว่าพระสงฆ์ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมีกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือกแต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมร่วมกับประชาชน นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างเครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชน ในด้านของการอนุรักษ์ มีการจัดเก็บ การดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีการสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชนโดยการจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ และจัดกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมขึ้นภายในวัด

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระอุดมสิทธิธนายก ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,

---

^{๒๖๐} พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวีโส (มณีจันทร์), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนีโย), ดร., พระปลัดระพีณ พุทธิสารโ, ดร., พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ดร., อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว, อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำในการแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณพระสุธีปริยัตยาภรณ์, พระอรรถโมลี, พระครูจากรูเขมากร, พระครูพิณิจ ธรรมประภาส, และขอขอบคุณ นายกิจจา นवलสุวรรณ, นายองอาจ บุญญารีย์, นายมนตรี พงษ์เจริญ, นายจำลอง คังตะสี, นางบุญลาภ ตรีแก้ว และนายสุธี อนันตปริษา รวมทั้งประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ให้ความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ดร. ยุทธนา ประณีต คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาต่างๆ และได้รับความเมตตา อนุเคราะห์จนทำให้สารนิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้อย่างราบรื่น และขอขอบคุณ อาจารย์วาริญา ม่วงเกลี้ยง ที่คอยแนะนำและให้คำปรึกษาในการทำ สารนิพนธ์ที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ คุณค่า และประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่โยมมารดา บิดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหาย รวมทั้งญาติโยมและผู้มีอุปการคุณทุกๆ ท่าน

๙ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ถึงแม้พระสงฆ์จะเป็นศูนย์กลางของประชาชนในชุมชน แต่ขาดงบประมาณและบุคลากร (พระสงฆ์) ในการจัดกิจกรรม จึงทำได้เพียงสอดแทรกไปในการแสดงธรรมในวันสำคัญต่างๆ และในโอกาสต่างๆ จึงควรมีการจัดหาทุนและจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมอย่างถูกวิธีแก่พระสงฆ์ ควรมีการประชุมปรึกษาหารือและทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และควรมีการมอบอำนาจบางประการแก่พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการดูแลศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ได้โดยตรง ไม่ต้องมีการผ่านระบบงานที่หลากหลายขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ของอำเภออื่นๆ ในจังหวัดจันทบุรี ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในจังหวัดจันทบุรี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระณัฐกิจ ทิมกลับ. “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน : กรณีศึกษาชุมชนโบราณบ้านควนลูกปัด อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่”. **บทความวิชาการ**. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. เมษายน – กันยายน ๒๕๕๓. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.

พระราชวรมณี (ประยูรต์ ปยุตโต). **สถาบันสงฆ์ กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดจันทบุรี. **สถิติจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ.๒๕๕๙**. จันทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดจันทบุรี, ๒๕๕๙.

(๒) วารสาร:

ธิดารักษ์ ลือชา. “การจัดทาแนวทางการอนุรักษ์ดนตรีทุบแก่ง จังหวัดเพชรบูรณ์”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**.ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖; ๑๐๙.

วรรณมาชะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา. “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙; ๑๐๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส (มณีจันทร์). “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา
ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
The Promotion of Tourism Towards Pilgrimage Path
in The Buddhism Dimension of Temples
in Phranakhon Sriayutthaya District,
Ayutthaya Province

พระโอภาส โอภาโส*

พระสุธีวีรบัณฑิต**

รัฐพล เย็นใจมา***

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาท่องเที่ยวตามวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๔๐๐ คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดย การทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุน

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนทั่วไปไม่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๓๑๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ด้านการพัฒนาศาสนสถาน($\bar{X} = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๓๕๗$) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด($\bar{X} = ๓.๘๓, S.D. = ๐.๔๓๗$)ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด($\bar{X} = ๓.๘๒, S.D. = ๐.๓๓๔$) และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม($\bar{X} = ๓.๘๑, S.D. = ๐.๓๑๗$) ตามลำดับ

๒. ประชาชนทั่วไปที่มีเพศ และวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยส่วนประชาชนทั่วไปที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ๑) วัดควรอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มั่นคง แข็งแรง และสวยงาม อนุรักษ์ความเป็นไทย รักษาศิลปะ วัฒนธรรม ท้องถิ่น

แนวทางในการส่งเสริม พบว่า วัดควรมีการวางแผนในการพัฒนาวัด ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวและมีแผนปฏิบัติการประจำปี ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน พัฒนาความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การแนะนำประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวัด และโบราณสถาน เป็นต้น ควรเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเน้นกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนามากกว่าพุทธพาณิชย์เน้นการสร้างศาสนทายาทมากกว่าการสร้างศาสนสถานเน้นกิจกรรมที่เสริมปัญญาให้แก่ประชาชนและเน้นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชน ควรเน้นความร่มรื่นและสวยงามภายในวัด เน้นความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ พัฒนาห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว ควรมีป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรม สถานที่ อย่างชัดเจน

คำสำคัญ : การส่งเสริม, การท่องเที่ยว, วัด

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province.; 2) compare the opinions of

people to the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province classified by individual factors and, 3) study the suggestions to the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province.

This research methodology was the mixed research method between the quantitative research method as the survey research through the data collecting of 400 people who visited temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya province. The data collecting tools were questionnaire as both opened-ended and closed-ended questionnaire. The researchers analyzed data obtained by frequency, percentage, average, standard deviation and test the hypothesis by Test F. One-way analysis of variance and Qualitative Research which collected data on in-depth interviews with the key Informants to support.

The finding of the research as follows :

1. The general people had the opinions to the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province was at high level in overall. ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = ๐.317) and when considered by each side, found that all sides were at high level as follows: the development of religious places ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.357); the development of temple staffs ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.437); the development of temple activities ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.334) and the development of environment ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.317) respectively.

2. The general people who had the difference of sex and education levels, had the opinions to the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province in overall indifferently. It rejected the hypothesis. But the people who had the difference of age, had the opinions to the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province in overall differently with statistically significant at the 0.05 level. So it accepted the hypothesis.

3. The suggestions about the promotion of tourism towards pilgrimage path in the Buddhism dimension of temples in Phranakhon Sri Ayutthaya district, Ayutthaya Province are : 1) to have the preservation of historic and ancient places

to have the perfect state, stability , strength , and beauty of Thai hood preservation and art and local culture keeping.

The guideline for the promotion: it found that temples should plan to develop a religious artifacts in both the short and long term and have an annual action plan: The monks, novices and staff should be encourage to develop a good understanding of the English language and ASEAN languages; to develop the knowledge of the monks and the temple personnel to increase as introducing the history and importance of temples and ancient culture conservation activities that should focus on the Buddhism religion more commercial; emphasis on religious heirs rather than building the religious places , to focus on activities that enhance the intelligence of people and the participation of civil society and community, should focus on green and beauty of temple , cleanliness , tidiness , good and enough restrooms to the tourists and should have the board for public relations of the activities, places clearly.

Keyword : Promotion, Tourism, Temples

๑. บทนำ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือว่าวัดเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าบทบาทของวัดและพระสงฆ์จะลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้นวัดและพระสงฆ์ก็ยังคงมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรม คำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดถึงการเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นวัดในปัจจุบันจึงมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในมิติทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม^{๒๖๑}

ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมรดกทางโบราณสถานมีความงดงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และระบบนิเวศของชุมชนให้คงอยู่ร่วมกันตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติทางพระพุทธศาสนาศาสนาควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจ โดย

---

^{๒๖๑} สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ๒๕๕๐).

ผลักดันให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ สังคม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยว การแข่งขันของประเทศบนฐานวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรม เพื่อให้อุตสาหกรรมที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเต็มรูปแบบในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ หรือ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และอนาคตของอาเซียน จะกลายเป็นอีกกลุ่มประเทศหนึ่งที่มีพลังต่อรองทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ที่มีความมั่นคงและเข้มแข็งทางสังคมและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ชาวโลกไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากอาเซียนรวมกันแล้วมีประชากรราว ๖๐๐ ล้านคน เป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรทั้งโลก และดินแดนแห่งนี้ยังเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่รุ่มเย็นมาแต่โบราณกาล โดยเป็นหลักแหล่งของศาสนาสำคัญ ถึง ๓ ศาสนา อันได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะมีพระพุทธศาสนาเป็นที่นับถือของประชาชนในกลุ่มประเทศแถบลุ่มแม่น้ำโขงถึง ๕ ประเทศในอาเซียน^{๒๖๒} คือ ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า ซึ่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของโลกที่มีหลักธรรมที่เป็นสากลที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โลกในยุคปัจจุบัน ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC) เป็น ๑ ใน ๓ เสาหลัก ที่ค้ำยันประชาคมอาเซียนให้เป็นปึกแผ่นและมีเสถียรภาพ ดังนั้น การใช้ศาสนาสร้างความเจริญทางจิตใจควบคู่ไปกับการรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางการเมือง จะทำให้ความเป็นประชาคมอาเซียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกรมการศาสนาจึงได้จัดทำ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางพระพุทธศาสนา ภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่เป็นต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทางบุญไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน เห็นความสำคัญและมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดโครงการนี้ให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน มีพรหมวิหาร ๔ โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัด ให้เหมาะสมและมีการบริการที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความเชื่อมโยงในศรัทธาให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนาของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

---

^{๒๖๒} กุลธิดา สามะพุทธิ, “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง”, **จุลสารการท่องเที่ยว**, (กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๔๔) : ๓๘.

๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ และประชาชน ที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตามวัด ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๔๐๐ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาท่องเที่ยวตามวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุน

แนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๒ ประชากร ได้แก่ ผู้วิจัยเลือกประชากรในการวิจัยแบบเจาะจง จากประชาชนที่มาท่องเที่ยววัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล วัดเกาะแก้ว และวัดหน้าพระเมรุฯ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนวัดละ ๑๐๐ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐๐ คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นหลักโดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๔๐๐ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสดังกล่าวลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

๔.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดย การทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุน

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐ มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕

๒) ประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๓๑๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ด้านการพัฒนาศาสนสถาน($\bar{X} = ๓.๙๕, S.D. = ๐.๓๕๗$) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด($\bar{X} = ๓.๘๓, S.D. = ๐.๔๓๗$)ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด($\bar{X} = ๓.๘๒, S.D. = ๐.๓๓๔$) และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม($\bar{X} = ๓.๘๑, S.D. = ๐.๓๑๗$) ตามลำดับ ในด้านการพัฒนาศาสนสถานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕, S.D. = ๐.๓๕๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ในด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัดอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = ๓.๘๓, S.D. = ๐.๔๓๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ในด้านการ

พัฒนากิจกรรมภายในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$, S.D. = ๐.๓๓๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$, S.D. = ๐.๓๕๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑) ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t- test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าประชาชนทั่วไปที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๒) ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าประชาชนทั่วไปที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่าประชาชนทั่วไปที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการพัฒนาศาสนสถาน พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นดังนี้ วัดควรอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มั่นคง แข็งแรง และสวยงาม ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด พบว่า ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด พบว่า ควรเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรเน้นความร่มรื่นและสวยงามภายในวัด

๖. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและนำเสนอใจและนำมาอภิปรายดังนี้

ประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา ของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัดด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าวัดทุกวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีความพร้อมในการพัฒนาวัดทุกด้าน เพื่อรองรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมากเกือบทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ^{๒๖๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญคือวัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญคือพระพุทธรูปพระอุโบสถเจดีย์พระปรางค์พระวิหารหลวงความสำคัญของศาสนสถานคือเป็นวัดอุทธรณ์ที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัยเช่นพระพุทธรูปแสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้าพระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เจดีย์พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าพระวิหารมักเป็นสถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรกคือเป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธรูปศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาข้อเสนอแนะควรจัดรักษาวัดให้สะอาดร่มรื่นเป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจและเป็นที่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถานและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไปและสิ่งสำคัญควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$, S.D. = ๐.๓๒๔^{๒๖๔}) และงานวิจัยของ สุเทพ สารบรรณ วิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดดีโลกอาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปาน

^{๒๖๓} นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๒๖๔} พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม), “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

กลาง^{๒๖๕} และงานวิจัยของพระครูศรีวราพิณิจ วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๒๖๖} เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง วิจัยเรื่องน้ำพุร้อน (Onsen) : นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและบำบัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ดีจะต้องสะอาด สะดวก และปลอดภัย^{๒๖๗}

๗. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางพระพุทธศาสนาของวัดในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) วัดควรอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มั่นคง แข็งแรง และสวยงาม อนุรักษ์ความเป็นไทย รักษาศิลปะ วัฒนธรรม ท้องถิ่น

๒) วัดควรมีการวางแผนในการพัฒนาวัด ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวและมีแผนปฏิบัติการประจำปี

๓) ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน พัฒนาความรู้ความสามารถของพระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การแนะนำประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวัด และโบราณสถาน เป็นต้น

๔) ควรเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเน้นกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนามากกว่าพุทธพาณิชย์เน้นการสร้างศาสนทายาทมากกว่าการสร้างศาสนสถานเน้นกิจกรรมที่เสริมปัญญาให้แก่ประชาชนและเน้นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชน

๕) ควรเน้นความร่มรื่นและสวยงามภายในวัด เน้นความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ พัฒนาห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว ควรมีป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรม สถานที่ อย่างชัดเจน

๗.๒ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

---

^{๒๖๕} สุเทพ สารบรรณ, ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๔๓.

^{๒๖๖} พระครูศรีวราพิณิจ, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๑๓๗.

^{๒๖๗} เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง, น้ำพุร้อน (Onsen) : นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและบำบัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๑๗๙.

- ๑) คว้าศีกษาวิจัยด้านการพัฒนาศาสนาสนสถานที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- ๒) คว้าศีกษาวิจัยด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัดที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- ๓) คว้าศีกษาวิจัยด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัดที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- ๔) คว้าศีกษาวิจัยด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.**คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว**.กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร:

กุลธิดา สามะพุทธิ. “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง”.**จุลสารการท่องเที่ยว**.กรกฎาคม – กันยายน,๒๕๔๔ : ๓๘.

พระครูศรีวรพินิจ. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา.**วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๑๓๗.

สุเทพ สารบรรณ. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตวัดติโลกอาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา.**วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๔๓.

เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง. น้ำพุร้อน (Onsen) : นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและบำบัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙ : ๑๗๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. “ศีกษาศาสนาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”.**รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
พระครูภาวนาวชิรคุณ วชิรินทร์ วชิระมโม. “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดจันทบุรี

Effectiveness towards Public Welfare Management of
Sangha Administrators in Chanthaburi Province

พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต)*

พระอุดมสิทธินายก**

ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๙๔ รูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

๒. พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และตำแหน่งในคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี คือ ขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ขาดเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ ขาดการประสานความร่วมมือ ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานและคนในชุมชน ทำให้ขาดความต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม กิจกรรมบางประเภทไม่เหมาะสมที่จะใช้สถานที่ของวัดในการทำกิจกรรม ข้อเสนอแนะคือ คณะสงฆ์ควรมีการจัดหางบประมาณในการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์อย่าง

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เป็นรูปธรรม ควรมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อทำงานด้านนี้ ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน และควรมีการกำกับดูแลและระเบียบในการใช้สถานที่ พร้อมทั้งมีการจัดทำป้ายประกาศแจ้งให้ทราบแนวทางในการพัฒนาได้แก่ คณะสงฆ์ควรกำหนดเป็นนโยบายและจัดทำแผนเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการจัดหางบประมาณในการดำเนินการ มีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และบุคลากรในการทำงาน และควรมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนในการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดแผนปฏิบัติงาน มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การจัดการ, งานสาธารณสงเคราะห์

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province, 2) to compare the opinions of the monks to the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions in the development to the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research by using the survey research is collected the data from the sampling group of 194 Sangha Administrators who live in the administration area in Chanthaburi province as Mahayana Sect monks towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province. The tool for this research is created by own research with reliability value at 0.874 and data analysis by using the ready program for research of social sciences through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research had the in-depth interview from key informants by using the content analysis technique and data analysis according to research analysis.

The findings of this research as following :

1. The Sangha Administrators had the opinions to the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi

province, was at good level in overall. When considered in each side, found that the Sangha administrators had the opinions was at good level in all aspects as the first was the activity proceeding for helping, the second was the hospitality to others for the public welfare and the last was the place hospitality in the sake of public works.

2. The Sangha administrators who have the difference of age, ordination year, general education, Dhamma education, Pali study and Sangha position, had the opinions to the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province indifferently.

3. The problems and obstacles for development to effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province in overall as follows : Lacking of continuing and material, lack of educated officers and ability to work, lack of co-operation for working. Lack of co-operation with other agencies and community people, lack of wealth, lack of equipment and budget. Some activities are not suitable to use the temple as the activity place. The suggestion, Sangha organization should manage the budget for the public welfare activity, should develop the personals or officers for public welfare activity proceeding , should have the co-operation for the temple activity, related agencies and community for working systematically and together very well and should have the regulation and order in the place using including having the notice board.

4. The guidelines to develop the effectiveness towards public welfare management of Sangha administrators in Chanthaburi province in overall, are to manage to activity to help others, the Sangha organization should determine the policy and advise on the same direction for ability to work. For the helping other public domain activities, should raise the fund by having supporting the material equipment and tools including to co-operate with other agencies for problem protection. For the helping to the place for the public domain, should have the public relation to other agencies for demand of place usage. For the helping the general people, Sangha organization should co-operate with government and private agencies for begging the cooperation about the budgetary support and personals in working and should have the meeting and consult to making the work plan systematically and having the operation plan and having the works committee appointment.

Keywords: Effectiveness, Management, Public Welfare

๑. บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือสมัยก่อนนิยมใช้คำว่า การปกครองคณะสงฆ์ โดยหลัก คือ การปกครองตามพระธรรมวินัย และใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่ อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา ให้อยู่ในการปกครองให้เรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ดังนั้น เมื่อก้าวถึงการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องเป็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตน^{๒๖๘}

พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ นั้น ถือว่า มีความสำคัญต่อองค์กรพระพุทธศาสนา มาก เพราะนอกจากจะต้องปฏิบัติศาสนกิจตามหน้าที่ โดยปกติแล้ว ยังต้องรับภาระหน้าที่ในฐานะพระสังฆาธิการที่ได้รับมอบหมายจากทางคณะสงฆ์ เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ การสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย การสาธารณสงเคราะห์ที่ดำเนินการเอง ด้านการเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น และด้านเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรีอย่างจริงจัง ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี มีการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์อย่างประสิทธิผลหรือไม่ และมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี อย่างไรบ้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผล

---

^{๒๖๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

การจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี โดยผลการศึกษา ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการงาน สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรีให้มีประสิทธิผลดียิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ โดยสังเคราะห์จากแนวคิดการสาธารณสุขสงเคราะห์ของ พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์ ธิธมฺโม)^{๒๖๙} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ๓) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยสถานที่เพื่อการสาธารณประโยชน์ ๔) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๒๕ วัด ซึ่งมีจำนวน ๓๗๙ รูป^{๒๗๐}

๒) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๙๔ คน คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro

---

^{๒๖๙} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร์ ธิธมฺโม), พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/475386>. [๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๒๗๐} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี, จำนวนวัด/สำนักสงฆ์/จำนวนพระ/จำนวนสามเณรรายอำเภอ ปี พ.ศ.๒๕๕๙, (จันทบุรี : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี, ๒๕๕๙).

Yamane) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ $0.05^{๒๗๑}$ ใช้หลักการสุ่มแบบหลายชั้นตอน (Multi Random Sampling) โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากนั้นทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ รูป/คน

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC = ๑.๐๐ และหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^{๒๗๒} เท่ากับ ๐.๙๒๑ และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการนำข้อมูลที่ได้อาจมาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๖. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๖.๑ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี

พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล รองลงมาคือ การช่วยเหลือ

---

^{๒๗๑} สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

^{๒๗๒} สีน พันธ์ุพินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๑.

เกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ อันดับสุดท้ายคือ การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยสถานที่เพื่อการสาธารณประโยชน์

๖.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และตำแหน่งในคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน

๖.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี

๑) **ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล** ปัญหาอุปสรรคคือ ขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เนื่องจากขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร และขาดการประสานความร่วมมือในการทำงาน ทำให้การทำงานไม่เป็นระบบและไม่สอดคล้องกัน **ข้อเสนอแนะ** คือ คณะสงฆ์ควรมีการจัดหางบประมาณในการดำเนินงาน ควรมีการพัฒนาบุคลากร และควรมีการประสานความร่วมมือในการทำงานระหว่างวัด เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน

๒) **ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์** พบว่า **ปัญหาอุปสรรค** คือ ขาดร่วมมือจากหน่วยงานและคนในชุมชน ขาดวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ **ข้อเสนอแนะ** คือ คณะสงฆ์ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรมีการจัดหาทุนเพื่อเป็นงบประมาณในการดำเนินงานด้านนี้โดยเฉพาะ

๓) **ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยสถานที่เพื่อการสาธารณประโยชน์** ปัญหา อุปสรรคคือ วัดบางแห่งมีพื้นที่และอาคารใช้สอยจำนวนจำกัด **ข้อเสนอแนะ**คือ ทางวัดและพระสังฆาธิการควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบในการใช้สถานที่ พร้อมทั้งมีการจัดทำป้ายประกาศแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน

๔) **ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป** ปัญหา อุปสรรคคือ เมื่อพระสังฆา ธิการมีการให้ทุนสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้ที่ด้อยโอกาส ถูกมองว่าเป็นการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย **ข้อเสนอแนะ**คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงภารกิจของพระสังฆาธิการเพื่อป้องกันความเข้าใจผิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อในด้านลบแก่พระสังฆาธิการ

๗. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๘. อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล พระสังฆาธิการควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ และควรมีการตั้งคณะกรรมการดำเนินการเพื่อให้การทำงานลุล่วงและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พระสังฆาธิการควรมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของ การจัดหางบประมาณ การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยสถานที่เพื่อการสาธารณประโยชน์ พระสังฆาธิการควรมีการกำหนดกฎระเบียบและประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานต่างๆ ทราบ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูภัทร์ประสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร)**^{๒๗๓} เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุพัตร์พิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า พระสงฆ์จึงต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป คณะสงฆ์ควรมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนในการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ และพระสงฆ์จะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับและศรัทธา จึงจะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิสุทธ์พัฒนวิธาน (วิชัย อิสฺสโร)**^{๒๗๔} เรื่อง “บทบาทของคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ในอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง” พบว่า แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ ควรมีการวางแผนที่ดีในการบริหารจัดการ ควรมีการจัดตั้งกองทุนสำรองและ มีการกระจายงานและการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

---

^{๒๗๓} พระครูภัทร์ประสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร), “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุพัตร์พิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๗๔} พระครูวิสุทธ์พัฒนวิธาน (วิชัย อิสฺสโร), “บทบาทของคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ในอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๘. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ของพระอุดมสิทธินายก, ดร., อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ จนการวิจัยเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปโย, ดร., พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร., พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร., อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว และอาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขอขอบพระคุณ พระราชจันทโมลี, พระครูสุจิตกิตติวัฒน์, พระครูไพศาลบุญญาภิวัฒน์, พระสุธีปริยัติยาภรณ์, พระมหาชนก เขมกาโม, นายสำเริง ศรีสิทธิชัย, นายกิจจา นวลสุวรรณ, นายแพทย์วีระ สุเจตน์จิตต์, นายกล้าณรงค์ พงษ์เจริญ, นายรังสรรค์ เจริญวัย, นายวินัย พันธอยู่ และพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรีทุกรูป ที่อนุเคราะห์ให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม, คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณาจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่าง ๆ และขอขอบคุณ อาจารย์วาริญา ม่วงเกลี้ยง ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาในการทำงานวิจัยในครั้งนี้จนเป็นที่สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน เพื่อนสหธรรมิกสาขาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่อำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบบูชากับกตเวทิตาแก่ครูอุปฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และพุทธศาสนิกชนผู้มีพระคุณทุกท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๙.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

คณะสงฆ์ควรดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการในเรื่องของการจัดหาทุนเพื่อเป็นงบประมาณในการดำเนินงาน และในการประสานความร่วมมือทั้งในส่วนของงบประมาณและบุคลากร ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงาน ในแต่ละวัดควรมีการประชุมชี้แจงให้หน่วยงานและประชาชนได้ทราบถึงหลักเกณฑ์และวิธีการใช้สถานที่ พร้อมทั้งมีการชี้แจงข้อกำหนดต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานและประชาชนได้ทราบและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการสงเคราะห์

๙.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาประสิทธิผลของการจัดการภารกิจด้านอื่นๆ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลาย ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และควรมีการศึกษา

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกโดยใช้การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์เป็น
ตัวนำ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี. **ทำเนียบวัด-พระสังฆาธิการ จังหวัดจันทบุรี พ.ศ.๒๕๕๙.** จันทบุรี :
มปท., ๒๕๕๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด,
๒๕๕๗.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี. **จำนวนวัด/สำนักสงฆ์/จำนวนพระ/จำนวนสามเณรราย
อำเภอ ปี พ.ศ.๒๕๕๙.** จันทบุรี : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจันทบุรี, ๒๕๕๙.

(๒) วารสาร:

มานพ ภัคเนียรนาท. “การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒”. บทความ
วิจัย. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.** ๕ (๒) ฉบับพิเศษ, (พฤษภาคม – สิงหาคม).
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์. “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธ
ของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง”. บทความวิจัย. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,** ๕(๓),
(กันยายน-ธันวาคม). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ปราณี พูลพิทักษ์ธรรม. ประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขต
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. บทความวิจัย. **مجร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,** ๓ (๑),
(มกราคม-เมษายน). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระครูภัทร์ประสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร). “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์
ของคณะสงฆ์อำเภอจตุพัตร์พินาน จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูวิสุทธิพัฒนวิธาน (วิชัย อีสสุโร). “บทบาทของคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ด้านสาธารณสงเคราะห์ในอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง”. สารนิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

พระครูโสภณปริยัติสุธี (มหาศรีบรรดร ไชยะวุฑฒิกุล). พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณ
สงเคราะห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/475386>.
[๒๘ มีนาคม ๒๕๕๙].

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์
ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
The Effectiveness of Education Management in
Phrapariyattidhamma School of Sangha
in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province

พระอธิการนพดล คุณธมโม (เจริญสุข)*

พระมหากังวาล ธีรธมโม**

บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓) เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการสำรวจ (Survey Research) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๘๓ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

---

* นิธิปริญญาโท, สารนิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ ดร. ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

*** อาจารย์ ดร. กรรมการควบคุมสารนิพนธ์

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า อายุที่ต่างกัน พรรษาที่ต่างกัน วุฒิการศึกษาสายสามัญที่ต่างกัน วุฒิกิจการศึกษาทางธรรมที่ต่างกัน วุฒิกิจการศึกษาทางเปรียญธรรมที่ต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการปฏิเสธข้อสมมติฐาน การวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้

๓. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑) ด้านหลักสูตรการสอน ได้แก่พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาที่กระชับ และเข้าใจง่าย เน้นหลักสูตรภาคปฏิบัติ ควบคู่กับภาคทฤษฎี เพื่อให้เกิดการบูรณาการ จัดทำตำราหรือคู่มือที่ใช้ในการอธิบายคำศัพท์ที่ยาก หรือเป็นภาษาบาลี เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความหมายของศัพท์นั้นๆ อย่างลึกซึ้ง ๒) ด้านจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ควรเพิ่มและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาให้มากขึ้นกว่าเดิม ควรมีการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน ควรเลือกสถานที่เรียนที่เหมาะสมกับนักเรียน และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการเพิ่มมากขึ้น ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่เพิ่มเติมสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย อบรมพระภิกษุสามเณรหรือครูผู้สอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ พัฒนาตำราเรียนให้ทันสมัย และจัดพิมพ์ให้เพียงพอต่อความต้องการ เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนมาพัฒนารูปแบบ และวิธีการสอน ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ พัฒนารูปแบบวิธีการวัดผลและประเมินผลที่ทันสมัย และเข้ากับยุคสังคมปัจจุบัน ควรมีมาตรฐานในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการวัดผล และประเมินผล สอบวัดผลหลายครั้ง เพื่อให้นักเรียนได้เข้าสอบเมื่อมีความพร้อม

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study the problems state The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province 2) To compare the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province. 3) To study problems and Suggestions for the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province.

The research used the mixed research method that both quantitative research method by survey research and qualitative research method. The samples consist of monks in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province total 183 persons and In-depth Interview.

The research findings were as follows

1. The overall of opinion level for the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province was found in high that mean has 3.96 Each aspects as overall Every all aspects have high that every topic.

2. The results to compare the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province by personal factors found that different age, year of ordination, general education and Dhamma education effect for opinion about the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province had significant 0.05 that rejected all the hypotheses.

3. The suggestions for the problems state of The Effectiveness of Education Management in Phrapariyattidhamma School of Sangha in Bang Pa-In District, Ayutthaya Province as following 1) Course syllabus should be developed for easy to understand and emphasize for both of practice and theory of learning content and set manual for learning that contained words to use for education. 2) The education management should be potential developed for teachers and set environment to provide learning 3) Instructional Media should be updated training for monks and teachers support sufficient specialist for development about model and how to instruct. 4) Measurement should be developed for appraisal update model and set standard for that in the same standard, human resource development would be made make specialist in measurement and set test for students who are readiness prepare test.

Keyword: Effectiveness, Education Management, Phrapariyattidhamma

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์
ในอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านหลักสูตร
การสอน

๑. เนื้อหาวิชา มีการจัดเรียงเนื้อหาอย่างเหมาะสม
๒. มีการอธิบายเนื้อหาวิชา ก่อนเข้าสู่บทเรียน

ด้านการจัดการ
เรียนการสอน

๑. สำนักเรียน หรือโรงเรียน มีหนังสืออย่างเพียงพอ
๒. ขนาดของห้องเรียน มีความเหมาะสม

ด้านสื่อการเรียน
การสอน

๑. เลือกสื่อการเรียนการสอนเหมาะสมกับวิธีการสอนแต่ละอย่าง
๒. สื่อการเรียนการสอน มีความน่าสนใจ

ด้านการวัดผล
และประเมินผล

๑. ความเหมาะสมของรูปแบบข้อสอบวัดผล
๒. นำผลที่ได้จากการประเมินผล มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเสมอ

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
The Management to Buddhissm Propagation of Sangha
Administrators in Talingchan District, Bangkok Province

พระกิตติทัต วรณาโณ (กัลปดี)*

ประเสริฐ ธิลา**

ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร วิธิดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน ๒๕๑ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ค่าเอฟ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์จำนวน ๑๐ รูป เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

๑. พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา

---

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามัญ วุฒิศึกษาบาลี และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครโดยรวมมีดังนี้คือ พระสงฆ์ทั่วไปไม่มีโอกาสเสนอแนวคิดในการเผยแผ่เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุม พระสังฆาธิการสนใจงานปกครองมากกว่างานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีระบบอุปถัมภ์ จำนวนผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีไม่เพียงพอ ควรมีการกำหนดสมณศักดิ์ใหม่และให้ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน ขาดงบประมาณสนับสนุนวิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเผยแผ่แบบเก่าไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ มีการบริหารแบบแนวตั้งอิงตามระบบมากเกินไป ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดระบบสมณศักดิ์ใหม่และให้ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน ควรมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่ควรมีการปรับวิธีการในการเผยแผ่ให้มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยง่าย การบริหารคณะสงฆ์ในทุกๆระดับ ควรเป็นไปในแนวราบพระสงฆ์ต้องทำงานเผยแผ่ในเชิงรุกให้มากขึ้น แนวทางในการพัฒนาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยรวมคือ ควรมีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือเรื่องการจัดอบรมและคัดสรรบุคลากร ควรใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน แต่มีการสั่งการอย่างเป็นระบบ ควรมีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้สามารถควบคุมให้เป็นไปตามแผนได้ นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้บุคลากรผู้เผยแผ่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

ความสำคัญ : การบริหาร, การเผยแผ่, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok, 2) to compare the opinions towards management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok, and 3) to study the problems, obstacles and guidelines for management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok.

This research was the mixed method research through survey research from the field of 251 monks in Talingchan district, Bangkok by using the questionnaires as opened and closed questionnaires. The researcher collected the data through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least

Significant Different), but data analysis from opened questionnaires was used through the content data analysis technique and the qualitative research had the in-depth interview from 10 key informants by using content data analysis technique and data synthesis followed as the research objectives.

The findings of this research as following:

1. The monks answered the questionnaires, had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall and found that it was at good level

2. The monks who had the educational qualification differently had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok differently. It was statistically significance at 0.01. It accepted the hypothesis. But the monks who had the differences of age, ordination year, general education qualification, Pali qualification and status, had the opinions to management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The problem and obstacles towards management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall as follows, the monks in the general do not have the opportunity to express the opinions about propagation due to do not have a chance to attain the meeting. The Sangha administrators are interested in the administration more than the propagation, have the patronage system, insufficient staff for propagation, should set up the new method to rank promotion to all kinds of Sangha administrators tasks, lack of budgetary support, the way of people life is changed, old method for Buddhism propagation cannot keep in touch with the people, have the too much traditional management.

The suggestions: should have the co-planning between the Sangha administrators and related agencies, should set up the new method to Sangha's rank promotion to all kinds of Sangha administrators tasks, should train the monks for Sangha administrators development, should improve the way to propagate to more modern that can reach the people easily, the Sangha administration in all levels, should let the monks work more in the positive approach.

The guidelines to develop the management to Buddhism propagation of Sangha administrators in Talingchan district, Bangkok in overall are, should have the meeting for advising about the training setting and recruitment, should use the principle of human relations for working. But the command would be systematic, should plan the

propagation in advance for ability of controlling. Moreover, should campaign the working staff for propagation to have more responsibility for the tasks.

Keywords : Management, Propagation, Sangha

๑. บทนำ

การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นหนทางที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ^{๒๗๕} การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปมีการปฏิบัติตนและทำงานด้วยความถูกต้องและตามกฎ ระเบียบวินัยขององค์กรเอง และมีคุณธรรมคือ มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีความเอื้อ เพื่อแผ้วแผ่ต่อสมาชิกภายในองค์กรเอง^{๒๗๖} การเผยแผ่พระพุทธคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีมีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์ เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโดยยึดแนวทางการปฏิบัติที่

---

^{๒๗๕} พระมหาเอกมร จิตปัญโญ(คงตางาม) , “ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมของ อบต.ดอนมดแดง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๗๖} ภาส ภาสสัตธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๕๙

เรียกว่าทางสายกลาง^{๒๗๗} โดยยึดหลักวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ทิฏฐธรรมมิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติ ๒) สัมปรายิกกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า และ ๓) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพานอย่างไรก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ มีลักษณะต่างคนต่างทำ พระสงฆ์ที่มีศิลปะในการถ่ายทอดมีน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการ ขาดการส่งเสริมด้านงบประมาณ และขาดรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่ทันสมัย จึงทำให้มีปัญหาในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ^{๒๗๘} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้านการจัดองค์การเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยความสะดวกการเผยแผ่ ๕) ด้านการกำกับดูแลการเผยแผ่ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต รองเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ ซึ่งมี ๒๕๑ รูป

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถามจำนวน ๒๕๑ ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๐ รูป

๔.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

^{๒๗๗} อภิษฎา ศรีเครื่อง. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการบริหารของผู้บริหาร”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗), : ๑๒๐.

^{๒๗๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), พุทธวิธีบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย พระสงฆ์ ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๑ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี และมอร์แกน ๒) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๕๑ รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้านการจัดองค์การการเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยการเผยแผ่ ๕) ด้านการกำกับดูแลเผยแผ่

๔.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๑ ชุด ส่วน การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐รูป

๔.๔ วิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึง “การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหารจัดการ^{๒๗๙} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนการเผยแผ่ ๒) ด้าน การจัดองค์การเผยแผ่ ๓) ด้านการบริหารบุคคลการเผยแผ่ ๔) ด้านการอำนวยการเผยแผ่ ๕) ด้าน การกำกับดูแลการเผยแผ่ โดยใช้สถิติ ดังนี้ ๑) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย สถานภาพในขณะสงฆ์ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและ วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี ต่อบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๓) นำข้อมูลที่ได้จากการ รวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วย ตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่ สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่ง

^{๒๗๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

ชั้น กรุงเทพมหานครและนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล ๒) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยง กับบริบท ๓) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓๓ มีอายุ ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๗ มีจำนวนพรรษา ๑-๑๐ พรรษา จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๑๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๙ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕๗ และไม่มีวุฒิการศึกษาบาลีจำนวน ๑๖๙รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘๙

๕.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) **ด้านการวางแผน** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุด คือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือพระสังฆาธิการไม่ค่อยมีการวางแผนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การวางแผนเป็นไปในลักษณะของงานไครงานมัน และพระสงฆ์ทั่วไปไม่มีโอกาสในการเสนอแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุมและเสนอแนวทางในการเผยแผ่ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการบูรณาการแผนของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน

๒) **ด้านการจัดองค์กร** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือพระสังฆาธิการมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ระบบสมณะศักดิ์ของคณะสงฆ์มีปัญหา เพราะพระสังฆาธิการสนใจงานด้านปกครองมากกว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

และการมีระบบอุปถัมภ์หรือการยึดติดกับตำแหน่งและลาภสักการะของพระสังฆาธิการ ทำให้งานด้านการบริหารการเผยแผ่ไม่เป็นที่ปรากฏชัด ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการกำหนดระบบสมณะศักดิ์ใหม่

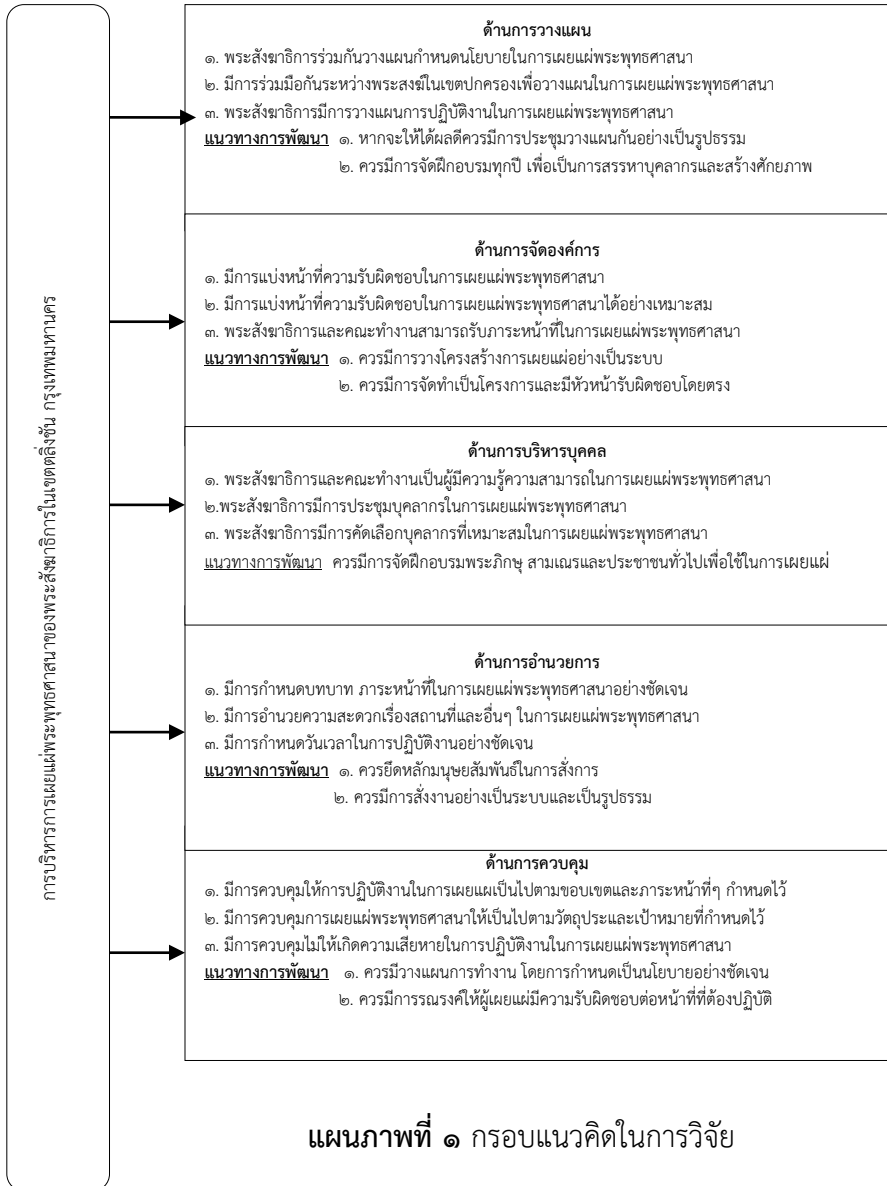
๓) **ด้านการบริหารบุคคล** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการและคณะทำงานมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครดังนี้คือ คณะสงฆ์มีการกำหนดอายุการทำงานของพระสังฆาธิการนานเกินไป ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ไม่มีโอกาสในการเผยแผ่ และจำนวนของพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการเกษียณอายุพระสังฆาธิการเมื่ออายุ ๗๐ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการเผยแผ่มากขึ้น และควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม

๔) **ด้านการอำนวยการ** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาอย่างชัดเจน ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครดังนี้คือ คณะสงฆ์มีการกำหนดอายุการทำงานของพระสังฆาธิการนานเกินไป ทำให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ไม่มีโอกาสในการเผยแผ่ และจำนวนของพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านการเผยแผ่มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการเกษียณอายุพระสังฆาธิการเมื่ออายุ ๗๐ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการเผยแผ่มากขึ้น และควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม

๕) **ด้านการควบคุม** พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในอันดับที่สูงที่สุดคือ พระสังฆาธิการมีการควบคุมให้การปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาเป็นไปตามขอบเขตและภาระหน้าที่ๆ กำหนดไว้ ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่และวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทำให้มีเวลาและโอกาสเข้าวัดทำบุญน้อย การเผยแผ่แบบเก่าไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อ

ใช้ในการเผยแพร่ให้ชัดเจน โดยอาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนที่เป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสก็ได้ และควรมีการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการเผยแพร่พุทธศาสนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น

๖. องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๑ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้คือ

๔.๑ ด้านการวางแผน พระสังฆาธิการร่วมกันวางแผนกำหนดนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ พระสังฆาธิการมีการร่วมมือกันกับพระสงฆ์ในเขตปกครองเพื่อวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการวางแผนการปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒ ด้านการจัดองค์การ พระสังฆาธิการและคณะทำงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการประชุมบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๓ ด้านการบริหารบุคคล พระสังฆาธิการและคณะทำงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การมีการประชุมบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสังฆาธิการมีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๔ ด้านการอำนวยความสะดวก พระสังฆาธิการมีการกำหนดบทบาท ภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนและพระสังฆาธิการมีการอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการกำหนดวันเวลาในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและมีการอำนวยความสะดวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๕ ด้านการควบคุม พระสังฆาธิการมีการควบคุมให้การปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปตามขอบเขตและภาระหน้าที่ๆ กำหนดไว้และการมีการควบคุมการปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้และมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานในการเผยแผ่

๗. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

๑) ด้านการวางแผน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการบูรณาการแผนของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน และควรมีการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เสนอแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางในการเผยแผ่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาฤทัย สิริคุตโต (เสาวรักษ์)**^{๒๘๐} เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการควรมีการวางแผนนโยบายในการทำงานและควรสร้างความน่าเชื่อถือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เสมอ

๒) ด้านการจัดองค์การ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการกำหนดระบบสมณะศักดิ์ใหม่ และให้

---

^{๒๘๐} พระมหาฤทัย สิริคุตโต (เสาวรักษ์), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ความสำคัญกับงานของคณะสงฆ์ทุกด้าน จะทำให้พระสงฆ์สนใจการเผยแผ่มากขึ้น การสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหานงค์ อับไพ**^{๒๘๑} เรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม” ผลการวิจัยพบว่า ควรสร้างระบบเครือข่ายองค์กรด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาให้มากขึ้น ควรปรับปรุงกฎระเบียบให้สอดคล้องทันสมัยกับการบริหารสมัยใหม่ เน้นให้พระสงฆ์ทำงานด้านการเผยแผ่ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการดำรงมั่นของพุทธศาสนา

๓) ด้านการบริหารบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า การการบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ ควรมีการพัฒนาพระสงฆ์ในการเผยแผ่โดยการจัดอบรม เพื่อให้มีพระสงฆ์ผู้ทำงานด้านเผยแผ่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระพงษ์ชัย ขยวีโส (พุทธวชิรกุล)^{๒๘๒} เรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” ผลการวิจัยพบว่ามี การดำเนินการประชาสัมพันธ์มากขึ้นจัดการศึกษาและส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาในระดับที่สูงและเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการด้านต่างๆ

๔) ด้านการอำนวยความสะดวก จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการเผยแผ่ให้ชัดเจน และควรมีการปรับกระบวนการ วิธีการ ในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถเข้าถึงประชาชนที่ปัจจุบันมีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิมมาก และสามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของคนยุคสมัยใหม่ได้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวุฒิกัทร อาทโร (สระทองแพ)^{๒๘๓} เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธรูปอำเภอดอนตูมจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย มีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอและด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธรูป มีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธรูปมากกว่านี้

๕) ด้านการควบคุม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสังฆาธิการในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครคือ การบริหารคณะสงฆ์ในทุกระดับ ควรเป็นไปในแนวราบ ไม่ใช่แนวดิ่ง พระสงฆ์ต้องทำงานเผยแผ่ในเชิงรุกให้มากขึ้น และควรหาวิธีการกอบกู้ภาพลักษณ์และความศรัทธาจากประชาชน รวมทั้งมีมาตรการ ในการควบคุมพระสงฆ์ให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมทั้งในเรื่องส่วนตัวและการเมือง

๘. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาว และอาจารย์ ดร.ธิดาวิทย์ หนัมนี่ ที่ได้ให้

^{๒๘๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๘๒} พระพงษ์ชัย ขยวีโส (พุทธวชิรกุล) , “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” , สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๒๘๓} เรื่องเดียวกัน.

ความกรุณาแนะนำ ให้คำปรึกษา และเอาใจใส่มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ดร., พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร., พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร., อาจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา และอาจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลการวิจัยได้ และขอขอบคุณ อาจารย์ วาริญา ม่วงเกลี้ยง ที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดจนสามารถทำงานได้ เป็นผลสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ พระเทพวิมลโมลี พระราชาวิสุทธิญาณ พระครูโอภาสสุวรรณรัตน์ พระมหาวัช โปธิเสวี พระครูสิทธิวิวัฒน์คุณ พระครูปลัดมานิตย์ สุทธิญาณ พระครูกาญจนกิจจา พระวัชรา ญาณวชิโร พระใบฎีการุ่งศักดิ์ ปภาโส พระมหาทวี ฐานธมโม และพระสงฆ์ทุกรูปที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการทุกรูปที่กรุณาให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน

ขอขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ดร. ยุทธนา ประณีต คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ ให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้สารนิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้อย่างราบรื่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่กรุณาอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธทุกรูปที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงบังเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์โยมมารดาบิดา ญาติสนิท มิตรสหาย รวมทั้งพุทธบริษัทผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่าน

๙. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ด้านวางแผน คณะสงฆ์ควรมีการวางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแผ่ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมถึงเป้าหมายในการเผยแผ่ ได้แก่ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๒) ด้านการจัดองค์กร คณะสงฆ์ควรมีการประสานงานด้านการเผยแผ่ทั้งในส่วนของคณะสงฆ์ด้วยกัน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเผยแผ่ได้ผลดี นอกจากนี้ควรมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยกำหนดให้พระสงฆ์ที่มีความสามารถด้านการเผยแผ่เข้าร่วมด้วย เพื่อช่วยให้การเผยแผ่เชิงรุกที่จัดทำขึ้นบริเวณนอกวัดสะดวกมากยิ่งขึ้น

๓) ด้านการบริหารบุคคล คณะสงฆ์ควรมีการจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่ และนำมาพัฒนาเพื่อให้มีบุคลากรด้านนี้อย่างเพียงพอ

๔) ด้านการอำนวยความสะดวก คณะสงฆ์ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเผยแผ่อย่างชัดเจน และเพียงพอ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่

๕) ด้านการควบคุม คณะสงฆ์ควรมีการควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด ควรมีการลงโทษอย่างชัดเจน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายในการในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงลึก เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มี ประสิทธิภาพและสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการงานด้านอื่นๆ อาทิ งานด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ งานด้านศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการกำหนด นโยบายการปฏิบัติงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ :

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

พระพงษ์ชัย ชยวิโส (พุทธวชิรกุล) , “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานบริหารโครงการพระ ธรรมจาริกส่วนภูมิภาค” , **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระมหาฤทัย สิริคุตโต (เสาวรักษ์) , “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” , **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๓) วารสาร :

ไพศาล เครือแสง, “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บังคับการ ปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง” , **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๒๐๕.

ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น” , **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๕๙

อภิษฎา ศรีเรือคง. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการบริหารของผู้นำ” . **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗), : ๑๒๐.

